

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HECEÖYKÜ

84

Ayın Söyleşisi:

Cihan Aktaş'la *Fotoğrafta Ayrı Duran* üzerine

Mesut Doğan'la *Meczupların Görevleri ve diğer öyküleri* üzerine

İlk Kitap Söyleşisi:

Emin Gürdamur ile *Atları Uçuruma Sürmek* üzerine

Rasim Özdenören / Handan Acar Yıldız / Safiye Gölbaşı / Emin Gürdamur / Esra Demirci / Mehmet Kahraman / Fikri Özçelikçi / Yıldırım Türk / Sema Bayar / Soner Oğuz / Meral Afacan Bayrak / H. Neşe Koçak / Ahmet İhsan Cihan / Emirhan Yeniki / Fatih Ekici / Eyvaz Zeynalov / Ömer Küçükahmetoğlu / Sadık Hidayet / Arif Aytekin / Yavuz Demir / Mehmet Kahraman / Rüveyda Durmaz / Ali Necip Erdoğan / Mehmet Doruk Kandemir / Hatice Bildirici / Mustafa Çiftçi / Virginia Woolf / Tuba Dere / Gülhan Tuba Çelik / Merve Koçak Kurt / Zeynep Sati Yalcın / Dürdane Çınar / Yunus Nadir Eraslan / Sercan Ceylan / Abdülbaki İşcan / İbrahim Halil Çelik / Gülay Ünsal Bulduk / Mehmet Aycı / Zeynep Tuğba Öter

HECEÖYKÜ

ARALIK
OCAK
84

HECEÖYKÜ

İKİ AYLIK ÖYKÜ DERGİSİ

ISSN 1304-7604

YIL: 14 SAYI: 84

Aralık 2017-Ocak 2018

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. Şti. Adına

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü: Ö. Faruk Ergezen

Genel Yayın Yönetmeni

Rasim Özdenören

Yayın Kurulu

Ali Karaçalı, Ali Ulvi Temel

Dinçer Eşitgin, Hatice Bildirici

Yönetim Yeri

Konur Sk. No: 39/1

Kızılay/Ankara

İletişim

Tel: (312) 419 69 13 **Fax:** (312) 419 69 14

P.K. 79 Yenışehir/Ankara

İnternet Adresi: www.hece.com.tr

e-mail: hece@hece.com.tr

twitter.com/hecedergi

facebook.com/hecedergisi

Son Okuma : Beyza Nur Demirci

Teknik Hazırlık: Hece

Kapak: Sarakusta web: sarakusta.com

Baskı: Dumat Ofset

Tel: (312) 278 82 00

2018 Yılı Abone Bedeli:

Yıllık: 100 TL.

Kurumlar İçin: 300 TL.

Hece ve Heceöykü Dergisi İçin: 250 TL.

Yurt Dışı: 100 Euro

Posta Çeki: 149582

Hece Basın Yayın Ltd. Şti.

Gelen yazılar yayımlansa da yayımlanmasa da geri verilmez. İlkelerimize uymayan ilanlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 30.11.2017

ÖNYAZI

Rasim Özdenören/*Ben Yazmasam Kim Yazardı?* / 5

ÖYKÜ

Handan Acar Yıldız/*Sen Geç Sen Dur* / 7

Safiye Gölbaşı/*Hırsız Adımıyla* / 10

Emin Gürdamur/*Gölgeler* / 13

Esra Demirci/*Korku* / 16

Mehmet Kahraman/*Sona Varmadan Görünmüyor* / 19

Fikri Özçelikçi/*O Arsız Bahar* / 20

Yıldırım Türk/*Dergilerde Düşlemek* / 27

Sema Bayar/*Değirmen Taşı* / 31

Soner Oğuz/*Bu Film Biliyoruz* / 34

Meral Afacan Bayrak/*Sen de Değişeceksin* / 38

H. Neşe Koçak/*İtiraf Ediyorum* / 40

FOTOĞRAF ÖYKÜ

Ahmet İhsan Cihan / 43

BAŞKA DÜNYALARIN ÖYKÜLERİ

Emirhan Yeniki/*Röportaj* / 44

Eyvaz Zeynalov/*Buluşma* / 46

Sadık Hidâyet/*Üç Damla Kan* / 53

BAKIŞ

Yavuz Demir/*Tanpınar Hakkında Tuhaf Olmayan Yazılar* / 60

Safiye Gölbaşı/*Öykü Burcu'ndan Görünenler* / 61

Mehmet Kahraman/*Uyanmak Üzere Olan Bir Adam Üzerine* / 63

Rüveyda Durmaz/*Gün Yüzüne Çıkan Fahri*

Celâl ve Hikâyeleri: Kedinin Kerameti / 67

Ali Necip Erdoğan/*Emin Gürdamur'un Öykülerinde*

Anlamı Saklama Biçimleri / 70

Mehmet Doruk Kandemir/*Tanpınar'ın*

Hikâyelerinde Çocukluk / 74

FİLM ÖYKÜ

Hatice Bildirici/*Julietta* / 78

BENİM ÖYKÜM

Mustafa Çiftci / 84

GÜNLÜK

Virginia Woolf'un Günlüğü / 86

İÇİNDEKİLER

ANIT ÖYKÜLER

Handan Acar Yıldız/Julio Cortázar ve Gerçeğin Klonlanması / 88

KAHRAMANIMA MEKTUPLAR

Tuba Dere/Olmamış Gibi / 93

YAKIN PLAN

Sema Bayar/Vicdana Tutulan Ayna: Fotoğrafta Ayrı Duran / 99

Sema Bayar/ Cihan Aktaş'la Söyleşi / 102

Gülhan Tuba Çelik/Görmenin ve İdrakin Üst Sınırları: Mesut Doğan'ın Öykü Kahramanları / 109

Gülhan Tuba Çelik/Mesut Doğan'la Söyleşi / 114

v v

İLK KİTAP SÖYLEŞİSİ

Merve Koçak Kurt / Emin Gürdamur'la Atları Uçuruma Sürmek Üzerine / 122

ÖYKÜ:

Zeynep Sati Yalçın/Köpüklü Gece ve Çocuk / 128

Dürdane Çınar/Kalmam İçin Bir Şeyler Yap / 130

Yunus Nadir Eraslan/Yalnızlık Korkuya Benzer / 133

Sercan Ceylan/Bir Adamın Ürpertisi / 134

Abdülbaki İşcan/Mezarlık Zambağı / 137

İbrahim Halil Çelik/İkinci Ev / 142

Gülay Ünsal Bulduk/Yitik / 146

“YAŞADIĞIM GİBİ”

Mehmet Aycı/Buradan Bir Atlı Geçti / 148

YENİ KİTAPLAR

Esra Demirci/Tarla Kuşunun Sesi / 154

Mehmet Doruk Kandemir/Mutluluk Onay Belgesi / 156

Zeynep Tuğba Öter/Tekme Tokatlı Şehir Rehberi / 157

Yunus Nadir Eraslan /Serazat / 159

ÖNYAZI

RASİM ÖZDENÖREN

BEN YAZMASAM KİM YAZARDI?

Bir mülakatında William Faulkner şunları söylüyor:

Ben varolmasaydım başka birinin benim ya da Hemingway’in, Dostoyevski’nin yazdıklarımızı yazacağına inanırım. Bunun kanıtı Shakespeare’in oyunlarını yazdığını iddia edebileceğimiz üç ayrı aday bulabilmemizdir. Ama *Hamlet* ya da *Bir Yaz Gecesi Rüyası*’yla ilgili önemli olan şey bu oyunları kimin yazdığı değil, birisinin yazmış olduğudur. Sanatçı önemsizdir. Sadece onun yarattığı şey önemlidir, çünkü sanatta söylenecek yeni bir şey yoktur. Shakespeare, Balzac ya da Homeros aynı şeyler hakkında yazmışlardır ve aslında onlar bin ya da iki bin yıl daha uzun yaşamış olsalardı, yayıncılar başka yazarlara hiç ihtiyaç da duymayacaklardı. (Paris Review’den çeviren: Kaya Genç, kitaplık, sayı: 82 Nisan 2005; metni vaktiyle ‘karakutu website’den alıntıladık, ancak aynı adrese yeniden ulaşamadık).

Shakespeare, Balzac ya da Homeros aynı şeyler hakkında yazmışlardır, diyor romancımız. Dikkat edelim, aynı şeyleri yazmıştır demiyor; aynı şeyler hakkında yazmışlardır, diyor.

Aynı şeyler yazılmış olaydı, onları bir daha bir daha yazmaya gerek kalmazdı.

Ama aynı şeyler hakkında yazmak farklı bir olay...

Aynı cinayet olayı veya benzer cinayet olayı farklı yazarların elinde farklı ürünler hâlinde oluşur. Çünkü aynı olaya her yazar kendi görüngüsünden bakar.

Aşk üçgeni üzerine şimdiye değin binlerce öykü, roman, oyun yazılmıştır. Her biri ötekinden farklı bir eser olmuştur. Artı, aynı aşk üçgeni trajedide bir türlü,

dramda, komedide bir başka türlü yansımıştır.

Üstelik insanın evrensel değerleri her birinde keza farklı bir bağlam içinde yansımıştır.

İnsanın evrensel değerleri olarak aşk, nefret, kıskançlık, haset, fedakârlık, feragat, cömertlik, cimrilik, bağlanma, iman, ret, inkâr, açgözlülük, cesaret, korkaklık, kahramanlık, ödleklilik, şefkat, merhamet, acı, mutluluk, hüsrân vb. duyguların tümü, farklı yazarların elinde farklı bir içerikle ortaya çıkar. Bu kavramların her biri bir temaya karşılık gelir. Onların dile getiriliş biçimine (nasıl dile getirildiğine) ise söylem (üslup değil, söylem: retorik) diyebiliriz.

Bizim evrensel olandan kastımız tam da burada ortaya çıkıyor. Her insan güler. Ama bir kültüre mensup insanların güldüğü şey ile bir başka kültüre mensup insanların güldüğü şey aynı olmayabilir. Ama komik olanın özü tümünde aynıdır.

Keza dramatik olanın, trajik olanın özü bütün kültürlerde aynıdır.

Faulkner'in kastının bu son cümlelerimizde dile getirdiğimiz hususlar olduğunu söylüyorum.

Aşk olgusu, kahramanlık veya fedakârlık olgusu Homeros'ta bir türlü dile gelmiştir, Shakespeare'de bir başka türlü, Fuzuli'de daha başka türlü ifade edilmiştir. Ama hepsinde ortaklaşa dışlaşan olgu: sevgiliye kavuşma/vuslat arayışıdır...

Bu arayış esnasında sevgililerin karşılaştığı engeller her birinde, her bir farklı kültürde değişik nitelikte meydana gelir. Ama mutlaka bir engelle karşı karşıya kalınır.

Örneğin Shakespeare'in Romeo ve Juliet oyununda sevgililer aralarında kan davası olan iki ailenin çocuklarıdır. Fuzuli'nin Leyla vü Mecnun mesnevisinde aralarında varsıllık farkı olan iki farklı aşiretin çocuklarının dramı dile getirilir. Kerem ile Aslı hikâyesinde iki farklı dine mensup gençlerin dramı anlatılır. Sevgililerin buluşmasına kan davası, varsıllık yoksulluk faktörü, din gibi kültür farklılığından kaynaklanan nedenler engel olur. Öteki bütün aşk hikâyelerinde de daha başka engeller ortaya çıkar ve sevgililerin buluşma arayışına ket vurur. Ortak nokta nedir? Buluşmanın engellenmesi ve o engeli aşmak için gösterilen çabalar. Bu çabalar da her bir hikâyede farklı serüvenlerin konusu olur.

Başa dönersek, evet bütün yazarlar aynı şeyi yazıyor. Ama her birinin edebiyat dili (konuştukları dil değil, edebiyat dili) farklı olduğu gibi, her bir kültürdeki engeller veya yol açıklığı keza farklı serüvenler hâlinde oluşuyor.

Aynı konuyu dile getiriyorlar, evet, fakat farklı bir dil ve farklı kurgular kullanılarak meramlarını ifade ediyorlar. Edebiyatın ortak paydası dildir, ama bu dil farklı kültürlerde farklı formlar hâlinde ortaya çıkıyor ve Homeros'tan günümüze günümüzden de ebediyete doğru tüketilmez biçimde sürüp gideceği benziyor.

ÖYKÜ

HANDAN ACAR YILDIZ

SEN GEÇ SEN DUR

“Karşılıksız aşktan daha acı bir duygu varsa o da birlikte olduğun insanın sevgisinden emin olamamaktır.” dedi genç kadın. Elbette kendine. Daha koyu sohbet edebileceği başka biri mi vardı dünyada? “Hiç kesilmemiş çekten daha kötü bir alacaklılık hissi varsa o da karşılıksız çektir.” dedi genç kadın. Kendine. Nereden aklına geldiyse. Koyu bir sohbe dalmıştı kendisiyle. O kadar gençti ki insanın kadın demeye dili varmıyordu. Yaşına rağmen öyle tecrübeler görüp geçirmişti ki insanın genç kız demeye de dili varmıyordu. Tek kişilik koyu sohbetlerinde kategorize edilemeyen cinsiyetinin etkisi vardı şüphesiz.

Beyaz tabağın üzerine tombul turşu biberleri bir çiçeğin yaprakları gibi dizmişti. Ortalarına da en tombul biberi yerleştirmişti. Acı biberle papatya falı bakmayı akıl etmiş ilk insandı. Yan yana dizilmiş biberler “seviyor” ya da “sevmiyor”a karşılık geliyordu. İlk biberi ağzına attı, alt ve üst azı dişlerinin arasında sıkıştırdı. Sulu bir şeyin ısırılmasının çıkardığı o ses kulaklarına doldu. Çıkardığı sesi mi yoksa biberin tadını mı daha çok sevdiğine karar veremezdi hiçbir zaman. Beyninin içinde bir trafik polisi vardı sanki. İlk biberi yutarken zihninde “sen geç” komutu verdiği düşünce “sevseydi eğer...” diye başlıyordu. Gözlerini tabaktan hiç ayırmamıştı. Papatya yapraklarından ikincisi olan biberi yutarken “sen geç” komutu verdiği düşünce “sevmeseydi eğer...” diye devam etti. Üçüncü biberi yutarken “sen geç” komutu verdiği düşünce “ama sevseydi...” diye sürdü gitti. Ağzı yandı. İyi yandı hem de... Falına devam edebilmesi için biraz dinlenmesi gerekiyordu. Sıradaki bibere, “ama sevmeseydi...” diye devam eden düşünceyle birlikte “sen dur” komutu verdi. Su içti. Bekledi.

Acı turşu biber tabağında dünyanın en eski ve romantik falına bakan genç kadının biraz çaprazındaydı otuzlu yaşlardaki adam. Üstü başı un olmuştu. Saç-

ları undan ağarmıştı. Sadece genç kadını değil, dünyadaki hiçbir kadını gözü göreceğ gibi değildi adamın. Karısı iki küçük çocuğunu da alıp bir şey söylemeden evi terk etmişti. Fırın küreğine serdiği hamurun üzerine kıyma topunu fırlattı adam. Apartman dairesinin karşısında oturan bekâr adamla karısı hakkındaki konuşmalar iyice yayılmıştı. Adam parmaklarının ucuyla kıymayı hızlı hızlı yayarken bunu düşünüyordu. Küreğin üzerine serdiği ikinci hamurun üzerine kıyma topunu fırlattı. Lap sesiyle yapışan kıyma onun parmak uçlarıyla hamura nüfuz ederken, son dönemde karısının geceleri hiç uyumadığı aklına gelmişti. Üçüncü hamura kıymayı yayarken karısının son zamanlarda daha çok sigara içtiğini hatırladı. Dördüncü hamurla kıyma hemhâl olduğunda, karısının yeni ve pahalı cep telefonu ile ilgili geçitirici cevapları adamın zihnini iyice kapladı. Kürekte yer kalmamıştı. Küreği fırına verirken, kadının dedikodular arttıktan sonra evi terk ettiği düşüncesine “sen geç” komutu verdi. Fırından küreği geri çektiğinde “öyle olsa çocukları yanında niye sürüklesin, kendi başına giderdi” düşüncesine “sen dur” komutu verdi adam. Fırının ateşi harlıydı. Odunların yanma sesi kulaklarında çınlıyordu adamın. Eğildi. Kürek pişen lahmacunların altına girdiğinde adamın aklına karşiki komşuyu birkaç gündür göremediği geldi. Fırının sıcaklığı iyice yüzüne vurduğunda, bu sabah pencereye baktığında komşusunun perdelerinin sıkı sıkıya çekilmiş olduğu aklına çakıldı adamın. Küreği geri çektiğinde “ikisi aynı anda ortadan kayboldular” düşüncesine “sen geç” komutu verdi lahmacun ustası.

Vizeler yeni bitmişti. Önündeki bir ay başını kaldırmadan kitap okurdu üniversiteli genç. Okula yakın bu mekânın ezogelin çorbasına bayılırdı. Sartre’ın Duvar’ını üçüncü kez okuyordu. Bol baharatlı çorbanın ilk kaşığı boğazında geniş bir lezzet halesi bırakırken, zihninde lezzet halesi bırakan Sartre cümlesi-ydi: “Hiçbir hayatın değeri yoktu. Tutup bir adamı duvara dayıyorlar, sonra da geberip gidene kadar üstüne ateş ediyorlardı.” Ezogelin eşliğinde kaşık kaşık Sartre yutuyordu üniversiteli genç. Keyfine diyecek yoktu. Kapıdan içeri telaşla giren son iki müşteri olmasaydı eğer, ikinci, üçüncü kâseyi de keyifle içerdi. “Çok açım, çok! Şimdi başka yer aramayalım” dedi genç kız. Bağıra bağıra söyledi bunu. Esnaf lokantası ve kebabçı arası bu mekâna girdiği için toplumdan özür diler gibi. Yanındaki de onun her dediğini onaylıyordu. Kız, yanındaki çocuğu çoktan sivil notere dönüştürmüştü. Sartre’ın cümleleriyle arasına giren çifte öfkeyle baktı üniversiteli genç. Çorba da soğumaya başlamıştı. Otuz yaş altı kadınlardan nefret ediyordu, tıpkı otuz yaş üstü kadınlardan nefret ettiği gibi. Hâlbuki anneanesi ve annesinden nefret etmezdi. Karşı cinse duyduğu nefretin, yaşadığı çağla ilgili olduğunu bilse de bazen bu duygunun onu başka bir noktaya çekmesinden korkardı. Günün birinde şirazesini kayarsa gelip burada lezzetli çorbalar içmek yerine bir kafede sütlü kahve içmek zorunda kalmaktan korkardı. Yan masadaki kız hâlâ bağıra bağıra konuşuyordu. Etrafindakileri

bırak, Sartre’a bile saygısı yoktu kızın. Genç, ılık ezogelin çorbasını yutarken, “Allah’ım dünyadan kadından daha nefret edilesi bir varlık varsa o da dikkat çekmeye çalışan kadındır” düşüncesine “sen geç” komutu verdi. Duvar’daki pek çok harika düşünceye “sen geç” komutu verdi. Gerildikçe geriliyor, yandakilerle kavgaya tutuşma düşüncesine “sen dur” komutu veriyordu. Bir tarafa sürekli “sen geç”, öteki tarafa ise sürekli “sen dur” komutu verdiğinden zihnindeki trafik akışı iyice dengesizleşmiş, kafasının içinde kornalar çalmaya başlamıştı.

Tabakta hiç papatya yaprağı kalmamıştı. Ağzı cayır cayır yanıyordu genç kadının. Çiçeğin özünü, yani ortadaki en tombul biberi de yemişti. Son tombul biber, “sevseydi eğer...” şeklinde başlayan düşünceye denk gelmişti. Çiçeğin yaprağı olmadığı, yani ortadaki biber olduğu için bu düşünceyi fala dâhil edip etmeme konusunda kararsızdı genç kadın. Morali çok bozuktu. Boş beyaz tabağı kaldırdı ve sertçe masaya vurdu.

Genç, birdenbire Duvar’ı yan masadakilerin sesini bastırarak kadar yüksek tonda okumaya başladı. Diğerleri bu kadar yüksek sesle konuşabiliyorsa o da yüksek sesle kitap okuyabilirdi pekâlâ.

Lahmacun ustası yola fırladı. Caddenin tam ortasında kollarını açarak durdu. Arabalar da onu ezmek için durdular. Diğer yönden gelen arabalara geç işareti yaptı. Herkes, caddenin ortasında araç trafiğini yöneten bembeyaz adama bakıyordu. Orada saatlerce kalacak, zorla uzaklaştırıldığında tekrar aynı yere dönecek adama bakıyordu herkes.

SAFİYE GÖLBAŞI

HIRSIZ ADIMIYLA

*A*nsızın geldi, hırsız adımıyla gitti. Hep az konuştu çok sustu. Bilmiyorum bana kızdı mı küstü mü? Her şey hepi topu bir anda oldu sanki ama çok uzun sürdü.

Yeni tanışan insanların hemen hepsinin yaptığı hatayı yapmadı diye yani uzun uzun bahsetmedi diye kendisinden, bunu bir değer zannetmiş olmalıyım ki onunla tanışır tanışmaz uzun uzadıya kendimden bahsetmekte bir sakınca görmedim ben. Kendimden başka şeylerden de bahsetmek için önümde uzun bir zamanın olduğunu bilmiyordum henüz. Bana hep daha çok hep daha çok konuşmam için cömertçe izin vereceğinden habersizdim. Böylece bazı insanların onlara anlatılanları dinlediğini, bazılarının da duyduklarını daha sonra kullanmak üzere kaydettiklerini unutarak; gözlerimi yangından arta kalan simsiyah bir toprak parçasının üstünde açana değin anlattım, anlattım, anlattım. Bu siyah toprak parçasını güçlükle tanıdım lakin burası orasıydı, konuşa konuşa yaptığımız o yemyeşil bahçe. Onu kim yakmıştı böyle?

Hiç sevmeden çok seviyormuş gibi görünmeyi nasıl başarırdı acaba? Her çağırışında gelmeyişi umut edip yazık ki geldiğini görünce yüzüme şefkatle gülerken gizlediği öfkesi miydi? Haksız değildim ama her insan muhakkak bir hayvana benzerdi.

Her şeyin başladığı yere dönmüştüm işte yangın artığı o bahçede. Neden böyle dedim ki şimdi? Her şey onunla mı başlamıştı sanki? Onlu şeylerin başladığı yere döndüm desem daha doğru olur belki. Bir şeyin başlangıç noktasına dönüldüyse eğer ya o şey bitmiş demektir ya da hiç başlamamış. Madem öyle o hâlde yola, hiçbir şey olmamış gibi devam edeyim dedim. Ne var ki devam etmeye davrandığım o anda kendimde büyük bir eksiklik hissettim. Benden bir

şey alınmıştı, bir parçam eksilmişti. Benim neyim vardı peki, kim benden ne isterdi ayrıca, demeye kalmadan hikâyelerim geldi aklıma. Tek hazinem, yegâne varlığım, cânım hikâyelerim, onlar yoktu yanımda.

Siyah derken beyazı kast ederdi. Kiraza uzanırken asıl almak istediği elmaydı. Mayısı gösterirken eylülü ima eder, Ayşe'den bahsederken gerçekte Mehmet'i anlatırdı. Söylemeyeyim şimdi ama elbette benzerim ben de bir hayvana.

Şeksiz şüphesiz emindim ki o çalmıştı hikâyelerimi. Gidip alacaktım onları ondan. Evine koştum. Kaçmıştı. Valizlerini hikâyelerimle, anlattığım onca şeyle doldurup kaçmıştı. İyi de bensiz konuşamazdı ki hikâyelerim. Cümlelerim bir araya gelemezdi ki. Şimdi herkes yanlış anlayacaktı onları. Zebun olacaktı, ayağa düşecek, alaya alınacaktı. Hem zaten boşuna gelmişim buraya. Bir insan bir insandan kelimelerini alabilir miydi? Sana söylediğim her şeyi unut, desem. Sana anlattığım her şey yalandı, desem. Ama değildi.

Şimdi iyice anlıyorum ki gitmek için geldi. Susmak için konuştu. Küsmek için kızdı. Değil mi ki âlem bir oluş ve bozuluştan ibaretti bu durumda beni üzen şey tam olarak neydi? Bir de demiştim ki tanıdığım iki kişi vardı. Adam su aygırına benzerdi, kadın tam bir dağ keçisiydi. Evlenmişlerdi.

Bu hırsızlığı neden yapmış olabilirdi peki? Aklıma bir şeyler geliyor ama hepsi sadece tahmin. O vermeli bunun cevabını. Evet demeli bu hırsızlığı yaptım çünkü... Ah o söylemez ki gerçeği. Siyah derken beyazı kast eder o, kiraza uzanırken elmayı ister. Kelimelerle değil ölçüyle, tartıyla, hesapla konuşur çünkü. Aklıma ne geldi şimdi. Acaba onun kendisine ait hikâyeleri yoktu da o yüzden mi yapmıştı bu hainliği?

Bazen anlatırdı. Ben çok anlatınca. Eşit olalım diye değil tabii. Aramızdaki makas iyiden iyiye açılınsın diye mesela. Tam bir hikâye olmasa da bölük pörçük parçalar, başsız sonsuz anılar... Hepsinde çok mağdurdu, hep haklıydı, sonuna dek dürüsttü, ölesiye fedakârdı, nasıl da zeki, çok çekiciydi ayrıca daima beğeniliyordu, dahası pek müşfikti. Bambaşka birinden söz ediyor gibiydi. Şimdi hatırladım da dağ keçisine benzeyen kadınla su aygırına benzeyen adamın, kuğuya, tilkiye, yarasaya benzeyen çocukları olmuştı.

Ona söyleyecektim aslında. Konuştuğun dili bazen anlamıyorum diyecektim. Yapamadım. Dikkatimi hep kendi üzerimde tuttu. Ona bir şey sormaktan beni alıkoydu. Bana benimle ilgili güzel şeyler söylerken sadece minnet duymamı istedi. Ama onu gördüğüm son gün, öyle bir şey dedim ki bunun minnetle bir alakası yoktu. Bunun için pişman mıyım? Söyleyemediğim şeylerin acısını bu şekilde mi çıkardım? Bilmiyorum.

Zaten hiç gelmemişse peki? Bu durumda ben onu göndermiş olamam tabii. Yine de acaba o cümleyi söylemese miydin ki?

Belki de abartıyorumdur. Bu yüzden gitmemiştir yani. Ben sadece dedim ki “Uzun uzun düşündüm de sen ne uçan, ne yüzen, ne gececi, ne göçmen hiç-

bir hayvana benzemiyorsun. Acaba neden?” ve yarı şaka yarı ciddi ekledim: “Yeterince insan değil misin yoksa sen?” Bu, bir hayranın hayran olduğu kişiye söyleyeceği söz değildi. Ağzının kenarıyla sertçe güldü. Kısık gözlerini gözleri-me dikti. Sanki korktum. Ben ondan hep mi korktum? “Öyle mi dersin?” dedi. Ve gitti.

Bahçemizi de o yaktı besbelli. Bahçemiz deyince kötü oldum şimdi. Acaba ne yapacak hikâyelerimi? Sahiden hiç mi yoktu onun kendisine ait bir tane olsun hikâyesi?

EMİN GÜRDAMUR

GÖLGELER

Yağmur dineli çok oldu. Ama şehrin yüzünde ıslak bir ifade asılı kaldı. Gri ve uzun. Çarpık ve yersiz. Yine de ona dair bir nefreti çoğaltmıyor. Eve gidiyorsun. Ellerinden, gözlerinden ve dudaklarından yayılan çürük kokular eşliğinde. Kaldırımlar boyunca pek çok yüze basarak, pek çok anlamı sağa sola iterek. Birbirinden habersiz çehreleri, aynı hırçın rüzgârla tarayıp kardeş kılıyorsun. Adımlarındaki çalım, varsın bu zanaattan kimsenin haberi olmasın, diyor.

İnsan kendi suretinin dışında akıyor. Kendi etinin ve derisinin dışında. Kimsenin haberi olmuyor bu akıştan. Az önce ayrıldı elleriniz. Bu ayrılıktan da haberi olmuyor kimsenin. Ondan nefret edememekle yazgılı kalbini kuduz bir köpek gibi peşinden sürüyerek eve gidiyorsun. Ev, duvarları pıhtılaşmış yılgınlık, kapıları kendini tekrar edip duran bir hatadan başka nedir? Onun kanatları var, ardına kadar açılan ve tek bir sözünü zayi etmeyen. Evlere sığmayan kanatlar. Her sözü çatılardan karlar döküyor, her sözü havada bembeyaz bir tozuma. Yüklerinden arınıyorsun. Sen onun geçmişinden, o senin geleceğinden sıyrılıyor. Yine de dinmek bilmeyen bir hırıltı var aranızda. Asla nefrete dönüşmeyen ama sizi hemencecik birbirinize düşman edecekmiş gibi taptaze, capcanlı ve dinmek bilmez bir hırıltı. Eve gidiyorsun. Kalbini sürüklediğin halat ellerini kesiyor. Kaldırımda kırmızı lekeler beliriyor. Ondan evvel hayatın yerlere dökülen kelimelerden ibaretti. Şimdi geçtiğin yollar kan revan. Kelimeler mi dökülsün, kanın mı? Seçenekler, her şey olup bittikten sonra karşına çıktı. Ellerinde durdurulamaz bir kanama, eve gidiyorsun. Ondan nasıl nefret edeceksin?

Evren çok büyük, çok eski. Ama daracık ve taptaze hücrelerden yapılmış. Ona ve kanatlarına yer açman gerek. Biraz annenin Delail'ül Hayrat'ından. Biraz babanın çatık kaşlarından. Ablanın iyiliksever yüzünden. Teyzenin, ko-

casından gizli biriktirdiği harçlıklardan. Yer açman. Kendini itebildiğin kadar kenara ittin, olmadı. Kenarda sadece uçurum var. Uçurumun ağzı açıldı mı, sollar at sinekleri gibi üşüşür içine. Ağlamak uçurumları doldurmaz. Ne acıdır ki, sevmek de öyle. Sen daha gözlerini kurulamadan uğultu geri gelir. Bir düşme hissi, çakılma ve yitme hissi hep tetiktedir. Uygarlık, aklını başına devşirmeni salık veriyor. Gökdelenlerin kurumu sana. Teyzenin, cüzdanında biriktirdikleri, gelip seni azaltıyor. Aynaların önünden eskisi gibi kolaylıkla sıvışamıyorsun. Babaninkiyle aynı yerinden kırışan alnın, aynanın içinden ellerini uzatıp en sinsî niyetlerini kavıyor. Annen, bozkır ve kesme taştan camiler seni kuşatıyor. Tek bir seste birleşiyor hayat: Nereye gidiyorsun? Sense her sabah aynı acı çayları içerek, aynı hapları ikişerli alarak, gözlerini duvarlardan ve geçmişten kaçırarak, aynı riyakâr selamı veriyorsun hepsine birden: Hiçbir yere gitmiyorum! Kurşundan heykellerle savaşırken kalbin daha ağır bir şeye dönüştü. Hayatı, durdurulamaz bir yuvarlanış anında fark ettin. Ansızın parlayıp sönen bir lamba gözlerini ısırdı.

Hafta sonu şehirden kaçıp annene gideceksin. Annen yüzüne bakıp gözlerini kim ısırdı, diyecek. Dünyayla husumetini elinden alan büyük devrilişi bilmiyor ne olsa. Yattığı yerden tuhaf şeyler sorup duruyor. Annene ondan bahsetmeyeceksin. Bazı kadınlara bazı kadınlardan ebediyen bahsedilmez. Hayat, ilkel dürtülerin çevresine böyle duvarlar ördü. Şairler bu duvarı kemirerek semiriyor. Çalışılmış mısralarla dişlerini siviriliyor şairler. Annenin göğsünde açan kocaman güllerden cesaret alarak her şeyi anlatacakmış gibi olduğu o gün, söze başlar başlamaz, kundağında kımıl kımıl bir bebek gözleriyle kendini astı. Korkup sustun. Cüret ettiğin şey yüzünden, annenin göğsündeki dolgun ve pembe gül yaprakları görünmez bir burgaçla mezarlığın dört bir yanına savruldu. Sen sustun, annen sustu. Mezarlığın geri kalanı bir sağırliktan ibaretti zaten. Göğün altına sığmayan, sokaklara, masalara, yastıklara sığmayan şeyleri, sonrası düşünülmemiş adımları, hiçbir yere gitmeyen, gidemeyince kendine dolanan adımları insan ölü bir anneye bile anlatamıyormuş, gördün. Güneşten yongalar saçan tutkun mezarlıkta kendini yiyen bir eğeye dönüştü. Yine de ondan nefret edemedin.

Denizin kenarında doğdun sen. Saçlarını tuzlu suyla yıkadılar. Topuklarında yeşil ot lekeleri, parmak aralarında ıslak kumlar var. Bu şehre sonradan tutsak düştün, sürekli kendini ispat etmek fikriyle kırbaçlandığın şehre. Kıyısız, yeri göğü toprak kokan bu esaret, ne yana bağırsan bütün sözleri geri, yüzüne fırlatıyor. Kaçıp kaçıp annene gidiyorsun. Annenin mezarı yerli yersiz bütün acılarını alıyor. Toprak, zehri böyle mi alırmış? Alır mıymış gerçekten? Peki, neden annene ondan bahsedemiyorsun? Onun geniş kanatlarından. Gözlerinden, ellerinden ve dudaklarından. Konuşursan yağmur mu yağacak? Annen mezarında üşüyecek mi sen konuşursan? Susarsan çamurdan, dikey bir mezara dönüşeceksin ama.

Ondan hiçbir zaman nefret edemeyecek olmanın, aranızda bir şeyleri yarım bıraktığını seziyorsun. Yarım kalan şeyler ölümsüzdür. Konuşmalar, susmalar ve bakışmalar. Hâlbuki azıcık nefret edebilsen, kanatlarının ihtişamına dokunup onu bir kez kendi hizana çekebilseydin, mankurtların saçları gibi içe doğru filizlenen bu burgulu çaresizlik nihayete erecek. Rüyaların ışık alacak. Gece, kirli bir çarşaf gibi gerilmeyecek aranızda. Avludan gelen at kışnemeleriyle uyanıyorsun. Geceyi huzursuz eden şakırtılar yastığının yüzüne seriliyor, gözbebeklerini sakınıyorsun. Nal sesleri gözlerine yürüyor. Sesler, geçmişine sünger çekiyor. Uyku uyanıklık arasında koşumlarını takınıyorsun. Arzın üzerinde herkesin yüzündeki ifade kaybolsun, tekleşsin istiyorsun. Böylece yalnızlığın bir nebze anlaşılır olacak. Bedenini yadırgamayacaksın. Her ayartıyı bir mezar, bir toprak, bir sessizlikle cezalandırmayacaksın.

Eve gidiyorsun. Geride bir yağmur bıraktın. Sinirleri alınmış bir kaybediş. Dudakların onun diriltici nefesiyle gevşediği o eşsiz anda göz ucuyla göğe baktın. Gözlerinde ısırtıktan fazlası var şimdi. Korkmadın, utanmadın. Göğe baktın. Göğsüne dolan şeye hayret ettin. Nefret, etiyle kemiğiyle ayağına kadar geldi, kalbini onun pençelerinden alıp sana geri vermek için. Yanaklarını ve dudaklarını onun uzun parmaklarının arasından alıp. Sen göğe baktın. Ona, beni kimin öpüşüyle öpüyorsun, diye sormak istedin. Ama sormayıp göğe baktın. Bulutlarda yağmurdan fazlası var. Dalga dalga içine yayıldı karanlık. Karanlık seni bir gölgeye dönüştürdü. Ayağına gelen nefrete sırt çevirip başka bir köprüden atladın. Gölgeyi sayısız gölgeler türedi. Kenarsız, şahsiyetsiz karaltılar. Bir çoğalma sandın fakat çoğalma değildi. Yaşamın içinde, başka tozumlardan eda almayan tek bir çiçeklenme yokmuş. Azalma da değildi. Gölgeler birer birer köprülerden atladı. Gökyüzü nefret yerine ebedi bir kedere kuryelik etti. Artık bir kalbe ihtiyacın yok. Orada, gökyüzünde, kara bulutların ardında Tanrı'nın dokunulmaz tahtını gördün. Seni neden duymazdan geldiğini, tuhaf hücrelerin içinde yalnız bıraktığını, belki de bırakmadığını, sadece sitemkâr bir sessizlikle kuşattığını anladın. Hayır, anlar gibi oldun sadece. Anlamak da payını aldı bu kederden. Başından beri zihninde kuluçkaya yatan nedamet, toz bulutuna dönüştü. Sular yükseldi ve köprüler gerekliliğini yitirdi. Kimi gölgeler doğmamış günlere hücum etti. Göğün el açıp yalvarmak istediğinde, heybende kullanılmamış tek bir kelime bulamayacaksın. Bağışla derken, yalnızım derken, kurtar derken kelimeler kendini yalanlayacak. İçlerinden gölgeler sökün edecek. Bu olsa olsa bir seyrelme. Evrenin tanrısal hüznü, okyanusların uçsuz bucaksız sessizliği, göğün devasa aynasından kalbine yansıdı. Bir temas, bir titreme anında Âdem'in düşüşüyle başlayan hayatı gördün. Ellerinden, gözlerinden ve dudaklarından yayılan çürük kokular eşliğinde eve gidiyorsun. Kokun yaşamın çürümüşlüğüne karışıyor.

ESRA DEMİRCİ

KORKU

*Göğsünde ağır bir kelebek.
İçinde kırık çekmeceler.*

Bu aynayı bir taşa çalmadığın kaldı. Olmadı. Pencere önü çiçekleri gibi sulandı her bakışınla. Kök saldı, gürbüzleşti. Dalları, pencerenin tamamını sardığında artık çok geç kaldığını anladın; onu çok önceden kırmalıydın.

Şimdi kırılmaz bir ayna, hiç duyulmamış bir ses ve yazılacak yeni kelimelerin korkusu ile nasıl başa çıkacaksın?

İç

Ona kalabalık bir odada rastlamıştın. Koyu bir sohbetin ortasında, ağızlarından çıkan hararetleli cümlelerin birer ateş topuna dönüşüp odanın içinde sektiği vakitlerde sen, karşı koltukta oturana bakmamak için kendinle sıkı bir mücadeleye girişmiştin. Ona bakınca ne olacağını biliyordun. Bu yüzden, gençliğinin tecrübeleriyle geleceğinden kaçan bir ihtiyar gibi kaçtın ondan. Top havuzuna dalmayı denedin, olmadı. Seken topları yakalayacak takati aradığın dizlerin olduğu yere çöktü, koltuğa gömüldün. Öyle çok gömüldün ki, koltuğun bedenini yutacağını sandın bir an. Aslında bu, hiç de fena olmazdı. Az daha kaysan, seni burada kimseler fark etmeyecekti. Hem böylelikle karşındakinden de uzaklaşmış olacaktın. İnsan aksinden bu kadar korkar mı?

Onunla arana bir el girdi ilk. Bir tepsi, bir çay bardağı, bir teşekkür. Sonra seken toplardan biri geldi, ayağının üstünde durdu. Ona bakmıyor ama onda kendini görüyordun. Elindeki çay bardağını yandaki sehpaye bırakıp topu kap-tın. Kaptığın gibi tutuştu ellerin. Oda, birden devasa bir kâğıtmışçasına, ortadan

ikiye katlandı. İç içe geçti her şey, çaresizce önüne düştüğünü fark ettin. Kendine çektin onu, kendi çaresizliğine. Başının üzerinden sırtına doğru sarkıttığın kollarınla, vücudunun ne kadarını koruyabilmiştin? Amacın onu korumak mıydı, yoksa onunla birlikte, aynı acının ayaklarına kapaklanmak mı? Kalbini ilk kez çevreleyen bu korkuyu, nereye bırakacağını bilemeden içinin derin çekmecesine gizledin. Soru cevaptan bu kadar korkar mı?

Görünmez bir el, az önce katladığı kâğıdı tekrar eski hâline getirmiş, kargaşa sona ermiş, ortalık durulmuştu. Öyle ki, sanki az önce olanlar bu odanın dışında gerçekleşmişti. Hararetli sohbet kaldığı yerden devam ediyor, toplar orta yerde sekiyor, o ise tam karşında oturuyordu. Elinde çay bardağıyla gömüldüğün koltuktan şaşkınlıkla ayağa kalkıp yanına yürüdün. Kalın çerçeveleri ve dokunduğunda eline degecek; soğuk, kaygan yüzeyiyle bir aynaydı beklediğin. Uzaktan baktığında kendini gördüğün ayna, yakınına gelince sırlı bir cama dönmüştü. Gördüğün yüz, senin değildi. Karşında camdan bir kadın. Dokunursan tuzla buz olacak gerçekliği. Dokunmazsan, öyküsü kaldığı yerden devam edecek. Elini çekiyorsun, duvarda bir yansıma. Hayal meyal bir ikindi vakti tenhaliği. “Sesini duyabilseydim.” Ses boşluktan bu kadar korkar mı?

Dış

İçinde, çoktandır kopan fırtınayı o tek cümleyle dışarı salmıştın işte. Onca zaman kapalı duran perdeyi aralamış, karanlığa alışkın bakışlarının, aydınlığın törpüsüyle incelmesine izin vermiştin. Bu hamlenin, onun karanlığına sebep olacağını bile bile. Denge ile hoş olmayan başını, dengesizlik çukuruna gömmüştün. Öylece kaldığın yerde, onca zaman içinde tuttuğun kelimelerin kanat kuşanıp birer birer göğe yükselişini izledin. Nasıl da özgürdü şimdi hepsi. İçinde büyüyen sisli ve yağmurlu ormanın kuytu nefesinden kurtulmuşlardı. Artık kanatlanmış kelimeler için yerden daha güzeldir gök, yerden daha derin, daha emin. Kelimeler yazarından bu kadar korkar mı?

Senin kuytu ormanında ağrıyan bir çiçek olmasını isteyemezdin ondan. Toprağın, acıdan başkasını vermeyecekti ona. Oysa elleri nasıl beyaz, bulutlara henüz dokunmuş gibi. Parmakları arasından çoğalan boşlukta bir ırmak. Başında sazlıklar, ortasında bir sandal, sonunda o gereksiz cümle. Ne çok pişmansın söylediğine. O anı yaşanmamış kılmak adına yazdığın tüm kelimeleri, içinin sonsuz uçurumundan aşağıya bırakmaya razısın. Kelimesiz, çırılçıplak cümlelerin başında ömürlük nöbet tutmaya ant içebilirsin. Ama artık çok geç. Ağz sözden bu kadar korkar mı?

Odanın gürültüsü kulaklarının uğultusuna karıştığında, karşında kimseler olmadığını fark ediyorsun. Odanın sonuna doğru ayaklanışını, çaresiz bir boyun eğişle kabullendiğini hayal meyal hatırlıyorsun. Nereden geldiğini anlamadığından olsa gerek, nereye gidiyor olabileceği ihtimali üzerinde durmak istemi-

yorsun. Kalbinden dışarı taşan korku, gözünde ateşten halkalarla, içindeki sık ormandan firar eden bir kaplana dönüşüyor. Yağmur da söndüremiyor o ateşi. Attığı her adımla ezildiğini anlamıyor, dönmeyecek. Az önce kapattığı kapıyı tekrar açıp içeriye doğru uzatmayacak başını. O zaman anlayacaksın, içindeki anahtarın dışındaki kapıyı açamayacağını. Kilit anahtardan bu kadar korkar mı?

Onu bir öldürmediğin kaldı. Olmadı. Vurdukça çoğaldı her darbenle. İçine ağdı, dipsizleşti. Elleri, pencerelerini açmaya başladığında artık çok geç kaldığını anladın; onu çok önceden öldürmeliydin.

İçerde çok yanmışa dışarda karlar gerektir.

İçinde olanla dışında çoğalan çelişirse çarpık bacaklı düşlerin olur! Sonra onlara takıl dur...

MEHMET KAHRAMAN

SONA VARMADAN GÖRÜNÜYOR

Adam yavaşça bir adım daha attı. Uçurumun kenarına iyice yaklaşmıştı. Görünmüyor, dedi. Kadın, onun birkaç metre gerisinde büyümüş gözlerle adamın ayaklarına bakıyordu. Artık daha fazla gitme, dedi, korkuyorum. Bir şey olmaz, korkma, dedi adam ve küçük bir adım daha attı. Bir tramlencinin adım atışı gibi gayet yumuşaktı. Görünmüyor, dedi. Kadın ellerini yüzüne götürdü ve kocaman gözleriyle adama yalvardı. Korkutuyorsun beni, yapma. Adam bir şeyler söyledi ama kadın onun ne söylediğini anlamadı. Adama doğru adım atmak istiyor ama atamıyordu. Sonuna varmadan dibi görünmüyor, dedi adam ve bir adım daha attı.

FİKRİ ÖZÇELİKÇİ

O ARSIZ BAHAR

Güzeldi kış; yüzü yakan ayazı bile güzeldi. Hükmetme sırası kendisine geldiğinde karını yağdırır, insanları, toprağı ve çiçekleri üşütür; havayı alabildiğine soğutur, dağlara örtü olan karlarını eritip su kuyularını doldurur ve yeni mevsimin teşrif zamanı geldiğinde de hiç oyalanmaz, hemen çeker giderdi edeplice.

Ama bahar öyle miydi ya? Arsızın tekiydi o.

Bir bakarsın güneşle oynar, bir bakarsın kalplere dokunur, bir bakarsın heyecanları ayaklandırır, bir bakarsın toprağın damarlarındaki kanı hızlandırdı. Sadece bu kadar da değil. Nazın biri bin paraydı onda. Öyle bir havai duruşu, öyle bir işveli göz süzüşü vardı ki şaşar kalırdınız.

Ne vakitlice gelmesini bilirdi ne de vakitlice gitmesini. Hiç ummadığınız bir anda gelir, hiç ummadığınız bir anda giderdi. O böyle öngörülemez olduğu için midir nedir, içimizde bir burukluk olurdu o gittiğinde.

Doyamazdık.

Hele ben, bir nisan bulutu gibi bir görünüp bir giden baharın ardından bakakalırdım bitmeyen bir özlemle.

Dayanamadım bir gün, dedeme sordum bunu. Onun neden böyle yaptığını sorduğum dedem “Neden olacak, şımarıklığından böyle yapıyor!” demişti bana göz kırparak.

Şımarıktı bahar!

Kanatları kahverenginin en açığını, sarının en mahremini giyinmiş o kelebek, o çiçeğe konmadan da imkânı yok gelmezdi.

Özlendiğini bilir, özlenmenin tadını çıkarırdı.

Şımarıktı demişti ya dedem, öyleydi gerçekten.

Büyüdükçe anladım bunu.

Allı yeşilli fistanlarını giyer, çalımlı çalımlı bir naz yapardı; gelir gibi yapar, gelmez ama çok yakında geleceğini ima etmek için de erik çiçeklerini haberci olarak gönderirdi.

Erik ve badem ağaçlarının o cılız dallarına su yürüyüp de bu dallar çiçeklendiğinde, dallardaki çiçeklere konmak için hemen ortaya çıkıverirdi kelebekler. Rengârenk kanatlarını çırparak uçuşurlardı ortalıkta sonra.

O geldikten sonra da mahallemizin sokakları önce sessizleşir, sonra usul usul dirilirdi.

Gün batıp ay tepelerin ardında yükseldi mi de sokaklar sessizleşir, evlerin lambaları usul usul yanmaya başladı.

Perdelerin arasından sızardı lambaların ışıkları. Evine dönenlere kılavuz olurdu o cılız ışıklar.

O ana kadar ortalıkta pek görünmeyen kirli tüylü köpekler, çöp kümelerinin etrafında dolaşmaya başlar, nasiplerine düşen bir şey var mı, onu ararlardı. Çoğu zaman nasiplerine razı olsalar da çok aç olup çok da güzel bir şey bulduklarında önce diş gösterip hırlaşır, sonra dalaşırlardı. O zaman köpeklerin dalaşma sesleri kuşatırdı sokağı. Herkeste hafif bir ürpertiyle karışık bir korku boyverirdi yavaştan. İhtiyatla bekleşilirdi. Köpeklerin dalaşma sesleri kesildiğinde hayat da normale dönerdi.

Köpeklerin ortaya çıkmasıyla evlerin canlanması hemen hemen aynı zamana denk gelirdi.

Tam o anda da mahallemizin en dar sokağının bitimine yakın noktada bulunan çınar ağacı tarifsiz bir hüzne bürünürdü. Onun hüznü nedendi, kimse bilmezdi bunu. Sadece o hüznü kuşatırdı bir anda her sokağı ve sonra da nazenin bir bulutun aniden çekip gitmesi gibi sokağı terk ederdi hüznü.

“Sokağımızda sevdanın çok olmasının sebebi işte o hüzündür.” dediğini duymuştum bir kez anneannemin.

Çınar hüznülediğinde ay deli bakardı mahallemize. Kırgın ışıklarını göndermezdi hemen.

Akşam oldu mu hayat, parmak uçlarıyla dokunurdu sonra evlerin bilek damarlarına.

O dokunuştan sonra bir cıvıldaşma, bir sohbet, alabildiğine bir keyifli telaş başlardı evlerde.

Kuşlar bile insan soyuna kırgınlıklarını unuttur, tarifsiz bir coşkuyla şakımaya başlardı. Hava uygunsa yemekten sonra balkonlara çıkılır, ince belli bardaklara doldurulmuş çaylar balkonlarda içilirdi.

Balkonlara çıkıldığında kalbim delirirdi. Neslihanlar da balkonda olurdu o saatlerde çünkü. Ana babasına hizmet eder, artık bana öfkeyle bakmaya başla-

yan erkek kardeşine çay doldururdu.

Beni, al al heyecanlar basardı onu gördükçe.

Sanırsınız ki birbirimizi tanımaz kişilerdik.

Neslihan, komşumuzdu. Evlerimiz karşı karşıyaydı. Babalarımız da analarımız da ahiret kardeşleri kadar yakındı birbirlerine. Ne ayrı bilirdik ne gayrı. Birbirini bilen insanlardık kısacası.

Bir bahçede büyüdü Neslihan'la, aynı oyunları oynadık. Yağmur yağdığında benim ceketimin altına sığındı o saçığın altında, ıslanan saçlarını ilk benim kolalı mendilim kuruttu çoğu zaman.

Benden birkaç yaş küçüktü ama birlikte büyüdü. Bu yaş farkını hissetmedik, her konuda her zaman anlaştık. Okula başlayıncaya kadar ayrı gayrı bilmedik.

Okul hâli dediğin başka bir şey, başka bir dünya. Orada her şey değişiyor, herkes değişiyor.

Yine öyle oldu. Biz de değiştik. Hiç farkına varmadan kopmaya başladık birbirimizden.

Okula gitmeye başladıktan sonra daha az görüşür olduk biz de herkes gibi. Aynı mahallenin aynı okuluna gitsek bile arkadaşlarımız farklıydı. Bundan olsa gerek eskisi gibi bir araya gelemiyorduk.

E kolay değildi, büyüyordu.

Büyüyorduk.

Hangi büyüme kolaydır ki bizim büyümemiz de kolay olsun?

Büyümeyi birbirinden uzaklaşmak sanıp birbirimizden bu yüzden mi uzaklaşıyorduk?

Artık eskisi gibi sık görüşmüyorduk, birbirimizi umursamıyorduk.

Ama kader insanın yakasını bir tuttu mu kolayından bırakmıyor hemen. Benim yakamı da tutmuş belli ki. Tutup da yakamı Neslihan'ın yakasına düğmelemiş.

Bir mayıs ayında anladım bunu.

Bir okul çıkışıydı. Sıcakla ısınmıştı mayıs o sene. Okul çıkışıydı, arkadaşların hepsi bir yana dağılmıştı. Ben de eve gidiyordum. Birden gözlerim ilerdeki bir hareketliliğe takıldı. Oğlanın biri, kızın birine yanaşıp bir şey anlatmaya çalışıyor, kız ise kendini oğlandan sakınmaya çalışıyordu.

Gençlik hâlleriydi. Çok umursamazdım böyle bir şeyi ama belli ki kız rahatsız olmuştu. Hani bizim mahallemizde böyle bir şey olması yakışık almazdı. Azıcık hızlandım, olayı yakından görmek istedim.

Kara bir bulut da vardı gökte. Öfkeli...

Düşündüğüm gibi, kız konuşmak istemiyor ama oğlan ısrar ediyordu.

Kıza dikkatlice baktım. Neslihan'dı!

Nasıl zoruma gitti bu hâl, anlatamam. Aniden hızlandım ve oğlanın koluna girdim. Parmaklarım pazılarını sıkıyordu oğlanın. Neslihan'dan ayırdım onu ve

“Yürü git!” diyebilirdim kısık sesle sadece. Böyle yapışım oğlanın zoruna gitti, damarlarına delikanlı öfkesi yürüdüğünü yüzündeki kızarmadan anladım ama yüzümde ne gördüyse artık, üstelemedi ve çekti gitti.

Mahcup baktı Neslihan bana. Bir oğlan sataştı diye kendini suçlu hissediyordu belli ki; o kadar bilirim onu.

Bir şey de demedim, bir şey de sormadım ona.

Yan yana yürümeye başladık. Ben öfkeden derin nefes alıyordum. Neslihan, başı öne eğik yürüyordu.

Hayatımın en uzun yolu o oldu. Sessizce bitirdik o kıyamet kadar uzun yolu. Neden sonra kıyamet koptu da yol bitti. Bitiş kelimesi “Hoşça kal!”. Yol boyu başka tek şey de söylemedik. Birbirimize de bakmadık. Yürüdük sadece.

Ayrıldıktan sonra olayı düşündüm. Gözümün önüne oğlanın arsızlığı geldi önce ama aniden o görüntü silindi, Neslihan’ın yüzü geliverdi gözümün önüne.

“Neslihan ha! Neslihan büyümüş ha!” dedim kendi kendime. Böyle düşünürken Neslihan’ın ela ela gülümsemesini hatırladım ve gülümsedim birden.

Birdenbire ne oldu, anlamadım.

Neslihan benim gözümde de büyüdü. Ürkek bir ceylan oldu. Sekti gözlerinin önünde. Gözünün elası bir deniz oldu da ben boğuldum o denizde.

Sonra ben de büyüdüm, onu görme isteğim de büyüdü.

Gün geçtikçe onu görme isteğim arttı. Okulda ve okul çıkışı hangi saatte ne yapar, bunları belleyip ben de kendimi o saatlere ayarlar oldum.

Eskiden her zaman beraber olduğumuz Neslihan’la, nasıl olduysa oldu, bir yabancı olduk bir anda.

Gözlerimiz ürkekçe karşılaşır oldu arada sonra; yeni tanışıyor muyuz gibi. Konuşurken yüzümüze allar basar oldu bir de. Bir zamanlar birbirinden hiç ayrılmayan biz, bir araya gelmez olduk artık.

Bir araya gelsek de yüzümüze basan allar yüzünden konuşamaz olduk. Sadece sayıklamaya benzeyen kopuk konuşmalar, kırık kelimeler...

Her şey bir yana da bu al basmaları kötüydü. Hani biri görür de yanlış anlam yükler diye...

Bu al basmaları yüzünden ne yapayım bilemedim. Yüzüme her gülenin, o al basmaları yüzünden güldüğünü sanmaya başladım.

Ama bu hâl de çok sürmedi, hayat akıp gitti yine. Unutuldu bazı şeyler, alışıldı bazı şeylere.

Zaman içinde Neslihan’la daha sık bir araya gelmeye başladık. Bir araya gelmek için bahane mi yoktu sanki? Çocukluk anıları, okul arkadaşları, dersler ve zaten komşu olmamız...

Biz böyle kendi aramızda utangaç utangaç bakışırken ve ne olup bittiğini kendimiz bile anlamadan havadan sudan konuşurken meğer birileri bizi birbirimize yakmış da adımızı birbirimiz için dillendirir olmuş.

Benim yine haberim olmazdı ama arkadaşlarından birisi Neslihan’a takılmış “Birbirinize yakışıyorsunuz, çok sevindik böyle olmasına.” falan demiş. Şaşırmış Neslihan “Ne yakışması? Ne sevinmesi?” diyecek olmuş ama sözü tıkaşlar kızın ağzına. Olan biten her şeyi sadece kendilerinin değil, görmeyi bilen her gözün anladığını söylemişler sonra.

O oldu, bir şeyler koptu içimde. Ne yapayım bilemedim. Tanelerini rüzgâr dökmüş boş buğday başağına döndüm. Kalakaldım öyle.

Kendimden çok Neslihan’ı düşündüm. Kim bilir neler diyorlardı ona bu konuyla ilgili olarak? Nasıl üzüyorlardı onu, nasıl kızdırıyorlardı?

Bunu duyduktan sonra bir süre etrafıma dikkat ettim. Tanıyanların bize karşı bakışları nasıldır, konuşmaları imalı mıdır, anlamaya çalıştım.

Yalan yok, vardı bir şeyler bende de. Neslihan’ın yüzü gözümün önünde, ela gülüşü hayalimde duruyordu hep.

Tam da o türküde olduğu gibiydi her şey: “Ben seni gizli sevdim/Bilmedim âlem duyar” dizelerinde olduğu gibiydi. Ben Neslihan’ı, Neslihan’ın bile bilmemesini dileyerek, kendimden bile saklayarak sevmiştim; bunu ben bile çok sonra itiraf ettim kendime. Ama şimdi herkes biliyordu bunu.

Bu durumun başkaları tarafından anlaşılmış olması tedirgin etmişti beni. Herkes neyse ama Meliha teyzenin yüzüne nasıl eskisi gibi rahat bakacaktım ben? Neslihan’la beraber kâh onlarda kâh bizde büyümüştük sonuçta. Meliha teyze bir taraflara gideceği zaman bana emanet ederdi onu. “Göz kulak oluversin oğlum.” der ve tereddütsüz giderdi gideceği yere. Bilirdim ki gözü arkada kalmazdı.

Meliha teyzenin gözü arkada kalmazdı. Bana emanetti Neslihan çünkü. “Ona bir şey olacağına canım tenden ayrılсын.” diyene.

Şimdi yine aynı şeyi diyorum ama ona bakışlarım da eskisi gibi değil ve herkes de farkında bunun.

Bunu düşündükçe ter basar oldu beni. Kan boğuyordu sanki kalbimi.

Bir ihanet duygusu kuşatıyordu kalbimi.

Kalbi, insana nasıl zindan olurmuş, o zindanda nasıl çile çekilirmiş, öğreniyordum şimdi.

Karmakarışık duygular hücum ediyordu gönlüme.

Bir dağ duruyor, başka bir dağ yürüyordu içerimde; bir tufan duruyor, başka bir tufan başlıyordu. Nuh muydum, Nuh’un oğlu muydum, bilemiyordum.

Bir yanda Neslihan’ın sevgisi, öte yanda Meliha teyzenin güvenip de Neslihan’ı bana emanet etmeleri...

Ölüm gelip alsa beni razıydım.

Birkaç gün bırakmadı bu kara duygular beni. İnsanın kendinden utanması nedir, onu da öğrendim. Ne çekip gidebildim ne de kimseye hâlimi anlatabildim.

Sadece boğan, boğan, boğan bir cendere...

Ama kara bulutlar hep kapatmaz göğü, çeker gider bir gün.

Öyle oldu yine ve ben de birkaç uykusuz geceden sonra rahatladım.

Rahatlamam da Meliha teyze sayesinde oldu. Evinde bir elektrik arızası varmış, beni çağırttırdı bunun için. Bilirdi bu konuda becerikli olduğumu. Kerim geldi beni çağdırmaya, Neslihan'ın kardeşi.

Kerim'in evimizin kapısından gür sesle seslenmesinden ötürü ürkmedim değil önce. Asık suratlıydı çünkü. Neslihan'la yakınlığımızın duyulmasından sonra surat asar olmuştı.

Öncesinde aramız iyiydi ama şimdi değişmişti bir şeyler. Erkek çocuk, hassas olur böyle konularda, bir şey de diyemiyorum ona. Hatta için için hak veriyorum. Ben onun yerinde olsam farklı mı davranacaktım sanki?

Kerim'in çağırması üzerine birlikte onlara gittik. Kalbimde bir gümbürtü ki sorma gitsin! Bu gümbürtüyle gittim Meliha teyzelerin evine.

İçeri birlikte girdik Kerim'le. Meliha teyzenin yanına da çekinerek yaklaştım. Meliha teyze beni hoşlayıp hâl hatır sorduktan sonra, oturma odasındaki üzerinde hafif yanık izi bulunan elektrik anahtarını gösterdi ve anahtarda bir arıza olup olmadığına bakıp bakmayacağımı sordu.

Konunun böyle bir şey olmasının verdiği rahatlıkla hemen anahtarı yerinden söküp içine baktım. Anahtar yanmıştı. Bir koşu gidip elektrikçiden yeni anahtar alarak eskisinin yerine taktım. Sorun düzeldi. İşim bittikten sonra Meliha teyzenin kalmam yönündeki ısrarına rağmen Neslihanlarda kalmadım, çıkıp evime geldim.

Bir rahatlıkla genişlemişti göğsüm. Hayata kaldığım yerden devam edebildirdim artık.

Meliha teyzeler bana kırgın değildi.

Bunu bildim ve gözlerimin önünden dalgalanan suları yarararak ilerleyen mavi yelkenli gemiler geçti bir anda. Göğün rengi değişti. Duran sular akmaya başladı. Bir güvercin, herkesin unuttuğu o masalı anlatmaya başladı yanık sesiyle. Bir hoş, bir deli, bir başka oldu içim.

İçim rahatladı ama yine de bir süre Neslihan'dan uzak durdum. İçimdeki sevgiyle avundum, bana yetti bu.

Ama o kaza! Ah o kaza!

Bana sonradan anlattılar.

Her şey sıcak bir akşamüstü olmuş. Havanın ağırlığını toprak taşıyamamış da insanlar omuzlamış. O kadar ağır bir hava... Neslihan, Meliha teyzeyle alışverişten dönüyormuş. Günün yorgunluğuyla yavaş yavaş adımlıyorlarmış kaldırımı. Yanlarından geçen bir kamyon... Kamyonu sollamaya çalışan bir motorbisiklet ve karşıdan gelen bir otomobil... Otomobilden kurtulmak isteyen motorbisiklet sürücüsü can havliyle direksiyonu kırıp kaldırıma çıkmış ve o hızla Neslihan'a çarpmış.

Her şey bir anda olup bitmiş. Ne sürücüler bir şey anlamış ilk anda bundan ne Neslihan ve ne de Meliha teyze. Her şey o kadar ani ve anlaşılmaz gerçekleşmiş ki, daha sonra kim ne yapmış, Neslihan'ı hastaneye kim götürmüş, kimse doğru düzgün hatırlayamıyor bile bunu. Her şey bir hayal perdesinde iç içe geçmiş zamanlar gibi yaşanmış sanki.

Hastanede uzun süre kaldı Neslihan. Kaç kez ziyarete gittim ama bir türlü görüşemedim. Görüşmek istemiyormuş, rahatsızmış.

Yüzünde kalan yara izinden ve bir de artık yürüyemeyecek olmasından ötürü olmalı bu tavrı.

Neslihan yürüyemeyecekti artık. Kaskatı, buz gibi soğuk, hançer gibi keskin bir gerçektir bu.

Kimse pes etmedi. Etmedik. Neslihan iyileşsin diye her şeyi yaptık. Ama Allah'ın takdiri buydu, yapacak bir şey yoktu. Kabullenmeliydik, iyileşmeyecekti Neslihan.

Bunu ilk başlarda ne ailesi kabullendi ne de kendisi.

Zaman akıp geçti köpüklü akan ırmaklar gibi. Geride tortular bıraktı, kumlar bıraktı, kırıklıklar bıraktı. Bir de ne yapacağını bilmeyen beni bıraktı.

Neslihan da zamanla kabullendi olan biteni. Bir tekerlekli sandalye ile yaşamaya alıştı. Her şeyi kabullendi ama bir beni kabullenmedi.

Bu hâline, tekerlekli sandalyesine alıştı alışmasına ama Neslihan hiçbir zaman eski Neslihan olmadı. Herkesle konuştu da bir benimle konuşmadı şöyle içten bir şekilde.

Birkaç kırık nezaket cümlesinden başka bir şey çıkmadı ağzından bana karşı.

Sustu! İnatla, ısrarla sustu! Bir de dışarda karşılaştığımızda başını çevirip gözlerini kaçırdı benden.

Neslihan'ın neden böyle yaptığını anlayamıyordu toy kalbim. İstiyordum ki bana baksın, bana gülsün, bana seslensin; yüreğimi ısıtsın.

Ama değişmedi Neslihan, hep bana uzak, sadece bana uzak kaldı. İtti beni kendinden, uzaklaştırdı. Beni bana bıraktı.

Okulunu da bıraktığı için onu görme imkânım da kalmamıştı. Görsem, bir an yalnız yakalasam neden böyle yaptığını soracaktım. Ama olmadı. Soramadım. Hep başını çevirdi Neslihan, hep kaçtı benden. Gözümün önünde ama uzaktaydı.

Zaman akıp geçti böyle. Lise bitti, üniversite okumak için başka şehre gittim. Geriye dönüşlerimde hep Neslihan'la konuşmaya çabaladım ama Neslihan hiç değişmedi, hep uzak kaldı bana.

Bahar ise her zamanki arsızlığıyla gelmeye devam etti. Banaysa, gelen her baharda Neslihan'a veremediğim sarı beyaz kır çiçeklerini toplamak düştü ömrüm boyu.

YILDIRIM TÜRK

DERGİLERDE DÜŞLEMELİK

Yüreklerine ilk kıvılcım bir çay ocağında düşmüştü. Bir anda içleri ısınmış, tutkuları koca bir dağ olmuştu. İlk aşk, kalemin kâğıda düşüşü, sayfaları dolduruşu heyecanlandırıyordu onları. Tomurcuklar patlamış, ağaçlar çiçeğe durmuştu. Meğer yıllardır gönlünde depreşip duran dergi çıkarma düşüncesiyle Yunus, ne çok kişinin içinde uyumaya başlayan sevdayı canlandırmıştı. Duyguları kaleminden taşan üniversite öğrencileri hemen etrafında toplanmıştı. Nefes aldıkları şehri, rengârenk gül bahçesine dönüştürecekleri için mutlu oluyorlardı. Belki okuyucuların duygularını inceltip duyarlılığını artıracak için bunu insanlık adına atılan büyük bir adım olarak değerlendiriyorlardı.

Mürekkep lekesi bir kere ellerine bulaşmıştı ya artık iflah olmazlardı bu yolda. Hayalleriyle yelken açmışlardı ummanlara. Söyleyecek sözleri, belki insanları çıkmazdan kurtaracak düşünceleri vardı. İsimleri, yazdıkları dergiyle kanat çırpacaktı gökyüzünde. Kapağı şöyle olsun, kitap tanıtımı mutlaka bulunsun, inceleme bölümü atlanmasın, şu yazarla da söyleşi yapılsın gibi fikirlerle geç saatlere kadar konuşuyorlardı. Hepsi de idealist gençlerdi. Her ne olursa olsun dergiyi yaşatabilmek için birbirlerinden ayrılmayacaklardı.

Büyük bir şevkle kutsal bir görevi ifa eder gibi toplanıyorlardı. Bazen çay ocağında, bazen üniversite kantininde, çoğu zaman bir öğrenci evinde sabahlara kadar hararetle hararetle kendilerine bir dünya kuruyorlardı. Çaylar soğuyordu önlerinde, zaman hiç fark etmeden akıp gidiyordu. Heyecanları yüreklerinden öykülere, şiirlere, denemelere taşıyordu.

Önceleri titrek izler bırakıyorlardı sayfalara, sonra bu izler sağlam adımlarla devam ediyordu. İrili ufaklı çaylar, dereler birleşerek dergiyi coşkun akan ırmağa dönüştürüyordu. Her sayıyla yazar kadrosuna yeni yürekler ekleniyordu. İlk ürünleriyle orada var oluyor, dergi sayfalarını her daim havalandırıyorlardı. Belki kendiliğinden büyük yazarların tohumları atılıyordu. Sararan yaprak-

larda biraz daha gürleşiyor, biraz daha derinleşiyorlardı. Dergi düzenli soluk alıp vermeye başladıkça umutları da büyüyordu. Yazıya sevdalı gençler çarpan yürekleriyle gönülleri, masaları dolduruyorlardı. İyi niyetle çıktıkları bu yolda ustalar da yer yer omuz veriyor, gayretlerini artırıcı sözler ediyor, bazen dâhil oluyorlardı bu yolculuğa.

Kimi zaman acaba dergiye bunca emek ve gönül verenler bıkip usanmadan, ekonomik darboğaza yakasını kaptırmadan ve ilk günkü heyecan ateşini söndürmeden dergiyi kaç yıl yaşatabilecekler diye de kaygıya düşerlerdi. Büyük hevesle çıkarılan dergilerin devamının gelmemesi; unutulmuş sayılarının tozlu raflarda, kıyıda köşede boynu bükük kalması edebiyat coşkusunun sönmesi, yaşama sevincinin azalması anlamına gelmekteydi onlar için.

Ama onlar yılmayacak, karartmayacaklardı sayfaları. Ucu ucuna denkleştirdikleri harçlıklarla kanatlandıracaklardı dergiyi. Kalemin dokunduğu yerden yeşerecekti yeni fikirler, idealist insanlar. Düşüncelerine estetik bir elbise giydirecek bakıyorlardı hayata. Canla başla çalışıyorlar, yazıların seçilip incelenmesinden derginin dağıtımına kadar herkes her işi yapıyordu. Yorgunlukları dergiyi matbaadan sıcaklığına ellerine aldıklarında tatlı bir huzura dönüşüyordu. Yaptıkları işin buna değdiğini düşünüyorlardı. Şehrin gazete bayilerine, popüler kitaplarla kırtasiye malzemesi arasına sıkışmış kitabevelerine dağıtıyorlardı. Dünyayı değiştireceklerine inanıyorlardı. Her yazıya kendi gözleriyle bakılmasını istiyorlardı. Birkaç eşe dosta gösterip hafiften gururlanıyorlardı. Kilometrelerce uzakta olsalar bile okurların da kalpleri dergiyle birlikte sayı sayı atmaktaydı. Sıcacık yazılarıyla, farklı türlere yer vermesiyle, yeni kalemlere imkân tanınmasıyla ve en önemlisi bunları geliştirip derinleştirerek devam ettirmesiyle dergileri gönüllerde hak ettiği yeri çoktan almıştı. Her sayısıyla birlikte gelişimini, hassasiyetini büyük bir merak ve ilgiyle takip ediyorlardı.

Meselesi vardı gençlerin. Yaşanabilir bir dünya için çalışıyorlardı. Toplumun bozuk düzeninden, sistemin yanlış işlemesinden sorumlu hissediyorlardı kendilerini. Dergi çıkmasa hiçbir sorunun düzelmeyeceğini, her işin daha da kötüye gideceğini düşünüyorlardı. Bütün dünyaları orasıydı, oradan bakıyorlardı hayata.

Dergi ilk yılını doldurmadan yatağını bulmuştu. Bu meşakkatli yolda amaçları doğrultusunda sağlam duruşuyla, hassasiyetiyle, sırtını kimseye dayamadan kalemin gücüyle ilerliyor; sesini daha gür çıkarıyordu. Edebiyatın mutabek dergileri arasında yerini alıyordu. Gazetelerin kültür, sanat sayfalarında ve televizyonların ilgili programlarında derginin tanıtımı yapılıyor; bazen yeni kalemleriyle söyleşi için görüşmek isteniyor; konuşma yapmaları için dernekler, vakıflar tarafından zaman zaman davet ediliyorlardı. Dergi kısa sürede büyümüş, onlar da okuyucuların aradığı isimlerden olmaya başlamışlardı.

Ancak bu çok uzun sürmemişti. Bir süre sonra farklı âlemlere yönelerek

derginin uzağına düşmüşlerdi. Hemen ardından da aralarında görüş ayrılıkları, çatlaklar oluşmaya başlamıştı.

Dün beraber yürüyeceklerine inandıkları dostların, bugün başka düşüncelerle, beklentilerle, küçük hesaplarla her sayıda biraz daha uzaklaştığını görmek hüznü veriyordu. Karşı çıktıkları, savaştıkları dünyanın içinde hevesle yerini alıyorlar, onun bir parçası olabilmek için can atıyorlardı. Yola ilk çıktıklarında kendilerine ters gelen popülerlik, gündemde olmak, okurların şımartan ilgisi, fikirlerine uygun düşmeyen holding reklamları almak rahatsız etmemeye başlıyordu. Sahi, o zaman kiminle, ne ile mücadele ediyorlardı? Onları bir arada tutan, yaşatan neydi?

O eski ruh kendiliğinden çekildi aralarından. İlk sayılardaki heyecanları azalmaya başladı. Estetik anlayışın değiştiği, biraz daha içinin boşaldığı modern zamanda, ticari kaygı gütmeyen edebiyatı, sanatı öne çıkarmanın ve sadece okurun ilgisiyle ayakta kalabilmenin bir edebiyat dergisi için çok zor olduğunu yüksek perdeden dillendiriyorlardı. Eskisi gibi üstüne düşmüyorlardı ilk göz ağrılarının. Sırtlarından atmaya çalıştıkları bir kambura dönüşüyordu dergi. Bir araya gelme amaçları, verilen sözler unutuluyordu. Kimi bitmek bitmeyen parasal sıkıntı bahanesiyle bu sevdadan vazgeçiyor, kimi hevesini almış olarak bırakıyor; kimine de anlamsız geliyordu artık bu işler. Onları bir arada tutan tılsım kaybolmuştu. Daha dün aynı koşullarda dergi çıkardıklarını dile getirecek cesareti bulamıyorlardı kendilerinde. Kalemler bir bir ayrı dünyaların sarhoşluğuna savruluyordu.

Geride bu işi sürdürecektir birkaç kişi kalmıştı. Bir, iki sayı sonra onlar da dayanamadı, sessizce dağıldılar. Eski sayılar, sonbahar yaprakları gibi sararıp döküldü; arşivlerde, masalarda bir yetim gibi boynu bükük kaldı. Yazı sevdalısı gençler dalına konacakları sağlam bir ağacın sıcaklığından mahrum kaldılar. Yüreklarının bir parçasını dergi sayfalarında bırakarak türlü gailelerle başka işlere yöneldiler. Bir süre sonra gözlerinde parlayan o ateş tamamen söndü, hiç bitmeyecek sandıkları umutları küle döndü. Edebiyat dergisi raflarda unutulmuş, içlerinde yerli yersiz kanayan bir yara olarak kaldı.

Zaman insanları da hatıraları da değişik bir hâle büründürüyordu. Yıllar beyaz bir fırça darbesiyle Yunus'un saçlarına dokunmuş, düşüncelerine ve hareketlerine bir olgunluk getirmişti.

Bu derin yaranın kabuk bağlamaya başladığı bir gün öğrencilerin gözlerinde ışıltı bırakarak okuldan ağır adımlarla çıkan Yunus, koltuğunun altında kapağı yıpranmış birkaç kitap ve aklında yarım kalmış şiirlerle şehrin son kitabevini dolaşıyordu. Raflarda yeni yeni dergilerle karşılaştı. İçi bir tuhaf oldu, yüreği burkuldu. Bakamadı, kafasını başka yöne çevirmeye çalıştı. Eski günler gözünün önünden ince bir sızı olarak geçti. Yüzündeki çizgiler biraz daha belirgin-

leşti. Kırık bir aşk hikâyesiydi onunki de. Neden sonra kendine gelip dergilere şöyle bir göz atınca orada usta kalemlerin yanında ilk yazıları kendi sayfalarında çıkmış, bir anlamda dergileriyle onlara okul olmuş yazı sevdalılarını gördü. İçi tarifsiz bir mutlulukla doldu. Hafiften gururlandı. Dünkü gençler çoktan kök salmış, başka dergilerde ve kitaplarda sürgün vermeye başlamıştı. Dalıp gitti o günlere. Gözleri buğulandı, kafasında edebiyat dergileri uçtu. Keyifle bir türkü mırıldanarak türlü hayallerle, çağrışımlarla eve doğru yürümeye başladı. Gönlüne pır pır eden bir kuş kondu.

SEMA BAYAR

DEĞİRMEN TAŞI

Biliyor musun, sana en çok beklemek yakışıyor. Soğuktan morarmış dudaklarınla mesela, kıtlık gelse de birlikte dirensen hissi uyandıran esmerliğinle. Beklemek kendi dışındaki bütün anlamları kucaklıyor seninle. Yaklaşan otobüsü kucaklıyor. Duraktaki insanların gözleri, hareket hâlindeki boş koltuklara oturuveriyor. Hayır, senin beklediğin koltuk hiç gelmeyecek. Bunu biliyorsun. Kasım rüzgârında salınıyor şalın. Kasvet topuklarından kaldırıma çakılıyor. İnceden bir yağmur başlıyor. Kulaklarında uzak denizlerin ayartıcı uğultusu. Parmakların havalanıyor. Damlaları daha da inceltiyor parmakların. Dalgınlığına uzun bir kırmızı bulaşıyor. Kızıl bir çizgi gözlerine mil çekiyor. Otobüs herkesi yutuyor. Çantaları, ayakkabıları, saçları ve bir miktar ter kokusunu içine çekiyor. Sen durakta kalakalıyorsun. Seni tutan bir şeyler var. Senin tutunduğun bir şey. Beklemeye yazgılı aynalarca taranmış bir yüzle, bir iç sıkıntısı, bir yılgınlıkla, sanki durakta değil de bir uçurumun kenarındasın. Bakıyorsun, aynaya, ufka, kızıla, tutunduğuna. Bekliyorsun. Biliyor musun, sana en çok beklemek yakışıyor.

Kimse bilmezdi neden merdivenlerden korktuğunu. Kendini tekrar eden o basamaklar, önünde boylu boyunca uzanırken bir kez daha yuvarlanmaktan, yaralanmaktan. Köprülerden, nehir kenarlarından... Ayakların birbirine dolanırdı. Kendini bırakma hissiyle dolardın. Seni tutan çizgiye yan gözlerle bakıp, bir adım ve bir adım daha, sonrası su, sonrası boşluk, sonrası her neyse... Hayatını hep bir uçurumun kenarında yaşıydın. Kaç insanı ittin, içindeki düşme arzusunu bastırmak için.

Yıllar önceydi, o çocuk seni salıncaktan hoyratça ittiğinde kuma bulanmış yüzünü göğe çevirdin. Dizindeki sızının geçmesini bekledin. Bir çift gözün sana dokunmasını, bir çift elin uzanmasını. Güneş, eteklerini toplayıp çekildi

gözlerinin siyahından. Gözbebeklerinden kıvılcımlar sıçradı, göğü kıızıla boyadı alevin. Kara gözlerin ufukta bir delik açtı, boydan boya yırtın maviliği. Bir yaradan geçti gözlerin. İki çengel, yılların üzerinden akıp geçti. Çocukluğunun üzerinden, gençliğinin, ilk hayallerinin, ilk öpücüğünün ve ilk kalp kırıklığının üzerinden geçip geldi. Yükünü yığıdı önüne. İki çengel, omuzlarıma dünyada bizden önce verilmiş savaşların enkazını bıraktı. Çekilmiş ve çekilecek bütün acıların. O andan, geçmişinden ve geleceğinden ne varsa toplayıp getirdin. Çuvalında bir de değirmen taşı vardı. Esmerliğini sevmemiştin. Boynuna astıkları değirmen taşını hiç sevmemiştin. Tanrı biliyor ya fena sıktım yumruklarımı. Öfkem, bir çocuğun kuma bulanmış avuçlarına yürüdü. On yıllar sonrasında geçmişe sarkıp kanına bir cinnet bulaştırdım. Yumruklarını sıktın, hıçkırıklarını düğümledin. Havada bir yumruğun nefreti gürledi... İlk cinayetini işledin, ilk kurbanını uçuruma ittin. Bununla boşluğun obur karnı doyar sandın. Yakanı bırakır, ellerini üzerinden çeker sandın.

Kasabada, açık hava sinemasında bazı akşamlar açık saçık filmler oynardı. Boy boy afişler bahçenin yüksek duvarlarına asıldığında çemberli kızların yüzü kızarırdı. Ninelerin dizinde dinlenen masallara benzemezdi büyülu fenerin anlattıkları. Makinistin bandı yerleştirmesini sabırsızlıkla bekler, makinanın tik taklarını kalbimizde duyardık. Yaz akşamları meydandaki meşeye tırmanır, gözlerimizi kısar, yankıların arasından bir tutam kor devşirmeye çalışırdık. Kimi zaman film şeridi kopar, kasabalının gözü perdede kalır, kıpırtısız, soluksuz birkaç dakikanın ardından büyülu fener masalına kaldığı yerden devam ederdi. Yanmış, kopmuş, uç uca eklenmiş sahnelerin yarattığı boşluklar tahayyülümüzle tamam olurdu.

Şimdi gelip bir uçurumun kenarında düğümlenen hayatını, yaralı bir kuş gibi avuçlarıma alsam. Sadece mutlu anlarından bir film şeridi yapsam. Beklerken yüzüne çarpan, yüzünde derin yaralar açan sağanakları boşluğa süpürsem. Birlikte beklesek o hiç gelmeyecek olanı. Uçurumları birlikte yıldırırsak. Bizi tutan her neyse. Tutunduğumuz her neyse. Beklesek. Otobüs her şeyi yuttuğunda geriye kalan her neyse alıp gitsek. İmkânsız deme. Öyle bakma. Bir kuş kanat çırpmayı bırakıyor sen öyle baktığında. Havada öylece asılı kalıyor inandığımız şeyler. Göğün bir suçu yok. Kuşlar kayıp ruhların rüyalarını yaşıyor, biliyorsun. Vurulmayı istemiyorlar, uyanmayı, gerçeğin toprağına öylece çakılmayı istemiyorlar.

Yağmur durduğu zaman yaşam kendini yeni baştan kuruyor. Aslında sen otobüse binip gitmiş oluyorsun. Durakta bekleyen bir yanın var, beni yanıltan. Yağmuru incelten parmakların, yağmurun ardından yok oluyor. Ellerinden tutamıyorum. Bir adam bir kadının ellerinde vehimler çoğaltıyor. Tarihin gelmiş geçmiş bütün hayal kırıklıkları avuçlarımda içinde yeniden yaşanıyor. Kuyulara şarkılar söylemek rüya. Islak çimenlerde yürümek rüya. Bakışın dünyaya yeni

yaralar açacak. Kalabalıklara meydan okuyacak kadar bilenemedik. Ayakları birbirine dolanan çocuklar, kıymıkları nasıl çıkaracak etlerinden? İpler küçük parmaklardan kayıverecek, balonlar bir bilinmeze yükselecek. Zaman diyorlar mesela, zamanla geçer diyorlar. Zaman geçiyor ama zamanla geçmiyor. Uçurum hep yanı başında bekliyor, merdivenler durmadan çoğalıyor. Anlamıyoruz ve anlamaya anlamaya öleceğiz seninle biz.

Koşuyorum, nefesim kesilene kadar koşuyorum. Sen daha küçücükken ve henüz salıncak dahi yokken, her şeyin başladığı yere, her şeyin bittiği yere varıyorum. Bir adam kucağında bir kız çocuğuyla göğsüne bakıyor. “Annesiz çocukluk boynuna bir değirmen taşı gibi asılacak ama yine de bir şekilde yürüyeceksin.” diyor adam. Yerden aldığı taşı çocuğun esmer boynuna asıyor.

SONER OĞUZ

BU FİLMİ BİLİYORUZ

İrcii ila Rabbiki radiyyeten mardıyyeten

Fecr/28

Büyük meydanın karşısındaki asırlık adliye binasında yaşlanmıştı. Nüfus memurluğundan emeklisine ay değil haftalar vardı. Ağaran bıyıklarıyla oynayıp derin düşüncelere dalmayı âdet edinmişti son günlerde. Bu küçük kazaya seneler önce ilk görev yeri olarak gelmiş, başlarda birkaç defa gitmek istemesine rağmen tayin engeline takıldığı için sonraları bu sevdadan kendi kendine vazgeçmişti. Zamanla çoluk çocuk, torun torba derken kök salıp tutundular Çiçekdağı'na. Senelik izin ve bayramlar dışında “gitmek” sözünü ağzına dahi almadı bir daha. Kim mi? Abdullah Bey! Abdullah: Allah'ın kulu... Allah'ın kulu bey mi olurmuş? Olmaz mı? En güzeli evvelden söylenmiş: Abdullah Efendi!

Abdullah Efendi, son günlerde emekliye ayrılacağını düşünmekle ke-derli... Emekliliği yalnız memuriyetten değil, kocaman ve güzel bir gelecekten el etek çekmeye yorduğundan olsa gerek sigarayı hayli artırmakta... “Olsun gözüm!” diyor “Çok içiyorsun.” diyenlere. Zaten başkaca bir kötü alışkanlığı da olmamış. Her sigarayla daha bir derinleşiyor, içinin mağaralarındaki tüm yarasaları kanatlandırıyor çığlık çığlığa. “Nerede, nasıl, kaç yaşında?” “Hangi ağaçta?” gibi şairce soruları cevaplamaksızın salt düşünmekle meşgul.

— Saat sol kola takılır!

— Takılmaz!

Baba mirası Seiko'suna baktı. Şimdi Nihal, gereksiz bir telaşla peçete katlıyor, çatal kaşık şingirdatıyor olmalıydı.

“TAK TA-TAK”

Nihal'in sesi:

“Babam bu!”

Çünkü, şu koca dünyada kapıyı “TAK TA-TAK” diye çalabilecek başka bir ademoğlunu tanımaz Nihal. Kese kağıdının Abdullah Efendi'den Mahide'ye; Mahide'den Nihal'e geçtiği olağan bir karşılama töreniydi bu da. Mahide kocasının gözlerine baktı: “Mosmor kesilmiş yüzün, sabaha dek kütür kütür de öksürüyorsun. Azalt şu mereti. Faydası dokunsa içmezsin.” diye tatlı bir paylamanın ardından sürdürdü. “Nasıl öksürüğün?” Öksürüğü duyar duymaz gözlerini kızartıp nefesini düğümleyen bir nöbet çevirdi Abdullah Efendi'yi. “Sen” dedi, “Sorana kadar iyiydi.”

Güldüler.

Gülerlerdi.

En zor zamanlarda dahi gülerек -olmadı- gülümseyerek bakarlardı birbirlerine. Abdullah Efendi'nin gülüşü Mahide'ye can katar; derdi, sıkıntıyı def ederdi yüreğinden. Ne var ki, Abdullah Efendi'nin gülüşü eksik ve bir parça yaralı bir gülüştü. Ne vakit bir kelebek kanatlınsa içinde çok yaşamayacağı fikri gelirdi aklına ve babası ve Nihal ve emekliliği ve ölümü ve... ve... ve... İçindeki tebessüm susar, yalnızca dudaklarıyla gülerdi o vakit. Mahide bu eksikliği o gülüşte ya hiç sezmedi ya da işine gelmedi bu.

“ÖHHÖÖ ÖHHK”

O öksürdükçe Mahide içinde bir şeylerin parçalanıp koptuğunu duyuyor, sanki Mahide'nin ciğerinden geleni Abdullah öksürüyordu. Nihal'se bu karşılama seremonisini genç kız hülyalarıyla bezeyerek mutfak kapısı ağzından ve mutlaka elleri koynunda, başı pervaza dayalı dikilmek suretiyle izler; bir coşar, bir durulurdu. Mahide, gözleriyle öptü; bakışlarıyla kucakladı kocasını. Evin farklı noktalarına dağıldıktan kısa bir süre sonra sofra başında toplanmışlardı. Abdullah Efendi, bileğini sıkın saatının kordonunu gevşetti; sonra büsbütün çıkararak yemek masasının boş olan ucuna koydu. Sağ elinin tersiyle iteklerken tiksindir gibiydi.

Saydı. Bir... iki... üç... dört... Kolundakiyle beş. Bunca saatin içinde, bunca saate rağmen nelere geç kalmıştı? Düşünecek cesareti bulamadı kendinde. Soruyu ironik bir biçimde ters çevirmeyi denerdi: “Neye yetişebildik ki?” Tam ve tamam olan ne vardı geride? Sofra toplanana dek sandalyesini masadan hafifçe uzaklaştırdı. Sigarasını tellendirdi öksürüğünü gizleyerek. Mahide artık söylenmiyordu nedense? Ama, mutfakla sınırlandırılmıştı bu nikotin hürriyeti. Sonra salona geçtiler. Duvarlarda büyükçe çerçeveler içinde birinci dereceden çok bilinmeyenli ölülere ait portre fotoğraflar asılıydı. Cenaze levazımatçısı Nizam'ın önünde durdu. Ana kız susuverdiler. Kızına döndü: “Babam,” dedi; “Cenaze levazımatçısıydı. Ölü yıkayıp gömmüşlüğü de hafızlığı da malumdu memlekette. -Memleket nedir ki? Doğduğun mu, doyduğun mu yoksa içinde taşıdığın boşluk, özlediğin bir yer, bir yar mıdır?- Mezar kazıldıktan sonra sapıtmayı o verirdi. Naçar kalan

oldu mu hem gassal hem imam olur; yıkar, kaldırırdı cenazeyi. Önceleri çok üzülürdüm ölümlerden besleniyoruz, diye. Zamanla gördüm ki hepimiz biraz öyleyiz. Hatta çokça... Ölümlerin miraslarına konuyor, boşalttıkları makamlara kuruluyor, maaşlarını alıyor ve kazandıkları topraklarda onları anmadan yaşıyoruz. Mesela ben, nüfus memuruyum. Doğanlara yani bir gün mutlaka ölecek olanlara hüviyet cüzdanını veriyor, ölenlerin cüzdanlarını geri alıyorum. Ve bunun için para ödeniyor bana. Mesela annen..." Çok utandı bu girişten. "Annen de öldü sandığım nişanlım Nihal'in yerini aldı." diyecekti az kalsın. Mahide'nin yüz ifadesini görmek istemediğinden sözünü öksürüğünde boğduktan sonra babasına döndü. "Babam, kimseyi darda koymadı. Çok cenazeye bedelsiz malzeme tedarik etti. Kefeni, sabunu, lifi, zenzemi, gülsuyuyla... Fakat, kendi... belki bir istasyonda ölmüştür." Gözleri bulutlandı, yağmuru içine yağıyordu o ara. Onca ihtimal içinde nedense buna inandırmıştı kendini. Evet, bir istasyonda ölmüştü babası ve kimselerce tanınmadığı bir kasabada belediyenin düzenlediği alelade bir seremoniyle defnedilmişti cenazesi. Bildiğin derviş ölümü!

...

Nihal'in yemek sırasında öve öve bitiremediği film başlamak üzereydi. Herkes televizyon karşısındaki yerini aldı. Ki bu yerler asla dillendirilmemiş bir ittifakla belirliydi. Abdullah Efendi, yorgunluktan olsa gerek, her zaman oturduğu kanepeye bu defa hafifçe uzanmıştı. Göz kapakları ağırlaşıyordu gitgide. Ekrandan yüksek perdeden bir keman eşliğinde yazılar akıyordu kamera bir sınıfı dolaşırken. Bir akademisyen kürsüden fısıltılı sözcüklerle gençlere sesleniyordu: "Camüs'ü hatırlayın. Her anında acı duyduğunuz bir yaşamı, nihayetinde yok olacağınızı bildiğiniz hâlde sürdürmektesiniz." Sonra ses aniden yükseliyor:

"NİÇİN?"

Bir genç kızın gözleri kalın çerçevelerin ardında irileşiyor.

Uzun saçlı, küpeli oğlan dirseğini masaya, çenesini avucuna dayayıp öne eğiliyor.

Şişkonun ağzı salyasından habersiz açıldıkça açılıyor.

"e"si uzayan bir "anne"den sonra Nihal:

"Şükriye'nin ağabeyi Erhan FSFSFS... kız istemeye FSFSFS... ya da demiş FSFSFS... iç güveysi FSFS vs. vs."

Abdullah Efendi, birkaç kelimesini anladığı bu fısıltının sonuna takıldı niyeysen? "iç güveysi" değil de "iç güveyi" olması gerekmez miydi? Yarı uykulu hâliyle bir kulağını Nihal'e ötekini filmdeki öğretmene veriyor:

Zaten Şükriye.../ÖYLE DEĞİL, YOK OLMAK, HİÇLİK GAYESİZ YAŞAYANLARA MAHSUS.../Erhan'ın eli bir iş tutsun önce.../VAROLUŞUNUZ KENDİ ELLERİNİZDE, TERCİHLERİNİZ SİZİ BİR PİŞMANLIĞIN GAY-

YASINA UĞRATIRSA.../ ...Erhan yalnız mülakatım kaldı, diyormuş./...VE BİR PARÇA EKSİK BİR YAŞAMAKTAN NASİPLENİYORSANIZ.../...en çok iki aya başlarım işe... / O, SON AN GELDİĞİNDE BİR BÜTÜN HÂLİNDE VE TÜM VARLIĞINIZLA “YAPTIM VE HAZIRIM” DİYE BİLMEK.../ ...annesini yumuşamış bu kez de Saadettin Amca.../ ... “CAMUS FENA HÂLDE YANILIYOR!”/...işini zora sokuyor tam oldu derken.../ ÖLMEK DE GÜZEL VE BİR ÖZGÜRLÜK MESELESİ DE DEĞİL ESASINDA.../ ...Erhan da sabır taşı değil ya.../ KENDİ KUTSALINIZIN ARDINDA ÇOĞALA ÇOĞALA ÖLMekten BAHSETMEKTEYİM...

Tiradın sonunda “Ölmek güzeldir!” diye tekrarlıyor.

-Neden reklamları düşünüyor(sunuz)?-

Peki, “Her ölen pişman (mı) ölür” realitede? Pişman ölmek, en azından pişman yaşamaktan yeğ tutulamaz mı? Abdullah Efendi, düşündüklerine mukabil birkaç cümle kurmak istiyor. Ne mümkün!

— Of

— N’oluyor Abdullah Efendi?

— N’oluyosun baba?

— Bir şey olduğu yok! Ölülerin fotoğrafları iyi gelmiyor bana, yüreğime dokunuyor.

Oysa “Ben de fena öksürüyorum, otuz sene var ki paket paket sigara içiyorum. Mendilim kanlandı geçen”i dilinin ucundan atmadı ortalığa. “Bugün gelse?” diye sordu kendi kendine ve bunun yanıtını düşünür gibi uyudu, uyur gibi düşündü. Eksikleri, pişmanlıkları andı. Kapatamadı içindeki gedikleri. Cevapsız sorular türedi zihninde. Cevapları soruların çokluğu karşısında gerisin geri çekilip kuytularına tünedi. İçindeki soru-cevap cenginin şeksiz galibiydi sorular. Böyle hâllerin çaresi, fiksizce ve bir boşluğa yürür gibi uyumaktı. Lakin böyle durumlarda ilkin uykuyu yitirirdi insan ve -uykusu hariç- tüm yitirdikleri, eksikleri, pişmanlıkları akbabalar gibi üşüşür, dünün yadigârları bugün acıya evrilirdi. Artık ne Nihal’in ne de filmdeki öğretmenin sesi kaldı. Abdullah Efendi; uykuda, rüyada değil, başkaca bir yerdeydi. Bu âlemde ne kadar kaldı bilemedi.

...

Sisler ve solmuş yapraklarla örtülü bir sonbahar gününde mezarlıktan cenaze sahipleri çekildikten hemen sonra, dakikalardır töreni uzaktan gizlice seyreden kadın mezara yaklaştı. Elinde farklı çiçeklerden koca bir demet... dakikalarca bu kalabalığın dağılmasını beklemişti ölünün baş ucuna gelip uzun uzun ağlamak için. Kimdi bu kadın? Ya ölen?

Hüzzam bir ezgiyle görüntü bulanıklaşmadı.

Nihal: “Filmi hiç izlemedin çok şey kaçırdın valla!” dedi babasına.

Abdullah Efendi, yağmurunu içine yağdıran bulutlu gözleriyle: “Kızım” diyor, “Ben bu filmi biliyorum.”

MERAL AFACAN BAYRAK

SEN DE DEĞİŞECEKSİN

Ona ayrıntılı anlatmadı. Yüzükoyun, suda upuzun, kıyıya vurmuş, henüz şişmemiş kadın cesetlerinden bahsetmedi. Kıyıda olağan bir durummuş gibi izleyen şaşkın, duygusuz, âdeta donmuş kalabalığı gören gözlerinden söz etmedi. Kamışlardan ve yosunlardan ve çığlıklardan. Akşama yayılan acıdan, bulutların ve denizin kızılığundan. Ağzını açmadı henüz.

Boydan boya sardunya ve cam güzeli kaplı balkonlu evinde, mutlu yaşıyor Esin. İşte onu, bu tatlı mutluluk uykusundan uyandırmaya kıyamadı en çok. Güneş kapalı perdenin aralık yanından sızmış, sorularının farkında gibi. Hatta, “sakın yapma!” der gibi şuradaki keskin ışık kırılması. O konfor ve cilveli dünyanın nazlı beşiğinde tıngır mıngır salınış, bozultur mu Allah aşkına?

Erken akşam olan, bahar günlerinden biri daha üstelik, avunmasız.

Mültecileri neden rüyada gördü? Olaylar ne ara gelişti? Bu ölü kadınların sadece ve sadece, neden onun rüyasına sıçradığına dair bir fikri yok. Bugün ilgi alanının, araştırmalarının tam merceğinde bu rüyanın çağrışımları. Onun dışında... Tesadüfen karşılaştığı o kadının hikâyesine değmiş olmak. Zihnini rahatsız eden gerçeklikler. Cep telefonunun şarjı bittiği için kayda alamadığından, geriye ona bir tek anlatıp anlatmamak kalmıştı. Kararsızdı dolayısıyla.

Yaşamayı seven biriydi, kahve içmeye tutkundu Esin. Onunla geçen yıl bir çini sergisinde tanışmışlardı. Güz bitimiydi. Dün gibiydi tanışmaları, kaynaşmaları, aklındaydı. Şimdi balkona abanmış, her fırsatta kıkırdayan arkadaşına nasıl anlatırdı bu mülteci hâli? Anlatmamalı yok, bilse ne olacaktı ki? Bir kere anlattığı olayın onda bıraktığı izler, denizde köpük gibi geçici olacak. Nereden mi bildi? Defalarca tecrübe etti bu hâli. İnsanlık hâlleri... Anlat anlat biter mi? Bitmez. Empati olmayınca kıymeti yok. Değişim olmazsa...

Böyle mutsuz ve karamsar şeyleri duymaya alışık değil ki o. Arkadaşının yüreğini hoplatmaya hakkı var mıydı? Yüzünün keder bulutlarıyla kaplanmasına sebep olacaktı. Kıyamıyordu. Onun yerine başka bir şey anlatmaya karar verdi. Esin'e geçen gün sabah koşusunda karşılaştığı tuhaf, yaşlı bir kadından söz etti. Cep telefonunu aceleyle evden çıkınca dalgınlıkla unuttuğundan yine fotoğrafını çekememişti. Kısa boylu, iyi giyimli şişman kadın, dinlenmek için çöktüğü bankta sessizce oturuyordu. Sessizlik bozuldu birden. Sonra nasıl olduysa, kadının bir anda bütün hikâyesini dinlerken buldu kendini. Oysa kimseyle dertleşecek hâli falan yoktu, istemiyordu ki.

Kadın yaklaşık bir ay önce, intihara teşebbüs eden özel bir şirketin özürlü kadrosunda çalışan kızından bahsetti. Dinliyor gibi yaptı. Kızının başına gelenleri anlattı. Kovulmasını kızın babasızlığına bağladı. Kızın babası üç yıl önce kanserden ölmüştü. İş bulamayınca ve de hapse girme korkusuyla intihara kalkışan kızını öyle bir soğukkanlılıkla anlattı ki kadına bağırmamak için kendini zor tuttu. Neden destek olmamıştı ona? Karanlık bir çukura düştüğünü fark edip kanından, canından olan o insanı nasıl yalnız bırakabilmişti? Üstelik çocuğu bir aydır yoğun bakımdayken onu yalnız bırakmıştı. Kadın başka bir dünyada yaşıyordu sanki. Hastanede hastasını bırakan kadını hayretle süzdü. Normal hayatını sürdürmesini yadırgadı. Hastasının yaşayacağına dair umutsuz olmasını anlamadı.

Tamamdı, Allah'tan umut kesilmezdi. Bize de büyüklerimiz böyle söylerdi hep diye. Kolaylık diledi birkaç cümle daha kurdu. Cılız, isteksizce yuvarlanan kelimeler ağzından zorla alınıyormuş gibi. O da yaşlı kadını gücendirmemek adına. Yoksa...

Sevimsiz bir konuşma olmasın diye kendine engel oldu.

Kadın normal miydi? Normalin tanımını neydi? Toplum olarak bu kadar intihar vakasını ne zaman üretmiştik? Dayanıksız, geleceksiz, korkak gençlerimiz... Düşündü. İşte hep bunlardan söz etti Esin'e. Esin'in yüzünü seçemedi.

Bütün soruların cevabına tartışa tartışa yaklaşmışken uyandı. Geç olmuştu. Yoksa Esin'le hiç mi görüşmemişti? Muhtemeldi. Bugün bir ara uğramalıydı. Anlatmalıydı ona ne varsa.

H. NEŞE KOÇAK

İTİRAF EDİYORUM

İki karanlık soğuk kış günü geçti üzerinden. Yüzlerce zayıf serçe, yavru kedi açlıktan öldü. Küçük, ufacık kızlar üzüldü. Donanlara, ölenlere aldırmadı kara kış. Önce fırtına esti üç gün boyunca. Sisi, isi, bulutları, dallarda tutunmaya çalışan kuru yaprakları dağıttı. Sonra iki gün inceden, sürekli yağdı kar.

İki karanlık soğuk kış günü geçti üzerinden. Pencerelelerin pervazlarına tündü uğursuz baykuşlar. Kapıların arkasına saklandı sarı gözlü kara kediler. Hâlâ etkisindeyim. Neden sus pus oldu yine dilim? Üşüyorum, içim titriyor, o gün de titremişti ellerim, bacaklarım, dudaklarım, saç tellerim.

Ne kadar oturdum karşısında ağlayarak? Bir saat, belki üç saat? Burada işte tam bu koltukta. Küf yeşili kadife olan. Çok severim küf yeşilini! O zaman da konuşamamıştım, koltukları ateşe vermiştim öfkeden. Gül kurusuydu yanmadan önce. Vazoda kendi hâline bırakılıp kurutulan gülün rengi değil, kitabın arasında saklanıp kurutulan gül renginden söz ediyorum. Kururken sayfalarda koyu pembe iz bırakan pembe güllerden. Bütün renkleri severim ben. En çok moru, belki yeşili, biraz maviyi.

Şu çiçek, karşımda bana ağlayan, toprak saksıdaki bebek gözyaşı. Arap saçı da derler. Koyu yeşil, ince narin, yuvarlak, salkım salkım, tüy kadar hafif. Bir ucundan neredeyse masaya değmiş. Duvarları yağlı boyalı, yerleri marley kaplı, mutfağı ışıklığa bakan evleri hatırlatır bana. Sabun kokan, naftalin kokan eski evleri. Karanlıktır, kasvetlidir kimisi. Ziline basınca, çığlık çığlığa bir kanarya öter. Yalnızca kapı zillerinde sevmem kanaryaları.

O gün, onun kin dolu gözlerine bakmamak için çiçeğin kıvrırcık yeşil yapraklarına, küçük gözyaşlarına sabitledim bakışlarımı. Sonra kalktım, çerçevesi kararmış büyük aynadan kendimi seyretmeye başladım.

“Yalan söylüyorsun, bu ben değilim” dedim aynaya.

“Gözleri şişmiş, yüzü kızarmış, makyajı akmış, darmadağın bir zavallı bu.”

“Hayır, bu sensin, iyi bak! Bir adım daha yaklaş, gözlerinin içine doğru bak” dedi ayna.

Bir adım daha yaklaştım, kocaman açtım gözlerimi, kanlanmış beyazın ortasındaki mavi irisi gördüm. Çeperinde lacivert bir hâl vardı. İrisin ortasındaki göz bebeğini, etrafından başlayarak açılan sarı dalgaları, onun da içindeki titrek ışığı, daha da gerisinde, korkuyu gördüm. Evet bu bendim. Gölgelelerde saklanan korku ve endişe karışımı. Bir cesaret kırıntısı aradım, bulamadım.

Demek ben bir korkaktım. Bunu söylemek istiyordu ayna bana. Ya göstermek istediği? Göz göze geldik içinde görünen suretimizle. Sırtım ona dönük, birbirimize baktık. Yüksek sesle konuşuyordu. Bağırıyor muydu yoksa? Tam olarak anlaşılmıyordu, anlamak istemiyordum.

Hangi alçakça sözlerle aşağılanıyordum kim bilir. Önemi yoktu zaten. Neden cevap vermedim sanki. Ahhh bu ben! Ağlıyordum, veremezdim ki. Ben özneyim, nesne değilim demek isterdim hâlbuki. Konuşamıyordum. Hıçkırıklar boğazımdan kusar gibi çıkacaktı biliyordum. Hem çok soğuktu, içim titriyordu. Tıkırtılar duyuyordum.

Bütün suçlamalarını kabul ediyorum diyecektim. Mücadeleyi bırakıyorum. Bunca yıldır öğrenemediğim vazifelerim, beceriksizliklerim, yetersizliklerim, görmezden geliştiklerim. Hep eksik kalan, hep hatalı, hep cezalı... Hep ben...

Bütün kara kediler çıktılar saklandıkları kapıların ardından. Baykuşlar pencere pervazlarına tünedi. Elini havada gördüm bir an. Vurdun mu bana hatırlamıyorum. Acımadı, üzülme. Bebek gözyaşı, halının üstünde, toprak ve yaprak karışımıydı son gördüğümde. Ben de halının üstüne uzanmıştım boylu boyunca. Uzun uzun baktım solgun yüzüme. Darmadağın saçlarıma. Titreyen bedenime. Kana bulanmış elbiseme. Almayı ne çok istemiştik bu elbiseyi. Mavi zemin üstünde, belli belirsiz küçük sarı papatyaları vardı. Koyu renk, kasvetli kıyafetlerin yanında nasıl da heyecanla duruyordu. İsyankâr ve sıra dışıydı. “Evet işte bu!” demiştik.

Ağlamaktan kızarmış gözlerim yarı açıktı, ya da yarı kapalı. Ben gözyaşlarını silah olarak kullanmadım hiç. Sen öyle inandın. Güçlü bir kadın olmayı çok istedim, olamadım affet.

Gözlerim karardı. Bıçağı titreyen elimden kim aldı bilmiyorum. Keskin bir parıltıydı hatırladığım. Ucundan kan damlıyordu. Yıllar boyunca içimde biriken suçlamalardan kurtulmak istemiştik. Unutamadığım, -sana göre nefretimden unutmuyordum- yüzlerce, binlerce itham akıp gitti kanımla beraber. Koca bir dağ sırtımdan indirmiştik. Tatlı bir uyuşukluk kapladı tüy kadar hafifleyen bedenimi. Dudaklarım soldu önce, yanaklarım arkasından. Kızıl saçlarım beyaza

döndü. Bütün renklerimden arındım. Ayaklarım buz kesti. Dibe, en dibe, dünyanın merkezine doğru çekiliyordum.

Herkesi ve kendimi rahatlatmak adına söylüyorum; itiraf ediyorum, ben yaptım bildiğiniz, bilmediğiniz bütün kötülükleri, ahlaksızlıkları. Bütün çocukları ben öldürdüm, sokakları kana buladım. En kuytu ormanları yaktım. Mas-mavi denizleri bulandırdım. Bin yıllık şehirleri yıktım. Gökyüzünden en parlak yıldızları söktüm birer birer. Hiç acımadım, gözümü bile kırpmadım. İçim titremedi. Biraz ölmem lazım şimdi, hak ediyorum.

Önce koca bir çukur kazmalıyım gecenin zifirî karanlığında, kimse görmemeli. Gömmeliyim korkularımı, kaygılarımı, kırgınlıklarımı, acılarımı, günahlarımı, göğsümden söküp çıkardığım kalbimle beraber. Sonra huzur içinde ölmeliyim.

Birazdan yeni bir gün doğacak. Belki de son gün. Kapı gıcırdayarak açılacak. Birazdan gelip alacaklar beni. Burası çok soğuk. Üşüyorum. Başka ölümler de üşüyor olmalı.

FOTOĞRAF/ÖYKÜ

Ahmet İhsan CİHAN

BAŞKA DÜNYALARIN ÖYKÜLERİ

Çağdaş Tatar Öyküsü

EMİRHAN YENİKİ ¹

Türkiye Türkçesine Aktaran: Fatih Ekici²

RÖPORTAJ

Haberci yoldaş gelip, restoran müdürünün ofisine girer. Müdür, onu, hiçbir şey demeden, sorgulayan bakışlarla karşılar. Haberci, kendisine oturacak yer gösterilmesini bekleyerek, kapının önünde durur. Nihayet müdür sorar:

– Nereden geliyorsunuz? Redaksiyondan mı?.. Çok güzel! (Müdür tebesüm eder.) Buyurun, muhabir yoldaş, buyurun!.. Buraya, koltuğa oturun... Nasılsınız, iyi misiniz? Çok iyi, çok iyi... Güzel, görev neydi? Belki size şu... Hayır, çekinmeyin, hazinede neredeyse hepsi söylendi zaten... Neyse, nasıl isterseniz... Hımm, röportaj diyorsunuz, konuşmak mı istiyorsunuz? Tabii ki, biz her zaman hazırız!.. Ne gibi sorularınız var, buyurun!.. Alkol bağımlılığıyla mücadele meselesi... Elbette, elbette, gayet mühim bir mesele, çok doğru söylüyorsunuz. Bizde durumun nasıl olduğunu mu soruyorsunuz?.. Öyle ki, biz bir restoranız ve bize satış için ruhsat verilmiş durumda... Kurala gelince... Hayır, biz kanunu çiğnemiyoruz. Adam başı 100 gram, o kadar vesselam! Garsonlara kati surette söylenmiş durumda... Öyleyse niye bu kadar çok sarhoş mu var, diyorsunuz?.. Yalnızca bizde değil, şu anda tüm restoranlarda durum böyle. İnsan sadece votkadan sarhoş olmaz, konyaktan da, çeşitli şaraplardan da, hatta biradan bile sarhoş olabilir. Bunlara ise herhangi bir kısıtlama yok, yok yok, ne kadar istersen, o kadar... Yoldaş muhabir, siz bir şeyi anlamak zorundasınız: Biz bir restoranız ve hazırlanan yemeklerin, mezelerin gün içinde bitmesi için bizim satış yapmamız lazım. Mali plan³ var bir de, öyle ki o da uymamız gereken bir kanun. Evet, doğrudur, planı geçtiğimiz için ödül de alıyoruz. Artık her yerde bu böyle, kuaförlerde bile... Planı nasıl mı geçiyoruz?.. Şey, iyi hizmet,

lezzetli yemekler, çeşitli mezeler... Nitekim müşteri, onları sipariş etmeli de. Müşteri müzik dinleyip, eğlenerek oturmak istiyor. Yalnızca yüz gramla uzun süre oturulur mu, siz karar verin!.. Yurtdışında oturuluyor mu, diyorsunuz? Orada halk fakir, hayat pahalı, yoldaşım, bizim müşterimiz bununla nasıl yetersin?! Yüz gram onun kendine gelmesine yetiyor ancak. Biz ise hiçbir şekilde kanunu çiğneyemeyiz! Peki ne mi yapıyoruz? İşte bundan sonra artık biz ona konyaklar, bağ bozumu şaraplar takdim ediyoruz. Söylediğim gibi, bunlar için bir kısıtlama yok, ne kadar istenirse o kadar! Elbette, bizim cömert müşterimiz bir kere oturmak isteyince ne varsa sipariş ediyor, şarapların ardından yemekler, mezeler, çikolata, konfetiler peş peşe geliyor. Al sana plan!.. Karışıklık mı olur diyorsunuz, şey, o kadarını da içen adam kendisi bilmeli artık... Eğer ki sarhoş olup, sandalyesinden kayıp düşmeye başlayacak olursa, aşağıdan bizim Abdullah gelir ve konuğu bir güzel alıp çıkarır, milislere teslim eder. Milislerin arabası da, götürüp yatıracak yeri de var. Artık orada saygıdeğer konuğumuzu ayıltıp, insan kılığına sokacaklardır, hiç merak etmeyin!

Kısacası, işte durum bu. Hem alkol bağımlılığıyla mücadele kanununu bozmuyoruz hem de mali planı sağlıyoruz. Her şey yolunda!.. Ne diyorsunuz, insanlara usulünce içmeyi, güzelce oturmayı öğretmemiz mi lazım, diyorsunuz?.. Hımm, biliyor musunuz, ayyaşlar için kurs açacak hâlimiz yok. Nasıl ve ne kadar içilmesi gerektiği basının işi, onu sizin öğretmeniz lazım. İşte böyle muhabir yoldaş! Sorularınız bitti mi?.. Güle güle o hâlde! İşiniz olursa tekrar gelin!

-
- 1 1909 yılında eski Ufa vilayetine bağlı Yeni Kargalı köyünde doğdu. 1925 yılında üniversite eğitimi için Tataristan'ın başkenti Kazan'a geldi ve ilk edebî eserleri bu sırada edebiyat dergilerinde yayımlandı. Azerbaycan ve Özbekistan'da farklı iş alanlarında çalıştı ve buralarda aynı zamanda "Kızıl Tataristan" gazetesi için muhabirlik yaptı. II. Dünya Savaşı'na er olarak katıldı. Savaştan döndükten sonra bir süre "Sovyet Edebiyatı" dergisinde çalıştı, Tataristan radyo komitesinde edebî programlar redaktörü olarak çalıştı. Bir süre Tatar dili öğretmenliği de yapan yazar, 1953 yılından itibaren yalnızca yazarlıkla ilgilendi. 16 Şubat 2000 tarihinde Kazan'da vefat etti. 1946 yılında SSCB Yazarlar Birliği üyesi olan yazar 1989 yılında ise "Tataristan Halk Yazarı" unvanını almıştır.
 - 2 Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümünde araştırma görevlisi. Aynı üniversitenin Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dünyası Edebiyatları Ana Bilim Dalında doktora eğitimini sürdürmektedir.
 - 3 Sovyetler Birliği'nde uygulanan merkezî iktisat planları gereği, her kurum ve işletmeye üretim ve satış hedefleri verilmektedir. (F.E.)

Çağdaş Azerbaycan Öyküsü

EYVAZ ZEYNALOV

Türkiye Türkçesine Aktaran: Ömer Küçükmehtetoğlu

BULUŞMA

Yazarın yaşı hayli ilerlemişti. Sadece üniversiteyi tam bundan kırk yıl önce bitirdiğini bilmek yeterliydi. Birileri belediyeyi aramış onu sormuşlardı. Bu beldede yaşayıp yaşamadığıyla ilgilenmişti. Yazara ulaştırılması için cep telefon numarasını vermişti.

Yazar o numarayı aradı. Ahizenin diğer tarafındaki kadın sesini tanımadı. Kim olduğunu sorduğunda, okuldan arkadaşı olduğu cevabını aldı. Kaşla göz arasında hafızasını yokladı, öğrencilik yıllarını hatırladı. Epey düşündü. Ne kadar kafa çatlatırsa da üniversite arkadaşının gençliğini, yüzünü hatırlayamadı, hayalinde canlandıramadı. Şaka değil aradan kırk yıl geçmişti. Bu bir delikanlı ömrüydü.

Yalandan “he”, “hı” dedi, güya tanımıştı.

Kırk yıl sonra birbirini bulan üniversiteden sınıf arkadaşları bir araya gelme, şehrin merkezindeki restoranlardan birinde buluşma kararı almışlardı. Onu da bu yemeğe davet ediyorlardı. Bahanesiz gelmeye söz verdi.

Heyecanlıydı. Hayalinde uzun yıllara geri dönmüştü. Öğrencilik yıllarında birçok acı tatlı hatıra yaşamıştı. Ne zaman hangi münasebetle hatırlarsa hatırlasın her zaman gurur duyuyordu. Ne kadar güzel günlerdi.

Üniversiteyi bitirdikten sonra her biri bir kasabaya tayin olmuştu. Birbirlerinden ayrı düşmüşüler. Bazıları bir müddet mektuplaşmıştı. Sonra çeşitli sebeplerden dolayı irtibatları kesilmişti. Lakin her zaman haber bekliyordu. Bakü’ye yolu düştüğünde her zaman gözleri yollarda arkadaşlarını arıyordu. Kırk yıl sonra bir araya gelmek kimin fikriyse takdire şayandı. Hayatında birçok bu-

luşma olmuştu. Bu buluşmanın emsalsiz, tamamen başka bir buluşma olacağına inanıyordu.

Kitaplarının arasından mezuniyet yıllığını bulup önüne koydu. Yıllık nazik bir kitap gibiydi. O sene aynı fakülteyi dokuz grup bitirmişti. Her sayfada bir grubun fotoğrafı vardı. Mezuniyetlerinde çektilerdi.

Kendi sınıflarının fotoğrafının bulunduğu sayfayı açtı. Hemen demin arayanın fotoğrafını aradı. Fotoğraflara baktıkça o zamanlar hafızasına kazındığı sınıf arkadaşlarını gözünün önünde aynı şekilde canlandırdı. Nasıl da gençtiler. Gözlerinden hayat ışığı saçılıyordu. Ancak artık yaşlanmışlardı. Yaşı ilerleyenler, sağlığı çalışmaya elvermeyenler onun gibi emekliye ayrılmışlardı.

Galiba aralarında yüksek makamlara gelenler, meşhur ilim adamı olanlar filan yoktu. Olsa duyarlardı. Bir de öğretmenlik hangi meslekten noksandı ki? Bütün makam mevki sahiplerini eğiten, yetiştiren öğretmenler değil miydi? Çocuklarımıza ana dili, edebiyat dersleri vermek büyük bir şerefti.

Yarını sabırsızlıkla beklerken o yılları hatırlıyor, hatıraları film şeridi gibi gözünün önünden geçiyordu. Kendi adı ikinci sıradaydı. Sınavlar başladığında ismi birinci sırada yer alan sınıf arkadaşı kayboluyordu. Hocalar sözlü sınava ilk olarak onu çağırıyorlardı. Sabırsızdı. Ortaokuldan beri soru kâğıtlarından birini çekerek hemen sorulara cevap vermeyi âdet edinmişti. Diğerleri gibi hazırlanmak için oturmaya ihtiyaç duymazdı.

Mezuniyet sınavı olduğunda dokuz grubun hepsini bir amfiye toplamışlardı. Sınav başlayınca komisyon başkan yardımcısı onlara dönerek: “Kim gelip soru kâğıtlarından birini çekerek, hazırlanmadan cevap verebilir?” diye sormuştu. Hemen elini kaldırmış, sınavdan beşini alıp çıkmıştı. Komisyon başkan yardımcısı: “Başka kim ister?” diye yeniden sormuştu.

Öğrenciler yerlerinden kıpırdansalar da çekiniyor, kıllarını kıpırdatmıyorlardı. İbrahim’i dürtüyorlardı. “Kalk ya, neden korkuyorsun?” Çalışkan bir öğrenciydi. İbrahim cesaretini toplayarak öne çıkmıştı. Hemen peşi sıra Şefika ayağa kalkmıştı. Her ikisi de çektikleri soru kâğıtlarına çok güzel cevaplar vermişlerdi. Beş almışlardı. Unutulmayacak bir hatıra olmuştu.

Doğrusunu söylemek gerekirse yazar, sınıf arkadaşlarına kırgındı. Kırk yıldır seçkin gazete, dergilerde, web sayfalarında edebî yazıları yayımlanıyordu. Kaç tane kitabı yayımlanmıştı. Ödüllere layık görülmüş, televizyon programlarına çıkmış, yazıları radyo tiyatrosu olarak oynanmış, televizyon kanallarında okunmuştu.

Hikâyeleri yabancı dillere tercüme edilmişti. Çocuk hikâyelerinden kaç tanesi ana dili, edebiyat kitaplarına, eğitim müfredatına girmişti. Ortaokullarda okutuluyordu. Ancak aradan yıllar geçmiş geçen yıllar zarfında bütün bunlara sınıf arkadaşları herhangi bir tepki vermemiş, seslerini çıkarmamışlardı.

Sanki hiç yoktular ya da aynı ülkede yaşamıyorlardı. Hâlbuki okurlarından

her zaman mektup geliyordu. Dil ve edebiyat hocası olacaksın, ortaokullarda ders vereceksin ve bu eserlerden habersiz olacaksın! Çok garipti. Yani ona karşı çok kayıtsızdılar. İnanmak istemiyordu. Acaba millî edebiyatlarıyla ilgilenmiyorlar, okumuyorlar mıydı? Yeni yazılan, çıkan edebî eserleri okumak, genç nesle ulaştırmak, sevdirmek onların asıl amacıydı.

Yazar son zamanlarda kalem arkadaşlarının çoğu gibi lise öğretmenlerinden, özellikle de edebiyat hocalarından hoşnut değildi. Gençlerin, yeni neslin ilme, edebiyata, ilim adamlarına, yazarlara soğukluğunun, kayıtsızlığının sebebi olarak onları görüyordu. Başka ne düşünebilirdi? Her şey göz önündeydi. Sı-nıf arkadaşlarının ona karşı davranışlarından her şey anlaşılıyordu. Öğretmeni böyle olan öğrenciden ne beklesin ki? Kitaba düşman gibi bakan, kütüphaneleri özelleştiren, kitapçıların yerine çayhane, bilardo bilmem ne açan, gazete satan büfeleri denetleyen aptal mankurt memurlar gibi edebiyat öğretmenlerinin değil de peki bunlar kimin öğrencileriydi?

Yıllar geçmiş, köprüünün altından çok sular akmıştı. Yazar çeşitli sebeplerden dolayı kaç kez işini, yerini değiştirmişti. Son kez yaşadığı, doğduğu kenti Ermeniler işgal etmişti. Başkente sığınmış, kasabalardan birine yerleşmişti. Ailesini geçindirmek için çeşitli işlerde çalışmış, hatta pazarda satıcılık bile yapmıştı. Ancak yazılarından, kitaplarından hiçbir zaman ayrılmamıştı. Bağımsızlık yıllarında ilk kez çocuklar için bir kitap çıkarmıştı. Onu da pazarda tezgâhının üstüne koyarak satmıştı. Çoğunu pazardaki satıcılar almışlardı.

Aralarında çeşitli meslek, sanat sahipleri vardı. Yazar gibi onları da işlerinden, mesleklerinden ayırıp pazara sürükleyen bağımsızlık yıllarındaki mahrumiyet, geçimin zorluğuydu.

Kitabını alan pazardaki satıcı arkadaşı, bir gün sabah erkenden yanı başında bitmiş, onu sorguya çekmişti.

– Bana bak, kardeş sen yazar mısın?

– Ne oldu?

Soruya soruyla cevap vermişti.

– Dün senden aldığım kitabı akşam okumak için eve götürdüm. Yemekten çaydan, biraz dinlendikten sonra okuma düşüncesindeydim. Ee de.

– Ee.

Onu çok iyi tanıyordu. Ee demezse gözlerini ağzına diker öyle beklerdi. Der demez de hemen devam ederdi.

– Kızım benden önce davrandı. Babası gibi o da kitap hastasıydı. Kitabın önünü arkasını çevirdi resmine baktı. Bana, baba bu yazarın bizde bir kitabı daha var, dedi. Kızım belki başka biriyle karıştırıyorsun, dedim. Bu kitabın yazarı yazar değil, pazarda satıcı. Komşumdur. Adamın yazarlığı tutmuş yazmış işte! Gidip kitaplığımızı kurcaladı. Elinde senin Sovyetler Birliği zamanında yayımladığın hikâyelerden oluşan kitabını getirdi. Ne zaman aldım bilmiyorum.

Ancak ben almışım. Görünce hatırladım. Üstünü unlu gördüğünü değirmenciye benzetme, diye boşa dememişler.

Böyle şeyleri önceleri çok duysa da bağımsızlıktan sonra okurlardan duyduğu ilk hoş sözlerdi. Kitabın, yazarın değerinin bilindiği zamanlarda gazetelerde, dergilerde yazısı çıkar çıkmaz, ertesi gün iş yerindekiler, sokakta tanıdıkları, uzaktan da olsa el salları selam verir, akşam ev telefonunu arar, yazısını okuduğunu söylerdi. O da çocuk gibi sevinir, sevincinden uçardı. Yazarı sevindirmekten kolay ne var!

Üç dört yıl önce komşularından biri binanın önünde onu durdurup, özür dileyerek soyadını sormuştu.

– Affedersiniz beyim! Çocuğum geçen günlerde edebiyat dersi kitabında bir hikâye okuyordu. Hikâyenin altında yazılan isim soy isim sizinkiyle aynı. Fotoğraf da size benziyordu. Soy ismini tam çıkaramadım. Çocuk onun da sizin soy adınız olduğunu söyledi. Doğru mu?

– Doğru.

– Onun hafızası benimkinden keskinmiş. Azerbaycan Türkçesi ders kitabında da kaç tane hikâyeniz var.

Buna da şükür! Kitap alıp okuyan nerdeydi şu devirde? Ancak önceleri yazarları herkes tanırdı. Caddede parmakla gösterirler, durup peşi sıra kıskançlıkla bakarlardı.

Sınıf arkadaşları başka bir meslek sahibi olsalardı yine onlara kırılmazdı. Pazarda satıcılar, aynı apartmandaki veliler ilgileniyor da kaç yıldır onlarca edebiyat öğretmeni ilgilenmiyordu. Bu nasıl olurdu? Üstelik de bir değil beş değil tam dokuz gruptu. Her grupta en az yirmi beş kişi okumuştı. Onlar yabancı değildiler. Onun yazdığından az çok haberdardılar. Daha üniversite yıllarındayken yazıları çıkıyordu. Kızlardan biri, yazılarının müdâvim okurlarındandı. Bir kez yazara: “Her zaman yazılarınızın ilk okuru ben olmak istiyorum,” demişti. O, bu sözlerin manasını çok geç anlamıştı.

Yazar sınıf arkadaşlarının bigâneliğini tamamen başka bir şeye yoruyordu. Bunda farklı bir şeyler olduğunu düşünüyordu. Görüştüğünde her şeyi öğrenebilirdi. Başka yazarlar okur kıtlığı çekerken onun böyle bir kaygısı olmamalıydı. Maşallah, sınıf arkadaşları üstüne onların çocukları, torunları, öğrencileri neredeyse bir ordu gibiydiler.

Farz edelim, onların tahminen yarısı başka bir iş yapıyor ya da başka bir sebepten dolayı öğretmenliği bırakmış, derslere girmiyor. Peki kitaplarla, gazetelerle, dergilerle hiç mi ilgilenmiyorlardı? Aslında öğretmeni kitapsız, gazetesiz tasavvur edemiyordu. Peki çocukları, torunları? Onlar okula gidiyorlar, yazarın kitaplarındaki çocuk hikâyelerini okuyor, öğreniyorlardı. Onlar, torunlarının ne okuduğuyla da mı ilgilenmiyorlardı? Peki öğretmenlik mesleğine devam edenler ne yapıyordu? Aralarında yazarın hikâyelerini okutan hiç kimse yok muydu? O

hikâyelerin altındaki ad, soy ad, fotoğraf onlara hiçbir şey hatırlatmıyor muydu? Bir zamanlar ortaokulda okurken öğretmenleri onlardan okudukları metinlerin müelliflerini de sorardı. Bunu çok iyi hatırlıyordu. Yazar bu buluşmayı sabırsızlıkla bekliyordu. En azından bütün sorulara cevap bulmak istiyordu. Acaba bulabilecek miydi?

Otomobilini söylenen restoranın önüne park ederek indi. Durup etrafa bir göz attı. Sağda solda ikili üçlü gruplar hâlinde sohbet edenlerden başka kimse görünmüyordu. Galiba buluşmaya, akşam yemeğine gelen sınıf arkadaşlarıydı. Aralarında tanıdık bir çehre aradı ancak bulamadı. Birini bile tanıyamadı. Sanki rüyadaydı, birdenbire ayıldı. Hafızasındaki o tanıdık bildik çehreler artık sanki yaşamıyordu. Yıllar hepsinin üstünde acımasızca el gezdirmişti. Çok feci değişmişlerdi. Onlar da yazarı tanımadılar. Kafalarını uzatıp ona doğru baksalar da bir tepki vermediler. Tanısaydılar, konuşurlardı. Restoranın kapısını açıp beklemek salonuna geçti. Burada da yaşlı adamlar aynı şekilde sağda solda ikili üçlü gruplar hâlinde sohbet ediyordu. Tabii aralarında kadınlar da vardı.

Durdu. Dikkatle etraftakileri süzmeye başladı. Sonra gür bir sesle “Kardeşler, bacılar, siz de mi akşam yemeğine geldiniz?” dedi.

Ona doğru döndüler. Üç dört kişi ileri yürüdü. Biri elini uzattı. Hey Allahım bak hele kim gelmiş.

– Hocam hoş geldin! Tanımadın mı ben Enverim?

Konuşmasından, gülüşünden tanıdı. Konuşmasa tanıyamayacaktı. Galiba etraftakilere seslenmese kimse onu tanıyamayacaktı. Bir bir arkadaşlarıyla toka-laştı. Bazılarını çok zor tanıdı. İlahi! Nasıl değişmişlerdi! Böyle olacağı aklına gelmezdi. Saçları ağarmış, dökülmüştü. Şişmanlamışlar, yüzleri kıvrışmıştı. Onları hatıralarındaki genç kıvrak delikanlılarla, kızlarla mukayese ediyor, onların o yıllardaki sınıf arkadaşları olduklarına hiçbir şekilde inanamıyorlardı. Yıllar onları böyle yapmıştı. Onlar bunları söylemeseler de galiba aynı şeyi düşünüyorlardı.

Yalan, gerçek, yazarı görenler o kadar da çok değişmediğini söylüyorlardı. Belki de onu teskin ediyorlardı. Yirmi yıl sonra Sabir Parkı’nda görüştüğü bir şair dostu yüzüne “Ne güne kalmışsın hey!” demişti. Kendini tutamamış “Senin hiç kendinden haberin yok!” diye cevap vermişti. Saçları şöyle dursun kaşları bile ağarmıştı. Noel babaya benziyordu.

Onları içeri davet ettiler. Geniş salonda oturmadan önce diğer gruplardaki okumuş öğrenci arkadaşlarıyla da görüştüler. Sonra geçmişte olduğu gibi, her grup ayrılıp bir yere toplandı. Uğultudan bir şey duyulmuyordu. Öğrenciyle dolu öğretmensiz bir sınıfa benziyordu. Bir adam kürsüye yaklaştı. Mikrofonu alarak sakın olmalarını rica etti. Oraya iki üç kişi daha çıktı. Kendi aralarında konuşarak bir kişiyi meclisi idare etmesi için seçtiler. O esnada restoranın sahibi de geldi. Mikrofonla herkesi selamladı. İyi eğlenceler, dinlenmeler diyerek gitti.

Çalgıcılar, orkestra şeklinde çalışıyorlardı. Şarkıcı da vardı. Masalar sıcak yemeklerle donatıldı. Her şey çok güzel başlamıştı. Ancak biraz sonra ortalık karıştı. Meclisi idare edenin tecrübesizliğinden mi, boşluğundan mı, kim ne zaman ne söylemek istiyorsa öne çıkıyor, ağzına geleni konuşuyor, atıp tutuyor, gülüşüyorlar, boş lakırtı ediyorlardı.

Yazara göre, her gruptan bir kişi sırayla kürsüye çıkarak kendi grubu hakkında genel bilgi vermeliydi. Zamanında gruplarında kaç öğrenci var. Yemeğe kaç kişi geldi, bunları söylemeliydiler. Bir bir adlarını söylemeli, onlar da herkesin görmesi için ayağa kalkmalıydılar. Buluşmaya gelmeyenler belli olmalıydı. Ölenler yâd edilmeliydi. Sonra yine sırayla toplananlar bir bir kendilerinden bahsetmeliydiler. Nereye tayin oldular, şimdi ne yapıyorlar, çalışıyorlar mı çalışmıyorlar mı, aile kurdular mı, aile durumları nasıl, bu yıllar zarfında hangi öğrenci arkadaşlarla irtibatları oldu filan bunları anlatmalıydılar. Sonuçta da iyi dileklerini bildirip bitirmeliydiler. Böylece herkes birbirinin geçmişi, şimdi ne yaptığıyla ilgili bilgi almış olurdu.

Yazar çok sıkılıyordu. Arzuladığı buluşma bu muydu? Bunları duymak, işitmek için mi buraya gelmişti? Sınıf arkadaşlarının çocuk gibi yersiz hareketleri, sözleri yavaş yavaş onu sinirlendirdi. Çok daralmıştı. Yazarı umursayan yoktu. Ortalık karışmıştı. Biraz sonra yemek sona erecek dağılacaklardı. Allah bilir görüşmek bir daha kısmet olur mu olmaz mı bilmiyordu. Sokakta tesadüfen karşılaştıklarında yine birbirlerini tanıyamayacaklardı. Sıradan bir buluşmayla insanın çehresi hiç hafızada kalır mıydı? Kadınlar ve erkekler yanlarındakilerle konuşuyorlardı. Ne birilerinin onlardan ne de diğerlerinin onlardan haberi vardı. Anlamsız sözleriyle, hareketleriyle ortalığı karıştıranlar daha fazla hafızalarda kalacaktı.

Oturduğu yerde sakince birkaç kez elini kaldırdı. Söz almak ileri çıkmak, bütün bunları hatırlatmak, hatta onları gönülden kınamak istedi. Ancak umursamadılar. Sanki onu görmüyorlardı. İleride ortalığı karıştıranların arasında sınıf arkadaşları da vardı. Sonunda düşüncesinden vazgeçti.

Öğrenci arkadaşlarından yanı başında oturan bir iki kadın yine az çok yazarla ilgileniyorlardı. Bir zamanlar onu pazarda görüp ondan alışveriş yaptıklarını söylediler.

İstihzayla gülerek, tasdik etti. Böyle şeyler bir zamanlar oldu, dedi. Peki yazdıkları hakkında kimse bir şey duymamış mıydı? Kitaplarını görüp okuyan olmuş muydu? Şaşkınlıkla gözlerine baktılar.

İlahi! Bir zamanlar pazarda satıcılık yaptığını biliyorlardı da yazar olduğunu bilmiyorlardı. Bunlar nasıl öğretilmedi? Çok rahatsız oldu.

Okulda çalışmıyor musunuz? diye sordu. Çalışıyoruz, dediler.

– Edebiyat kitaplarındaki hikâyelerin altında hiç benim imzama rastlamadınız mı?

Galiba biri hatırladı.

– Evet, vallahi! Okuttuğum hikâyelerden birinin altında senin adın, soy adın vardı. Ne bileyim, aklıma gelmedi.

Diğerleri ise çocuklarıyla, ev işleriyle, geçimle meşgul olduklarını, bunlardan kafalarını kaşımaya vakitlerinin olmadığını bahane ettiler. Yani hepsi bu muydu? Söyleyecek bir şey bulamadı.

Biraz sonra o kadınlardan birinin mikrofonun yanında tellallık yapan sınıf arkadaşına yaklaştığını, eğilip kulağına neyse bir şeyler fısıldadığını gördü. Duymadı mı, anlamadı mı ne idiyse adam pek oralı olmadı. Yazar sabredemedi. Ayağa kalktı. Çıtını çıkarmadan kapıya doğru adımladı. Yanındakiler kırıldığını, meclisi terk ettiğini anlayarak hemen yanına koştular. Onu bırakmadılar. Kolundan yapışarak kürsüye çektiler. Tamam, bilemedik dediler. Konuşmasını rica ettiler. Meclisi idare eden sınıf arkadaşı da yaklaştı. Meseleyi öğrenip özür diledi.

Yazar çok dolmuştu. Ne söyleyebilirdi ki? Kitap okuyun mu diyecekti? Bunun bir anlamı var mıydı?

Mikrofonu zorla ona verdiler. Sadece tek bir kelime konuşabildi.

– Selametle kalın.

Dönüp uzaklaştı. Geldiğine çok pişman olmuştu.

Çağdaş İran Öyküsü

SADIK HİDÂYET

Türkçesi: Arif Aytekin

ÜÇ DAMLA KAN

Odamı dün ayırdılar, Nazım'ın bana vadettiği gibi tamamen iyileşip önümüzdeki hafta özgür olacak mıyım? Yoksa hasta mıyım? Bir yıldır, bütün bu zaman içinde her ne kadar yalvardıysam da istediğim kâğıt ve kalem bana vermiyorlardı. Sürekli kendi kendime hayal edip durdum, elime kâğıt ve kalem bir geçerse ne kadar çok şey yazacağım... Fakat dün istemediğim hâlde kâğıt ve kalem benim için getirdiler. O kadar arzu ettiklerim, o kadar hayal edip beklemekte olduklarım...! Ama ne fayda... Onca düşündüklerimden dünden beri hiçbir şey yazamıyorum. Sanki biri elimi tutmuş ya da kollarım takatsiz bırakılmış. Şimdi kâğıt üzerine çizdiğim karmakarışık yazdıklarımı dikkatle bakıyorum, aralarında okunabilen tek şey: “Üç damla kan.”

.....

“Masmavi gök”, yeşil bahçe ve tepede açan çiçekler, ılık bir rüzgâr esintisi çiçek kokularını buraya kadar getiriyor. Ama ne fayda? Ben artık bir şeyden haz alamıyorum, bütün bunlar çocuklara, şairlere ve ömürlerinin sonuna kadar çocuk kalanlara güzeldir. Bir yıldır buradayım, gece boyunca sabaha kadar kedi seslerinden uyuyamıyorum, bu korkunç iniltiler, bu boğaz patlatan sesler canımdan bezdirdiler, sabah gözlerimi daha açmadan lanet olası faydasız iğneler!... Burada geçirdiğim bu uzun günler ve korkunç saatler, sarı pantolon ve gömlekle yaz günlerinde bodrum katında toplanıyoruz ve kış günlerinde bahçe kenarında güneş önünde oturuyoruz, bir yıldır bu garip insanlar arasında yaşıyorum. Aramızda hiçbir ortak nokta yok, ben yerden göğe kadar onlardan farklıyım. Ama bu insanların iniltileri, sessizlikleri, küfürleri, ağlamaları, gülmeleri benim

uykumu sürekli kâbuslarla dolduracak.

.....
Akşam yemeğine daha bir saat var. Listede her zamanki sıradan yemekler: yoğurt çorbası, sütlaç, pilav, ekmek ve peynir, bütün bunlardan ancak ölmeyecek kadar. Bütün arzusu bir kazan et suyu ile dört tane taş fırın ekmeği yemek olan Hasan'ın, taburcu olma vakti geldiğinde kâğıt ve kalem yerine, ona bir kazan et suyu getirmeleri sanki daha isabetli olur. O buradaki mutlu insanlardan biridir, kısa boyu, ahmakça gülmeleri, kalın ensesi, kel başı ve kaşarlı kaba saba pis elleriyle sanki nazik güller dermek için yaratılmış! Teninin bütün hücreleri buna şahitlik etmekte ve o ahmakça bakışları da sanki nazik güller dermek için yaratılmış olduğunu bas bas bağırarak. Eğer Muhammed Ali orada, öğle ve akşam yemeklerinde sırada beklemiyor olsaydı Hasan hepimizi Tanrı'ya ulaştırmıştı, öldürmüştü, fakat Muhammed Ali'nin kendisi de bu dünyanın insanlarından biridir. Çünkü ne derlerse desinler! Normal insanların dünyasından öte, başka bir dünya. Allaktan akli bir şeye ermeyen! Bir doktorumuz var, ben onun yerinde olsaydım bir akşam bütün zehri buradakilerin yemeğine koyup önlerine bırakırdım, ertesi sabah da bahçede ellerim belimde külhanbeyi gibi zehirden ölüp götürülenleri izlerdim. Buraya ilk getirildiğimde zihnimde hep beni zehirleyecekler endişesi vardı, bu yüzden yemeklere elimi sürmezdim, Muhammed Ali onları tatmayana kadar yemezdim, beni öldürüyorlar diye geceleri dehşetle uykudan fırlardım. Bütün bunlar ne kadar da uzak ve silik artık!... Sürekli aynı adamlar, aynı yemekler, kemerlerine kadar mor olan aynı mavi oda.

İki ay önceydi bir deliyi bahçenin uzak köşesindeki lacivert hücreye atmışlardı, kırık bir bilye ile göbeğini deşmişti, bağırsaklarını dışarı çekmiş onlarla oynuyordu. Onun kasap olduğunu söylüyorlardı, mide parçalamayı âdet, alışkanlık hâline getirmişti. Fakat tırnakları ile gözlerini oymuş olan bir diğerinin ellerini arkadan bağlıyorlardı. O da çılglık atıyordu, kan gözlerinde kurumuştü. Ben biliyordum, bütün bunlar Nazım'ın¹ başının altından çıkıyordu:

Buradaki insanların hepsi böyle değil. Onların çoğu eğer tedavi olup taburcu olsalar kendilerini mutsuz hissedecek. Örneğin kadınlar bölümündeki bu Suğra Sultan! Birkaç kez kaçmak istedi, yakaladılar. Suğra Sultan yaşlı bir kadındır ama yüzünü duvar kireci ile boyatıyor, yanaklarında sardunya çiçeğinden allıklar var. Kendini on dört yaşındaki genç kız sanıyor, eğer tedavi olup aynada kendini görürse kalbine iner, depresyona girer. Bütün bunlardan daha kötüsü şu bizim Taki'dir, dünyanın altını üstüne getirmek istiyor. Onun ilkesi kadınların insanların mutsuzluk sebebi olduğu ve dünyayı ıslah için bütün kadınların öldürülmesi gerektiği olmasına rağmen bu Suğra Sultan'a âşık olmuştu.

Bütün bunlar şu bizim Nazım'ın başının altından çıkıyor. O bütün delilerin ellerini arkalarında bağlıyor, sürekli o büyük burun ve küçük gözleriyle uyuşturucu bağımlıları gibi bahçe içinde çam ağaçlarının altında yürüyor. Ba-

zen eğilip ağaçların altına bakıyor; onu gören “Bir grup delinin arasına düşmüş mülayim, ne güzel bir adam!” der. Ama ben onu tanıyorum. Ben orada, ağacın altında toprağa üç damla kanın döküldüğünü biliyorum. Bir kuş kafesi penceresinin önünde asılı duruyor, kafes boştur çünkü kedi kanaryasını kapmış. Fakat o, kafese gelecek kedileri öldürmek için ona dokunmamış.

Dün güzel mi güzel bir kedinin peşine takıldı... Hayvancağız pencerenin önündeki çam ağacından yukarı tırmanırken kapı önündeki bekçiye onu hemen oracıkta silahla vurmasını söyledi. Bu üç damla kan o kediye ait, kendisine sorarsanız bunlar “hak kuşunun”² kanı.

Bütün bunlardan daha garibi arkadaşım ve komşum Abbas’tır, onu getireli daha iki hafta olmadı, benimle oldukça samimidir, kendini peygamber ve şair sanıyor. “O her işi bilhassa peygamberliğin şans ve talihe bağlı olduğunu söylüyor. Eğer bir kimsenin bahtı açıksa hiçbir halt bilmesede işi yolundadır fakat eğer bahtı yoksa allâme-i cihan da olsa işe yaramaz” Abbas gibi olur. Abbas aynı zamanda kendisini becerikli bir tar ustası sanıyor. Bir tahtanın üstüne tel çekerek akıllı sıra tar yaptığını sanıyor ve aynı zamanda bizim için günde sekiz kez okuduğu bir şiir yazmıştır. Sanki bu şiir yüzünden onu buraya getirmişler. Şiir ya da garip bir söz dizimi:

*Ne yazık ki bir daha akşam oldu
Dünya baştan ayağa karanlık oldu
Herkes zamanla huzur buldu
Bir benim mi keder ve hüznüm arttı
Dünyanın mizacında huzur olmaz
Ölümden başka hüzne ilaç bulunmaz
Ama o köşede, çam ağacının dibinde
Damlamıştır toprak üstüne üç damla kan*

Dün bahçede yürüyorduk. Abbas bu şiiri okuyordu; bir kadın, bir adam ve genç bir kız onu görmek için geldiler. Bu onların beşinci gelişleri, ben onları görmüştüm ve tanıyordum, genç kız bir deste çiçek getirmişti. O kız bana gülümsüyordu, belliydi ki beni seviyordu, zaten benim için gelmişti! Abbas’ın sivilceli suratı güzel değil ki. Fakat o bayan, doktorla konuşurken Abbas’ın genç kızı kenara çekip öptüğünü gördüm.

.....

Şimdiye kadar ne kimse beni görmeye geldi ne de benim için çiçek getirdi, bir yıl oldu. En son Siyaveş beni görmeye gelmişti, Siyaveş benim en iyi arkadaşımdı. Biz aynı zamanda komşu idik, her gün birlikte üniversiteye gidip geliyorduk, birlikte derslerimizi çalışıyorduk ve teneffüslerde ben Siyaveş’e tar çalmayı öğretiyordum. Siyaveş’in amcasının kızı ve aynı zamanda benim de

nişanlım olan Ruhsare de çoğu zaman bize katılırdı. Siyaveş de Ruhsare'nin kız kardeşiyle evlenmeyi hayal ediyordu. Nişanlarından bir ay önce ansızın Siyaveş hasta oldu. Ben birkaç kez onun hâlini sormak için gittim fakat doktorun onunla konuşmayı yasakladıklarını söylediler. Her ne kadar ısrar ettiysem de hep aynı cevabı verdiler. Ben de çok kurcalamadım.

Tamamen aklımdadır, imtihana yakın bir zamandı, bir gün akşam vakti eve geri dönmüştüm, kitaplarımı ve defterlerimi masaya koydum, elbiselerimi değiştirmeye geldiğim o vakit bütün sessizliği bozan bir kurşun sesi kulaklarımda yankılandı. Ses o kadar yakından geldi ki dehşete düştüm çünkü evimiz su arkının arkasında idi, evimizin yakınında hırsızlık olduğunu duymuştum. Masanın çekmecesinden tabancayı aldım ve bahçeye geldim, kulaklarımı sese vererek pür dikkat durdum, sonra merdivenlerden çatıya çıktım, fakat bir şey göremedim. Yukarıdan aşağı inerken Siyaveş'in evine baktım. Siyaveş üzerinde gömleği ve pijaması ile salonun ortasında duruyordu, şaşkınlıkla ona sordum:

“Siyaveş sen misin?”

O da beni tanıdı ve sordu:

“İçeri gel, evde kimse yok.”

“Kurşun sesini duydun mu?”

Parmağını dudaklarının üzerine götürdü, başıyla işaret ederek gel dedi, ben hızla aşağı indim ve onların evinin kapısını çaldım. Kendisi gelip kapıyı bana açtı. Başını öne eğip zemine bakarak sordu:

“Sen neden beni görmeye gelmedin?”

“Ben birkaç kez senin hâlini sormak için geldim fakat “doktorun izin vermediğini” söylediler.

“Benim hasta olduğumu sanıyorlar, ama yanılıyorlar.”

Tekrar sordum:

“O kurşun sesini duydun mu?”

Cevap vermeden, elimden tutarak beni çam ağacının altına götürüp bir şey gösterdi. Yakından baktım, üç damla taze kan toprağa dökülmüştü. Sonra beni odasına götürdü, bütün kapıları kapattı, bir sandalyenin üzerinde oturdum, lambayı yaktı ve benim karşımda, masanın yanında sandalyeye oturdu. Onun odası sade, masmavi, kemerleri lacivert idi. Odanın bir köşesinde bir tar vardı. Birkaç cilt kitap ve okul eşyalarından birkaç parça masanın üzerine koyulmuştu. Sonra Siyaveş masanın çekmecesinden bir tabancayı çıkarıp eline aldı ve bana gösterdi. Kabzası sedeften tarihî bir tabancaydı, onu pantolonunun cebine koydu ve dedi:

Benim dişi bir kedim vardı, ismi Nazi idi. Onu görmüşsün belki, bu normal kedilerden çok daha güzel mi güzel. Sürme çekmiş gibi iki tane kocaman parlayan gözleri vardı. Sırtında güzel nakşedilmiş bir figür vardı, sanki kâğıdın üzerinde sıvı kurşuni mürekkep dökülmüş de kurumuş ve sonra o iki iri göz onların arasına işlenmiş gibi. Okuldan eve geldiğim günlerde Nazi önüme koşardı, mi-

yav miyav diye sesler çıkarırdı, kendini ayaklarıma sürerdi, oturduğumda üzerime, omuzlarıma kadar çıkardı, burnunu yüzüme sürer, dili ile alnımı yalardı ve onu öpmem için elinden geleni yapardı. Sanki dişi kediler erkek kedilere nazaran daha ince hesaplı, akıllı, sevecen ve duyarlıdılar. Nazi'nin benden daha çok evin aşçısı ile arası iyiydi çünkü bütün gıdalar ondan gelirdi. Fakat namaz kılan, kedi tüylerinden korunan evde sözü geçen beyaz saçlı ağasından uzak duruyordu. Nazi kendi kendine sanki insanların kedilerden daha akıllı olduğunu sanıyordu; bütün sıcak, yumuşak yerleri ve lezzetli gıdaları kendilerine alıyorlar, kedilerin onlara ortak olması için birçok dalkavukluk, yağcılık yapmaları gerekiyordu.

Nazi sadece doğal hisleri ile baş başa kalınca uyanık olup coşkuya geliyordu. Bir horozun kanlı başı onun pençelerine düşünce yırtıcı vahşi bir hayvana bürünüyordu. Gözleri daha da büyüyerek parlıyordu, pençeleri tüylerinin arasından, kınından çıkan kılıç gibi dışarı çıkıyordu ve ona yaklaşan herkesi uzun süren hırlamaları ile tehdit ediyordu. Sonra kendi kendisini aldatmış gibi oyuna dalıyordu. Bütün hayal gücü ile horozun kafasını canlı bir hayvan olarak tasarlıyordu, pençesiyle horozun kanlı kafasına vurup onu zıplatıyordu, parlıyordu, pusuda yatıp saklanıyordu, tekrar saldırıyordu. Böylece bütün yetenek ve uyanıklığıyla türünün atikliğini, zıplayıp kabarmasını, dalaşıp kaçmasını tekrar tekrar sergiliyordu. Sonra gösteriden yorgun düşünce o kanlı başın tamamını iştahla yiyor ve birkaç dakikaya kadar arta kalan şeyler var mı diye etrafı kolaçan ediyordu, bir iki saate kadar yapay davranışlarını unutup kendi köşesine çekiliyor, ne kimsenin yanına yaklaşıyor ne nazlanıyor ne de dalkavukluk yapıp yağ çekiyordu.

Nazi sevgisini gösterdiğinde bile sır sahibi ve vahşiydi, kendi hayatının sırlarını açık etmiyordu. Bizim evimizi kendi malı gibi biliyordu, eğer burardan yabancı kediler geçerse hemen öne atılıyor, özellikle dişi kediler geçerse, onların peşine takılıyor korkutucu sesler, hırıltılar çıkarıyordu.

Nazi'nin açlık sesi ile kur dönemlerinde çıkardığı sesleri arasında fark vardı. Aç iken attığı feryat ile kavga anındaki narası ya da kur dönemlerinde kendinden geçince çıkardığı mırıltılar tamamen birbirinden farklıydı. O seslerin ahengi de değişiyordu. İlki ciğer parçalayan yürek yaran; ikincisi kin ve nefret üzerine; üçüncüsü ise tabii bir ihtiyaç, içgüdüyle gelen dertli bir inilti, çiftini bulmaya doğru giden bir ses. Fakat Nazi'nin bakışları her şeyden daha çok anlamlıydı, bazen insanların duygularını gösteriyordu, öyle ki insan elinde olmadan kendi kendine soruyordu: "Acaba bu tüylü başın ardında, bu gizemli yeşil gözlerin arkasında kim bilir ne fikirler ve ne duygular dalgalanıyor?!"

O korkunç olay geçen sene ilkbaharda oldu. Biliyorsunuz bu mevsimde (kur dönemi) bütün hayvanlar mest olur, bir arayış içinde, çiftlerini bulmaya yola düşerler. Sanki coşkulu delice bir bahar meltemi bütün canlılara aşk fısıldıyor. Bizim Nazi'nin de ilk kez aşk coşkusu kafasına girmiş, öyle bir ince sızı onu sarmış ki bütün teni titriyordu, gamlı iniltiler çıkarıyor, feryatlar ediyordu. Erkek

kediler onun sesini duyup etrafından ona doğru karşılık verdiler. Kavga ve gürültülerden sonra Nazi onlardan birini, en güçlülerinden ve sesi ona en çok ulaşanını, kendisine eş olarak seçti. Hayvanlar arasında onlara özgü özel kokuların aşklarında oldukça çok önemi vardır, bu yüzden ki ev ortamındaki temiz, bakımlı, şımarık erkek kediler kendi karşıt cinsleri arasında cilveli, alımlı görünmemekte. Buna karşılık duvarların, çatıların sivri uçlarında gezinen hırsız, avare, serseri, aç kediler ve açlıklarından sırt derilerinin üzerinde türlerinin asıl kokusunu taşıyan kediler, dişi kediler tarafından daha alımlı kabul edilmektedir. Günler ve özellikle bütün geceler yüksek, uzun seslerle Nazi ve eşi kendi aşk şarkılarını söylüyorlardı. Nazi'nin ince ve nazik teni kıvrılıyorken eşinin vücudu yay gibi geriliyordu, bu hâlde mutluluktan iniltilerine, şarkılarına devam ediyorlardı. Sabahın ilk ışıklarına kadar bu işe devam ettiler. Nazi, o vakit saçı başı dağılmış, yorgun ve bitkin fakat yaptıklarından memnun bir biçimde odaya girdi.

Nazi'nin aşk oyunundan geceleri uyuyamıyordum, sonunda yeter artık deyip oraya, yanına gittim. Bir gün işte bu pencerenin önünde iş yapıyordum. Âşık ile maşuku -Nazi ile eşini- bahçede cilveli, işveli yürürken gördüm. Ben o tabancayla kediye üç adım kala nişan aldım. Tabanca patladı ve kurşun Nazi'nin eşine isabet etti. Sanki kurşun belini kırmıştı, havaya zıpladı, ses çıkarmadan ve sızlanmadan oradan kaçıp uzaklaştı, bahçe duvarının dibinde düştü ve öldü.

Onun gittiği yol çizgisi boyunca kan damlaları dökülmüştü. Nazi bir süre onu aradı, sonra onun ayak izlerini buldu, kanını koklayarak doğrudan cesedinin başına gitti. Nazi iki gün iki gece ölüsünün başında bekledi. Bazen patisiyle ona hafifçe dokunarak sanki ona şöyle der gibiydi: "Uyan, bahar geldi, neden aşk zamanı uykudasın/uyuyorsun, neden kımıldamıyorsun? Uyan! Ayağa kalk!" Nazi ölümü ne olduğunu bilmediğinden eşinin, âşığının öldüğünü anlamıyordu.

Nazi ertesi gün âşığının cesedi ile birlikte ortadan kayboldu. Her yeri gezdim, herkesten onu sordum, soruşturdum ama nafile, bulamadım. Acaba Nazi bana küstü mü, öldü mü, aşkının peşinden mi gitti, peki, ötekisinin cesedine ne oldu?

Bir gece o erkek kedinin miyav miyav sesini işittim, sabaha kadar çığırdı, ertesi gece de aynı şekilde fakat sabah sesi kesiliyordu. Üçüncü gece yine tabancayı elime aldım, pencerenin önündeki o çam ağacının üzerine doğru tetiği çektim. Çünkü gözleri karanlıkta parlıyordu, uzun bir inilti çekti ve sesi kesildi. Sabahleyin ağacın altında üç damla kan dökülmüştü. O geceden bu güne kadar her gece gelir ve aynı inilti sesini çıkarır. Başkalarının uykusu tam yerindedir, onlar bu sesleri duymazlar. Bu gördüklerime dair onlara ne kadar söylüyorsam bana gülüyorlardı fakat ben biliyorum, bu ses kesin o öldürdüğüm kedinin sesidir. O geceden bugüne kadar uyku gözlerime girmede, gittiğim her yerde, uyuduğum her odada bu insafsız kedi korkunç gırtlaklı ile feryatlar çekiyor ve eşini arıyor.

Bugün ev boş olduğundan, kedinin her gece gelip bağıracağı yere nişan aldım. Çünkü karanlıkta gözlerinden gelen parıltıdan nerede oturduğunu biliyor-

dum. Tabanca patlayınca kedinin iniltisini duydum ve üç damla kan yukarıdan damladı. Sen ki kendi gözlerinle gördün; sen ki benim şahidimsin?

O vakit odanın kapısı açıldı, Ruhsare ve annesi içeri girdiler.

Ruhsare'nin elinde bir deste çiçek vardı. Ben ayağa kalkıp selam verdim fakat Siyaveş gülerek şunu söyledi:

“Elbette Mirza Ahmet Han Bey’i siz benden daha iyi tanıyorsunuz, tanıtmaya gerek yok, onlar şahit oldular ki üç damla kanı kendi gözleriyle çam ağacının altında gördüler.”

“Evet, ben görmüştüm.”

Fakat Siyaveş öne çıkıp kahkaha attı, cebime el atıp tabancayı çıkardı, masanın üzerine koydu ve dedi ki:

“Biliyorsunuz Mirza Ahmet Han sadece tar çalıp şiir okumuyor, o aynı zamanda yetenekli bir avcıdır, çok iyi nişan alır.”

Sonra bana işaret etti, ben de ayağa kalktım ve dedim:

“Evet, bugün ikindi vakti okul defterlerini Siyaveş’ten almak için geldim, eğlenmek için bir müddet çınar ağacını nişan aldık fakat o üç damla kan kedinin değil hak kuşunun kanıdır. Biliyorsunuz hak kuşu yetim malı buğdaydan üç tane yemiştir ve her gece boğazından üç damla kan dışarı atana kadar inliyor, sızlıyor. Veya komşusunun kanaryasını kaptıktan sonra vurulan bir kedi buradan geçmiştir. Şimdi bekleyin yeni dizelerini düzenlediğim şiiri okuyayım, tarı aldım elime saz eşliğinde şu şiiri okudum:

*Ne yazık ki bir daha akşam oldu
Dünya baştan ayağa karanlık oldu
Herkes zamanla huzur buldu
Bir benim mi keder ve hüznüm arttı
Dünyanın mizacında huzur olmaz
Ölümden başka hüzne ilaç bulunmaz
Ama o köşede, çam ağacının dibinde
Damlamıştır toprak üstüne üç damla kan*

Söz buraya kadar geldiğinde Ruhsare'nin annesi öfkeyle dışarı çıktı, Ruhsare kaşlarını çatarak dedi ki: “Bu delidir.”

Sonra Siyaveş’in elini tuttu ve her ikisi kahkaha atarak kapıdan dışarı çıktılar ve kapıyı yüzüme kapattılar.

“Bahçeye ulaştıklarında ışığın altında pencerenin arkasından onları gördüm, birbirlerine sarılıp öpüştiler.”

1 Nazım: Kurumlarda düzeni sağlamakla görevli memur, okullarda müdür yardımcısı gibi.

2 Hak kuşu: Baykuş veya kumru.

BAKIŞ

YAVUZ DEMİR

TANPINAR HAKKINDA

TUHAF OLMAYAN YAZILAR

Tuhaf dergisinin Kasım 2017 sayısı Tanpınar’a ayrılmış...
Turfanda mı Turfa mı? Tanzimat Dönemi’nin önemli bir romanı.
Yazılanları okuyunca, nedendir! Bu romanın ismini hatırladım...

Hayrete mi düşelim,

Bu *turfa* yazılar karşısında?

Ya da

Tanpınar’ın kırılmak bilmeyen okuma düzlemi karşısında Şeyh Galip’in ifadesine mi sığınalım:

Afet bana itibar-ı amme

Tuhaf olan husus:

Her cihetten hemen herkesin;

“*Bir kitap okudum hayatım değişti*” diyen yazardan,

Kürsü profesörlerine,

Eleştirmenlere...

Tanpınar’ın yeni okuma kodlarının ne olduğunu bilmiyor ve “*turfa*”yı “*turfanda*” sanıyoruz...

Bu ne amansız,

Muhafazakârlıktır!...

Yoksa,

Müdafaasızlık mı demeliyim, Mümtaz’ın söyleyişi ile....

Modernizmin bu ‘*müdafaasız*’ karakteri merdivenin basamağında oturup kalmışken, sakın,

Onu ayağa kaldıracak olan Murphy’yi bekliyor olmasın!

Ne dersiniz?

Turfanda mı,

Turfa mı bu?

SAFİYE GÖLBAŞI

ÖYKÜ BURCU'NDAN GÖRÜNENLER

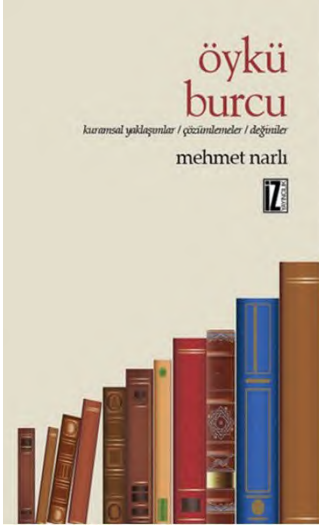
Öykü Burcu, 2016 yılında Mehmet Narlı imzasıyla İz Yayıncılık tarafından basıldı ve isminin de işaret ettiği üzere öykü üzerine çeşitli mütalaalar içeriyor.

Aynı zamanda bir şair olan Narlı, daha evvel roman ve şiir üzerine çeşitli inceleme ve eleştiri kitapları yazmış, öykü ile ilgili farklı mecralarda zaman içinde yayımlanan yazılarını ise ilk kez Öykü Burcu başlığı altında toplamıştır.

Kitap, Narlı'nın hikâyemsi bir anlatısıyla başlar. Yazar, tanıdığı bazı öykücü arkadaşlarından kendisini konu edinen birer öykü yazmalarını rica eder ve bu arkadaşlarına iç dünyası yahut yaşadığı birtakım olaylarla ilgili detaylı bilgiler verir. Ancak ortaya çıkan öyküler karşısında şaşkınlığını gizleyemez. Çünkü hem hiç biri diğerini tutmamakta hem de yazılanlarla Narlı'nın onlara anlattıkları örtüşmemektedir. Bu anlatıdan yola çıkarak öykünün gerçeklikle ilişkisi, imkânları, özneliliği ve biricikliği tartışılabilir.

Öykü Burcu içeriğini, iki ana başlık altında toplar. İlk başlık, Kuramsal Yaklaşımlar/ İzlekler'dir. Bu başlığın altını: Son Otuz Yılın Öyküsünde Bilinç Bilinçaltı Metinsel Özne, Türk Öykücülüğünde İroni, Şiirde Öykü Öyküde Şiir gibi alt başlıklar doldurur. Özellikle Öykünün Deliliği, Deliliğin Öyküsü: Kadın Öykücüler; Aslı Erdoğan, Şebnem İşigüzel ve Mine Söğüt'ün öykülerinden alınan örneklerle somutlaştırılmış oldukça dikkat çekici bir makale. Yanı sıra Boşluğa Açılan Kapı adını verdiği makalesinde de isim vermeden bazı öykücülerin zaman zaman yakalandıkları modern yazın hastalıklarından bahis açan yazar, haklı ve yerinde tespitlerde bulunur.

Öykü Burcu'nun ikinci ana başlığı ise, Öyküler/ Öykücüler/ Kitaplar Ekseninde'dir. Bu bölümde tek tek öykücüler, kitapları ve öykü anlayışları de-

ğerlendirilir. Listede Refik Halit'ten Leyla Erbil'e, Haldun Taner'den Oğuz Atay'a, Adilet Ağaoğlu'na, Ahmet Hamdi Tanpınar'a ve Cemal Şakar'a kadar çok sayıda isme rastlamak mümkün. Rasim Özdenören ise kitapta kendisinden en fazla söz edilen yazar olarak karşımıza çıkar. Narlı, Özdenören'in pek çok öyküsünde karşılaştığımız ve kendisinin 'arayan adam' olarak nitelendirdiği öykü kişinin peşine düşer ve bizi kâh taşranın kâh merkezin şehirlerine götürür. Daha sonra Özdenören'in, *Denize Açılan Kapı* isimli kitabını da öyküleri tek tek incelemek suretiyle tahlil eder. Bu bölümde ayrıca Necip Fazıl'ın yayımlanmış tek öykü kitabı *Hikâyelerim*'deki öyküler, 'Akıl ve

Ruh Bozuklukları' çerçevesinde incelenirken; edebiyatımızda yerli olmanın ve taşranın hikâyesini samimiyetle anlatabilmenin mümkünâtı, Mustafa Kutlu'nun *Mavi Kuş* isimli öykü kitabı üzerinden anlatılır.

Yazar, kitabın sonlarına doğru, kitap boyunca ismini zikredip öykülerinden alıntılar yaptığı ustalarla beraber yeni kuşak öykücüler yahut genç ustalar diyebileceğimiz iki yazarın adını da anar: Güray Süngü ve Aykut Ertuğrul.

Sözlerimizi toparlayacak olursak Mehmet Narlı, *Öykü Burcu*'nda, öykü meselesine farklı yazarlardan yaptığı alıntılarla zenginleştirdiği, özgün, anlaşılır, bilinçli ve derinlemesine bir yaklaşım sunar. Bunu yaparken zaman zaman kendi kitabından önce yazılmış diğer kuramsal kitaplara da atıf yapar. Bu şekilde söz konusu kitapları ilgili okuyucunun dikkatine sunmuş olur. Ayrıca hemen her makalesinde ele aldığı öyküleri uzun uzun ve tafsilatlı bir şekilde incelemekten çekinmez. Bu durum söz konusu öyküleri daha önce okumuş okurlar için hem bir kıyaslama imkânı sağlar hem bir tartışma alanı açar.

Son olarak teknik bir uyarı mahiyetinde değerlendirilmesi gereken bir noktayı dile getirmekte yarar var. Kitapta göz ardı edilemeyecek kadar çok dizgi hatasının olması belki kitabın ikinci baskısında çözülmesi gereken öncelikli sorun olarak karşımızda durmaktadır.

MEHMET KAHRAMAN

UYANMAK ÜZERE OLAN BİR ADAM ÜZERİNE

Uyanmak Üzere Olan Bir Adam'da Hasan Harmancı, öykünün bütün imkânlarını kullanarak modern insanın unuttuklarını tekrar hatırlatmaya çalışır. “Hakikatini gerçeğin içinde kaybetmiş” insanlar; ruhunu yitirmiş şehirler ve kimliksizlik kitabın odak noktasıdır. Kendinin farkında olmayan, maneviyattan kopmuş kişilere söyler sözlerini. Bunu yaparken öykünün teknik boyutu es geçilmez, bilakis öyküler teknik imkânlarla var olur âdeta. Üslubun oturmuş olması, kurgusal sağlamlık öyküleri bir adım daha öne çıkarır.

Kitabın girişindeki, Oscar Wilde’ın “Her cinayet bir klişe değildir ama her klişe bir cinayettir.” cümlesine istinaden klişe öyküler okumayacağımızın ipucunu verir yazar. Peki böyle bir şey mümkün mü? İnsanoğlu başlangıçtan bu yana neredeyse aynı hikâyeleri anlatır durur, çünkü insan her yerde aynıdır; sevgi, nefret, yabancılaşma, varoluş gibi konular insanlığın ortak konularıdır. Mevlana’nın cümlesiyle söyleyecek olursak, yeni ne söyleyebiliriz? Farklı bakış açılarıyla, yeni yorumlarla ve deneysel tekniklerle hikâyelerimizi klişelerden kurtarmaya çalışırız. Harmancı da gerek postmodern imkânlardan yararlanarak gerekse kurgusal bütünlükten faydalanarak öykülerini tekdüzelikten ve klişeden kurtarır. Bazen konuşma üslubuyla karşımıza çıkar anlatıcılar bazen de söyleşi şeklinde; bazen olumsuzlayan bir anlatıcı akışı tersine çevirmeye çalışır bazen de eleştirel dil ile ironinin gücünden... Bu nedenle her öykü kendi anlatısına göre bir yapı oluşturmuştur.

Yazarın öykülerinden bahsederken iki ana başlıktan söz edebiliriz: Birincisi, “samimi bir yaşam isteği” diye niteleyebileceğimiz, içine dostluk, vefa, maneviyatı dâhil edeceğimiz bir başlık; ikincisi ise geniş çerçevede “eleştiri”. Bunları biraz daha açmaya çalışayım.

Samimiyet, insanlık için en önemli kavramlardan biri; yapılan her işte sa-

mimiyet ararken, inançta da samimiyet, yani ihlas aranır. Bugün imgeler saldırısına uğrayan modern insanı içinden çekip kurtaracak olan şey samimiyettir. Ne istediğini bilen, akıl çeldirici güçlerin cazibelerine kapılmaktan alıkoyacak şey bilincinin farkında olmasıdır. Her şeyin sanallaştığı bir dünyada, sözsüz iletişimin hâkim olduğu bir çağda konuşmak, hasbihâl etmek ve birlikte hemhâl olmak artık masalsı bir şeymiş gibi geliyor. Bu nedenle Harmancı'nın özellikle ilk bölümdeki öykülerini dikkate değer buluyorum. Burada insani olan her şey var; dostluk, yoldaşlık, sabır, tevekkül gibi asli unsurlar zamansal ve mekânsal açıdan sahici bir üslupla veriliyor. Birbirinin yükünü çeken, hakkı söyleyen ve sabrı tavsiye eden, onun imtihanına kat-

kıda bulunan arkadaşlar görürüz öykülerde. Kitabın ilk cümlesi de bu yüzden önemlidir. "Beğenmezsek her şeyi baştan alırsız Ahmet baba." Olan bir şeyi baştan alabiliyorsak aslında ortada büyütülecek bir sorun yoktur. Bunun için kavgaya gürtlü gereksizdir. Yeniden yeniden deneyebiliriz. Hayatta olduğumuz sürece yaşadıklarımızı telafi edecek zaman ve imkân var demektir. Bir arkadaştan duy-mak istediğiniz cümlelerdir bunlar. "Şimdi ben üçe kadar sayarım, sabrederiz olur biter." Bir çözüm mevcuttur tam burada.

Peki, sorun ne? Bugün insan, yapay ihtiyaçlar karşısında asli vazifesini ihmal etmiş durumda. Her şeye sahipken yine de bir huzursuzluk, keyifsizlik söz konusu. Ernst Cassirer, *Kültür Bilimlerinin Mantığı Üzerine* adlı kitabında şöyle der: "İnsan alet kullanımı sayesinde, kendine, şeyler üzerinde hâkimiyet payesi verdi. Fakat bu hâkimiyet ona lütuf değil, beddua oldu. Fiziksel dünyayı kendi boyunduruğu altına almak için icat ettiği teknik onun kendine karşı döndü. Teknik sadece gittikçe artan bir kendine yabancılaşma değil, bir de insanın kendi insani varoluşunu kaybetmesi şeklinde bir sonuca yol açtı. İnsani ihtiyaçların tatminini sağlar gibi görünen araç-gereç, bunun yanında sayısız yapay ihtiyaçlar meydana getirdi." İhtiyaçlar arttıkça kişi daha çok kendinden uzaklaşıyor, başka şeylere sahip olmak istiyor; bu da bir kısır döngü içinde tatminsizliği beraberinde getiriyor. Mahmud Erol Kılıç'ın *Sufi ve Sanat* kitabındaki, "Modern zamanın getirdiği en büyük problem insanı yüzeyselleştirmesi ve bunu yaparken de değişik araçlar kullanmasıdır. Eşyaların, nesnelerin çoğalması bereketin de ortadan kalkması demek aynı zamanda. İnsanın fitratına da aykırı." cümlesi günümüz insanının açmazını da özetleyen bir başka metin. Bu tür açmazlar Hasan Harmancı'nın da yazma gerekçesini oluşturuyor aslına bakılırsa. Yazar bir

söyleşisinde yazma gerekçesini şöyle ifade eder: “Gündelik hayatta yaşadığım problemler veya sokakta, caddede karşılaştığım herhangi bir insanın yaşadığı dramı, kimlik bunalımını yani modern Müslümanın hikâyesini yazmaya çalışıyorum.” Modern Müslüman deyimi ilginçtir; çünkü Müslümanın asıl sorunu buradan çıkmaktadır yazara göre: Yaşadıklarıyla inancı arasındaki çelişkidir bu. Sabır ve şükür, arzu ve günah, amele dönüşmeyen bilgi, ihlastan uzak ibadet gibi konular Müslümanın iç dünyasında çatışmalara neden olmaktadır. *Uyanmak Üzere Olan Bir Adam*’da bu Müslüman bilincin olduğunu görürüz.

Harmancı’nın öykülerindeki bir diğer başlık ise eleştiri demiştik. Şimdi bunu açalım. İkinci ve üçüncü bölümdeki öyküleri okuduğumda Harmancı’daki protest dilin ne kadar yoğun ve güçlü olduğunu gördüm. Sanki öyküler sırf bu dil için yazılmışlar. Modernizm eleştirisi, aydın eleştirisi, şehirleşme ve hatta kendi öyküsünün eleştirilmesi de dâhil her şey eleştiri konusu olabiliyor. Eleştirel dil günümüz öyküsünde önemli bir yer ediniyor aslında, pek çok yazarda bunu görmemiz mümkün. Özellikle modernizm ve şehirleşme eleştirileri hemen her yazarda gördüğümüz konulardan biridir. İnsana hayat hakkı tanımayan betonarme binalar, ruhsuz şehirler; kimliksiz, kişiliksiz, yabancılaşmış bireyler hepimizce malum olan mevzular. Sanayileşme ile birlikte maddenin ön planda olduğu bir zamanda hangi insani değerlerden bahsedebiliriz. Dertsiz, tasasız, lüks içinde yaşamak isteyen birey parıltılı dünyanın hengâmesinde hakikatten uzaklaşıyor gittikçe. Sükûnet yerini kargaşaya bırakmış durumda. Bu konuları *Uyanmak Üzere Olan Bir Adam*’da da görüyoruz. “Bildik Hikaye”de ve ara ara diğer öykülerde şehirleşmenin getirdiği olumsuzluk belirgin bir şekilde yer ediyor.

Uyanmak Üzere Olan Bir Adam’da dikkati çeken bir başka husus da, “aydın” eleştirisi. Yazar, aydınların, entelektüellerin *bencillik içinde* olmasını öyküleştirir. Her şey hakkında bilgisi olan ve durmadan konuşan tiplerdir bunlar. Bu kişiler edebiyattan sanata, müzikten sinemaya her şeyi bilirler ve her yerdedir bunlar. Görünüş olarak varoluş sancısı çekiyor gibidirler, ancak yaşantıları lüks içinde ve hiçbir varlık sancısı çekmedikleri görülür. Etrafında onları dinleyen bir sürü insan vardır, keyifleri yerindedir aslında. Harmancı’nın eleştirdiği nokta konuşmaları veya giyim kuşamları değil; asıl eleştiri konusu “ego”nun, benliğin öne çıkması. Burada amaç bilgi ile faydalı olmak değil, bilgi sayesinde üstünlük kurmaktır. Gerçek konulara temas etmeden, yaşamadıkları bir hâlden bahsetmeleridir temel mesele. Burada eleştirilen tiplerin Müslüman kimliğine sahip kişiler olduğunu söylemek gerekir. Çünkü Müslüman kişi yaptıklarından, yapmadıklarından olduğu gibi söylediği sözlerden de hesaba çekileceğini bilir. Bilgisi olan veya kendisine hitabet yeteneği verilen biri bunları hayır için kullanmalıdır, ego tatmini için değil.

Öykülerde dil önemli bir işleve sahiptir. Metnin ritmi, akıcılığı dil sayesinde-

de var olur. Anlatım hızlı, kelimeler yerli yerinde ve cümleler ahenklidir. Anlatıcılar genelde birinci tekil olduğu için anlatım sıcak ve samimidir. Bunda en önemli etken konuşma üslubunun olması. Aynı öyküler kendi içinde, monolog, iç monolog ve bilinç akışı arasında gider gelir. Fazlalıklardan arınmış, anlatıya odaklanmış bir dil vardır. Özellikle yerinde söylenmiş spot cümleler (sadelik imandandır... gibi) öyküye vurucu bir etki yapar.

Öykülerin dikkat çeken bir diğer özelliği, başta da kısmen bahsettiğimiz gibi kurgularıdır. Her öykü farklı kurgusu ile kendini gösterir. Postmodern bütün teknikler kullanılır. Deneysellik, metinlerarasılık, ironi, alaysı dil ikinci ve üçüncü bölümdeki öykülerde belirgindir. Okur şunu da sorabilir: Bunlar öykü mü? Öykünün sınırları o kadar zorlanır ki, metne odaklanmak zorlaşabilir. Fakat ben yazarın bunu önemseydiğini sanmıyorum. Söyleşilerden anlaşıldığı kadarıyla metnin bağlamından kopmaması belirleyicidir burada. Konu bir bağlam içinde ele alındığı sürece her şeyi yıkmaya hazır bir duruş vardır. Son bölüm bunun işareti sayılabilir. Cesur bir karar olmakla birlikte eleştiriye fazlasıyla açıktır. Kitabın ithaf edildiği kişilerin “Okura” bölümünde uzun uzun bahsedilmesi, entelektüel eleştirinin kurgusal devamı niteliğinde olmasına rağmen bir öykü kitabı için uygun olmadığı kanaatindeyim. Fakat yazarın baştaki klişe vurgusunu da tekrar hatırlamakta fayda var.

Öyküler içinde “Zifiri Karanlıkta”ya ayrı bir parantez açmak istiyorum. *Uyanmak Üzere Olan Bir Adam*’da bu öykü hariç bütün öyküler diliyle, kurgusuyla, konusuyla sıradanlıktan çıkmış, okuru saran, şaşırtan bir yapıya sahip. Yalnızca “Zifiri Karanlıkta” öyküsünü onlardan ayırmak gerekiyor sanırım. “14-15-16 Temmuz 2016” diye bir epigraf kullanılmış. Başlık ve içerik 15 Temmuz’a uygun olsa da anlatım ve kurgu olarak kitabın diğer öyküleriyle aynı ritmi yakalayamamış. Öteki öykülerde Hasan Harmancı kurgusu diyebileceğimiz bir buluş varken bu öyküde okur o tadı ve dili bulamıyor.

Bugün öykü türündeki temel eğilimlere baktığımızda temadan ziyade sürekli anlatım tekniklerinin konuşulmasının bir açmaz olduğu düşüncesindeyim. Bir edebî esere işlenen konu üzerinden yoğunlaşmak nasıl yanlışsa meseleyi salt tekniğe indirgemek de benzer bir yanıltır. *Uyanmak Üzere Olan Bir Adam*’ın günümüz öykü dünyasındaki yeri ve önemi biraz burada ortaya çıkıyor zannımca. Yazar hem öykülerine seçtiği konuları hem de her öyküsünde denediği farklı anlatım teknikleri ile bir denge bulmaya çalıştığı, böyle bir teşebbüsün içinde olduğunu söyleyebilirim.

RÜVEYDA DURMAZ

GÜN YÜZÜNE ÇIKAN FAHRİ CELÂL VE HİKÂYELERİ: *KEDİNİN KERAMETİ*

Fahri Celâl’in geçmişin tozlu sayfalarında kalmış hikâyeleri, *Kedinin Kerameti* adıyla Ahmet Cüneyt Issı tarafından yapılan bir çalışma ile yayımlandı. İyi bir edebî metnin, bir dönem görmezden gelinse de unutulsa da er geç muhatabını bulacağına dair umut veren bu çalışma; edebiyat tarihine dikkatle bakılması için bir ufuk sunuyor.

Ahmet Cüneyt Issı, Fahri Celâl üzerine hazırladığı doktorasını 2002’de tamamlar. Bu çalışma hikâye ve romanların incelenmesini de kapsar. Fahri Celâl’in kitaplarına girmemiş, gazete ve dergi sayfalarında kalmış hikâyelerini de çalışması sırasında toplamış olan Issı, 2011 yılında Fahri Celâl’in torunlarını bularak Yapı Kredi Yayınları ile buluşturur ve derlediği bu hikâyelerin basılmasının yolunu açar. 2017’nin Eylül ayı itibarıyla da basılmış kitaplarında olmayan hikâyeleriyle birlikte bütün hikâyeler uzun bir aradan sonra Issı’nın gayretleriyle yeniden okuyucu ile buluşur. Issı, kitaplarda mükerrer olarak yer alan bazı hikâyeleri göz önünde bulundurarak ve bütün hikâyeleri kitapların yayımlanış tarihlerine riayet ederek Fahri Celâl’in öykülerini bir araya getirir.

Fahri Celâl’in ilk kitabı 1923’te, son kitabı ise 1975 yılında basılır. İlk kitabı *Talak-ı Selase* Osmanlı harflerinden çevrilerek tekrar basılır. Bunu ikinci baskı olarak kabul edersek bunun dışında kitaplarının hiçbirini ikinci bir baskı yapmaz. Dolayısıyla yazar da unutulur.

Karakter ve kurgusuyla sadeliğini bir zenginlik olarak kullanan Fahri Celâl’in hikâyeciliğini Nazım Hikmet şöyle anlatır:

“Türk edebiyatının hikaye faslında F. Celâlettin, ince, alaycı, lirik ve temiz

realizmiyle, tiplerini duyuş ve duyuruş-taki hüneri ve dilinin halisliğiyle tarzının biricik üstadıdır. F. Celâlettin zamanın gürültülü, göz alıcı, kolay kazanılmış şöhretlerinin geçici gölgesi altında kaldığı için adı dillere destan olmamış bir hikâyecidir. Onun değeri ancak şimdi, bugün anlaşılabilir ve yarın daha da çok anlaşılacak.”

Hikâyelerini, F. Celâlettin Gök-tulga ve F. Celâlettin isimleriyle yayımlar. Fahri Celâl’in kişiliği, mesleği ve içinde bulunduğu dönemin özel şartları hikâyelerini besleyen unsurlardır. Psikiyatri doktorudur ve Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinde önemli görevlerde bulunur. Hastanenin simgesi hâline gelen Rodin’in “Düşünen Adam” heykelini kendisi diktirmiştir. Ayrıca başhekimlik yaptığı on dört yılda çok önemli hizmetlerde bulunur.

Mesleğinin bir getirisi olarak psikolojiyi iyi okuması ve gözlem gücünün yetkin olması hikâyelerini oldukça zenginleştirmiştir. Sadece karakter, kurgu oluşumunda değil, okur psikolojisini de gözetmesi açısından da hikâyeciliği dikkate değerdir. Ayrıca bir dönem yaptığı köşe yazarlığı da ona içinde bulunduğu toplumu doğru okuma becerisi kazandırmış ve hikâyelerinde bu, bir imkâna dönüşmüştür. Fahri Celâl’i gün yüzüne çıkaran Ahmet Cüneyt Issı, hazırlamakta olduğu kültür ve edebiyat geçmişimizin gündelik hayatı bağlamında önemli olan gazete yazıları yayımlandığında, Fahri Celâl’in hikâyeci kimliğinin ve hikâyeciliğinin çok daha iyi anlaşılabilceğini belirtiyor. Fahri Celâl’in hikâyeleri toplumun ve insanın gizlediklerini ifşa eder. Osmanlı bakiyesi yaşlı tiplerin yeni hayatla uyuşmaya çalışırken yaşadıkları çelişkiler, hikâyelerde dikkat çeken izleklerden biridir. Fahri Celâl’e göre hikâyeci, teknik olarak Avrupalı olabilir, ancak ruhta, okurla kurduğu bağda muhakkak yerli olmalıdır.

Fahri Celâl’in hikâyelerinde, geleneksel yapı içindeki Osmanlı toplumunun Cumhuriyet’e geçiş sürecindeki değişimlerine tanıklık ederiz. Özellikle ahlaki ve kültürel değişimdeki buhranların hikâyeye izdüşümleri çok fazladır. Bu realite içinde kadın - erkek ilişkileri, kadının modern hayatla tanışmasının getirisi olarak yaşadığı dönüşüm ve genel olarak erkeklerin buna ayak uyduramaması ya da bocalaması hikâyelerinin çoğunluklu konusu olmuştur. Gerçek hayattan beslenerek karakteri zenginleştirmekte ve onları çok bilindik yönleriyle aramıza

sokmaktadır. Fahri Celâl bu süreci şöyle anlatır: *“Ben bir hikâyeyi bazen 6 ayda yazarım. Çünkü mevzudan evvel tip vardır. Ve tipi bulmak, onu canlandırmak. İşte asıl iş budur. Bu tipi aylarca aradığım olur.”*

Hikâyelerinde realist bir tavır vardır. Gerçek hayattan bu kadar beslenmiş olması, mesleğiyle de ilgilidir. Gözlemlerinin gücü, hikâyelerinde kendisini hissettirir. Bu gerçekçiliği, toplumsal kaygılardan daha çok, natüralist bir gerçekçiliktir. Kendisi de bu durumu şöyle ifade eder:

“Sanatın gayesi güzeli yaratmaktır. Bu gaye de zamanla, çevre ile sınırlandırılmaz. (...) Ben yazarken kimin için yazdığımı düşünmem. Birtakım düşüncelerin yerleşmesine, tanınmasına da yaramak istediğim yok. Çünkü sanatkâr moralist değildir. Yazma sevgisinin peşin kaygılarla, peşin düşüncelerle ilgisi yoktur.”

Fahri Celâl’in hikâye evrenini konuştuğumuzda kendisine has içerik, biçim, kurgu ve sınırlarla karşılaşırız. *Kedinin Kerameti*, çoğunlukla kısa hatta epey kısa olan hikâyelerden bir araya gelmiştir. İlk başta, bu kısalık bir kolaycılık gibi gelebilir ama Fahri Celâl’in, aslında çok zor olan bir şeyi yaptığını görürüz. O kısalık içinde okurun merakını uyandıracak, akışı kopartmayacak ve gerçekten bir hikâyenin içine girecek biçimde kurgular yaratır. Kısa hikâye, oluşum ve içerik açısından kolay olmamasına rağmen Fahri Celâl, bunu ustalıkla başarmıştır. Sözü, muradına erdirmek, derdini en kestirme ama güçlü bir şekilde anlatmak, hikâyecinin hayat içinde yer aldığı konumla da ilgilidir.

Bununla beraber, hikâyelerinde yaşamdan kesitler vardır. Olaylar, birden başlar ve okur, hızlıca hikâyenin içine düşer. Çoğunlukla anlatıcı, anlattıklarını okur, anlatının hızı ve heyecanı ile dinlemeye başlar. Olaylar nereye gidecek, karakterler neler yapacak derken, sonuca gelinir ve hikâye birden biter. Bu bağlamda, onun hikâyeleri, içinden geçip gidilen hikâyelerdir. Okur, sadece tanıklık eder, anlatının hazzını şaşkınlık içinde yaşar ve girdiği gibi bir anda o hikâyeden dışarı çıkar.

Fahri Celâl hikâyeciliğinde ayırt edici diğer önemli konu ise kullandığı mizahıdır. Yaşanan dönemin handikap ve acılarına rağmen mizahı bilerek ve ustaca kullanması aslında hayatla bir şekilde baş edebilme yöntemidir. Bazen hikâyelerinde gidişat öyle bir hâl alır ki okur, tuhaflıklar arasında olayların içine girer ve neredeyse absürdü zorlayan bir dünyanın içinde kalır. Bu, Fahri Celâl’in insan psikolojisini çok iyi bilmesinden ve bir çözüm imkânı olarak mizahı kullanmasından kaynaklanmaktadır. Ve böylelikle okur için anlatılanlar artık, o kitapta kalmaz, sohbet meclislerinde anlatılabilecek hikâyelere dönüşür.

Ayrıca, Fahri Celâl’in hikâye yurdu İstanbul’dur. Bununla beraber İstanbul Türkçesi’nin inceliklerini çok iyi biliyor olması, okurun okuma zevkini ziyadesiyle artırır. Tüm bu nitelikler, Fahri Celâl’in kendi devrini çoktan aşmış bir hikâyeci olduğunu bizlere göstermektedir.

ALİ NECİP ERDOĞAN

EMİN GÜRDAMUR’UN ÖYKÜLERİNDE ANLAMI SAKLAMA BİÇİMLERİ

*A*tları *Uçuruma Sürmek* Emin Gürdamur’un 16 öyküden oluşan ilk kitabı. Şiirsel bir dille yazılan öyküler; omurgayı oluşturan kavramlar, bunları bir ağ gibi saran imgeler ve metaforlarla birlikte geniş bir çağrışım alanı oluşturuyor. Öykülerde genellikle anlatıcı önce kendisine daha sonra da kendisiyle birlikte tüm insanlığa ve Tanrı’ya sesleniyor. Dil, anlatıcının düşünce biçimini, zihinsel serüvenini; böylelikle de paradigmasını belirliyor. Anlam, dilin oluşturduğu perspektiften okuyucuya aktarılıyor. Perspektifin yakalanabilmesi, kelimeler ve onların oluşturduğu ağın (örüntü) izlenmesiyle mümkün oluyor ve böylece anlam kendini açık ediyor.

Öykülerdeki yapı, temel olarak seçilen bir ya da birkaç kelimenin üzerine inşa ediliyor. Dolayısıyla anlam, hem bu seçilen kelimelere “imgesel” olarak yükleniyor hem de yapı taşları arasındaki ağdan ürüyor. Yapının biçimi ise üslubu oluşturuyor. Üslup kimi zaman öfkeli ve keskin kimi zaman da içe dönük ve pasif. Seçilen kelimelere yüklenen anlamları çekip çıkarmak okuyucunun da metne dâhil olmasını sağlıyor. Anlatılan “şey”den çok anlatma “biçimi” öne çıktığından birden fazla okuma yapmak ve her seferinde farklı anlamlarla karşılaşmak mümkün. Oluşan anlam katmanları yaratıcı okumaya imkân verir nitelikte. Yazar tarafından bilinçli ve sistemli olarak gizlenen “anlam”, keşfedildikçe okuma hazzı artıyor.

Yazar, oluşturduğu dilsel örüntü ile anlamı şifrelemiştir. Bu şifreleme “dilsel kurgu”nun çözümlenmesi açısından da önemlidir. Şifreleme, olayı gizlerken anlamı da saklama şeklinde tezahür ediyor. Anlamı saklama iki şekilde karşı-

mıza çıkmaktadır: birincisi imgeler yoluyla, ikincisi metaforlar yoluyla. İmgeler ve metaforlar anlaşıldığında, yani anlam deşifre edildiğinde “olay” da açığa çıkmış oluyor.

Kurgu, kelimelere ve kelimeler arasındaki ilişkiye dayandığından yapılan sorgulama neticesinde ulaşılan sonuç, zorunlu olarak “olayı” da açığa çıkarmış oluyor. Örneğin “Atları Uçuruma Sürmek” isimli öyküde oluşturulan dilsel kurgu “korkma” kelimesi üzerinden işlemekte/akmaktadır. Anlatıcı “Korkma!” diyerek hem kendisine hem de insanlığa seslenir ve asıl korkulması gerekeni hatırlatır.

Korkuya neden olan ölümdür ve bu da yaşamın sorgulanmasıyla ortaya çıkmaktadır. Şüphesiz ölümün sorgulanması yaşamın da sorgulanmasıdır. Anlatıcı ulaştığı sonucu, *“Herkesin içine düştüğü, bize gelince gözlerini yuman kuyuları kim bu acımasız tesadüflerle doldurduysa masanın hesabını da o ödesin”* diyerek ortaya koyar. Dolayısıyla ulaşılan sonuç “masanın sahibinin de hesaptan sorumlu” olduğu şeklindedir. Herkes ve her şey “acımasız tesadüflerle” masanın etrafına toplanmıştır; o hâlde, ‘masa’ ile ‘kuyu’ arasındaki ilişki ölüm ile yaşam arasındaki ilişkidir ve “tesadüfler” Tanrı’yı da olan bitene dâhil etmektedir.

Dünya “yetimhaneye” benzetilir ve insanlar da yetimdir. Bu “yetimliğin” bir nedeninin de “masanın sahibi” olduğu şeklindeki önerme, yaşam serüveninin “olayın” kendisi olarak imlendiğini göstermektedir. Görüleceği üzere “olaya” ulaşabilmenin yolu imgelerin ve metaforların gizlediği “anlamı” deşifre etmekle mümkündür. O halde öykülerdeki imgelere ve metaforlara yakından bakmak gerekir.

Her İmge Temsil Ettiği Anlamın Hakkını Veriyor

Yazar bilinçli ve sistemli bir şekilde ürettiği “gerçekliği” okuyucuya aktarırken, yarattığı imgelerle kendi kurgu dünyasının ipuçlarını verdiği gibi, hem anlamı hem de söylemek istediklerini gizliyor; böylece okuyucuya onu bulma ve açığa çıkarma sorumluluğunu/hazzını yüklüyor.

Kitaba ismini veren “Atları Uçuruma Sürmek” içsel bir hesaplaşma olduğu gibi derinlikli bir sorgulamadır. Anlatıcının düşünsel dünyasına okuyucuyu tanıtır ve yolculuğunda okuyucunun kendisine eşlik etmesini teklif ve teşvik eder. İmgelerle yüklü zengin bir çağrışım alanı barındırır. Öykünün en temel imgesi “ölüm”dür. Ölüm imgesine yüklenen anlam sıra dışıdır. Onu ‘sıra dışı’ kılan, ne yaşamın karşıtı olması ne de tamamlayıcı olmasıdır; ölüm ve yaşam üzerinden, “ölümün ve yaşamın sahibi olanın” bütün bunlardan “sorumlu olması”dır.

Öykü ‘korkma’ diye başlar. Öncelikle İstiklal Marşı’nın ilk dizesinin ilk kelimesi olması ve aynı zamanda Hz. Peygamber (sav) ile Ebubekir’in (ra) mağaraya sığınışlarında, Ebubekir’in hüznüne karşılık olarak Hz. Peygamber’in vermiş olduğu ‘la tahzen’ yani ‘korkma’ ifadesine yapılan bir göndermedir. Zira

öyküde “ölecek olmak” dinmeyecek bir ‘acı’dır. İkinci paragraftan itibaren ‘dinmeyecek olan bu melun acı’nın şiirsel söylemine tanık oluruz: nedensiz havalandıran kartal, boşlukları dolduran çıra kokusu, bilenmiş gölgeler, gürz sesleri, kadim uğultu... anlatıcı kendisine seslenmekte ve bütün bu ‘anımları’ bir masanın etrafına toplayıp sorgulamaya başlamaktadır.

Öykünün en önemli ikinci imgesi olan ‘masa’ çıkar karşımıza: cinayetlerle donatılmış bir masa. Burada ‘masa’ imgesi öykünün omurgasını oluşturur çünkü hem “ölümü” hem de “yaşamı” temsil eder. Anlatıcı Tanrı’ya seslenerek ‘masayı cinayetlerle sen mi donattın?’ diye sorar. Zira masanın etrafına toplananlar hem canlıdır hem de ölüdür.

Dünya yetimhanedir, insanlar yetim. Bu yetim insanları aynı zamanda ‘kuşlar’ temsil eder. ‘Kimi تنها gecelerde sebepsiz uyanırlar Allah’la konuşmak için.’ Aynı zamanda ‘uzun bir yoldur’ hepsi. Yaşamın uzun bir yol olduğunu ve تنها gecelerle yüklü olduğunu, Allah’la konuşmanın sükunetini vurgular. Anlatıcının ‘falaka’ ile ‘acı’ arasındaki ilişkiyi de ‘uzun yol’ olarak tanımlaması da bu yüzdendir. Allah’la konuşulmazsa bu ‘acı’ya dayanmak mümkün değildir.

Hiçlik, muskaya benzetilir ve ayrılık, anlamsızlık ve vehmin oluşturduğu boşluktur bu. Hiç kapanmayacak bir mesafeye yüzleşmektir.

Dünyayı ‘sebepler âlemi’ diye niteleyen ve bu yüzden belki cami avlusunda ‘dua kitapları’ satan adamın hem bu ‘saçma sapanlık’tan parçası olduğu hem de ‘duanın’ insanları ‘kardeş’ kılarak ‘acıyı’ dindirdiği vurgulanıyor: Her şey kendi karşısını içinde taşıyor. Eğer masanın (ya da kuyunun) başındaysanız, yapacağınız şey ‘atları uçuruma sürmek’ olacaktır.

‘Kahverengi Zarf’ isimli öykü anlatıcının çalan telefonu açmasıyla başlıyor. Böylelikle, davetine icabet edemediği arkadaşının cenazesine giderken, kendi içine doğru bir yolculuğa çıkıyor. Ölüm ve yaşamın sorgulandığı bu serüvene okuyucuyu da dâhil oluyor: “...zaten hepiniz ölüsünüz!”

Bu öykünün de en temel imgesi ‘ölüm’ olarak çıkıyor karşımıza. Ancak burada yaşanan hayatın sonucu olarak “ölüm”... ‘Boyası dökülmüş duvarlar’, ‘yüzükler’ ve ‘masa’ imgeleri ölümü çağrıştırıyor. Özellikle ‘masa’ imgesi burada “kalkılamayan” bir yer olarak merkeze yerleşiyor. Yaşatılabilsin diye yatırıldığı masadan kalkamayan ablayı hatırlatan, ölümle özdeşleşen bir imge.

‘Baba’ imgesi ise iki şekilde karşımıza çıkıyor: birincisi kızını kaybeden babanın yazdığı destan/ağıt ile; ikincisi, çocukların kaybettiği baba. İkincisine yüklenen anlam çok sarsıcı, “*Ah bu babasız çocuklar. Elllerinde süpürge dünyayı acılardan temizlemeye çalışırlar.*” Babasız büyüyen arkadaşının cenazesini yıkan anlatıcı, mezarlıktaki iki görevli ve iki kazıcıyla birlikte onu toprağa verir.

Her Metafor Kendine Gizlenen Anlamı Özenle Koruyor

“Güneşin Öbür Batışı” isimli öykü, paralel iki anlatıdan oluşur. Kâğıt gemisini leğende yüzdüren çocuğun oyunu ile telaşla vapura binen insanların arasındaki bir adam ve kadının (iki yalın hikâye) ilişkisi. Gerçekliğin bir kısmından kurtulurken bir kısmına mahkûm olan iki kişinin birbirlerindeki serüveni aynı zamanda bir çocuğun leğende yüzdürdüğü geminin serüvenidir. Çocuk leğenin içinde daire çizerken, “gerçek herkesi kendi koltuğuna iter.” Böylelikle hayal ve gerçeğin sorgulandığı, sınırların kaybedildiği dünyanın içine gireriz.

Bu öyküde dünya ‘kâğıt gemi’ye benzetilmiştir. Onu leğende yüzdüren çocuk ise “aşkın bir güce”. Vapurdaki kadın ve erkek, bütün kadınları ve erkekleri temsil etmek üzere konumlandırılmıştır. Geminin yapıldığı kâğıt ise “takvim yaprağı”ndandır. Zamanın geçip gidişi, suda eriyen kâğıtla ifade edilmiştir. Kadının kitabın içine mektup koyması ve “bu bizi ne kadar götürür” diye sorması, sonra okuduğu kitabı ısırması, adamın demirden harfleri çiğnemesi, yaşanan hayatın isteklerini, arzularını, hayal kırıklıklarını temsil eder.

“Karanlık” isimli öyküde, annesi intihar eden bir adamın bir çıkış araması ve bulması anlatılmaktadır. Ev, evin salonundaki uçurum, berjer koltuk ve izmaritle dolu küllük... öykünün haritası olarak karşımıza çıkıyor. ‘Karanlığı ışığa, ışığı karanlığa tutan’ anlatıcı ‘zifiri karanlığa’ doğru adım atar. Işık, yaşamı ve iyi ve güzel olanı temsil ederken karanlık ölümü ve kötü, yasak olanı temsil eder. Bu ikisi arasındaki cedelleşmedir anlatılan. ‘Karanlık’ kişileştirilir ve anlatıcının karanlıkla olan ilişkisine tanıklık ederiz. Karanlık, kendisinin “ışığın yokluğu” olarak tanımlanmasına kızmaktadır.

Çocuklara ‘dış geçiremeyen gece’ ile ‘karanlığın’ birbirinden ayrıldığını görürüz. Her önüne geleni koklayan ‘duvarlar’, telaşlanan ‘pencereler’, başını kaldırıp kısıp gözlerle bakan ‘evler’... öykünün karakterleri olarak seçilmişlerdir ve aynı zamanda gece öfkeyi, karanlık sinsiliği ve günahı, duvarlar eşikleri (sınırları), pencereler ise insanları, evler de kadınları temsil eder.

“Serander Kuşları”, bilgelik ve irfanla donanmış dört direğin avluda namaza duruşudur. Dava uğruna kendinden ve böylelikle dedesinden sıyrılıp çıkan torunun hem bir iç hesaplaşması hem de dava arkadaşlarına ilettiği bir manifesto niteliğindedir. Dedesi, geleneği, irfanı, geçmişi temsil ederken, davası ve arkadaşları modern, bilgiyi ve geleceği temsil ederler. Serüven de bu ikisi arasında cereyan eder. Anlatıcı başlangıçta davası uğruna yaşarken, kaybettiği “değerlerin” farkına vararak geleneğe, hayata, insana yönelir ve bir ikinci vakti dedesinin döşegine oturup başucundaki dolaptan ‘eski yeşil mushafı’ alarak kendini “tazeler.”

Atlari Uçuruma Sürmek bir ilk kitap olmasına rağmen ustalıkla anlatılmış öyküler, bir romanın parçaları gibidir ve hem “bireyin” hem de toplumun kılcal damarlarına inerek insanlığın hâlleriyle karşılaştırır bizleri.

MEHMET DORUK KANDEMİR

TANPINAR’IN HİKÂYELERİNDE ÇOCUKLUK

Ahmet Hamdi Tanpınar romanlarında, hikâyelerinde yarattığı karakterlerin iç yolculuklarını derin tahlillerle vermedeki ustalığıyla bilinen bir yazardır. Bu bağlamda yarattığı karakterler, farklı veçhelerden irdelenmeye değer özellikler gösterir. Bilhassa hikâyelerindeki karakter yaratım sürecinde göze çarpan en bariz unsur çocukluktur. Karakterlerin şahsiyet yapısını büyük ölçüde çocukluklarında yaşadıkları olaylar, travmalar ve korkular belirler. Burada değişilmesi gereken en önemli nokta ise yazarın *zaman* kavramına olan bakış açısıdır. Tanpınar için zaman, ‘yekpare bir anın parçalanmaz akışı’dır; yani zamanı bir bütün olarak algılar. Burada akıllara tabii olarak Henry Bergson’un *durée* kavramı gelecektir. En geniş anlamıyla zamanda süreklilik olarak tanımlanabilecek bu kavram, Tanpınar’ın zaman algısına derin bir etkide bulunmuş, yazar ‘mazi-hal-ati’ terkebini temellendirirken *durée*’den etkilenmiştir. Bütün bunların ışığında denilebilir ki Tanpınar hikâye kahramanlarını yaratırken kahramanların geçmişi dolayısıyla çocuklukları, sürekli onların ruhlarının yakasına yapışmıştır.

“Acıbadem’deki Köşk” adlı hikâyede çocukluğu, dayısının köşkünde geçen karakterin burada yaşadığı olaylardan fazlaca etkilendiğini görüyoruz. Çocuğun dayısı Sani Bey gerekli gereksiz icatlar yapmasıyla bilinir ve son icadı gusülhanedir. Gusülhanenin yapımı, söz konusu karakterin kişiliğini yapılandırmasında büyük rol oynayacaktır: “Eğer dostlarım beni ciddi bulmuyorsa, olur olmaz gülmemi ayıplıyorlarsa, yahut kendilerini o kadar heyecanlandıran, büyük ümitlere kaptıran işlerde soğuk durduğumdan şikayet ediyorlarsa hülâsa herkese benzemek ve herkesle beraber az çok çıldırmamak meziyetlerinden -ki hayatta muvaffakiyetin en büyük şartlarından olsa gerektir- mahrum-

sam, bunun tek mesulü şüphesiz annemin dayısı veya onun icadı olan bu şaheser gusülhanedir.” (s. 223) Dayısı Sani Bey’in gusülhanenin yapımı sırasında vefat etmesi de karakterin yaşadığı travmanın derinliği açısından önemli bir noktadır.

Tanpınar genellikle zaman mefhumunu metafizik düzlemde ele alır; bundan dolayı onun kurgusunda zaman, müsbet veya menfi özellik göstermez. Zaman bir terkiptir ve insan ruhunun işleyişinin temel izleğidir. Hikâyelerinde ise zamana dayalı kavram olan çocukluk, karakterlerin ruhuna menfi miraslar bırakmıştır. Ruhsal yönden yıkım içinde olan karakterlerin çocukluk yıllarında yaşadıkları bir kayıp, saplantı, travma veya derin korku yaşamakta oldukları zamanı da etkiler. Örneğin, *Yaz Yağmuru* hikâyesinde evli ve iki çocuklu Sabri Bey’le yasak aşk yaşayan Fatma Hanım’ın sabit-kadem, tutarlı bir kişilik geliştirememesinin sebebi, mütemediyen çocukluk yıllarında genç yaşta ölen teyzesinin yerine konmasıdır:

“Kalfa beni çok severdi. Ama kendim için değil! Teyzeme benzediğim için. Ona benzediğime, belki de hakikaten o olduğuma inanırdı. Yavaş yavaş buna beni de inandırmıştı. Bana hep ondan bahseder, onun kelimelerini, el işaretlerini, bakışlarını öğretilirdi.” (s.194)

Öyle ki bu durum zaman içinde patolojik bir özdeşleşme hâlini almıştır: *“Gece oldu mu, kendimi o eski odamda ve teyzem olarak düşünüyordum. Hem kendi yatağımda, hem oradaydım. Ve bilhassa oradaydım. Gözlerim kapalı, yat-tığım yerde hep oradaki halimi düşünüyordum.”* (s.195-196)

Fatma’nın teyzesinin ölümü, yarı deli kalfanın da etkisiyle benliğini kaybetmesine, âdeta kendi bedeninde başkasının ruhunu yaşamasına sebep olmuştur.

“Evin Sahibi” hikâyesinde ise çocukluğu boyunca yarı deli bir Arap halayığından annesinin ölümünü bütün dehşetiyle dinleyen birinin, ölümün sürekli kendisini kovaladığı saplantısıyla yaşadığı anlatılır. Bu ölüm hikâyesi mitik, efsanevi unsurlarla bezenmiştir. Annesini, ona âşık olan bir yılan öldürmüş, aynı yılan dedesinin ve babasının da ölümüne sebep olmuştur. Ölüm, söz konusu karakterin âdeta bir yılan gibi her an boynuna dolanmış bir vaziyette hayatına tesir eder: *“Ölüm, dört bir tarafımdaydı bazen koynumuza sokuluyor, derilerimiz birbirine dokunuyordu ve hemen daima, hiç olmazsa göz göze bakışıyorduk.”* (s.128)

Ölümlerin sonucunda yaşanan kayıpların yanı sıra sırta kadem basan şahsiyetin, karakterin ruh dünyasında bıraktığı boşluk da hikâyelerde işlenir. “Teslim” adlı hikâyede karakterin lise ve yüksek tahsil boyunca tek amacının göç sırasında kaybettiği babasını bulmak olduğu anlatılır. Nihayet babasını bulur ve babasının kendinde çocukluğundan itibaren oluşturduğu derin boşluğu alınlmadık bir biçimde doldurmaya çalışır. Babasının ikinci evliliğinden olan sekiz çocuğunu tüm benliğiyle sahiplenir ve aile reisi rolünü üstlenir. Çocukluğu ve

gençliği boyunca baba figürünün hayatında yarattığı eksikliği, kendisinin olmayan bir aileyi sahiplenerek gidermeye çalışır.

Karakterlerin çocukluk zamanlarının bugüne bıraktığı kötü miraslardan biri de ‘korku’dur. Ani veya belli bir süre boyunca yaşanan korku, karakterlerin yetişkinlik zamanlarında travmatik hadiseler yaşamalarında etkili olmuştur. “Bir Tren Yolculuğu” hikâyesinde üvey anne elinde eziyet görerek büyüyen Zeynep’in küçük bir taşra kasabasında görev aldığı kumpanya sırasında trajik ölümü anlatılır. Küçüklüğünde yaşadığı üvey annenin tuhaf davranışlarından kalma korkular sahne yaşamını etkiler.

“Zeynep korkardı. Her şeyden, hayattan başka her şeyden korkardı. Hele yüksek perdede insan sesine hiç tahammül edemezdi. Bu çocukluğundan böyle idi. Üvey annesi onu korkutmak için evin şurasına burasına gizlenir sonra yerinden bağıarak fırlar o ağlamaya başlayınca gülermiş.” (s.258-259)

“Yaz Gecesi”nde ise çocukluğunda yatalak ev sahibinin bağırsaklarıyla uyanan adama, ‘korku’ denilen olgu istenmeyen bir miras olarak yapışıp kalmıştır:

“Geceleri hep o adamın sesleriyle korkarak uyandım. Sesini iştince beni yanına çağırıyor sanıyordum. O bağıırır bağıırmaz annem yanıma gelir, korkmayayım diye benimle konuşurdu.” (s.267)

Hikâyelerin içinde farklı bir metafizik tecrübe sunması bakımından “Abdullah Efendi’nin Rüyaları” önemli bir yer tutar. Bu hikâyede arkadaşlarıyla gittiği meyhanede uyuyakalan Abdullah Efendi, nesnelerin, insanların ve hatta bütün dünyanın ne’liğini keşfettiği sanrısı uyandıran bir rüya görür. Öyle ki Abdullah Efendi’nin fiziksel varlığı mekânda çıkan yangında kül olur ve kendi zihninde oluşturduğu ikinci benlikte hayatına devam etmek zorunda kalır. Bu yolculukta, *“karşısına yepyeni bir insanlık, tıpkı bazı anatomi levhalarında olduğu gibi derisi soyulmuş, sadece hakikatlerden biri olarak kalmış bir insanlık”* (s.49) çıkar. Bu yolculuk sırasında evrenin sırrını yani ebedî gerçeği fark ettiğini düşünen Abdullah Efendi, bilinç dışında ebedî bilince ulaşır. Bu durum, karakterinde taşıdığı bir özelliğin somut hâle getirilmesini sağlar: *“Büyüğe ve istisnaiye karşı duyduğu aşk onun zahiren çok sakın görünen hayatını zehirlerdi. Kendi ördüğü ağın içinde boğulan örümcek gibi, bu tehlikeli ruh haletinin hazırladığı vaziyetler içinde çırpınır dururdu... Onun hayatı dışarıdan gülünç ve iç tarafından büyük ve azametliydi.”* (s.44)

Bu tamlık ve büyüklük isteminin kaynağı, çocukluğundan beri hayatına dair önemli anları rakamlarla ilişkilendirme saplantısıdır:

“Abdullah’ta da çocukluğundan beri bu rakam hastalığı vardı. Bu itiyat kafasını dünyanın en çabuk işleyen bir hesap makinesi haline getirmişti. Bütün hayatı için tesadüf ettiği rakamlar üzerinde ameliyeler yaparak hükümler çıkarır; kendi kendine saadetler vaat eder veya felaketler düşünürdü.” (s.30)

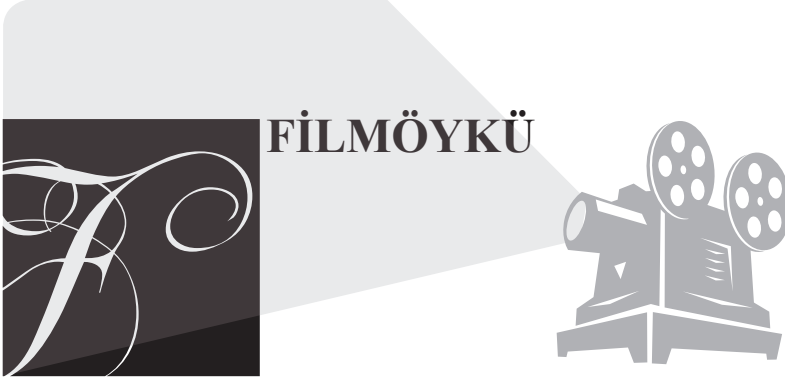
Bu soyut zihinsel deneyim içinde karakterin en büyük hayali ‘tam bir ra-

kam' olmaktadır, bu da tamlık ve eksiksizlik arzusundan kaynaklanmaktadır.

Tanpınar, karakterlerinin psikolojik açılımlarını kurarken çocukluk yıllarını âdeta bir maden gibi kullanmıştır. Karakterlerin o yıllarda yaşadıkları korkular, saplantılar, travmalar geleceklerine yön vermiştir. Bu yön verme, çoğu zaman menfi tarafıyla bize gösterilir. Hikâyelerin akışında *yüzleşme* olgusu büyük bir yer kaplar. Karakterler sürekli geçmişleriyle zihnî veya somut manada yüzleşirler. Bu yüzleşme sırasında onların hayata karşı savunmasız oldukları gerçeği bir tokat gibi yüzlerine çarpar. Tanpınar'ın derslerinde, yazılarında, makalelerinde çokça bahsettiği *Ophelia* mitinden esintiler burada da görülür. Hemen her karakter W. Shakespeare'in Macbeth eserinde görülen "*cam gibi parıldayan suyun başında şarkı söyleyen, başında çiçekler, bukleleri suya yayılmış, yavaş yavaş ölüme batan genç kız*" gibi hayata karşı direncini yitirmiş, olayların akışının getirdiği kötü hadiselerle karşı yıkımın, ölümün ve cinnetin kollarına kendilerini kolayca bırakan bir özellik gösterir. Onlar, kendi felaketlerine kayıtsız birer yığın özelliği gösterir.

* Gürbilek, N. (2016). *Kör Ayna, Kayıp Şark* (Edebiyat ve Endişe). İstanbul: Metis.

Not: Metin içinde Ahmet Hamdi Tanpınar'ın hikâyelerinden yapılan alıntılar, eserin Aralık 2014'te Değâh Yayınları tarafından yapılan baskısından alınmıştır.

HATİCE BİLDİRİCİ

JULİETA

İnsanların temel meseleleri, dünyanın hangi köşesinde olurlarsa olsunlar birbirine benzer. Bizim mevzumuz olan yönetmenler de eserleri için yola çıkarken bu meseleler üzerinde ortak bir söz söyleyecekleri yazarların eserlerine yönelmiş oluyorlar. *Julieta*’nın yönetmeni Almodovar’ı, Alice Munro’nun eserlerine götüren, onun da kendisi gibi insanlığın yarısının yani kadının meselelerini dert ediniyor ve onları anlatmayı seviyor olmasıdır.

Julieta, Kanadalı yazar Alice Munro’nun 2004’te yayımladığı Türkçeye 2014’te aktarılan *Fırar* adlı kitabındaki “Şans”, “Yakında” ve “Sessizlik” öykülerinden sinemaya İspanyol yönetmen Pedro Almodovar tarafından 2016’da uyarlanır. Bu üç öykü Jüliet’in hayatının üç evresini anlatır. Kitapta art arda 120 sayfa süren öyküler, birbirine eklense bir romanı oluşturmaz. Çünkü Nobelli usta öykücü Alice Munro, öykü ile romanı ayıran çizgiye hâkimdir. Jüliet’i bir bütün olarak vermekten çok, onun hayatındaki bu üç evreyi ayrı ayrı değişkenlere dikkat çekerek ortaya koymayı tercih eder. Böylece kaderin, insanı özellikle de kadını nasıl farklı yollara sokabildiğini anlatır. Almodovar ise filminde *flash-back*lerle bu üç evreyi birbirine bağlar.

Almodovar’ın bir önceki filmi olan 2011 yapımı *İçinde Yaşadığım Deri*’de kahramanın elinde bir Alice Munro kitabı görürüz. Munro’ya yapılan bu göndermeyi *Julieta*’nın habercisi olarak görebileceğimiz gibi Munro’nun kadınlarına bir işareti olarak da değerlendirmek mümkün.

Almodovar, kendine ait bir tarzı ve anlatısı olan ve *auteur* olarak kabul edilen öncü yönetmenlerden biridir. Onun *auteur* olmasını belirleyen karakteristik özelliklerinden biri -belki de ilki- kadını filmlerinin merkezine almasıdır. Onların tutkularını, problemlerini, hayatlarını anlatırken kadın onun filmlerinde kaderin ve

erkeklerin kurbanı olarak temsil edilmez. Almodovar'ın filmlerinde kadın kahramanın hemen yanı başındaki erkeklerin öldüğünü görürüz. Nitekim *Julietta*'da da iki erkek ölecektir. Bu erkek ölümleri sinema eleştirmenlerince Almodovar'ın ataerkil yapıya karşı tepkisinin bir

işareti olarak değerlendirilir. Bu kayıplarına rağmen kadın karakterler başlarına ne gelirse gelsin yaşamaya, mücadele etmeye devam ederler. Başka bir deyişle kadınlar, geleneksel sinema anlatısındaki gibi pasif, erkeğe yardımcı görevlerde yer almaz. Tersine başrolde kadınlar vardır ve eyleyen öznelere. Filmimizin kahramanı Julieta da bir kurban değildir. Kendi hayatını kendi istekleri doğrultusunda belirler. Ancak ne kadar güçlü olursa olsun hayatın bağımsız değişkenleri özellikle kayıplar onu da köşeye sıkıştıracaktır.

Euronews'te Almodovar'la yapılan bir söyleşide kendisine sorulan “*Neden kadınlarla aranızda özel bir bağ var? Onların dünyasına nasıl bu kadar kolayca girebiliyorsunuz?*” sorusuna şöyle cevap verir:

Kadınları tanımak için üniversiteye gidip özel bir bölüm okumanıza gerek yok. İhtiyacınız olan tek şey iki göz, iki kulak ve biraz da merak. Kadınların dünyasına duyduğum bu özel ilginin onların tarafından yetiştirilmemden ileri geldiğini düşünüyorum. Annemin parası yoktu ve savaş sonrası dönemi idi. Çocuklar anneleri nereye giderse gitsin yanlarında gelirdi. Onunla beraber olamadığınız zaman ise sizi komşunun eşine emanet ederlerdi.

Bu yüzden çocukluğuma dair ilk hatırladığım anılarda kadınların arasındaydım. Onları dinlediğimi çok açık bir şekilde hatırlıyorum. Kadınların konuşmalarına kulak vermek benim için hayatın ta kendisiydi. Konuşmalarında melodram, korku, komedi, müzikal gibi türlü sinema tarzlarını bulabilirsiniz.

Peki, Kanadalı Jüliet'in ve İspanyol Julieta'nın ortak hikâyesi nedir?

Jüliet, Klasik Edebiyat (Yunanca ve Latince) eğitimi almıştır ve bir kasabada geçici öğretmenlik yapar. Öğretmenliğe ara verdiği bir dönemde daha önce olaylı bir tren yolculuğunda tanıştığı balıkçılık yapan Eric'in daveti üzerine onun yaşadığı kasabaya gider. Birlikte yaşamaya başlarlar. Bir kızları olur. İlk öykü “Şans” bu iskelet üzerinde tamamlanır. İkinci öyküde Jüliet, küçük kızını alarak anne ve babasının yaşadığı kasabaya ziyarete gider. Burada geçmiş ile yüzleşecektir. Anne babasının; Jüliet'in evlenmeden bir adamla yaşamasından ve çocuk doğurmasından duydukları rahatsızlığı, ondan bu sebeple utanıyor olmalarını göğüslemeye ça-

lıdır. Jüliet, alzaymıra yakalanmış olan annesi, kendisi ve küçük kızı üzerine derin sorgulamalara girer. Babasının annesine bakmak üzere aldığı hizmetçi kadınla ilişkisini fark ederek sarsılır ancak durumu kabullenerek Eric’le olan yaşantısına geri döner. “Yakında” isimli bu öykü, Jüliet’in çocukluğu ve anne-babası ile yüzleşmesine, geleceği ile hesaplaşmasına odaklanır. Son öykü “Sessizlik”te Jüliet’in kızı on iki yaşındadır. Evli olmasalar da mutlu sayılabilecek bir biçimde aynı kasabada üç kişilik hayatlarını sürdürmektedirler. Ancak bir kıskançlık kavgasından sonra öfkeyle rüzgârlı havayı umursamadan balığa çıkan Eric, çıkan fırtına sonucunda ölür. Bu kayıptan kendini sorumlu tutan Jüliet, kasabayı terk ederek kızıyla büyük şehre taşınır. Ancak kızı liseyi bitirdiğinde Jüliet’i sessizce terk eder ve bir daha geri dönmez. Hiçbir zaman anlam veremediği ve kabullenemediği bu kayıpla sessizliğe bürünen Jüliet, bambaşka biri hâline gelecektir.

Almodovar, bu üç öyküyü akronik olarak birleştirmek suretiyle bağlantıları sıkılaştırmıştır. Senaryoda bütünlük ve tutarlılık sağlanmış görünür. Filmde ise Julieta’nın hayatı gençlik ve orta yaş olarak iki evreye bölünür. Bu, oyuncuların yani Emma Suárez ve Adriana Ugarte’nin yer değiştirmesi ile sağlanır. İlk evrenin Julieta’sı ile ikinci evredeki Julieta arasında ciddi bir ruhsal farklılık vardır. Kayıplar onu çok değiştirmiştir. Ancak bu değişim, bir inandırıcılık zaafı da içerir. Senaryoda bir bütünlük ve tutarlılık sağlanmış görünse de öyküler okunduktan sonra filmin bağlantılarında oyuncu değişimine bağlı bir zorlama sezilir.

Tam da burada Munro’nun; Jüliet’in şahsında -anlatımındaki ayrıntılara gizleyerek- kadının özellikle iç dünyasını olabildiğince ayrıntılı vermeye çalıştığını söylemek lazım. Buna karşılık Almodavar filmde sosyal hayatın içindeki kadını ve onun özgürlük alanlarını anlatmak hatta göstermek istemektedir. Diyebiliriz ki Jüliet’te kadının içini Julieta’da kadının daha çok dışını görürüz.

“Yakında” isimli öyküde Jüliet’in anne babasını ziyaretinin anlatılması sırasındaki yüzleşme ve iç sorgulama içeren pasajlar, Jüliet’i Jüliet yapan paradigmaları ortaya serer. Filmde ise Julieta’nın anne babasını ziyareti, daha çok babasına olan kızgınlığına yoğunlaştırır izleyiciyi. Filmi izlerken ne kadar babayı anlamaya çalışsak da Julieta ile beraber ona kızarız. Nasıl bir ortamda yetiştiğine,

küçük travmalarına bakmamıza çok da izin vermez Almodovar.

Munro'nun başarısı; bu öykülerde de görüleceği gibi kadınlarını öfke, kararsızlık, umut, hayal kırıklığı gibi buhranları ve hayati kararlarındaki ikilemlerde, hislerini ile düşüncelerini bir yapaylık ya da melodrama mahal vermeyecek biçimde ele almasında yatıyor. Munro ile Almodovar'ın ayrıldıkları bir diğer nokta da buradadır. Munro sanki melodramı bir acizlik olarak görür. Acıklı, dokunaklı sahnelerde tanımlamaz kadınlarını.

Alice Munro üzerine Türkçedeki en kapsamlı değerlendirmeleri kendi-

sinden edindiğimiz Necip Tosun, 2013 Nobel Edebiyat Ödülü'nün Munro'ya verilmiş gerekçesindeki "duruluk" vurgusuna dikkat çekerek: "...bu kelime onun öykü anlayışını tam olarak yansıtır. Çünkü Munro daha çok Amerikan yazarlarına benzer; sade, serinkanlı, derin bir anlatımı benimser. Dışarıda sıradan olağan bir hayatın akışı sürüp giderken, içte büyük dramlar, trajediler yaşanır. Tezahursuz, içten akan bu anlatımla sadelikte derinlik yakalanır." der.

Munro böyleyken Almodovar, hep duygulanışların dışı yansımalarını abartılı bir biçimde vermeyi ister. Birçok yerde melodramı seven bir yönetmen olarak zikredilir. Sinemacı olarak duyguyu bir yazar gibi anlatma imkânına sahip değildir elbette, insanların hâl ve hareketlerine çok anlam yüklemek zorunda olduğunu kabul ediyoruz. Ama Almodovar'ın sinemasında bunun ötesinde bir çağiltı vardır. Hatta bu çağiltıyı kadın sesleri oluşturur bile diyebiliriz. Almodovar'ın kadınları dramlarını alenen yaşarlar: ayrılık acısından darmadağın olabilir, uzun uzun ve bağırarak ağlayabilir, öfkelenip etrafa saldırabilir, aşkını her yerde ve etraflarına ışık saçarak yaşayabilirler. *Julietta*'da diğer filmlerine göre kahramanların daha sakin olduklarını söylesek de gerek Julietta gerek kızı Antia gerekse diğer kadınlar; acılarını, öfkelerini ve mutluluklarını göstermezlerse âdeta kendileri olamazlar. Bunun İspanyol insanının yapısı ile ilgisi olabileceğini de göz önünde bulundurmakta fayda görüyorum.

Kadın Dayanışması

Burada Almodovar sinemasının karakteristik izleklerden biri olan "kadın dayanışması"na değinmemiz gerekir. Hayatı çağlayarak akan bir nehir gibi yaşayan Almodovar kadınları, birbirlerine karşı her zaman dostça yaklaşırlar. Bütün filmlerinde birbirleri için büyük fedakârlıklar yapan kadınlar bulunur. Sinem

Akyön bunu “Pedro Almodovar Sinemasında Kadının Temsili” başlıklı makalesinde şöyle açıklar:

“Onun filmlerinde geleneksel ataerkil sinemadaki birbirini çekemeyen, anlaşılmayan, birbirinin kuyusunu kazan kadın karakterler yoktur. Tersine Almodovar’ın kadın karakterleri bir dayanışma içindedir ve “kirli çamaşırlarını kendi aralarında yıkarlar”. Böylelikle egemen iyi-kötü kadın karşıtlığı kurulumadan, kadın dayanışması yoluyla egemen ataerkil söylem delinmiş olur.”

Almodovar bu tavrını şöyle gerekçelendiriyor:

“Kuzey Amerikan filmlerinde dostluk genellikle erkekler arasındadır, hâlbuki kadınlar arasındaki suç ortaklığı bana müthiş haz veriyor... Kadınlar kendilerini kültürel sebeplerle hiç çekinmeden dostluğun kucağına bırakabilmektedirler; çünkü onlar mahremiyetlerini (intimidad) saklı bir şekilde yaşamaya mahkûmdurlar ve özel hayat sadece kadın dostlara açıılır...”

Almodovar, kadın dostluğun altını çizmek isteyişini kendi feminist anlayışına bağlar ve kendisiyle ilgili şu cümleleri kurar: *“Ben kendimin, dünyanın en az machista adamlarından ve en inandırıcı feministlerinden biri olduğuna inanıyorum.”*

Âdeta kadın dünyasına hizmet etmek, dünyadaki bir dengesizliği düzeltmek istercesine kadın dünyasına ve kadınların dayanışmasına eğilen Almodovar’ın bu tavrında tepkiselliğin tesiri olduğu bilinir. Onun sinemasının, İspanya’da iç savaşın ardından 1939’da başa geçen Franco’nun 1974’teki ölümüne kadar ülkeyi faşist bir diktatörlükle yönetmesinin getirdiği sansüre karşı bir tepki vardır. Dine karşı tepki, dindarların olumsuz karakterler olarak gösterilmesi, özgür cinselliğin altının çizilmesi, feminizmin kadın dayanışması ile işaret edilmesi Julieta’da da önceki filmlerine göre daha törpülenmiş olmakla beraber dikkat çeken unsurlar.

Mitoloji, Sanat ve Renkler

Öykülerin kahramanı olan Jüliet’in, Yunan ve Latin Edebiyatı eğitimi aldığından söz etmiştik. Munro, bu eğitimi vesile ederek öykülerde sıklıkla mitolojiye yer verir. *Aithiopika* isimli romansta anlatılan Etiyopya Kraliçesi ve kızının hikâyesi ile Jüliet ve kızı Penolope’nin trajedisini özleştirmesi bunlardan sadece biri. Filmde ise Julieta öğretmenlik yaptığı sırada öğrencilerine Odyseia’nın kahramanlarından Ulises’in hikâyesini anlatır. Aslında bununla kendi trajedisini gerekçelendirmektedir. Daha çok öykülerde ama küçük göndermelerle filmde de gördüğümüz mitolojik göndermeleri, gösterilen ya da adı geçen kitaplar, filmler takip eder. Daha birçok sembol ve göndermelerle örülmüş filmdeki tablolar ve heykellerden de söz etmeliyiz: Sahnenin içeriğine uygun tablolar, evlerin duvarlarında kendine yer bulur. Örneğin Eric’in ölümünden sonra hayatıyla ilgili önemli kararlar verme aşamasına gelen Julieta’nın içindeki yarılma ve ikilem kararsızlıkla oturduğu kanepenin hemen arkasındaki tabloda ifadesini bulur. Aynı şekilde arkadaşının ona hediye ettiği heykel, erkek egemenliğini sorgulayan bir anlatıma sahiptir. Sinemanın imkânlarını oldukça iyi kullanan

Almodovar’ın auteur yönetmen olarak anılmasında etkili olan bir diğer unsurdur filmlerini sanat eserleri ile donatması. Bunun yanında kullandığı renkler de filmi bir tabloyu oluştururcasına boyar. Almodovar’ın öncelikli renkleri kırmızı ve mavidir. Diğer renkler bu ikisini öne çıkarmak için seçilmiş kontrastlardır. Kıyafetlere, duvarlara, eşyalara duygu durumunu ifade edecek şekilde yerleştirilmişlerdir. Hüznün ve huzurun ön plana çıktığı sahnelerde mavi; hayata bağlanmanın, neşenin, çatışmanın ve mücadelenin işlendiği sahnelerde ise kırmızı göz alıcılığıyla kendini gösterir.

Bütün bu inceliklerle örülmüş film, Julieta karakteri üzerinden insanlığın yarısını oluşturan kadın dünyasının çelişkilerini, farklılıklarını, hayata kattığı zenginliği feminist bir bakışla gösterir. Almodovar’ın bu bakışı geliştirmesinden yıllar evvel Munro öyküleriyle, Jüliet’in hayatını evrelere bölüp sade bir biçimde, çetrefilli kadın dünyasını içeriden gösterir. Almodovar’ın aksine çağıldamaz, sakince akar.

Nereden ve nasıl yaklaşırlarsa yaklaşınsınlar iki sanatçı da kimliği üzerinde tartışmaların durulmadığı *kadının* dünyasını ustalıkla aydınlatırlar, anlaşılır kılarlar. Belki de her mesele gibi kadın meselesinde de düğümleri çözecek ilk adım *anlamakla* atılır ve böylece sanat eseri estetik bir değer olmanın yanında bir meselenin çözümünü de işaret eder.

¹ Alice MUNRO, *Fırar*, Can Yayınları, 2014.

² Sinem AKYÖN, “Pedro Almodovar Sinemasında Kadının Temsili”, *İlef Dergisi*, 2014, Sonbahar, s. 31,32. (http://ilef.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/id_1_2_11.pdf)

³ <http://tr.euronews.com/2014/10/22/kadinlarin-yonetmeni-pedro-almodovar>

⁴ Selçuk UYGUR, “Munro’yu mu fazla büyütüyoruz, Nobel’i mi?” 11.12.2013. <http://www.sabitfikir.com/elestiri/munro-yu-mu-fazla-buyutuyoruz-nobel-i-mi?>

⁵ Necip TOSUN, *Öyküyü Sanat Yapanlar*, Dedalus Yayınları, 2017, s. 389.

⁶ AKYÖN, s.35.

⁷ Paul Julian SMİTH, *Pedro Almodovar- Sınırsız Arzu*, ç: Selim Özgül, Agora Kitaplığı, 2011, s. 12.

⁸ A.g.e, s.13

BENİM ÖYKÜM

MUSTAFA ÇİFTÇİ

YAZIMIN YAZISI

Zaman zaman eli kalem tutan, eser verenlere sorulur. Hikâyenin hikâyesi nasıldır? Nasıl yazarsınız? Falanca eseri kaleme alırken neler hissettiniz ? Böylesi sorulara muhatap olan yazar anlar ki sadece yazdıkları değil aynı zamanda yazmayı yazması da merak edilir, muhatap alınır. Ve o zaman yazar ihtimal ki gurura kapılır. Çünkü böyle sorular herkese sorulmaz. Mesela maliyede memur olan birine nasıl yapıyorsun işini diye soran olmuş mudur hiç? Ama yazara, sanatçıya bu soru sorulur. Ve insanın nefsi hazırdır yalancı pehlivanlar gibi kabarmaya. Yazarın nefsi böyle kabarınca gör başına neler gelir. Yazar yaptığı işi olduğundan mühim sanmaya başlar. Mühim işi mühim adam yapar diye kendi kendine fetva verir. Sonunda yazarın burnu bulut çizmeye başlar. Yani ayakları yerden kesilir. Egosu altında herkesi ezer ama en çok da kendisi ezilir. Çünkü günah insana Allah'ı unutturarak zarar verir. Allah seni unutmaz ama sen O'nu unutursan sen kendini de kaybetmeye başlarsın. Kendini unutursun Allah muhafaza. Hâlbuki yazarın yazması da kulun işlerinden bir iştir. Yani sadece o kadardır! Bir gıdım-cık fazlası yoktur. Olmamalıdır. Yazarları bir çeşit deli-dahi sayanlar var. Yazara ilham edileni, yazardan sadır olanı uzak yerlerden haberler gibi algılayanlar var. Hayır! Hem de kocaman bir hayır. Yazar da diğer ademoğulları gibidir. Bakışı, gölgesi, algısı ile yani her şeyiyle bir insandır. Ne yaparsınız ki biraz da modern dünyanın anlayışıyla yazar kısmının yaşadığı yer, kıyafeti, gülüşü, odası, aşkları, konuşması, susması çoğu zaman gereğinden fazla merak ediliyor. Merak sonunda elde edilen her bilgi kırıntısı da milyonlarca bilgiden bir bilgi olup kayboluyor ama yazarların epeyce bir kısmı marazi bir hevese kapılıyor. Hevestir yani geçici-

dir ama marazi olunca bu heves pek zarar verici oluyor.

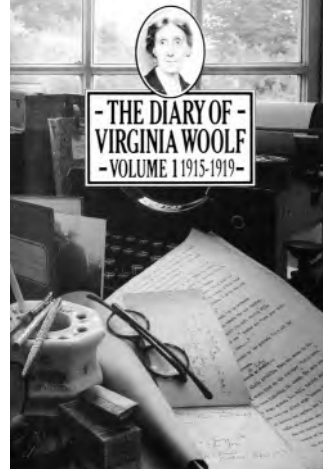
İşte ben de kendi nefsimi kabartmadan yazmaya başlamamı anlatmak isterim. Yazar olmayı hep çok istedim. Ama nasıl olacağını, nereden başlayacağını bilmiyordum. Okumayı nefes alır gibi vazgeçilmez buldum hep. Kitapçılara borcum hiç bitmedi. İlk yazı tecrübem de anneannemle ilgiliydi. Anneannem çok acılı bir hayat yaşamıştı. Hep anlatırdı. Yoksulluk, verem, daha bin türlü sıkıntı ile geçen bir ömür düşünün. Ben de dokuz yaşımdayken elimde defter anneannemin hayatını yazmak için peşinden ayrılmıyordum. Ama anneannem sebebi meçhul endişeleri sebebiyle sair zamanda anlattığı hatıralarının kayda geçmesini istemedi. Benim ilk yazı denemem de böylece başlamadan son buldu. Sonra ben yıllarca hep okudum ama yazmıyordum. Sadece günlüklerim vardı. Ve onlara deşarj olur gibi, ağlayıp rahatlar gibi notlar alıyordum. Peki ne yazıyordum? O defterlerim kırgınlıklarım, sorularım, endişelerimle doluydu. Hani şair diyor ya “kalbin moğolları” diye işte hayatımdaki moğolların beni yağmaladığı, üzdüğü, endişelendirdiği ne varsa yazıyordum. Onlar eser mahiyeti taşıyor tabii. Ancak bir çeşit rehabilite aracı oluyor yazmak. Ben de o defterleri evlenmeden önce yaktım. Sonradan ele geçmesi endişesiyle değil de benim mız-mızlanmalarım kim ilgilenir ki diyerek yaktım.

Evliliğimin ilk beş yılı da yazmadım ama otuzlu yaşlarımın başında bir arkadaşın benim bir yazımı Sivas’ta çıkan Aşkar dergisine götürmesiyle benim yazarlık maceram başladı. Aşkar’dan haber geldi ki hikâyemi beğenmişler sen yaz gönder biz yayımlarız diyorlardı. Öyle başladım ben yazdım onlar yayımladı. Yayımlandıkça okur sayısı arttı. Sonra o hikâyeler kitap oldu. Hatta ödüller bile verdiler. Gele gele bugüne kadar geldik. Şimdi hâlâ okumaya yazmaya devam.... Hâlâ kitapçıya borcum çok. Hâlâ ilk hikâyelerimi yazarken ağladığım gibi ağlayarak yazıyorum. Hâlâ okumam gerekenleri değil okumak istediğim metinleri okuyorum. Hâlâ yazmam gerekenleri değil yazmazsam ölürüm dediğim metinleri yazıyorum. Başlangıçtan farklı olarak artık yazdıklarımı okuyup benimle beraber yürüyen okurlarım var. Bu durumun şükründen aciz olduğum bir nimet olduğunu biliyorum...

Benim tarafımda durum budur vesselam...

GÜNLÜK

VIRGINIA WOOLF'UN GÜNLÜĞÜ

İngilizceden Türkçeleştiren: İshak Yetiş-Azra Yetiş

5 Aralık 1919, Cuma

Şu ara vermelerden biri, ama bu defterin, kendi kendine, bile isteye nefes alıp verdiğini düşünüyorum. Geri döndüğümüzden beri bir tane bile Yunanca kitabı açmadığımı fark ettim; benimle ilgili kitap eleştirileri dışında neredeyse bir şey okumadığımı, bu da yazmak için ayrılan zamanın aslında bana ait olmadığını bir kez daha kanıtlamış oldu. Geçtiğimiz hafta, Leonard'ın akşamları hafif ateşi oluyordu, Oxford'a -ölüm ve çürüme şehri yaptığı ziyaretin sebep olduğu sıtma nedeniyle. Neredeyse bütün ağırlığının onun göğsünün üzerine çöktüğünü gördüğümde az daha paniğe kapılıyordum. Ve ne kadar yoğun bir şekilde odaklandığımı fark ettiğimde neredeyse dehşete kapıldım. Boş kâğıda bakıp durmaktan, endişe veya başka bir sebeple sersemlemiş zihnim, kaybolmuş bir çocuk gibi- evde dolanan ve zemindeki basamağa oturup ağlayan.

Gece ve Gündüz hâlâ etrafımda çırpınıp duruyor, ciddi bir zaman kaybına yol açıyor. George Eliot kitapları hakkında söylenenler yazmasını engellediğinden beri eleştirileri hiç okumazdı. Neyi kastettiğini şimdi anlamaya başlıyorum. Ben övgüyü de yergiyi de çok ciddiye almam, ama insanın dikkatini dağıtıyor, geriye dönüp bakmasına yol açıyor, insanın açıklama yapmak veya araştırmak istemesine neden oluyor. Geçen hafta Wayfarer bir paragraf ile iğnelerken; bu hafta da Olive Heseltine beni avutuyor. Ben kendi tarzımcı *'Dört Tutkulu Salyangoz'* u yazmayı tercih ederim, K.M. gibi Jane Austen'ı yeniden devam ettirmektense.

28 Aralık 1919, Pazar

Muhtemelen bu yılki son yazım, en anlaşılır olanı değil elbette. Büyük oranda hastalık nedeniyle verilmiş yirmi iki günlük bir ara: önce azalarak devam eden Leonard'ın; ardından neredeyse aynı şekilde yakalanan ben- 8 gün yatakta, bugün sofada ve yarın Monks Evi'ne doğru yolda. İnfluenza imiş- bir alt tipi diyorlar ancak uzamış ve her zamanki gibi insan beynini süngere çeviren cinsinden. Dolayısıyla söylenebilecek çok fazla şey yok, sanki söyleyebilmişim gibi. Doğrusu Leonard'ın sırtması başladığından beri ancak birkaç kişiyle görüşebildik; son 10 gündür ise ben kimseyi görmedim. Fakat *Butler'in Hayatı*'nın iki kalın cildini okudum ve *Greville'in Anıları*'nı da hızla okuyorum- ikisi de hastalık dönemi için biçilmiş kaftan. Butler'in duygulardan arındırmak gibi bir etkisi var: hepsi de küçük birer iz bırakıyor, canlı- fakat köksüz; âdeta sıkıcı olsun diye hazırlanmış oldukça zayıf bir sahne ve sona doğru kupkuru. İnsan ilişkilerinden o kadar yoksun olan hayatının kitapları ve muazzam şöhreti ile nasıl dolduğunu görmekten dolayı çarpıldım. Bu 'şöhret' erkeksi içgüdülerin en derin olanı değil mi? Neredeyse sona doğru, insanlar methiyeler düzmeye başlayınca, hayatında küçük bir çiçek açmış, ancak artık çok geç. Bu kadar eleştirel ve küçümseyici bir bakış açısından sonra, eleştirilere yüklenen değer ne kadar anlamsız geliyor. Kendimle ilgili olunca bunun yarısı hatta çeyreği kadar düşünmüyorum ya! Belki de en üzücü olanı, kendisiyle ilgili ilgisizliği ve sessizliğiydi. Bu (kastettiğim Hayat) insanın, insan doğasına karşı olan saygısını güçlendirmiyor. Büyük bir hayranlık duyulması gerektiğini düşündüğüm insanlardan birisiydi; bu sebeple de küçük şeylerle uğraşması diğer şeylerden çok daha yıkıcı oldu. Festing Jones onu mükemmel bir şekilde taklit ediyor. Kendi içinde etkileyici bir tarz; ancak fazlasıyla mekanik.

Kaptırdım gidiyorum ancak durmalıyım. Elbette, geçmiş yılların günlüklerini okumak hoşuma gitti, buna devam etmeliyim. Bir insanın kendisini nasıl yetiştirdiğini görmek beni heyecanlandırıyor, neredeyse kendisiymiş gibi.

Leonard'ın kitabı henüz çıkmadı; fakat biz altı kopya hazırlattık. *Hyde Park Gate*'in satışı ile bunun ve Suffield'in alımı ile ilgili görüşmeler devam ediyor. Hizmetçiler sonsuza kadar kalmaya kararlı. *Gece ve Gündüz*'ün satışından haber yok. Eleştirmenler Massingham tarafından birçok şekilde etkilenmiş ancak kişisel düşüncesi beni oldukça mutlu etti. İnsanların sorguladığını görüyorum. I.R. *Contemporary* ile özdeşleşti, L. de bürosunu ve bakirlerini tutmak istiyor. Biraz iyi şanslı hak ettiğimizi düşünüyoruz. Yine de İngiltere'deki en mutlu çift olduğumuzu söyleyebilirim.

ANIT ÖYKÜLER

HANDAN ACAR YILDIZ

JULIO CORTÁZAR VE GERÇEĞİN KLONLANMASI

Edebiyat ile “klonlamak” kelimesi arasında bir ilişki vardır. Bu durum, edebiyatın bütününe alakadar eder. Klonlamak, bir terim ve tanım olmanın ötesinde olgudur. Özelden ise Julio Cortázar, gerçeği klonlayan bir yazardır. Gerçeği çoğaltır.

Gerçeğin çoğaltılması nedir? Gerçeğin çoğaltılması, artırılması demek midir? Gerçeğin çoğaltılması, gerçek olanın artırılması demek değildir. Çoğaltılan, ilk örneğe ne kadar eşittir? Bütün bu soruların cevabı aranırken klonlamak ve edebiyat arasındaki ilişki dikkate alınmalıdır. Cortázar, gerçeği soyutlaştırmadığı gibi, birebir kopyalamaz da. Cortázar’ın gerçekle ilişkisini ifade etmek kalıplar açısından kolay değildir. Gerçekle olan kavgasında yazar, kalıpların dışına çıkar.

Christopher Nolan’ın “Prestij” ismini taşıyan filmi, Cortázar’ın öyküsünü tarif edebilmede iyi bir yardımcıdır. Filmin konusu şöyle gelişir: başlangıçta çok iyi dost olan iki sihirbazın araları açılır. Aralarındaki rekabetin ölümüne kızıştığı bir savaş başlar. Sihirbazlardan biri, herkesten gizlediği ikiz kardeşini kullanarak, bütün şehrin hınca hınç doldurduğu salonlarda illüzyon gösterisi düzenler. Salonun bir köşesinde kaybolduğunda diğer köşesinden ikiz kardeşi çıkan sihirbaz tüm şehri, “yanılma” konusunda kendine hayran bırakır. Burada ilginç olan durum, insanların hayranlıklarının yanılgılarıyla doğru orantılı artmasıdır. Sihirbazın ikiz kardeşinden kimse haberdar olmadığından bunu ustaca bir göz boyama zannederler. Sihirbaz aslında göz boyamak yerine gerçekle insanları şaşırtmış olur. Kitlenin yanılgı zannettiği olay gerçektir. Öte yandan bir gerçeği gizlediği için olay kurguya dönüşür.

Öteki rakip ise varlıkları çoğaltan bir bilim adamıyla karşılaşır. Aklına gelen ilk fikir; bu fizik hadisesini kendi savaşında kullanmaktır. Klonladığı figürleri gösterilerinde kullanır. Gösteri gereği, çoğalttığı her canlının eski ikizini öldürmek zorundadır? Filmde bu öldürme işinin cinayet olup olmadığına izleyicinin zihni yönlendirilir. İlk önce kara bir kedi çoğaltılır, sonra da insan. Aslında o da göz boyamamış, gerçeği çoğaltmış görünür. Edebiyat ve klonlamak arasındaki ilişkide, bunu çok iyi kullanan Cortázar'ın öykülerinde böyle bir gerçek oyunundan bahsedebiliriz. Yanılgı gibi görünen aslında gerçektir. Yani belli bir gerçek vardır. Anlatıma metaforik ya da fantastik diyemeyiz ama gerçek başka bir hâle dönüşür.

“Glenda’ya Öyle Tutkunuz ki”¹ totemleştirme öykülerinin muhteşem bir örneğidir. Daha açık bir ifadeyle, kutsamanın toteme ne kadar kolay dönüşebileceğinin göstergesidir. Bir gösteri öyküsü de denilebilir. İnsanın kendi ağzına bir parmak bal çalması, kendi yalanının tatlılığından vazgeçememesi öyküleştirilmiştir. Sadece bir artist kadının sevgisi üzerine oturmuş olan dostluk grubu, giderek yoldan çıkar. Kendi aralarında bir aidiyet oluştururlar. Her geçen gün Glenda’ya hayran olduklarını zannederken aslında elleriyle yarattıkları aidiyet duygusuna bağlanmaktadır. Artiste duydukları sevgi kendilerine duydukları sevgiyle karışmaktadır. “Muhteşem” Glenda’nın filmlerindeki beğenmedikleri sahneleri filmlerin kopyalarını toplayarak değiştirmeye çalışırlar. Zihinlerinde bir Glenda yaratmış, eski/gerçek Glenda’yı zihinlerinde yarattıkları kişiye benzetmeye çalışmaktadırlar. Çünkü Glenda’yı kusursuzlaştırmanın onları ve dünyayı kusursuzlaştırmak anlamına geldiğine inanmaktadırlar. Bir gün Glenda onlara ihanet eder onlar da buna yeni bir mazeret bulurlar. Çünkü aslanan bozuk düzendir. Başkalarını bir şeye dönüştürmeye çalışanlar, sürekli vaaz ya da telkinde bulunanlar, kendileri çoktan bir şeye dönüşmüş olanlardır. İnsan, vicdanının çıplak hâline tahammül edemediği için onu giydirir. Giydirdiği giysinin ismi ise “öteki”dir.

Kitle olmak ile izleyici olmak arasında güçlü bir ilişki vardır. Kitleler izler, izleyenler kitleleşir. Bahsettiğimiz öykü bu noktayı vurgular. Çünkü “izlemek” ve “kitle olmak” fiil-öznesi karşılıklı olarak bağlı oldukları damardan birbirlerini sürekli beslerler. İzlemek/ izleyici olmak / dönüşmek/ aynışmak süreci, söz

konusu kitlesel zekâ olduğunda zorunlu bir sonuçtur. Cortázar bu zincirleme sonucu öykünün ikinci cümlesinde şu şekilde verir: *“Sinemaya ya da tiyatroya gidersiniz ve geceniz sürerken aynı töreni biraz önce başka birilerinin de yaşadığını hiç düşünmezsiniz.”*

Cortázar, bahsi geçen fiillerin birbirini tetiklediği alanı “herkesin hiç kimseleştigi” alan olarak tarif eder. O alan artık herkese mâl olmuştur. Bu mâl etme, ticari bir meta hâline getirme, sürümünü ve kârını elde etme olayı, en çok metalaştırma karşıtlığıyla övünen ideolojik tutumun vazgeçilmezidir.

Tersten söyleyecek olursak ideoloji veya herhangi bir inancı toteme dönüştürme/putlaştırma başlangıçta “kapital”leşme karşıtlığıyla yola çıkmışken; insanı, mekânı, zamanı hatta algıyı meta hâline getirerek, bunların sürümü üzerinden kazanç elde etmektedir. Kazanç sadece maddi değildir. Çok geniş anlama sahiptir. Kazancın en tehlikelisi algısal kârdır. Kazanca dönüştürülmüş her kutsal, küflenir. Cortázar, bu kompozisyonu öyküsünde herkesin hiç kimseleştigi yerde herkesin metalaştırdığı alan olarak tanımlar. Herkesin hiç kimseleştigi yer bir sinema koltuğudur. İzleyenlerin doldurduğu, farklı olmak için direnenlerin dahi sonunda aynılaştığı bir sinema koltuğundan bahsedilir. O koltuğu kutsallaştıranlar, Glenda denilen film artistinin hayranlarıdır. İzlemek ve kitle olmak arasındaki ilişki gözler önüne bu sembolle serilir. Glenda’ya o kadar hayran bir kitle vardır ki artistin kendisinin bile rahatsız olmadığı filmlerini ona layık bulmazlar. Bütün görüntülerini piyasadan toplayıp yerine montajla mükemmel görüntüler yerleştirmeye çalışırlar. Aslında montajladıkları kendi zihinleridir.

Bir hayranlığı kaybetmeyi göze alamamak kişinin varlığının çözülmeye ne kadar müsait olduğunun ispatıdır. Varlığının çözülmesini göze alamayan ve şahsiyet olmayı başaramamış insan kendi zihninde montaja sarılır. Hatta ruhunu, kalbini bile montajlamaya çalışır. Böylece Glenda’nın imajı sarsılmayacaktır. *“O günlerde sayımızın bu kadar kalabalık olduğunu bilemezdik”* der anlatıcı. Sayıları arttıkça gruba yönelik aidiyet duyguları güçlenir. Âdeti aidiyetlerinin esiri olurlar. Bir kar topu gibi yuvarlandıkça büyür, büyüdükçe yuvarlanırlar. Kendi üzerlerindeki mantıksal kontrollerini kaybettikçe başkaları üzerindeki kontrol tutkuları coşar.

Glenda ideoloji, çarpık inanç, kutsallaştırma, put, putlaştırma, totem vb. pek çok şeye karşılık gelir. Fakat en çok da bir aidiyetin içinin doldurulduğu düşünüldüğünde, boşaltılmasına karşılık gelir. Glenda’yı Glenda’dan fazla sevme ve kitlenin kendine *Glenda sevgisi üzerinden kimlik tanımı yapmasının basamakları vardır. İşte binlerce Glenda’ya uyarlanabilecek bu basamaklar şöyledir:*

Bir kitlenin parçası olmak

Glenda’yı mütemadiyen izlemek

Giderek hayran olmak (öyküye göre Glenda’nın hayran kitlesi *İnceliğin Kullanımları* filminin galasından sonra belirginleşmeye başlar. *Hassas Denge-*

ler filminin galasında artar.)

Başlangıçta hayranlığı gizlemek, durumu kendi gibi olanlara açmak

Glenda hayranlarının birbirini fark edip ortak hareket etmeye başlaması

Glenda'nın varlığıyla kendi varlığını birleştirmek, Glenda kadar var olmak.

Glenda'nın dışı bakan yüzünde rötuşlar yapmak

Cortázar, normal insan kalıbından çıkartılan her figürün sonunda bir film yıldızına dönüşebileceğini imler: *“Glenda’ya öylesine tutkunduk ki sonradan görmelere, gözü kara sevicilere, bilgiç estetlere katlanmamız olanaksızdı. Kentte bir Glenda filmi oynatılıyorsa, kahveye cuma günleri gideceğimiz, semtimizdeki sinemalarda eski filmleri gösteriliyorsa, hepimize süre tanımak amacıyla buluşmayı bir hafta erteleyeceğimiz de kurallaşmıştı; tüm görevler katı bir yönergeyle sıralanmıştı sanki...”*

Böylece çarpık bir hayranlığın kuralları da kendiliğinden oluşur. Hayranlıklarını dizginleyemeyen kitle Glenda'nın bulunmadığı sahneler de el atar. Onun bulunmadığı sahneleri ona bulaşır korkusuyla ortadan kaldırmaya çalışırlar:

“Asla Bilemezsin’in sonunu sineye çekemezdik, Kar Ateşi’ndeki poker sahnesini de (gerçi Glenda o sahnede yoktu ama pislik ona da bulaşıyordu bir biçimde)”

“Hassas Dengeler’le başımız dertteydi. Petrol emirliklerindeki izleyiciler filmin bazı kopyalarını özel zevkleri için satın almışlardı.”

Cortázar’a göre filmin adı *Hassas Dengeler* olunca Glenda'nın mükemmelliğine en fazla zarar veren de petrol emirlikleri izleyicileridir. Ancak görüldüğü gibi burada da Glenda'nın kendisinde zerre kadar kusur yoktur.

Glenda'yı Glenda'dan daha fazla sevmek, ona layık bulunmayan anları unutkanlıktan yararlanarak hafızadan silmek

“Glenda’yı gördüğümüzde bu dünyada kusursuzluk diye bir şeyin varlığına inandık, kusursuzluk şu anda Glenda’nındı bizim adımıza sonsuza kadar Glenda’ydı.”

“... bellek türlü dümenler çevirerek tüm takasları, tüm değişkenleri, gizli sarnıçlarına sindirtir, değişikliği belki Glenda da fark edemeyecekti, ama o da hepimiz gibi çeperden arınmış, özlenene tam tamına oturan bir anının kusursuzluğunda mucizeyi görecekti.”

Bu şartlar altında Glenda değişikliği nasıl fark edebilir ki? Glenda’ya layık bulunmayan filmlerdeki sahnelerin değiştirildiğini çok kişi fark etmez. Fark eden azınlığa karşı insanın unutkanlığından yararlanarak tedbir alınır: *“Bu tür olayların dal budak salmaması için önlemi hemen alıyorduk; pek de güç olmuyordu doğrusu, insanlar havaidir, çabuk unuttur, çabuk benimser ya da yeninin ardından koşarlar, sinema dünyası da -bizler gibi Glenda’nın tutkunlarını saymazsak- gelip geçicidir, tarihe mâl olmuş bir şimdiki zaman gibidir.”*

Glenda hayranlarının masaları yavaş yavaş birleştirmesi

Bağlılık ve sadakatin kapitale dönüşmesi

“Hepimiz Glenda’yı kusursuzlaştırmanın bizleri ve dünyayı kusursuzlaştırmak anlamına geldiğine inanıyorduk.”

“Haçtan sağ inilmez ne de olsa” diye biter öykü.

Son cümlede müthiş bir ironi vardır. Haça çıkarılanın sağ inmeyeceği kesindir. Fakat burada kast edilen, haça çıkanın değil çıkaranların ölümüdür. Haça çıkaranlar, haça çıkardıklarından çok daha fazla ölürlər.

1 Julio Cortázar, *Mırıldandığım Öyküler*, çev: Tomris Uyar, Can Yayınları, 3. Baskı, 2013.

KAHRAMANIMA MEKTUPLAR

TUBA DERE

OLMAMIŞ GİBİ

*“Bir duman yükselir gibidir kederden
Macerası çoktan bitmiş o şeylerden.
Amansız gecenle yayıl dört yanıma
Ey unutuş! Kurtar bu gamlardan beni.”¹*

Tebessüm;²

Yazarın bir söyleşisinde, yazdığı her kitabın başka bir yolculuk oluşundan bahsediyordu; benim için de okuduğum her kitap, gideceğim yeri bilmeden çıktığım bir yolculuk. Ya kitabın ismi ya kapağı, ya yazarının daha önce okuduğum kitapları ya da sezgilerim beni bu yolculuğa çıkmaya sevk ediyor. Sebebini tam bilmiyorum.

Yanıma hiçbir şey almadan, yalnız yola çıkıyorum. Sonra yol arkadaşlarım oluyor, senin gibi roman kahramanları yahut hevesli anlatıcılar. Çoğunlukla kendi kendilerine sayıklar vaziyette konuşuyorlar. Varlığımın farkında bile olmuyorlar ama anlattıklarını duyup da duymazdan, olanları görüp de görmezden gelen bir okurun yanlarında olmasından muhtemelen hoşnutlar. Yalnızlığa tahammülü yoktur hiçbir roman kahramanının. Lakin kendilerini işitenlerle tanışmayı da pek istemezler. Çünkü iç dünyaları, derinlikleri gözler önüne serilmiş, sırları ifşa olmuştur. İnsan anlaşılacak istese de keşfedilmiş olmak rahatsız eder. Bence en çok roman kahramanları unutmak ister, hem okuru unutmak ister hem de yazarı. Özgürlükleri bu unutuşa bağlıdır.

Bu nedenle yazdıklarımı okuyup okumayacağından emin değilim Tebessüm. Hâlbuki şimdi ben de içimde biriken bu uğultuyu unutmak için birilerine anlatmak zorundayım. Bir süre önce yazdığım öykülerden birinde Şeref’e

benzeyen bir adam vardı, anlatıcısı da sana benziyor. Belki duyduğum yakınlığın sebebi bu; yaşadıklarını yaşamış kadar sezebiliyor oluşum. Bahçeye unutmak üzere gelenlerin hatıralarını anlatma hevesi gibi kabul et mektubumu, lütfen bana da onlara gösterdiğin anlayışı göster. Çünkü ben de yazacaklarımı ne Şeref’le ne Ferah’la ne de Giray’la konuşabiliyim. Açıkçası bahçede senden başka kimseyle dost olmak istemem.

Ben esasen yazarınla tanışmak istiyordum. Uzunca bir zaman internetten Gümüşlük Akademisi Vakfı’ndaki çalışmaları takip ettim. Birkaçına gitmeye niyetlendim, olmadı.

Kısmet, Unutma Bahçesi’neymiş.

Meğer buraya gelecek, seninle tanışacakmışım yazarından evvel. Böyle olması esasen farklı bir tehlikeyi de içinde barındırıyor. Yazarınla seni ayırtıramıyorum. Senin sesini onun sesi sanıyorum, onun yüzünü senin yüzün. Gümüşlük Akademisi, Unutma Bahçesi’ne benziyor sanki, orada da benzer ilişkiler ve sıkıntılar yaşanıyor. Şimdilik bu farz ediş hoşuma gidiyor. Benim gibi tutkulu okurların sorunudur, gerçekten kurguyu ayırt edememek. Rüya, metin ve yaşam daima birbirine karışır ve aynı gerçeklikte deneyimler sunar bizim gibilere. Bunu bildiğini umuyorum, zaten rüyalarından çok etkileniyorsun. Bir gün yaşamadığımız, hiç yaşamayacağımız şeylerin de anısına sahip olabileceğimizi söylemiştin, Ferah’a.

Sık sık yaptığın gibi “sonra anlatacağım” demeyeceğim, bahçeye gelişimden ve nasıl tanıştığımızdan bahsetmeyeceğim. Senin hatırladığını sanmıyorum, çünkü o sıralar bir uçuruma düşer gibi unutuyordun; doğrusunu istersen ben de hatırlamıyorum. Unutmak istediğim için, hem de Şeref’in istediği bilinçle unuttum sanırım. İnsanlarla nasıl tanıştığımı hatırlamamak, kendimi bildim bileli tanışıyormuşuz gibi, zamansız bir tanışıklık duygusu veriyor bana. Bu yüzden unutuyorum.

İnsan bazen gerçekten geçmişindeki her şeyi bırakıp dönmek üzere gitmek istiyor; yaşadığı şehirden, ilişkilerden, daha kötüsü hayattan. Nereye? Başkaları tarafından bilinmeyen uzak bir yere, hatta dünya üzerinde bulunmayan bir yere. Herkesin her şeyi unutmamak için teknolojik aygıtlara kaydedip sakladığı bir çağda, neden birileri geçmişini, kendini bir boşluğa bırakır gibi unutmak is-

tesin ki? Büyük acılar, travmalar, kırılmalar neden oluyor hayatla aramızdaki bu yarılmaya sanırım. Bahçeye çoğunlukla böyle bir gitme isteğinin sonucu geliyor insanlar. Artık sen bunu onların yırtınmayla yeni bir dünyaya doğuşu olarak kabul ediyordun.

Sen aslında bize sadece Cömert'i otogarda karşılayıp Unutma Bahçesi'ne getirişinizi anlatacaktın değil mi? Onu avcı kıyafetiyle otogarda ilk gördüğünde kötü şeyler olacağını sezmiştin, ama sonra unuttun ve başladı hikâye. 'Sesle, kokuyla, ışıkla tutuşan bir yangın' vardı evet, düşüncelerinin ve gördüklerinin zihninde yarattığı çağrışımlarla sen istemesen de anlatırken dallanıp budaklanı-verdi.

Bu, anlık çakımlarla gelişen bir 'şimdi' hikâyesi. Cömert'in rahatlığı, av merakı hakkında konuşmaya çok istekli oluşu, hayat hikâyesinin neredeyse yarısını bir çırpıda, yolda size anlatması, Şeref'le karşılaştıklarında yaşanması muhtemel gerilim aklını karıştırmış olmalı. Yoksa burada kimsenin uzun uzadıya hikâyeler anlatmaya niyeti yoktur. Çünkü geliş nedenleri de dâhil, buraya geçmişlerini unutmak üzere geliyor insanlar. Tuhaf... Geride kırık dökük bir hikâye bırakıp yeniden başlamak üzere bahçeye gelmiş olmasına rağmen Cömert, hiçbir şeyi unutmaya gönüllü görünmüyordu. Bu adamda -biraz küstah mı desem- insanı şüpheye düşüren bir bilmişlik var. Yine de sevdi onu Şeref, bu yeni bahçıvan doğa sevgisi ve av merakıyla ona eski dostu Sadık'ı hatırlatmış olmalı.

Mutfak, yemek, temizlik ve gelenlerle ilgilenme gibi işler, hepsi bahçede sorun olabiliyor. Sürekli kalanlar arasında bir iş bölümü olsa da bahçe bakımı ustalık istiyor. Nedense buraya gelen bahçıvanların hepsi tutkulu. Bu yüzden Cömert'in av merakı kimseyi şaşırtmadı. Adam avcılığın felsefesini bile oluşturmuş, çok konuşmuşlar bu mevzuyu kayınbiraderiyle. Avladıkları hayvanları uzun süre takip edişlerini, onlara nasıl aşkla bağlı olduklarını, av tutkusunun kendilerini hayata bağlayışını anlatıp durdu ama konuşmaları bana bir nevi suçluluk duygusunu bastırma çabası gibi geldi. Yok etme isteğiyle dolu bu doğa ve hayvan sevgisine akıl erdiremedim.

Şeref'e göre bahçeye gelmek isteyen, bir yolunu bulup geliyor. Buraya gelenlerin aslında ortak bir geliş sebebi yok, bahçeye kabul edilmek için belirlenmiş kesin şartların olmayışı gibi. Zannediyorum, Olgun'un hazırladığı Web sayfasındaki şu pet şişeli tanıtımı, ayrıca unutma amacındaki insanların bir yere kaçışını ilginç buluyorlar. Bazısı neler olduğunu görmek için geçerken uğruyor, bazısı tatile çıkar gibi geliyor. 'Hayatın bahçe katı' burası, doğada esasen böceklerle, yılanlara, kertenkelelere ait yaşam alanı içinde bir yer. Ama bu hayvanlardan korkup toprağın asıl sahiplerini kovmak isteyenler de çıkıyor gelenler arasından. Derin Hanım gibi konfor ve kusursuz hizmet beklentisi olanların bile yolu buraya düşüyor. Geçmişte sahip olduğu kimliği, alışkanlıkları terk ederek bahçeye geldiğini sananlar var, Ferah gibi; nereden geldiğini, sahip

olduğu mesleği hatta adını bile saklayanlar oluyor. Birçoğu kurtulmak istediği hayatla bağlarını hiç koparamıyor. Bazılarının yakınları peşini bırakmıyor. Hayatta istedikleri ne varsa burada bulabilecek olmanın heyecanı geliyor kimi-leri benim gibi, mucizenin gerçekleşmeyeceğini anlayınca da terk ediyor. Aynı amaç uğruna bir araya gelmiş gibi görünüyor olsak da farklı insanlarız, unutma meselesine bakışımız bile farklı ama burada herkesin kavramları, olayları uzun uzun tartışma iştahı var. Kısa süreli gelenler bile kendilerine ya da hayata dair keşiflerle aramızdan ayrılıyorlar. Uzun süreli kalabilen pek çıkmıyor; Şeref’in, senin, Giray’ın, Olgun’un, Neslihan ve Ferah’ın da bahçede kalma sebebi bence birbirinden farklı.

Hatırladıklarımız unuttuklarımızın milyonda biri bile etmez demişti Şeref, bir keresinde. Haklıydı, unutmasak zaten yaşadıklarımızın ağırlığını taşıyamayız. Öyleyse neden unuttuklarımızdan daha fazlasını unutmayı istemek? Şeref’e göre ancak geçmişten kararlı bir kopuş gerçekleştirilirse yeni bir hayata başlanabilir. ‘Yitimin neden olacağı yıkımın altından kalkılabilirse’ her şeyi unutmak mümkün. Madem unutmak yapılabilen bir şey, işi tesadüfe bırakmadan neyi unutacağına karar verip onu unutmak gerek diye düşünüyordu o. Bu yüzden bahçede her şeyden vazgeçerek ve unutarak arınacak olanlar kalmalıydı.

Unutmak çözülmek, fazlalıklarından kurtulmak, özgürleşmek demek kabul ediyorum. Hatırladıklarımız bizi kısıktırak yakalayıp kollarımızdan bağlıyor. Lakin mümkün mü tüm belleğini temizler gibi bomboş unutmak? Hayat ve dünya üzerindeki varlığımız kesintisiz devam ederken sil baştan başlayabilmek olası mı? Unutsak bile içinden geçtiğimiz yaşamın kokusu, hazzı, sesi sinmiş oluyor üzerimize. Bu kokunun yavaş yavaş silinişi hem zaman alıyor hem de tarifi zor bir boşluk duygusu yaratıyor. Üstelik hatırlamak da unutmanın doğal bir parçası hatta uzantısı. Siz Şeref’le tartışırken bunları çok düşündüm. İnsan unutmak istediği şeyi bile isteye unutabilir mi gerçekten? Bir şeyi unutmak istemek bile onun üzerini vurguyla çizmek anlamına gelmez mi? Bunun için harcayacağımız emek ve zaman da ömürden gidiyor. Aynı anı birkaç kez yaşamak gibi.

Yeni bir mekâna hatta doğaya göç, etrafta geçmişin tanıklarının olmaması elbette unutmayı kolaylaştırır. Şeref bunu düşünmüştür. Nasıl da her şeyi çözmüş, halletmiş gibi görünüyor. Sahi o, bir ütopya hayaliyle mi kurmuştu Unutma Bahçesi’ni? Gelecekte burada Unutma Enstitüsü’nün açılmasını, sahipsiz evler yapılmasını istiyordu önceleri. Sonra Ferah ile Erdem Bey’e bahçeyi okula çevirdiklerini söyleyerek kızdı. Esaslı hiçbir sorumluluk almadığı hâlde ve tüm hırçınlığına rağmen burada iktidar hâlâ onun. Aklına ve iç görüşüne güveniliyor. Herkes “Şeref bu işe ne der, o ne düşünüyor?” diye birbirine sorup duruyor. O da herkesi hizaya getirmeye hevesli, insanlar üzerinde baskı kuruyor, sınırlar çiziyor ama kimseye bir şey anlatmaya çalışmıyor. Burada insanların küçük bir topluluk oluşturma fikrine karşı çıkıyor sürekli. Kolektif bir yaşamın, toplum

bilincinin ve ortak hafızanın unutmayı güçleştireceğini biliyor. Belki de sırf bu tepki, direndiği bu topluluğa onu lider yapmıştır.

Her şeyin kolayca unutulabilecek hafiflikte yaşanması gerektiğini düşünüyor Şeref. Sıklıkla Akdeniz'deki hayalî bir adadan söz ediyor. Gidip orada tek başına yaşayacakmış, yapayalnız. Bence onunki unutmaktan ziyade, karaya bağlanma korkusu. Bir gün Ferah'la Şeref'in hikâyesizliğini konuşmuştunuz. Her şeyi boşluğa atışını ve kimsenin ondan baskın çıkamayışını. Ne yapıp edip herkesi kendinden uzaklaştırıyor. Bir zamanlar buraya gelenler hakkında -mesela kendine mağara yapmak isteyen korsan ya da su deposunun üstüne hapis-hane yapmak isteyen adam gibi- Şeref de yanılmıştı, hatta Cömert bile onun yanılığlarından sayılır. Kendine mağara açmak isteyen adamla nasıl da dilleri tutmuştu hatırlasana. Görür görmez dost olmuşlardı. Onun gidişinin ardından yaşadığı kırgınlığı da gizlemeye çalışmıştı. Hepimiz Şeref gibi zaman zaman içimizden taşan bir özleme denk düşen insanlarla yakınlıklar kurup sonrasında uzaklaşıyoruz. Hayat kıyıya sürüklenerek bir kara parçasına dönüşen adalar gibi bizi birbirimize bağlıyor. Özgürleşmek isterken bağlanıyor hatta bağımlı hâle geliyoruz. Zamanla kopup yeniden yüzmeye başlayabilecek miyiz acaba?

Ferah'tan hiç hoşlanmıyorsun biliyorum, ilk geldiği günlerde onun Şeref'e yaklaşma çabası seni huzursuz etmiş, içinden bir ateş geçmişti. Ben de seve-medim onu, herkesle iyi anlaşıyormuş gibi görünüyor ama kimseye karşı sahibi değil, Şeref kadar hırçın hatta yıkıcı bir yanı var. Şeref'le ikisinin kendilerine yabancı seslerle konuşmaları, karmaşa, alay, çatışma dolu sohbetleri, birbirini tutmayan sözleri dinleyenlerde katlanılmaz bir rahatsızlık yaratıyordu. Aralarında bitmeyen bir güç savaşı var. Erdem Bey gelince Ferah kendine taraftar buldu, dengeler değişti. Artık Şeref ve Ferah düşüncelerini birbirlerinden sakınmadan, kendi sesleriyle konuşuyorlar. Belki gerçek aşinalık budur.

Şeref'in düş adası uzakta bir yerlerde, bir gün gidilmek üzere onu bekliyor. Erdem Bey bu adayı Odyseia'daki ülkeye benzetmişti. Lotus çiçeklerini yiyenler gibi o da dönüş yolunu unutup tatlı bir tembellik ve unutkanlıkla orada mesut yaşayabilir. Ama Ferah Şeref'in bu adaya gitmeyi gerçekten istemediğini düşünüyor, haklı mı dersin? Şeref, uzak bir yere kaçış ihtimalini umutla besliyor. Adaya gittiğinde, hakikaten kaçacak birileri yahut kaçılacak bir yer olmayacak, kaçışın da bir anlamı kalmayacak. Hayal her zaman gerçekten daha canlı ve uzun; vuku bulmuş olansa tamamlanmıştır.

An canlılığını yitirip ölüyor, sonra adına geçmiş diyoruz. Beklenilenin aksine karanlığa gömülmüyor hatıralar, bir yaprak gibi gelip kucağımıza düşüyor, işte o vakit başlıyor hatırlamak. Hayatımızın herhangi bir anı, bir kibrit çakımı ışısa o anın içinde bulunduğu zaman dilimi topyekûn aydınlanıyor. Bir şeyi hatırlayınca onun uzantısı olan başka şeyleri de hatırlıyoruz. Tıpkı insan gibi. İnsan da üzerine ışık tutulan nesneler gibi aydınlanır zamanla, esrarı çözülür.

Hepimiz böyle tanışmadık mı? Unutmak vahşi yanımızı törpülese de hatırlamak evcilleştirir bizi. Ne kadar çok şeyi unutursak unutamız o çocuksu masumiyete dönmek mümkün değil artık. Yeryüzünde acılarımızdan arınmış bir cennet bulmak mümkün değil. Birbirimize geçmişimizi anlatmasak da asıl ‘bir kaybın derin bilgisi’ izin vermiyor yeniden başlamaya.

Belirsizliklere rağmen bahçeye gelmek güzel, toprak beni iyileştirdi. Kuşlar ötüşünde daima samimidir, doğada her şey çıplak ve kendi içtenliğinde, insan hariç. Bir köpeğin gözlerine bakınca neler olduğunu anlayabiliyorsun ama insandan anlaşılmıyor. Laf arasına sıkıştırılmış önemsiz ayrıntılar gibi duruyor hikâyelerin çoğu. Bize neler anlattığını belki sen bile unuttun. Kendine sakladığın, göstermek istemediğin gizli yanların, sonra anlatırım diye ertelediklerin kaldı. Nasıl başardın bunu Tebessüm? Hiçbir şey anlatmıyor gibi yaparak anlatın her şeyi. Benim de görüp sezdiklerim oldu ama ne umduklarımız gerçekleşti, ne korktuklarımız. Birini ya da bir hayvanı öldürmek için patlamadı Cömert’in silahı. Yine de kuşkularımız dinmedi, korkularımız da.

İnsan nereye giderse gitsin kendini götürüyor. İçimizde iyilik ve kötülüğün müsebbibi olan bellek daima işliyor. Ben de artık Ferah gibi yaptığım şeyleri yarıda bırakmak istiyorum. Bütün hikâyeleri geride bırakacak bir güce sahip olduğum için değil, tadını ancak böyle koruyabileceğim için. Sana göre her türlü yenilgiyi kabullenmiş olanlar burada kalıyor. Ben gidiyorum. Unuttukça hafifleyecek içim, sonra hatırlayıp tebessüm edeceğim. Bir elimle yazacak, öbür elimle bile isteye sileceğim. Yazdıklarımı zaten unutuyorum Tebessüm. Sanki sözler elimden düşüp boşluğa karışıyorlar. Okuduklarımsa hep aklımda. Sahiden bomboş unutulabilirsek sınırlar kalkacak aramızdan. Dilsiz de söyleyeceğiz.

Muhtemelen bu mektubum da Unutma Bahçesi’nin sayfaları arasında bir sonbahar yaprağı gibi sararıp unutulacak. Bahçenin yolunu unuttuğum gibi, buraya hiç gelmemişim gibi.

Çokça selam ve muhabbet arkadaşlara.

1 Ahmet Muhip Dıranas- Olvido

2 Latife Tekin’in *Unutma Bahçesi* romanının kahramanı

YAKIN PLAN

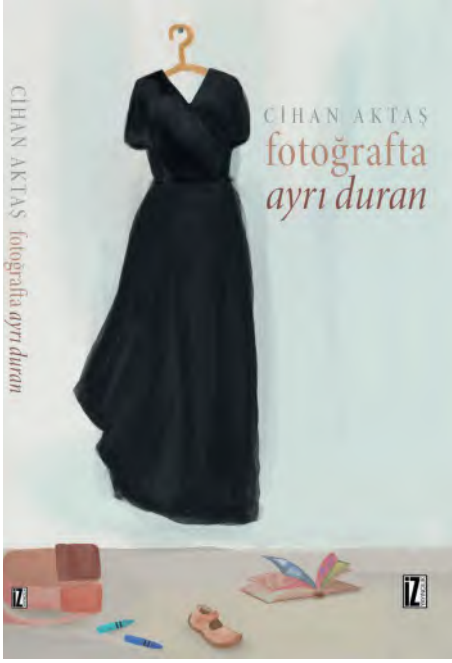
SEMA BAYAR

VİCDANA TUTULAN AYNA: *FOTOĞRAFTA AYRI DURAN*

“Büyük şeyler sona erer, küçük şeyler baki kalır.” Tarkovski’nin *Nostalgia* filminde kahramanın unutulmaz tiradında yer alan bu ifade, aynı zamanda bir sanat poetikasıdır. Küçük şeyler, anlam arayışlarının ipuçlarını taşır, ayrıntılar niyetin omuzlarına büyük yük yükler. Cihan Aktaş, öykülerinde küçük ayrıntılar üzerinden büyük meselelere yelken açar. Aktaş’ın son kitabı *Fotoğrafta Ayrı Duran* bireyden topluma, ayrıntıdan bütüne, duygudan düşünceye yol alan öykülerden oluşuyor. Yaşamdan alıntılanan küçük kesitler bir anda büyük dokunuşlara dönüşüyor. Gözlem, Aktaş öykülerini besleyen en önemli unsurdur. Okuru yaşamın kendisinden beslenen öyküler, hayatın içinden yol alan kurgular karşılar. Ana tanıklık öykülerinin çıkış noktasını oluşturur. Tek bir sahnenin yatay ve dikey uzamasıyla öykü örüntüsünü kurar.

Öykü kitaplarında genellikle tematik bütünlüğü seçer. Okurun zihnini bir konu üzerinde yoğunlaştırarak, anlatıda çoğul bir yansıma yakalamaya çalışır. *Fotoğrafta Ayrı Duran*’da mültecilik meselesine değinir. Kitap konunun farklı cephelerden işlendiği on dört öyküden oluşur. Fakat bu öyküleri birbirinin uzağına düşmez. Zira öyküler arasındaki bağlar, sadece tematik bütünlükle örülmüş değildir. Kimi zaman öykülerde gezinen bir kız çocuğu, kimi zamanda geçişken bir duygu olarak bu ince bağlar karşımıza çıkar.

Onun öyküleri dil ve anlatım açısından okurda bıraktığı tatmin duygusunun yanı sıra bir farkındalık yaratmayı da amaçlar. Sanatsal estetiğe halel getirmeden, düşünce aktarımını da ikinci plana itmeden yazar. İnanç, öykülerindeki odak noktalardan biridir. Öykü kişileri bir inanca yaslanır. Bununla birlikte kah-

ramanlarını dava insanları arasından değil hayatın içinden, her an sokakta, markette ya da bir otobüs yolcuğunda karşılaşılabileceğimiz kişilerden seçer. *Fotoğrafta Ayrı Duran*'da kahramanlarının günlük hayat içinde yaşadığı gerilimleri serinkanlı bir şekilde anlatıma dönüştürür. Gündelik hayatın içinden seçtiği kurgularla okuru duyguya ortak eder. Özellikle kadın üzerinden bir duygudaşlığa yönelir. Öyküler bir sonuca bağlanmaz. Açık uçlu bırakılarak okurda bir sınanma duygusu uyandırır. Kişiyi iç dünyasından yakalayıp dış dünyada harekete geçiren bir izlek takip eder. Aktaş, kadın kahramanları önceler. “Neolitik Neşe” öyküsünde hikâye-

ye bir değil birden fazla kahraman dâhil olur. Hatta kahraman kendi iç muhasebesini hikâyede bir diğer öykü kişisi üzerinden yapar. Yıllar sonra Firuzan karakteri anlatıcıya şunları söyler. “*Tabii ki haklıydı. Ah, fakat çok da kırıcıydı. Yaşlı-geç ayırt etmeden kırıcı bir dille konuşuyordu. Gerçeğin sadece kendine görüldüğü kanısının sebep olduğu tumturaklı ifadeleriyle bana genç kızlık yıllarımı hatırlattığı için de sarsıcı geliyordu söyledikleri.*”

Göç ve mültecilik konusu Cihan Aktaş öykülerinde daha önce de yer almıştır. *Ayak İzlerinde Uğultu* kitabı da mülteciliğin ve göçmenliğin odak alındığı öykülerden oluşur. Eserde gitmek ve kalmak şeklindeki iki itenek arasında kalan insanın yaşadığı gerilim başat konudur. *Fotoğrafta Ayrı Duran*'da benzer tematik bütünlüğün yanı sıra duygu aktarımı düşünce aktarımına öncelenmiş ve hem mültecilere hem de mülteciliğe tanıklık eden topluma ayna tutulmuştur.

Aktaş güncel olana güdümlü öyküler yazar. Asıl meselesini arizi durumlar üzerinden ele alır. Tanığı olduğu çağa öykülerindeki kahramanları ve anlatı ile seslenir. Öykü evreni, toplumu ya da bireyi öncelememesi, aksine her ikisini ortak bir amaç etrafında kenetlemesi bakımından kuşatıcıdır. Bireysel olanda evrensel olanı yakalar. Birey üzerinden toplumsal meseleleri tartışmaya açar. Böylece güncelin zamanı sınırlandıran zincirlerini kırar. Toplumsal olanı da bireysel derinleşmeler üzerinden işler. Bu yanıyla da toplumsal gerçekçilerden çok 1980 sonrası öyküde yükselen bireyselliğe yaslanır.

Öykü dili esnektir. Akıcı ve konuşkandır. Gündelik dili kullanmaktan çe-

kinmez. Kelimeleri yalın ve sadedir. Gizlenmeyi değil anlaşılmayı ister. Anlatıcı, aniden kahramanın içinden seslenir fakat bu, akışı sekteye uğratmaz. Öykülerde zaman zaman romantizmin izlerini sürmek mümkündür. Düşüncelerini saklamak için çaba sarf etmez, kişiliğini gizlemez.

Kahramanları, iyiliğe özlemi içlerinde taşıyan güncel insanlardır, mutluluğu değil iç huzuru ararlar. Kahramanların insani yanları, içtenlikleri ve doğallıkları ortaya konur. “Nasılsa Kimse Kıyamaz O Şehre Diyordum” ve “Bir Taşın Yüreği, Diğerinin Kaşı Gözü” öyküleri bunun en güzel örneğini sunarlar.

Onun sosyal hayatı öykü kişisi/konusu seçiminde en önemli kaynağıdır. Günceli mevzu etmekten imtina etmez. Tarih üstü olmak adına günü ıskalamaz. Zamanın içinden tarihî meseleleri seslendirir. Çünkü işlediği konular dönemsel olsa da sorunun evrenselliğini ön plana çıkarır. “Aklımda Kalan Başlıklar” bu bağlamda, aşınan ahlaki değerlerle ortaya çıkan kocaman bir açığın getirilip gündelik hayatın içerisinde kurgulandığı bir öyküdür. Öyküde bir aile toplantısı resmedilir. Şule, Bahri ile evlenmek istemekte ama ailesinin bilhassa annesinin onayını alamamaktadır. Diğer aile büyüklerini yanına çekmek ve onların vasıtasıyla anne babasını ikna etmek için bir buluşma tertip eder. Hikâye küçük halanın dilinden aktarılır. Damat adayı ile konuşmak, onu tanımaya yönelik samimi bir iletişimin kapılarını aralamak gerekir ancak herkes asıl konuşulması gereken meseleden, evlilik konusundan imtina eder. Toplumun önemli ahlaki meselelerden kaçışı öyküdeki küçük grup üzerinden ironik bir dille işlenir. Dolayısıyla hikâyedeki pek çok ifade ikincil anlamlar barındırır, *“Fakat şimdi bu konunun sırası mıydı? Seslerimiz karşılıklı olarak yükseldi: Birbirimizi veya kendi cümlelerimizi duymak istemiyor gibiydik. Bir şeyden kaçıyorduk, hatırlamaya utanıyorduk, lafı dolandırdığımız halde unuttuğumuz bir söz de yoktu aslında.”* Şule’nin kendisinden önemli beklentileri olan hâlâ da ortama bir türlü adapte olamaz. Bu konuda eleştirilince *“Hiç az konuşmamışım işte; dokuz başlık açmış, bazı konularda da yorum yapmışım.”* diyerek kâğıt üzerinde kendi savunmasını hazırlar. Son başlık *“Aylan Bebek faciasından nasıl bir ders çıkardık sizce?”* dir. Bu noktada hikâyedeki bütün sesler kısılır ve yazar vicdanın sesini açar. Yaşanan bu ses değişikliği okurun zihninde öyküdeki ikincil ve asıl anlamların kapısını aralar.

Öyküde deneysellik esasında riskli bir tercihtir. Anlatı sanatının yerleşik kuralları sarsılırken ortaya çıkan boşluğun doldurulması gerekir. Cihan Aktaş’ın “Robotlaşmak Burada Bir Başka Türlü” öyküsü gerçeği edebiyatın örtülerine sararak mahrem sınırları ihlal etmeden sunar. Öykünün sonlarına doğru yer verilen telefon yazışmalarıyla farklı bir üslup dener ve öyküdeki gerçeklik duygusunu keskin bir zemine oturtur. Bu anlamda Aktaş’ın öykü dili durağan değil değişikdir. Tazeliği ve yeniliği de içinde barındırır.

CİHAN AKTAŞ’LA SÖYLEŞİ:

KİMSE MUTLAK YERLEŞİK

KİMSE MUTLAK MÜLTECİ DEĞİL

Konuşan: Sema Bayar

Kitabın ismiyle başlamak istiyorum, “Fotoğrafta Ayrı Duran” oldukça etkileyici bir seçim. Kitapta bu isimle bir öykü yok. Ama isim bütün öykülere sirayet eden bir burkulmanın yansıması gibi. Dilerseniz okurlarınız, bu ad koyma hikâyesini sizden dinlesinler. Nedir fotoğrafta ayrı duran?

Beni bu kitaptaki öyküleri yazmaya götüren birçok sebep var, ancak önce başlığı etkileyecek ölçüde içeriği etkileyen bir kız çocuğundan söz etmeliyim size sevgili Sema. İki yıl önce ağabeyim Ümit Aktaş bir grup arkadaşıyla yardım götürmek için Halep’e gitmişti. Döndüğünde “Halepli Kız” şiirini yazdı. Şiire esin kaynağı olan küçük kızı bir çocuk yuvasında görmüştü. Ailesi kayıptı. Kızın, hediye olarak getirilen oyuncak ve diğer şeylerle ilgilenmeden uzak bir köşede oturduğunu fark ederek bir bebekle yanına gidiyor ağabeyim ve bebeği hediye etmek istiyor. O ise mağrur bir duruşla, “ben aldım” diye hediyeği geri çeviriyor. Ağabeyim daha sonra izini yitirdiği o kimsesiz kızı evlat edinmek için zamanında girişimde bulunmamanın pişmanlığını dile getirdi hep. O anlatırken küçük kız müdanasız hâliyle gözlerimin önünde canlandı hep. Herkesle birlikte ama herkesten farklı, öyle ki savaş gibi kıyıcı bir mekanizma bile onun duruşunu öğütemiyor. Üstelik hiç de az değil sayıları o çocukların, o insanların ama çeşitli filtreler onları görünmez kılıyor. Hayatın olağan akışında da olduğu gibi o vakur duruş, baskın söylem ve imgelerin karmaşasında görünmez hâle getiriyor. Ben işte insan olarak, Müslüman olarak hâlâ umut duymamızı sağlayan o kişiliğin hatırlatmasına borçluyum kitabın adını.

Öykü diliniz baştan itibaren güncel hayattan besleniyor. Kitabınızda on

dört ayrı mülteci öyküsü yer alıyor. Sıcak bir toplumsal yaraya, on dört farklı cepheden ayna tutuyorsunuz. Bütün öykülerde tematik bir bütünlük var: mülteci olmak. Nasıl başladı diye sorsam; mülteci sorununun kanıksanmış olması mı, vicdanlardaki aşınma mı, toplumsal duyarsızlık mı?

Bu kitabın öyküleri yazmaya bir Maraş yolculuğumda, daha sonra konteyner kente dönüşen çadır kenti ilk ziyaretimden sonra başladım. Orada dinlediğim hikâyeler ve mülteci ailelerin ayakta kalma gayretleri üzerine düşünürken, normal şartlar altında sahip olduğumuz pek çok özelliğin ne ölçüde kırılgan veya sağlam olup olmadığına karar vermeyeceğimizi fark ettim. Bize medeniyetin sağladığı konfordan yoksun kaldığımızda nasıl biri olurduk acaba? Fotoğrafta ayrı duran, henüz savaş gibi bir felaketin yaşanmadığı şartlarda bile kendini belli ederdi. İnsani erdemlerimizin sağlamlığı ancak ömrümüz boyunca biriktirdiğimiz maddi ve manevi varlıkları kaybettiğimiz takdirde fark edilebiliyor. O erdemlerin varlığıyla ayakta kalıyor veya rüzgârın önünde savruluyoruz. 2013'te yayımlanan *Ayak İzlerinde Uğultu*'da gezinir mülteci temaları. Sabit bir adrese ait olmamanın farklı yaş dönemleri ya da hayat bağlamları açısından taşıdığı görece anlamları açmaya çalışmıştım o kitabın öykülerinde de.

Büyük fotoğraftan söz ediyorlar bize sıklıkla, kendi hayat tarzlarına değmeden sürecek savaşlar hakkında her şeyi bilme iddiasında olanlar. Suriyeli mülteciler için bir de, kalıp da savaşsalardı, diyenler var. Kalıp da kardeşini öldürme endişesi nasıl akıllara gelmez?

Geçen sene Konya'ya gittiğimde, bu şehirde mültecilerin hayrına önemli faaliyetlerde bulunan arkadaşım Ayşe Kulu ile bir mülteci ailesini ziyaret ettik. Bu aileyi ziyaretimiz sırasında bize mütercimlik eden Türkmen mülteci hanımın ilkökul çağındaki çocuğu, sınıf arkadaşları kendisini “vatan haini” olmakla suçladığı için okula gitmemeye başlamıştı. Çocuklar mülteci arkadaşlarını 15

Temmuz direnişi üzerinden sorguluyor, vatanlarında kalarak savaşıacak yerde Türkiye'ye kaçtığını söylüyorlardı. Kendi iradesi dışında oluşan bir dalganın içinde ailesiyle Konya'ya sığınan çocuğun suçlamalar karşısındaki kırılganlığı ve içe kapanışı üzerine yazmaya başladığım öykü diğer öykülerle etkileşim hâlinde giderek gelişti ve “Sürekli Ara Kaynağı” öyküsü çıktı ortaya.

Hikâyelerde kahramanlarınız üzerinden okuru duyguya ortak ediyorsunuz. Bilhassa da kadınlar üzerinden bir duygudaşlık söz konusu. Mültecilerin yaşadığı drama tanık olurken biraz da sınıdığımızı hissediyoruz. Okurun zihninde öykü kişisi için -Peki şimdi ne yapacak, ne yapmalı?- sorusu belirliyor. Arzuladığınız tam olarak bu muydu? Kişiyi kendi iç dünyasından yakalayıp dış dünyada harekete geçirmek mi?

İstediğim, yaşanan bütün acılara rağmen umudu korumanın sebeplerini, gerçekliğini hissettiren vakaların kurgusu üzerinden açmaktı. Mülteci hayatlar bizlerin toplumsal eklemlerinde oluşmuş kireçlenmeleri fark etmemiz açısından

***Kimse mutlak
yerleşik, kimse
mutlak mülteci
değil. Kendini
bu fani dünyada
bir mülteciden
daha yerli yurtlu
hisseden ne tarih
biliyor ne de
coğrafya.***

ibretlerle dolu. Her yeni öğrenme ve tanımada düşündüğüm şey, mültecilerin bizi toplum olarak kendimizle yüzleşmeye sevk ettiği, dolayısıyla iyilikte bulunduğu oluyor. Bunun sebepleri öykülerde yüzüyor ve hikâyeleri, birbirine bağlıyor. Ben onun yerinde olabilirdim, o benim yerimde olabilirdi. Kimse mutlak yerleşik, kimse mutlak mülteci değil. Kendini bu fani dünyada bir mülteciden daha yerli yurtlu hisseden ne tarih biliyor ne de coğrafya. Öykülerim bu gerçeğin hatırlanmasına biraz olsun katkıda bulunsun isterdim.

Öykülerinizde yer alan ince bağların sadece tematik bütünlükle inşa edilmediğini görüyoruz. Öykülerde gezinen ortak imgeler de bu bağları güçlendiriyor, bize imgelerin kapısını biraz aralar mısınız?

Öykülerin tamamında savaş şartlarında coğrafyaya savrulan ve erkek olanın bir mülteci grubuyla Avrupa'ya götürüldüğü iki kardeşin süreç içinde Türkiye'ye, özellikle de İstanbul'a, dolayısıyla birbirine yakınlaşmasının akışı var. Biri Halep'ten, diğeri ise bir Avrupa şehriden doğru adım adım birbirine yaklaşıırken, yaşanan felaketlere rağmen ayakta kalmanın gerekçelerini sergiliyorlar. Daha farklı göndermeler de var tabii kişiler ve olaylar bağlamında. Küçük kızın içinde aile fotoğraflarının bulunduğu çilek rengi çantası ağabeyinin anlatıldığı öyküde gerçek rengiyle hatırlanırken, “Nasılsa Kimse Kıyamaz O Şehre Diyordum” öyküsünün, kızı evlat edinmek isteyen kahramanı tarafından sadece “kırmızı” olarak hatırlanıyor. Biz o kız çocuğuna bazen bir parkta rastlıyoruz, bazen bir kampta. Peren Birsaygılı Mut'un arkadaş grubuyla birlikte himaye ettiği mülteci kız çocuğunun dramına da yerleşti o çocuk ve “Evin Kızı Gibi”

öyküsü çıktı ortaya. Tabii bir de hikâyelerde dolaşan ve kapak resmine de dâhil olan bir “siyah elbise” var. Bu arada, kapak resminin kompozisyonu konusunda ana fikir Suavi Kemal Yazgıç’a ait, kendisine teşekkür borçluyum.

“Robotlaşmak Burada Bir Başka Türü” öykünüz, gerçeğe yaslanan ancak gerçeği katışıksız şekilde sunmayan, onu edebiyatın örtüleriyle sarıp sarmalayan bir öykü olarak karşımıza çıkıyor. İşlenmesi, kelimelere dökülmesi oldukça güç “kadın hâllerine” bizleri de tanık kılıyorsunuz böylece: “...saniyordum ki ben bildiklerimi haykırdığımda iyileşecek toplumun yaraları.” Buradan hareketle, yazı sizin için bir haykırış anlamına da geliyor. Daha çok kendinize mi sesleniyorsunuz, topluma mı?

İnsan önce kendisine öğretmeyi denemeli, aksi takdirde ortaya çıkan ahkâm kesmek olurdu veya ahlakçılık. Müslümanların çeşitli zaaflarını tartışırken her zaman Biz zamiriyle konuşmayı tercih ediyorum. Muhasebe ihtiyacımızı Aliya’nın öne sürdüğü şu soru çok güzel özetliyor: “Yapmamız gereken neyi yapmadık yahut yapmamamız gereken neyi yaptık?”

Kendini doğuştan içinde bulduğu kimlik ve ortamla övünüp durmakla kalırken varlığın bin bir türlü imtihanıyla baş edebileceğine güvenmek, bizlerin en büyük handikabı. İslam iki günün aynı olmamasını talep ediyor, bunun anlamı sürekli bir tazelenme, yani sürekli bir nefis muhasebesi.

“Robotlaşmak Burada Bir Başka Türü” öyküsü, belgeselci Büşra Bulut’un belgesel çekmek üzere İdlib’e yaptığı yolculuğu dinlerken oluşmaya başlamıştı zihnimde. Büşra ile aylarca yazıştık dm’den, bu yolculuk bağlamında öyküye çok emeği geçti. Anlattıkları karşısında bazen yazmaktan vazgeçtiğim oldu ki o da belgesel yapmaktan vazgeçmişti. Belgeselin doğrudan yarayı deşerek anlatmasının amaç olarak sunduğu, acıyı yaşamaya devam edenler karşısında elini kolunu bağlıyor yönetmenin. Yazar ise bu korkunç olayları yaşayan kişilerle karşılaştığında, anlattıklarını dinlerken bir araca bir tekniğe başvurmanın yabancılaştırmasını, bunun utancını belgeselci gibi taşıyor. Tecavüze uğramış kadınlar üzerine konuşmak en kolayı, zor olan onlarla yüz yüze gelip de yaşadıklarını bir kameraya zapt etmek üzere anlatmalarını beklemek. Fakat konuşulmaması da çare değil. Kitapta yer alan öyküler arasında beni en çok zorlayan öykü oldu; “Robotlaşmak Burada Bir Başka Türü.”

“Uzakta Bir Şehrin Gecesi” öyküsü de imgelerle işlenmiş kurgusuyla dikkat çekiyor, pasif iyiliği temsil eden Eva, bulaşıcı kötülüğün somutlaştığı Adam karakterleri karşımıza çıkıyor. Öyküdeki yaşlı Avrupa ve yaydığı gotik korku üzerine neler söylersiniz?

Eva bir rehine hayatı yaşadığı için Hamza’ya destek veriyor, onun kurtulmasını istiyor. Ancak değerlerine sıkı sıkıya tutunarak koruyabilirdi kendini Hamza, içine itildiği kötülük çukurundan. Evlatlık alındığı evdeki yarı tutuklu hayatı, Jane Eyre’e ve benzeri türde gotik roman mekânlarına bir gönderme. Kız

kardeşini bulma, ona sahip çıkma sorumluluğuyla evden kaçma planları yaparken, kendisini güya evlat edinmiş olan adamın bir başka kurbanı olan Eva'dan yardım görüyor. Chorlette Bronte'nin Jane Eyre'indeki başkişilerinin biri olan Edward Rochester, daha önce hasbelkader evlenmiş olduğu Jamaikalı "deli kadın" Bertha Mason'u tavan arasında bir odaya kapatarak Jane ile kendine yeni mutlu bir gelecek kurmak istemişti hatırlarsanız. Bertha bir "kreol"du; yani Batı Hindistan'da doğmuş bir Avrupalı. "...Sömürgecinin toplumsal misyonunun yüceltilmesi için kendini kurban eden sömürge öznesinin inşası"ndan söz eder Spivak. Bronte'nin kurgusunda Bertha evi ateşe verip kendini öldüren deli kadın rolünü oynamalıydı ki Jane Eyre İngiliz romanının feminist ferdiyetçi kadın kahramanı olabilsin. "Kreol"un benliği bu denli yaralıyken sahici yerli kim bilir neler yaşadı? Mülteciler benzeri bir zorlukla Avrupa tarafından kabul edilmenin şartlarına uymaya çalışıyorlar kuşkusuz, ancak özellikle kayıp mülteci çocukların yazgısı söz konusu olduğunda müphem alanlar var. Elbette gotik olan kasvetini koruyor, ancak eskisi kadar muhkem olmadığı da muhakkak. Öyküde gotik kâbusun kendini yeniden üretmesine elverişli olan şartları kurcalamak istedim. Avrupa'da kayıplıklarından söz edilen çocuklar, sona ermeyen gotik kâbusun yeni rehineleri belki de.

***Paylaşmak,
kendimizi
tanımak,
gerçek
üzerine
düşünüp
hakikate bir
yol açma
umudu için
yazıyoruz.***

Bir yanda yaşamın içinde, sokakta, hayatın nabzını tutan bir Cihan Aktaş görüyoruz; diğer yanda da köşesine çekilmiş, iç dünyasına bakan, içinden dünyaya bakan bir Cihan Aktaş. Üreten bir yazarsınız ve yazının büyük zamanınızı aldığını düşünüyorum. İster istemez kimi sosyal alanlardan uzak kaldığınız oluyordur. Bu yoğun akışa katıldığınızda da yazılmamış hikâyeler eteğinizi çekeştirecek gibi. Dengeyi nasıl kuruyorsunuz ya da hangi taraf ağır basıyor hayatınızda?

Biri diğerini getiriyor, biri çok geçmeden diğerine ihtiyaç duyuyor. Sokağın sesleri ve birlikte öğrenme olmadan nasıl tanıyabiliriz ki dünyayı... Sanırım insan olarak hepimizi kuşatan aynı ikilem. Dünyayı aynı zamanda başkalarının gözleriyle de tanıyoruz, ancak her türlü tanıma kendi benliğimizde bir elekten geçirmedikçe yetersiz geliyor. Kendini haklı bilmenin sebepleri hiçbir zaman yetmiyor tek başına, bu sebepler ancak başkalarının acılarına çare arama sorumluluğuyla bir değer üretebiliyor.

İlk gençliğimde hayatın sesleri yazmamı engellemiş gibi gelirdi. Sabahları, kapı çalması, bir eylem çağrısı olmasın, birkaç saat olsun aralıksız yazabilsem, diye dua ederek masa başına geçerdim. Yazı gönlümden taşardı, öyle gelirdi bana. Daha ileriki yıllarda, çocuklar büyüyüp de çalışma saatlerim nispeten genişledikten sonra hiç de hayal ettiğim gibi saatlerce masa başında

oturamadığımı fark ettim. Sokağın seslerine her zaman açık oldu benliğim. Çocukluğumda bir yanımla içe dönük diğer yanımla deli doluydum. Kıymetli şair Nurettin Durman'ın benimle gerçekleştirme lütfunda bulunduğu Dünya Bizim röportajının başlığı, "Mahallenin Elebaşısıydım" şeklindeydi. Mahallenin çocuklarını topluma faydalı faaliyetler için örgütlerdim. Hayatımın akışı beni yazarlığa ağırlık vermeye sevk etti. Oysa beni gittiği mülteci evlerine taşıyan Gökçe Değirmen'in hayatının merkezine koyduğu şey çok daha değerli.

İnsanlar hayatlarında kırılma noktalarından söz ederler. Bazen başlarına gelen bir olay, bazen bir film, kimi zaman ise bir kitap. Kişinin, bir kitap okuduğunda hayatını değiştirecek bir düzenlemeyi göze alması da ayrıca bir cesaret işi. Siz, yerleşik okur kitlesi olan uzun soluklu bir yazar olarak, kitapla kendini değiştirmeyi göze alabilen okurları bulduğunuzu düşünüyor musunuz?

Paylaşmak, kendimizi tanımak, gerçek üzerine düşünüp hakikate bir yol açma umudu için yazıyoruz. Bu konuda şanslıyım galiba. Okuyucularım tarafından yazıyı merkeze alan bir hayata yönlendirildim, diyebilirim. Bazen hep mutsuz kadınları yazdığımı söyleyenler oluyor. Ben de, kahramanlarımın rıza arayışının konfor bozumunu yaşadıkları notunu düşünüyorum sadece. Kendini kandırarak gerçekleştirilen bir yeryüzü macerası ne büyük bir haksızlık varlığını bağış karşıсында!

Hâlimden memnun ve bu memnuniyeti korumayı sağlayacak kitaplar arayan bir tür okuyucuyu hiçbir cümle kolay sarsmaz sanırım. Aynı cümle iki okuyuşa bambaşka görünür, aynı olay, aynı akış, aynı son... Beri taraftan bütün kitapların "Ana Kitap"ı kavramak için yazıldığı hiç anlamsız bir tespit değil. Her kitap eksiktir, okuru bazen bir yerinden yakalasa da... Italo Calvino'nun *Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu'sunda* geçiyordu, kusursuz tek kitabın Kur'an olduğu. Bir kitabın hayatı değiştirmesi arka planda gerçekleşen başka türlü okumalarla mümkün olabilir sanırım. Dinleyici ve okuyucu aynı kavranılmaz fısıltıya kulak kabartıyorlar, diyor ya Cemil Meriç...

Bazı öyküler yazarı için romana kapı aralar. Son Büyülü Günler öyküsünün Bana Uzun Mektuplar Yaz'a kapı açması gibi. Bu durum, en azından kimi öykülerin sizin zihninizde canlı, yazmakla nihayete ermeyen seslenişler olduğunu gösteriyor. Kitapta gelecekte çoğalma, filizlenme, romana dönüşme ihtimali taşıyan öykünüz var mı?

Bir yazar bütün ömrü boyunca döne döne aynı cümleyi kuruyor olabilir. Yazdıklarımız bazen bir çığlık, bazen bir çağrı veya anlaşılma, anlama isteği olarak elbette yaşlandıkça yayılıyor etrafa, dağılıyor, bir etkileşimle, kazandığı yeni seslerle bambaşka içerikler kazanıyor. Hep bir anlama çabası, anlama ve yardım etme, anlatma ve yardım alma, samimi

**Italo
Calvino'nun
Bir Kış
Gecesi
Eğer Bir
Yolcu'sunda
geçiyordu,
kusursuz
tek kitabın
Kur'an
olduğu.**

bir söyleşiyi hak etme... O yüzden de bilincinize yeni çarpan bir cümle her şeyin önüne çıkabiliyor ve erteleniyor planlar. Arka arkaya yazmaya hazırlandığım üç roman var, onları tamamlayabilecek fırsatı diliyorum Allah'tan hep. Bu kitaptaki herhangi bir öykü için şimdilik geleceğe dönük bir planım yok ama pekâlâ bir cümleden bile hareketle yeni bir kurgu kendini dayatabilir.

Bu vesile ile sormak istiyorum. Biçimi ve müfredatı bir kenara bırakacak olursak, romanla öykü arasındaki geçişkenliğin sizce sınırları nedir? Veya özde böyle bir sınır var mıdır?

Mutlaka bir sınır var ki Mustafa Kutlu'nun kalın kitaplarına roman değil hikâye diyoruz veya George Perec'in incecik kitaplarını roman diye okuyoruz. Son iki öykü kitabım, biraz daha zorlasam roman olarak yayımlanabilirdi. Öyküler müstakil ama birbirine dönük göndermeler ve tema ortaklığı romana yakınlaştırıyor *Kızım Olsan Bilirdin* ile *Fotoğrafta Ayrı Duran*'ı. Her bir öykü kendi içinde bir bütünlüğe sahip olsa da sürüp giden bir hayatın kesiti aynı zamanda. Öyküde kesin sonu sevmediğim için belki de bir şeyler taşımaya başladı diğer metinlere doğru, bir tema çatısı altında yazarken zaman içinde.

GÜLHAN TUBA ÇELİK

GÖRMENİN VE İDRAKİN ÜST SINIRLARI:

MESUT DOĞAN’IN ÖYKÜ KAHRAMANLARI

Roman mı öykü mü, öykü mü hikâye mi tartışmalarının; hayattan uzaklaşıp metinlere yaklaşan postmodern eserler tufanının bir yerlerinde, işini ses-sizce yapan bir adam var: Mesut Doğan. Heceöykü’de ne zaman bir öyküsüne rast-lasam zamanı durduruyor ve beni içine alıyor. Beyaz Melek’te çaresizlik ve tevekkülün saflığı, Çember’de utanç ve kırgınlık hâlâ aklımda. Çünkü bu hikâyeler bir anda tüketebileceğimiz şeyler değil. İmajlar dünyasında, başparmağımızla aşağı doğru yollanınca aklımızdan çıkan ucuz resimlere ya da metinlere benzemiyorlar. Bazılarımız bilir, bedeli ödenmiş şeyler vardır hayatlarımızda. O sular artık bi-zimdir ve kimsenin ellerine teslim etmemiz beklenemez. Mesut Doğan öyle bir kıyıdan yazıyor hikâyesini. Bu yüzden ruhumuza dokunuyor.

Mesut Doğan’ın karakteristik özelliklerinden biri öykü kahramanlarına dair yaptığı ayrıntılı gözlemlerdir. Kişilerini öyle bir çizer ki baştan aşağı sırıa vâkıf oluruz. Fiziksel anlamda bir tarif değildir yaptığı. Aksine ruhu görür ve analiz eder. “Geldi. Kapıyı açtı. Koltuğa geçti. Ayağa kalkıp kahvesini koydu. Pencereden sokağa bakarken tüm insanları öldürmeyi düşündü.” tarzı bir yü-zeysellik yoktur onda. Bu birkaç cümleyi, bu yazı için ben uydurdum fakat az çok dergi okuru olan herkes bilir ki öyküler gerçekten o aşamaya evrilmektedir. Lüzumsuz bir telaş, gereksiz bir hız, fiiller, fiiller, fiiller... Herkes bir anda tü-ketip gitmek istemektedir. Yazan yazdığından, okuyan okuduğundan memnun değildir. Mesut Doğan’ın güzelliği, bu hız ve haz dünyasında, gerçekten gör-düğü ve idrak ettiği kahramanlar yaratmasındadır. Kimsenin kimseyi gerçekten görmediği, hele anlamaya teşebbüs bile etmediği bir dünyada, onun hikâyeleri sırf bu yüzden önemsenmelidir.

Hece Yayınları’ndan çıkan *Meczupların Görevleri* adlı öykü kitabı, daha is-

miyle bile bu yeni korkak dünyaya bir tepkidir. Modernizmin görmek istemediği, kabul etmediği, yok saydığı, toplum dışına ittiği ya da binalara hapsettiği deliler Mesut Doğan tarafından önemsenir. Çünkü Türk İslam kültüründe deli, biraz da velidir. Delilerin yanı sıra farklı adamlar vardır öykülerde. Farklılık korkulacak bir şey değil zenginliktir. “Morgcu” öyküsünde nevi şahsına münhasır bir kahraman vardır. Sık sık hatalarını düşünür ve kendini tokatlar. Bir devlet kurumunda olmasına rağmen sakallı ve cübbeli dolaşmaktadır. Muhabbeti sanki başka dünyalardan süzülüp gelmiştir. Kendi kendine konuşup kendini uyarır ve kendine nasihat eder. Helal ve haram konusunda titiz biri olduğu için yemeğini bile sefer tasınlı getirir. Öyküde tuvalet alışkanlıklarından tutun cenaze yıkamasına kadar her şey ayrıntılarıyla resmedilir. Okuru A noktasından B noktasına götüren ve götüürken eğlendiren o bildik kurmaca yapı, Mesut Doğan’da ön planda değildir. Çünkü insanı görmeyi, anlamayı ve anlatmayı önemser. Fabrikadan çıkma, bir örnek, burjuva öykü kahramanlarının yazarı değildir. “Morga gelen erkek ölüleri bazı zamanlar kontrol eder, özellikle sol ayağının dış yüzüne bakar ve orada bir nasır görürse o kişi için çok sevinir, nasır göremediği kimseler içinse çok üzülür ve kendi kendine ‘İşte sen de bunlar gibisin Morgcu, bakalım öbür tarafta ne yapacaksın.’ diyerek kendisine çıkışırdı.” satırlarından derinleşmenin boyutlarını anlarız. Ayrıntıların ve dikkatin bir anda hayatımızdan çıktığını düşünürsek bu satırlar çok önemlidir. Zira, sol ayağın dış yüzündeki nasırın neden olduğunu da unutacak gibiyiz.

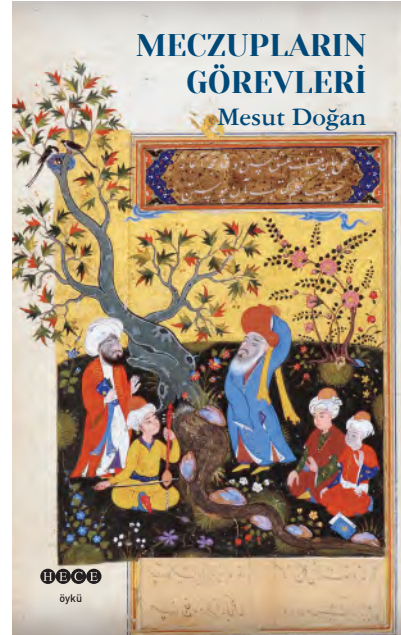
“Medcezir”de yine özel bir kahraman vardır: Çöpçü. Beş yıldır beklediği çöplerin başında durur, gelene geçene pek selam vermez, çöp tanklarını karıştırıp düzeltir, tıbbi atıkların kokusundan rahatsız olmaz, çöpte bulduğu işe yarar şeyleri kulübesine götürür. Mesut Doğan yine uzun uzun ve derinlemesine tahlil eder onu: “Her gün çöplerle yakın temas hâlinde olduğundan elleri ve yüzü çürümeye yüz tutmuş, bir çöp gibi kararmış ve pörsümüştü. Onu ilk kez kendi iradesiyle görenler bile bir anlık ürperme yaşarlar, âdeta bir ölünün mezardan çıktığı hissine kapılıp korkarlardı. Onun bu ürkütücü görüntüsü, yaşamda insanlardan uzak olma eğilimini besleyerek onu büyük bir yalnızlık ve unutulmuşluğun kıyısına taşırdı. Gözden çıkarılmış, herhangi bir toplumda yer almayan, hiçbir şeye etkisi olmayan bir yaşamı vardı. Çoğu zaman kıyıya yanlışlıkla vurmuş yabancı bir cisim gibi bu yaşama ve kendisine şaşkın gözlerle bakardı.” En yakınımızdakine bile zaman ayırmakta zorlandığımız bir çağda, yazarın sokağa ve insana gösterdiği özen takdir edilesidir. Çünkü Mesut Doğan, çevresindeki enine boyuna görenlerin de son temsilcilerindendir. Nerede okuduğumu net olarak hatırlamıyorum ama Şeytanın Genel Tarihi’ndeydi galiba. Bölümlerden birinde Avusturalya’daki yerli bir kabileden bahsediliyordu. Bu kabileden herkes geçimini hasır örmekle sağlarmış. Bir vesileyle birbirlerine hediye vermek istediklerinde yine hasır örermiş ama bu sefer daha sık örgülerle. Dağ taş za-

ten hasır, olayın esprisi ne demeyin. Örgüleri daha sık olan hasırlar doğal olarak daha çok zaman almış. Maksat da zaten en değerli şeyi, zamanı hediye etmiş. Hasır ne kadar sık dokunmuşsa, ben seni düşünerek o kadar çok zaman harcadım anlamına gelirmiş. Mesut Doğan'ın görmek için belki de aylar harcadığı öyküler benim için, sık dokunan hasırlardan. Çünkü bize zamanı hediye ediyor.

“İkinci Korku” adlı öykü hastanenin bodrum katında, evi olmayan personellerin kaldığı odada geçer. Bir adam tek katlı demir yatağını beyaz tüllerle çevirmiştir. Yaz olması, sineklerden korunmak gibi sebeplerden değildir bu durum. Sadece bir mahremiyet, kendi kişisel alanını oluşturma endişesindendir. Orta yaşlı kahramanın bir evi, eşi, çocukları vardır oysa. Ama çalıştığı yerde değil memlekettelerdir. İmkânı olmasına rağmen oraya yerleşmemesi ya da evini getirmemesi de karakteriyle açıklanabilir.

Dediğimiz gibi, modernizmin aksine Mesut Doğan öyküsünde meczuplara ve farklı olanlara en başta yer vardır. Kişilerin derinliği ve tahliller bu öyküde de dikkat çeker: “Kullandığı eşyalardan, onun yaşamının inişli çıkışlı değil de, bir tren hattında gidip gelir gibi tekdüze olduğu, yaşamın hiçbir yerinde kendisini zorlamayarak olayların doğal akışına teslim olduğu izlenimi ortaya çıkıyordu. Yatağın altında milimetrik olarak hep aynı yerde duran terlikler, hayatta en küçük bir aksaklıkta boşluğa düşebilecek, daha ilk kroşede yere yatıp kalkamayacak birisini işaret ediyordu. Elbise dolabında fazla elbisenin olmaması onun fakir ya da tutumlu olduğunu değil sanki her gün ne giyeceğini düşünmeye onları ütülemeye üşendiğini hatırlatır gibiydi.” Öyküde özellikle bahsetmek istediğim bir yer var. Kahramanımız her ay maaşını alınca önce postaneye gidiyor ve evine, eşine para gönderiyor. Ardından hiç sektirmeden her zamanki pastaneye gidip her zamanki tatlıdan yiyor. Artık öyle bir devirdeyiz ki kentleşme, ulaşılabilirlik, bolluk, ucuzluk, kredi kartları sayesinde herkes burjuvaştı. Ayakkabıları su alan bir çocuğu yazdığında klişe diyor bunlar. Aynı kişilere maaşını çektiği gün tatlı yiyen adam da klişe yahut ajitasyon gelecektir. Mesut Doğan, yokluk çeken insanların anlayıp inanabileceği öyküler yazıyor zaten. Çünkü yokluğu gerçekten yaşayan insanlar için hayat hiçbir zaman burjuvalaşmayacaktır.

“Uzun Koşu” tam da böyle bir hikâyedir. Baba, insanların yangından mal

kaçırır gibi alışveriş yaptığı avm’lerden nefret etse de oğlunu kıramaz ve hafta sonu onu avm’ye götürür. Her dükkânın ve dükkân sahibinin bir karakteri, hikâyesi ve anlatacak şeyi olduğu eski günleri yad etmektedir içinden. Aslolanın sadece alışveriş olmadığı, dert ve muhabbet ortağı olunan eski dükkânların ruhu avm’de yoktur. Kendinden menkul bir özgüvenle dolaşan ve yeni neslin raconu bir burun kıvrımayla ayakkabılara bakan oğlu nihayet ayakkabı beğendiğinde adamın aklına kara lastikleri geliyor. Yırtılan iki yanı tellerle birbirine tutturulmuş eski lastiklerin yerine alınan o güzelim kara lastikler. Bir çocuğa, “Üç gün yemek yemesek de yeni bir lastiğim olsa.” dedirten o yokluk. Sevdiği kızın ve misafirlerin önünde, okuldaki bir tören gününde dımdızlak ortada kalan yırtık lastiklerin utancı. Ezberden uçup giden şiir, rezil olma korkusu, kahr. Oğlunun sesi, babayı eski günlerden çağırıyor: “Küçük oğlu, beni alkışlayın diye bağırıyor. Eşiyle onu alkışlıyorlar. Çocuk sağ elini göğsüne koyup yerlere kadar eğiliyor ve onları gururla selamlıyor. Ayakkabılarının tabanındaki renkli ışıklar yanıp sönüyor.”

“Yıkımcı Uzun Mustafa” öyküsü ise kullan-at dünyasına bir ağıt yerine de okunabilir. Kaynatıla kaynatıla yırtılan atletlerin toz bezine dönüştüğü, toz bezlerinin yer bezi olmaya düştüğü, kanepelerinin bir süre sonra minder yüzü olduğu o devingen dünyaya ait son bireylerden biridir Mustafa. Hiçbir şeyin hemen atılmadığı, hiçbir şeyin bir anda sıkmadığı eski yaşamda yine farklı bir işi yapmaktadır. “Yıkımcı Uzun Mustafa” bir eve geldiğinde, o ev şehre göçüyor demektir. Mustafa tavana doğru uzanır ve kulağını direklerle dayar. Ağaç kurtlarının sesini işitmeye çalışır. Az ses gelen direklerle daha iyi para verir. Çok ses gelenlere az. Tavanı söker ve direkleri yüklenip gider. “Yıkımcı Uzun Mustafa” öyküsü bir çocuğun ağzından anlatılır ve çocuk evlerin böyle sahipsiz, tavana kalmasını anlasa da direklerin nereye gittiğini fena hâlde merak eder. Öykünün sonlarında ve kendi hikâyesinin başlarında, onunla yeniden karşılaşacaktır. Bu hikâyede de yine farklı bir kahraman, tüm canlılığı ve ayrıntıları ile resmedilmiştir. “Hele o tıpkı sararmış ve paslanmış, sağa sola yatmış bakımsız dişlerini bir görmeliydiniz. Kendisini bu yıkım işlerine o kadar kaptırmıştı ki ne dişlerine ne de kendisine bakmak aklına bile gelmezdi Uzun Mustafa’nın. Yıkım işi yaptığından olsa gerekti. Uzun Mustafa’yı tam olarak hiç mutlu göremedim. Ne kadar gülse de gülüşü bile bir tuhaftı. İnsanların evlerini ve anılarını yıktığı için belki de hayatın ona verdiği bir cezaydı bu mutsuzluk. O huzur dolu bir bakışı ve ruhun sükûna ermiş rahatlığını Uzun Mustafa’da görmek mümkün değildi.”

“Mavi Boncuk” öyküsü yine geçmişten, çocukluktan ve hayallerden beslenir. Sembolik anlam ve ruhun arayışı bu hikâyede biraz daha ön plandadır. Sembolik anlamın en yoğun olduğu öykü ise Bülbül’dür. “Sana söylediğim şeyleri yine sen anlayacaksın ama ben anlamayacağım biliyorum.” cümlesinde tanrısal

bir büyük plan gizlidir. “Labirent” ve “Çeyrek Adam” öyküleri yer yer kara mizaha çalan güçlü bir anlatımla ilerlerken “BMW” ve “Çanta” öyküleri ironi ile öne çıkar. Yine de hepsindeki en büyük özellik gözlem gücü, dikkat, ayrıntılar ve idraktır. Mesut Doğan’ın öykülerinde kahramanlar asla havada kalmaz. Hepsisi tüm varlıklarıyla oradadır ve bu yüzden etkileyicilikleri fazladır.

Mesut Doğan’ın sadece öykülerinde değil gezi ve şiir kitaplarında da bu duyarlılığın izlerini görmek mümkündür. *Düşlerin Son Sığınağı- Endülüüs* adlı kitabında Mallorca’dan El Hamra’ya, Cordoba’dan Sevilla’ya uzanan gezi yazıları yine derinliği ve gözlem gücüyle öne çıkar. El Hamra’da, La Gali-be İllallah yazısının önündeki yazar, orada sadece durmaz. İslam kültürünün kaybedilmiş hazinesine, masallara ev sahipliği yapan yitik odaların hepsine, sarayın birbirinden güzel ağaç ve çiçeklerine başka bir zamanın ötesinden bakmaktadır: “Güneş ışıklarının, yüzlerce çiçek ve ağaç yapraklarında pul pul, renk renk dağılarak suların sessizliğinde dinlendiği, pencerelerden, kapılardan ve bir sır gibi işlenmiş direklerden geçerek içindeki sayısız renkleri açığa çıkara çıkara bir çocuk gibi oyunlar oynadığı, bir dua gibi kıvrılan, içimize altın renkli bir hayranlıkla akan, çiçeklerin kokusuyla tütsülenmiş, insanı coşkudan coşkuya daldıran, binlerce değişik dille konuşan ayetler ve nakışların içinde bir sevgili gibi dolaştığı ve günün her saatinde bu sözlerin, ayetlerin ve şiirlerin anlamını zenginleştirdiği bu yazlık sarayda, ben de duvardaki hatlara, tavandaki eşsiz sedir ağaçlarına, kapılara ve her şeye sessizce dokunmak ve dünyanın bütün işlerinden azade, oradan oraya kayıtsızca koşturmak istiyorum.”

Mesut Doğan’ın derin duyuş ve düşüncüler içeren şairane yanı, gezi yazılarında da öykülerinde de ortaya çıkar. Şiir kitaplarından biri olan *Kırkinci Basamak*’ta “Dönüş Yolu” başlıklı çok güzel bir şiir var. Sözlerimizi o şiirden dizelerle bitirelim.

“Başboş sürükleyip durdum kendimi
Sürükler gibi ağır bir cesedi
Eve döndüğümde ne kadar azalmıştım
Boş bir çuvaldım sanki
İçimde titreyen bir alevdi hayat
Yok muydu yolun bundan ötesi”

MESUT DOĞAN’LA SÖYLEŞİ

HER YAZAR BİR NEVİ YARI MECZUP DEĞİL MİDİR?

Konuşan: Gülhan Tuba Çelik

*S*izi “fark ettiğim” öykünüzle başlamak istiyorum. Hece’de sizi zaten okuyordum sık sık fakat Çember adlı hikâyeniz tam manası ile çarpmıştı beni. Anadolu gerçeğini modern, hatta yer yer postmodern imkânlarla öyle bir yorumlamıştınız ki kıskanmamak mümkün değildi.

Tematik anlamda müthiş bir Anadolu gerçeği var hikâyelerinizde, bunu yazmayı neden önemsiyorsunuz?

Günümüzde modern yaşamda insan çeşitliliği gittikçe azalıyor. Karakter çeşitliliği, karakter zenginliği, yaşamın sıra dışılığı ve orijinallliği azalıyor. Öykü sadece karakter değil elbette ama bazı değerleri kalıcı hâle getirecek ipuçlarını nerede bulacağız? Çocukluğum başkalarının köyünde geçti. Köyde her evin bir karakteri, lakabı, yaşam tarzı ve sayısız değerleri vardı. Farklıydı. Kültürel zenginlik vardı. Ama şimdi büyük şehirlerde oturup konuşacağınız iki kişi çıkar mı?

Şiirden sonra öyküde sesimi aramak ayrı bir zorluktu. Yolu teke indirmek lazım aslında. Değişik yerlerde aramak kolay değil. Belki de yanan bir sokak lambasının altında aramalıyım! Aslında bitmiş bir roman çalışması var. Birkaç yıldır bekliyor. Oblomov’dan daha tembel bir adamı anlatıyor. Kendisi de rahmetli oldu. Üstadı bir bahar günü seyahate çıkardık. Başucuna bir tahta çakıp eşinin yazmasını bağladık. Kendisine okuyamadım nüshalarını, en çok ona üzülüyorum.

İyi ve kalıcı yazar, okurun raftan öylesine alıp okuduğunda aklındaki sorularına, sıkıntılarına ve diğer çıkmazlarına bir ufuk getiren metinleri yazan kişidir bence. Ertesi gün bir ortamda, başka bir şeyi okurken veya bir film

izlerken bir gün önce okuduğu metinler işine yarıyorsa, onları farkında olmadan kullanıyorsa, o kitap ve yazar gerçekten kalıcıdır. Bunu nasıl başaracağız? En iyi örneklerini ben Juan Rulfo, Proust, Kafka ve daha birçok yazarda gördüm. Anlatılan olayı en basit ama en derin şekilde anlatabilmek.

Sizin ve diğer genç öykücülerin yazdıklarını okurken hiç tanımadığım tılsımlı, farklı ve etkileyici bir dille karşılaştığımda çok korkmuştum. Ben sadece bir görgü tanığı gibi yalan söylemeden olayları aktarma peşindeydim. Ne kurgudan ne de diğer şeylerden haberim vardı. Ama zamanla öykünün büyüğü bir yanının olduğunu gördüm. Yaşanmışlığın kurguya dönüştürülmesi sıkıntısı ben de had safhadaydı. Yalan söylemekten korkuyordum. Oysa şiirden öyküye geçiş yapmışım! Belki de Picasso'nun "Sanat hakikat değildir, sanat bize hakikati anlamayı öğreten bir yalandır" sözünü henüz duymamışım.

Yaşanan olaylara sadık kalındıkça öykünün derinliğinin azaldığı gerçeği beni fazlasıyla tedirgin etmişti. Bunca olaylar, duygular boşa mı gidecekti? Sonra öyküyle tanıştım. Onun da kuralları olduğuyla. Bu konuda Necip Tosun'un kitapları yol gösterici oldu. *Meczupların Görevleri* 'nde bu ikilem ve sıkıntı çok açık hissediliyor. Ama sonradan yaza yaza bunu biraz aştığımı ve öyküye doğru yaklaştığımı düşünüyorum. Yurtdışı kalite denetiminde bir kurum çalışanımızın verdiği çarpıcı cevap buna çok uygun düşüyor. İstedikleri bir evrakı göstere-memişti. Başhekim onu sıkıştırıp duruyordu. Uzun süre sustu ve sonra dedi ki "Bizim sayısız dokümanlarımız vardı, onlara istediklerinden daha çok uygulama örnekleri gösterdim, çok memnun kaldılar ama onların aradığı tek evrak bu yüzlerce evrakın içinde yoktu." İşte öykü dili böyle bir şey.

Cemil Kavukçu, *Örümcek Kapanı* adlı eserinde, yazarın kendi sesine yak-

laştığında sesinin yazardan ne kadar uzağa kaçtığından bahseder: “İşte bu noktada rakiplerinin başka yazarlar değil, kendin olduğunu anlarsın. Bu fırsatı değerlendirebilirsen sesinin peşine takılıp yeni ülkeler keşfeden bir gezgin gibi keyifli yolculuklara çıkarsın. Fark edemezsen sürekli kendini başkalarıyla kıyaslayıp kıskanarak yaşamını cehenneme çevirirsin. Çok sevdiğin yazarlardan ayrılıyorsan onlar gibi kendi sesinin peşine düştüğün içindir; hâlâ birilerine benziyorsan bu yolculuk henüz başlamamış demektir.”

Öyküde ulaşmaya çalıştığım amaç, anlatılan bir olayı ve onun etkilerini en az sözcükle en anlaşılır, tesirli ve çarpıcı biçimde okuyucuya aktarabilmektir. Bunları söylerken aklıma hemen Joyce ve Juan Rulfo geliyor nedense.

Sorularımı bir hastane yöneticisine sorduğumu düşününce bazı şeyler ilginç geliyor. Yazmaya şiirle başlayıp oradan öyküye geçtiğinizi söylediniz. Şiirler, öyküler, hastane yöneticiliği. Biraz bu süreçten söz eder misiniz?

Yazmaya şiirle başladım. İstanbul’da hem öğrenciydim hem de hastanede çalışıyordum. Şiire aslında lisede başlamıştım. İlk şiirim lise yıllarında *Aylık Dergi*’de çıkmıştı. Üç adet şiir kitabım yayımlandı. Birçok antolojide yer de aldı bazı şiirlerim. Bestelenenler oldu. Hem yatılı okulda, evden uzakta olmak hem de İstanbul’da tam üç yıl hastanede yatıp kalkmak çok sıkıntılıydı. Sürekli acilde yirmi dört saat nöbet tutmak beni çok sarsıyordu. Hep dertli, sıkıntılı, organları kırık ve parçalanmış insanlarla iç içe olmak çok zor. Daha da kötüsü eşimin ve çocuklarımın da aynı meslekte olması. Bu ortam şiir altyapısını epey geliştirdi. *Kardelen* ve *Mavera* dergileri de bunu tetikledi ve ilerletti. Üniversite bittikten sonra evlilik ve yöneticilik başladı. Bundan sonra şiirden ve edebiyattan çok uzaklaştım. Taşradaydım. İstanbul’dan uzaktaydım. Hastane ortamı şiir ve öykü için hiç elverişli değildi. Bu boşluğu kalite çalışmaları (daha çok karın doyuran!) ile doldurmuşum farkında olmadan.

Sanat Edebiyat, Aylık Dergi, Maveria, Kardelen, İkinci Yazıları, Düş Çınarı, Kayıtlar, Dergâh, Şadırvan, Ardiç, Buruciye Edebiyat, Memleket, Bir Nokta... Kişisel tarihinizde dergilerin yeri bir hayli önemli görünüyor. Dergilerden ne öğrendiniz? Dergiler bize neyi öğretir?

Dergilerin işlevi ve önemi konusunda söylenecek olan çok şey var. Yazarı zinde tutan, itekleyen, cesaretlendiren, küçük hedefler koymayı ve bunları başardıkça daha ileriye daha büyük hedeflere yönelmesini sağlayan en önemli faktör dergilerdir. Her yazar ne yönde ve nasıl ilerlediğini, arkasında nasıl işaretler bıraktığını dergilere bakarak çok daha net görebilir. Dergide çıkan her öykü ile ilgili aldığı geri bildirimlerle yazdıklarını yeniden düzenleme, daha disiplinli ve sağlam bir yazma alanı oluşturabilir. Sağlam ve kalıcı bir okuyucu kitlesi oluşturmada da dergilerin önemi tartışılmaz.

Geçen gün kitaplığımda yıllarca biriken bir derginin bazı önemsiz sayılarını çöpe atıp kitaplıkta yer açmayı düşündüm. Sayıları tek tek karıştırmaya

başladım. Kendi yazılarım olanları ayırdım. Diğerlerini atmayı planlıyordum. Her ay geldiklerinde hiç ilgimi çekmeyen, alıp bir köşeye attığım bu dergilerin son kez içine bakmayı düşündüm. Tıpkı bekletilen yemekler nasıl daha lezzetli ve demlenmiş olursa dergilerdeki ilk okuduğumda önemsiz gelen yazıların ne kadar güzel ve edebî değeri yüksek olduklarını gördüğümde afalladım. Bunu siz de deneyebilirsiniz. Hiçbirini atamadım. Kıyamadım. Elime aldığım her derginin içinde saatlerce kaybolup gittim. Ama ilk çıktığında asla bu tadı vermemişti. Hepsini geri yerine koydum. Sonra öyküler ve diğer edebî türdeki yazılar keşke hep dergilerde kalsaydı, hiç kitaplaşmasaydı diye düşündüm. Kitapları lüks otellerin açık büfelerine benzetmeye başladım. Hiç sevmem açık büfeleri. İnsanın aklını ve midesini karıştıran şeyleri. Dergi edinmek, takip etmek, okumak, demlendirip tekrar okumak bir kitap okumaktan çok daha güzel ve özeldir bence.

Dergiler olmasaydı birçok yazar ve eseri gün yüzüne çıkmazdı herhâlde. Yazarların da zaman zaman iltifata, övgüye ve cesaretlendirilmeye ihtiyaçları var oysa. Ama bunu birbirinden esirgeyenlerin başında da yazarlar geliyor maalesef. Bu önemli işlevi en etkin biçimde dergiler görüyor. *Dergah* dergisinden Mustafa Kutlu, *Bir Nokta* dergisinden Mürsel Sönmez beni bu konuda çok cesaretlendirdiler. Beni zaman zaman dürtüklediler, yazmam için iteklediler. Gezi yazılarının sürdürülmesi böyle oldu. Bu anlamda Ali Karaçalı Ağabeye de teşekkür borçluyum. Çember öyküsü dergide çıktığında aramıştı. O gün çok kötü bir haber almıştım ve morali çok bozuktu. Öyküyü okuduğunu ve çok beğendiğini söyledi. Teşvik edici başka şeyler de söyledi sağ olsun. Bu bana çok iyi gelmişti. Sonraki dönemlerde zaman zaman arayıp beni öykü konusunda cesaretlendirdi. Bunlara her yazarın ihtiyacı var. Bence bir dergide yazmadan yazar olmanın çok eksik yanları var. Ayrıca *HeceÖykü* dergisinden Ali Ulvi Temel'i ve Bülent Güler'i de burada mutlaka anmak isterim. Onların da çok destekleri oldu sağ olsunlar.

Dergiler yazarın düzenli ve disiplinli bir çizgide ilerlemesini sağlayan en önemli faktörlerden birisidir. Diğer yazarların ne yaptığını, rekabeti, kendi hedeflerini ve daha sayısız şeyleri takip edebileceği en önemli gösterge dergilerdir. Bu anlamda dergilerin çok faydasını gördüm diyebilirim. Dergiler, yazarı düzenli bir yazma ve üretme disiplinine sokan en önemli araçtır. Buna dergilerin edebiyat alanındaki son yönelimleri takip edebileceğimiz en etkin araç olduklarını da eklemek gerekir.

Yeniden öyküye dönelim. Kitabınızın adı Meczupların Görevleri. Küreselleşen dünyada meczuplara yer yok. Herkes başarılı, hızlı, akıllı, pratik olmak zorunda. Biraz oyalansak çizgi dışı bırakılıyor. Böyle bir dünyada, meczupluğu neden önemsiyorsunuz?

Akıllı insanlardan ne gördük ki demek geliyor içimden. Ben de önceden meczupların bir görevinin olmadığına inanırdım. Öbür tarafta bile sorgudan sualden muaf denilen meczupları hiç hesaba katmamıştım. Ama onlardan birkaç-

çıyla yakın bir tanışma fırsatım olunca öyle olmadığını gördüm. Öykülerin tamamına hâkim olan atmosferin aslında işlerini çok iyi yapan, kılı kırk yaran, yıllar geçse de asla değişmeyen tiplerin yaşamı olduğunu ben de kitap çıktıktan sonra fark ettim. Bazıları gerçekten meczuptu ama birçoğu da (Çevirmen,

***Her yazar ne
yönde ve nasıl
ilerlediğini,
arkasında
nasıl işaretler
bıraktığını
dergilere
bakarak çok
daha net
görebilir.***

Yıkımcı, Morgcu, Bülbül, İkinci Korku, vb. öykülerde) meczup olmamasına rağmen bir meczubun sabit-kadem yaşam tarzını benimsemişti. Çevirmenle birkaç gün kalmıştım. O çile, çekilecek cinsten değildi. Adam kırk yaşını devirmiş ve evlenmemişti. (Bu arada Çerkez değildi!) Yaptığı çevirilerden para alamıyordu. Geceleri uyku uyuyamıyordu. Toplumdan kendisini soyutlamıştı. Bir şeyh bile buna zor tahammül ederdi. Bu kişinin meczuptan ne farkı var? Bir gün kendisine “Niçin bunca eziyete katlanıyorsun, çok iyi bir mesleğin var, onu yapabilirsin.” dediğimde yüzüme anlamsızca bakıp bir meczup gibi gürültülü bir biçimde gülmüştü. Kendini gizleyen, gölgede ka-

lan esas amacımın, topluma yön verecek kişilerin meczup ve yarı meczuplar olacağına inandığımı göstermek olduğunu hissediyorum bazen. Nelerden feragat ettikleri göz önüne alınırsa her yazar da bir nevi yarı meczup değil midir?

Morgcu, Medcezir, İkinci Korku... Çoğu hikâyenizde insan öyle derin ki. İnsan ruhunu uzun uzun deşeleylebilmenize hayranım. Bunu nasıl başarıyorsunuz? Yönetici olmanızın, gözlem yapabilme imkânınızın ya da çok renkli bir insan yelpazesi içinde bulunmanızın etkisi mi?

Saydığınız öykülerdeki kişiler öylesine sıra dışı ki bunu sizin fark etmenize sevindim. Çoğu insan fark etmedi. İkinci Korku’daki kahraman evli ve çocukları var. Tam kırk bir yıl İstanbul’da bir hastanede çalışıyor. Evine sadece yılda bir kez (bazı yıllar gitmediği de olurdu) harman zamanı veya bayramda uğruyor. Bu sizce normal mi? Yazılmayacak bir şey mi? İnanın günümüzde hâlâ bu tiplerden var. En son birisini tanıdım. Kendisi uzak bir şehirde müdürlük yapıyor, eşi Ankara’da bir kurumda çalışıyor. Yıllardır böyle yaşıyorlar. O hâlde neden evlendin? Ben İkinci Korku’daki dramatik olayı o öyküdeki kişiyle sınırlı zannederken (Bu kişinin büyük oğlu da İstanbul’da başka bir hastanede çalışıyordu ve o da babası gibi eve yılda bir uğrardı.) bu şekilde yaşayan birçok insanı gördüm. İyi ki yazmışım dedim.

Okumada derinleşmek, alan daraltmak ve yoğunlaşmak ne kadar önemliyse karakterleri tanımadada da bu çok önemli. Onlarla vakit geçirmek, gözlemlemek, düşünmek, bağlantılar kurmak, derinliklerini keşfetmek kolay değil. Sait Faik’in öykülerini okurken oradaki çiçek ve kuş isimlerini görünce şaşıyorum. Ziraat lisesinde okudum, o kadar çiçek ismi bilmiyorum.

Her öykünüz bu şekilde değil elbette. Kara mizah, ironi, çarpıcı bir bakış

açısının baştan aşağı hâkim olduğu hikâyeleriniz de dikkat çekici. Bunların ne-sini seviyorsunuz? Bunlar size hangi imkânları sağlıyor?

Her yazar, aslında her insan arkasında anlamlı izler bırakmak ister. Bu düşünce ağır bastığında yazarken kurgu hep geri plana düşüyor. Sağlam bir karakter, bir davranış, doğru tespit yakalama ve bunu insanlara yol gösterici biçimde sunma arzusu önem kazanıyor. Aslında olay şu; her olayın, yaşanmışlıkların ve yazmaya değer her şeyin ucunu bir hakikate, sonsuzluğa bağlama düşüncesine çok önem veriyorum. O nedenle yaşamda diğer insanlara yol gösterici, sıkıntısını giderici, ufuk açan olayları yazıya dökmeyi seviyorum. Bunları okuyucuya sunarken de çok fazla akıl vermeden, yer yer ironi, mizah ve diğer unsurlardan faydalaniyorum. Ama bunları çok da bilinçli yapmıyorum.

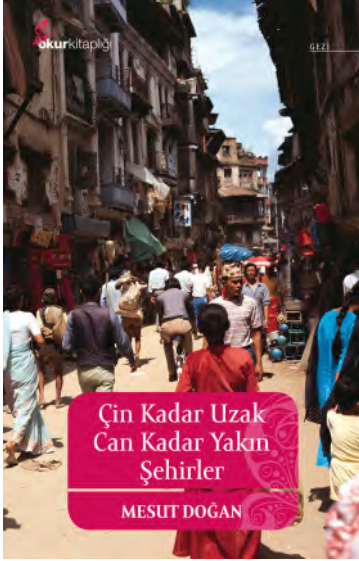
Aslında benim için topyekûn öykü yazmak, H. Ali Toptaş'ın "Hikâye kelime kusarak değil, kelime yutarak yazılır." tespitini doğrularcasına beni rahatsız eden şeylerden kurtulma aracıdır. Bu sorunuz bana İstanbul'da üç sayı çıkardığımız *Şadırvan* dergisini hatırlattı. İlk öyküyü orada yazmıştım. Babamla aram pek iyi değildi. Bu yüzden babamın yaşlanıp bir kahvehane köşesinde yapayalnız kaldığını anlatan bir öykü yazmıştım. Peter Senge'nin Amerika'da üst düzey üç yüz civarında yöneticiye sorduğu "Ne istiyorsunuz?" sorusuna hepsinin kaçmak istedikleri şeyleri yazmaları gibi aslında çoğu zaman kaçıp kurtulmak istediklerimizi yazdığımızı uzun yıllar sonra anladım.

Öykülerinizin bir kısmı da geçmişe ağıt sanki. Yokluk, hayal kırıklıkları, umut, yıkılma... Merak ettiğim bir şey var. Çocukluktaki o yutkunmalar ve iç çekmeler yahut sevgisizlik ya da yalnızlık... Belki affediliyor ama unutulmuyor değil mi?

Evet. Benim evden ilk ayrılış travmasını yaşamam erken başlamıştı. İlkokuldan hemen sonra köyden ilçeye gitmiştim. Bu çok yıpratıcıydı. Sonra yatılı lise hayatı ve peşinden üniversite ve çalışma hayatı başladı. Evden hep uzakta kaldım. Hâlâ da uzak sayılırım.

Size yine bir Anadolu örneğiyle cevap vermek istiyorum. Çocukken kırlarda toprağı huni gibi içe doğru kazılmış (toprağı çakılmış huni gibi) şekiller görürdük. En dipte gizlenen karınca yiyen bir böcek olurdu. (Karınca aslanı deniliyor şimdilerde, bizim zamanımızda öküz götü denilirdi.) Bu huniye yanlışlıkla düşen bir karınca ya da böcek yüzeyleri kumlu olduğundan kayarak huninin dibine düşerdi. Tehlikeyi görüp korkuyla huninin tepesine tırmanmak için dakikalarca çabalarla sonra. Ama her çabası onu yorar ve yukarıya yaklaştığı bir anda gücü tükenip, ayakları kayarak çaresiz dibe düşerdi. Birden toprağın içinden kerpeten gibi bir böcek ağzı çıkıp karıncayı çit diye belinden ısırır ve toprağın içine çekip yerd. Kendimi o karıncaya benzetiyorum kimi zaman. Bazı gerçeklerden kaçamıyorsunuz. Mazi yaşandı ve geride kaldı kurtulduk diye sevinirken öyle olmadığını görüyoruz yaşıyoruz ilerleyince. Mazi, çocukluk, acı-

lar hepsi bir olmuş ve önümüze tuzağı kurmuşlar. Çaresiz çırpına çırpına o ger-

çeklerle yüzleşmeyi sürdüreceğiz. Herkesi o dünya hunisine düşmüş karıncaya benzetiyorum. Biz geçmişten kurtulduk diyerek huninin tepesine kadar geldiğimizde hiç umulmadık bir anda gücümüz tükeniyor ve geçmişe teslim olmak zorunda kalıyoruz.

Biraz da gezi yazılarınızdan bahsedelim. Önce Çin Kadar Uzak Can Kadar Yakın Şehirler sonra Düşlerin Son Sığınağı Endülüs, gözlem gücünüz ve ayrıntılara olan hâkimiyetiniz bu kitaplarda da gösteriyor kendini. Gezi yazıları fikri nasıl başladı, oturup nasıl uzun uzun yazabildiniz ve en önemlisi bunların sizin için anlamı neydi?

Gezi yazıları fikri farkında bile olmadan kendiliğinden oluştu. Olayları, yaşanmışlık-

ları yazıya dökerken bir şair önce şiir için malzeme arar. O yoksa diğer türleri zorlar. Ben de bütün türleri zorlamama rağmen bir şey çıkmayınca öylesine gezi yazısı tarzında notlar almaya başlamıştım. Daha sonra bunları daha derli toplu hâle getirmeye çalıştım. Ortaya gezi yazıları çıktı.

Kalite çalışmaları nedeniyle yaklaşık on yıl edebiyattan uzak kaldım. Bu çalışmalar yurt dışına uzanınca birçok ülke ve şehirleri görme imkânım oldu. Yurt içinde de sayısız şehirde yetişkin eğitimleri veriyordum bu dönemde. Anadolu insanını yakından tanıma olanağı doğdu. Bir yazarın kendi insanını ülkesini tanımasının ne kadar önemli olduğunu anladım. Her şeyin kitaplardan değil de daha kestirme bir yol olan hayattan öğrenildiğine şahit oldum. Bu gezilerde ister istemez öylesine aldığım notlar sonradan bazı yazar arkadaşların yönlendirmesiyle (Mürsel Sönmez, Mustafa Özçelik vb.) gezi yazılarına dönüştü. Sonra kendim de bu yazı türünü sevmeye başladım. Edebî kaygıdan uzak yazmak bir nevi özgürlük veriyordu. Böyle başladı ve devam etti. En son Erzurum’la ilgili yazdım.

Gezi kitaplarımı okuyup seyahatlere çıkan birçok arkadaş biliyorum. Bazıları gezi yazısı yazmaya başladı. Bu tür etkileşimleri görmek beni çok sevindiriyor. Seyahat insanın kendisini tanımasında çok önemli bir faktör. Bu tür kitaplara da her zaman ihtiyaç var.

Öykü yazmaya devam ediyorsunuz. Yeni kitap bekliyor okurlar sizden. Peki şiirlerle aranız nasıl. Şiir yazmak biten bir türkü müdür yoksa vazgeçemeyeceğiniz bir tutku mu? Ve gezi yazıları. Var mı aklınızda başka yerler?

Güzel yazdığımı sanmıyorum. Çünkü başkalarının yazdıklarını okuyunca onları daha çok beğeniyorum. Buna siz de dâhilsiniz, öyle ki “Babaannemin

Sandığı” öyküsü beni perişan etmişti, Kürt, Duvar, Evsizler Şarkı Söyler ve diğer öyküler de öyle. Babaannemin Sandığı öykünüzdeki en basit bir eşyayı ve ayrıntıyı ihmal etmeyen derin ve sistematik anlatım bana bir körün o harika hafızasını hatırlatmıştı. O kadar çok ve iyi yazarlar var ki, kimi zaman bırakayım bu alanı az kişinin yazdığı bir alana kaçayım diyorum. Herhâlde kendi sesimi bulamadım.

Şiirle aram iyi değil. Şiir gözümü korkutuyor. Her zaman bir basamak üstte duruyor. Yazmak elbette bir tutkudur, zorunluluktur, kaçamayacağınız hunidir (yukarıdaki). Başta içine düşmeseydik iyiydi. Şimdi öyle bir şansımız da yok maalesef.

Gezi yazıları için gezmek, görmek gerekiyor. Yolculuk ise masraflı bir şey. Uzun süredir hiçbir yere gidemiyorum. Yolculuk, Hariri’nin Ebu Zeyd’i gibi sayısız kılıklarla beni kandırmaya çalışsa da onu atlatıyorum. Ama bu kaçmanın faydası yok bunu biliyorum.

Son soruyu da okurluğunuza dair olsun. Okuma süreci nasıl başladı. Kimler size güzel vakitler geçirtti? En çok kimlerle olmayı sevdiniz? Bundan sonra başucunuzda kimleri görmeyi istersiniz?

Önceden düzensiz bir okuma süreci vardı. Ne buluyorsam onu okuyordum. Şiir yazmaya başlayınca şiir kitapları, öyküye başlayınca öykü ağırlık kazanmaya başladı. Fakat sonradan tespit ettiğim önemli bir şey var yazarlar için. Raflarda yıllarca okudum diye üzerine not aldığım edebî türden her eseri aslında gazete okur gibi okuduğumu fark ettim. Bunu nasıl anlıyorsunuz? Bir gün raftan bir şiir kitabı alıp bir şiir okurken ondaki derinliği görüp daha önce neden bunu fark edemedim dediğinizde aslında derin ve yoğun bir okuma yapmadığınız anlaşılıyor. Kısacası her eseri okurken yoğunlaşma becerisi gösterebilmek, altını çize çize defalarca okumak, okurken derinleşmeyi sağlıyor. Zaten en büyük sorunumuz okumamak değil, yoğunlaşma becerisi gösterememektir. Az ama yoğun okuma yazara daha çok birikim sağlayacaktır şüphesiz. Anlamadan sayfalarca kitap okumanın bir faydası olmayacaktır.

Günümüzde o kadar çok yazar var ki. Bazen “Okuyandan çok yazan var” diye korkuyorum. Her yazarın öne çıkan akılda kalan öyküleri var. Ama bir de her sıkıştığımızda ilerleyebilmek için bakmak zorunda kaldığımız yazarlar ve eserleri var.

Juan Rulfo, Borges, Kafka, Andrey Platonov, Virginia Woolf, Italo Calvino, James Joyce, Proust, Hermann Broch ve Stefan Zweig bunlardan bazıları ama hepsi değil.

Bundan sonra başucumda benim tarzıma uyan ve bana ufuk açan yazarlar olarak Juan Rulfo, Platonov, Kafka, Joyce, Gülhan Tuba Çelik (bu asla bir iltifat değil), Rasim Özdenören’i görmek isterim. Belki bunlara henüz keşfetmediğim yenileri de eklenir kim bilir.

İLK KİTAP SÖYLEŞİSİ

EMİN GÜRDAMUR:

FANİLİKLE KUŞATILMIŞ BİR VAROLUŞA GÖZLERİMİZİ AÇTIK

Konuşan: Merve Koçak Kurt

Atları Uçuruma Sürmek bir ilk kitap... Öykülerine dergilerden aşına olduğumuz Emin Gürdamur'un ilk öykü kitabı. İçindekiler, “Atları Uçuruma Sürmek, Kahverengi Zarf, Güneşin Öbür Batışı, Karanlık, Dağdaki Sesler, Yeşil Perdeler, Kiraz Çiçekleri, Serander Kuşları, Allah'ın Yazıları, Vaveyla, Yüzleşme, Sahne, Zehirli Yağmur, Kızılağaç Yaprağı, Çürüme” ve “Boşluk”tan oluşuyor. Fazlalıklardan arındırılmış ve durul(tul)muş bir dil göze çarpıyor onun öykülerinde. Bir ilk kitap olmasına rağmen oldukça yetkin sayılabilecek niteliklere sahip. Şimdi, sizleri Gürdamur'un kendi “hikâyesi” ile baş başa bırakayım.

“Atları Uçuruma Sürmek”le başladınız... “Uçurum” dediğiniz... Bazen yaz(g)ı mıdır?

Uçurum'un zihnimizde pek çok karşılığı var. Pek çok çağrışımı. Ama bana her şeyden önce kapanmayan mesafeleri hatırlatıyor. Bu açıdan da yazgıyla ilintili. İlintiyi fark etmeniz şaşırtıcı. Atlar ve uçurum, bir metafor olarak bile yan yana gelirken huzursuzluk çıkaran iki kelime. Çünkü atların yazgısı uçsuz bucaksız koşmak, uçurumların yazgısı ise derin bir durağanlığa bekçilik etmek. Yaşamımız boyunca bu iki duyguyla pek çok kez yüzleşiriz. Hesaplaşırız. Fakat *Atları Uçuruma Sürmek* öyküsü özelinde konuşacak olursak, orada kontrolden çıkmış bir vazgeçiş, bir sitem ve sanırım biraz da isyan dili egemen. Bu yanıla kitaptaki diğer öyküleri temsil edebilecek bir kuşatıcılığa sahip olduğunu düşünüyorum. Neticede kitabı bir tasarım olarak ortaya koyuyorsunuz ve bir yerden

başlamanız icap ediyor. Öyküler kitaplaşıırken yazara yeni bir kurmaca imkânı veriyor. Okurun sizi hangi öyküyle selamlayacağına, hangi yoldan yürüyeceğine karar veriyorsunuz. Âdeta kapıyı, selamlığı, misafir odasını yeni baştan düzenlemek gibi.

Öyküde karar kılışınızın hikâyesini alsak kısaca sizden...

Açıkçası yazıyla ilişkim erken yaşlarda başladı. İlkokulda tuttuğum günlükler hâlâ duruyor. Sonraki yıllarda da yoğunluğu artıp eksilen bu ilişkinin hayatımda bir tür kaçamağa dönüştüğünü fark ettim. Okumak ve yazmak, çevremdeki hayatı test edebildiğim, gerçekliği sarsabildiğim yegâne imkândı. Nedense burada aklıma bir ırmakta gizlice yıkanmak geliyor. Bununla birlikte ne insan durduğu yerde duruyor, ne de hayat. Sürekli bir yuvarlanış hâlindeyiz. On yıl önceki soruların, sorunların, ilgilerin, arayışların şimdilerde hayatımda ciddi bir karşılığı yok. Bir değersizlik atfederek söylemiyorum. Değişimin kudretine dikkat çekiyorum sadece. Yoksa insan eninde sonunda geçtiği yolların toplamı oluyor. Teolojik ve felsefi okumalarla geçen yoğun ve yorucu yılların yazdıklarımın sirayet etmesi kaçınılmaz. Ama sanat, hayatı ve onun etrafında dizili meseleleri daha incelikli, daha hakikatli yerinden anlamanıza vesile oluyor. Biçimin hakkı biçime, özün hakkı öze. Öykünün, özellikle modern öykünün, pek çok imkânı içinde barındırdığını, yazara dil, kurgu ve muhtevaya dair zengin seçenekler sunduğunu fark ettikten sonra kararımı vermiş oldum. Nispeten gecikmiş bir karar. Ama gecikmeyi, havanın kar toplamasına hamledip kendimi teselli ediyorum.

“Yaşamın kendini temize çekirtmekten gocunan ağır yüzünü her dağıtmak istediğimde aklıma gelen kuş civıltılarını yaz. Bütün insanları ben yaratmadığım hâlde affettiğimi yaz. Duvarlarda hayata ve ölüme dair korkunç şüpheler gezindiğinde yeşil perdelerin nasıl dalgalandığını, öfkeyle nasıl yüzümü dövdüğünü yaz. Dünyanın yazmakla onarılmayan yanına denk gelen bir kadının,

ucunu mürekkebe banmadan yazan o tuhaf kalemiyle şakağını nasıl yokladığını, ölümü bir böceği dürter gibi nasıl dürttüğünü yaz. Camdaki ölü sinekleri yaz.” denmiş “Yeşil Perdeler”de...

Yazı ile kurduğunuz “bağ” nasıl oldu da bu kadar kavi olabildi?

Yeşil Perdeler özel bir öykü. Ondan yaralar taşıyorum. Bazen metinle kavga edersiniz. Ona sataşır, onu hırpalarsınız. O da eli kolu bağlı oturmaz, mukabelede bulunur. Her şey bittiğinde iki dost gibi sarılmaktan başka çareniz kalmaz. Çünkü birbirini aşındıran kayalar eninde sonunda bir uyuma erişir. Yazarken eksilmek veya çoğalmak böyle bir şey olsa gerek. Meşhur bir söz vardı, insanlar yüz yüze baktıkça kendilerinden ödün verirler, diye. Yazar ve yazı ilişkisinin de buna benzediği kanaatindeyim. Öykülerimde yazmak imgesini sıklıkla kullandığımı ben de fark ediyorum. Yazmak, kalem, kelam malumunuz olduğu üzere kadim bir gerçekliğe yaslanıyor. Kaderimizin, davranışlarımızın hep kalem ile kayıt altına alındığına, yazıldığına dair derin bilgilerle bezeliyiz. Zaman zaman, “Yazıyı putlaştırmayalım.” türünden şeyler duyuyoruz mesela. Gerçekten akıl alır gibi değil. Şuna benziyor, “Nefes alıp vermeyi putlaştırmayalım.” Zaten sonradan hızlıca fark ediyorsunuz, yazıyla irtibatını salt mesleği veya geçici hevesleri üzerinden kuran kimseler ilk ışık kırılmasında ona ihanet ediyorlar.

**Ölüm ve
hayat, omuz
omuz vererek
günahı,
sevabı, iyiliği
ve kötülüğü
birlikte
uyandırıyor.**

Hayatın anlamını getirip yazıya mı bağlamak istiyorum? Elbette! Eğer ortada bir anlam varsa, bunun bir bütünlük içinde olduğuna dair güçlü sezgiler içindeyim. Tam da burada, hayatın anlamını getirip yazıya bağlamakla o bütünlüğün hararetini yüzümde hissetmiş oluyorum. Çünkü yazıyla kurduğum ilişki uzun yıllar ikili bir ilişki olarak kaldı. Bunu size kestirme bir yoldan nasıl anlatabilirim diye düşünüyorum. Sa-dece yazı başındayken yüzüm kızarıyor, desem, sanırım ona verdiğim anlam da vuzuha kavuşur. Sesimi-

zin gündelik hayatın ve ezberlerin içinde boğuntuya gelmesine yazıyla başkaldırıyoruz. Daha ne olsun.

Öykü dilinizi kurarken nelerden ilham alırsınız; doğduğunuz, büyüdüğünüz topraklardan devşirdiğiniz s/imgeler nelerdir?

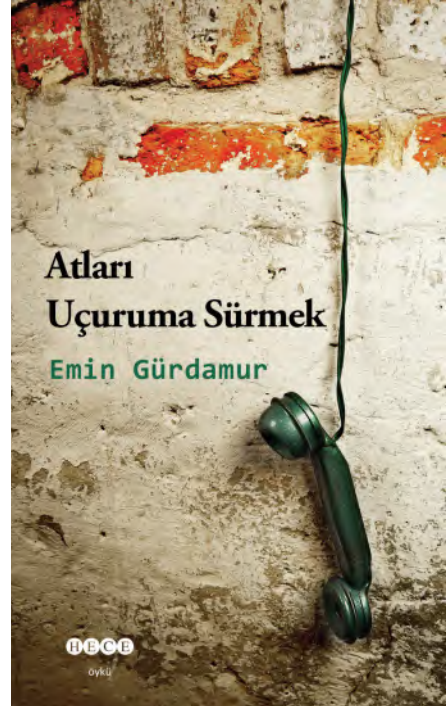
Sondan başa doğru cevap verecek olursam. On beş yaşına kadar yemyeşil bir denizin içinde yaşadım. Şehir bir başkalık olarak hayatıma sonradan girdi. Bunun öykülerimde kullandığım imgeler üzerinde belirleyici olduğu muhakkak. Hatta bu açıdan kendimi şanslı bile hissediyorum. Bilirsiniz, çocukluk insanın peşini bırakmaz. Onu bir kuyuya atmış olsanız bile, sizin için o, kuyuya atılmış bir ahtapot olarak orada durur. Kollarını uzatabildiği kadar uzatır. Size dokunamazsa rüyalarınıza dokunur. Neticede yazarken insan dönüp kendi dağarcığına, birikimine bakıyor. Orada kendisine içtenlikle işmar eden simgeleri, imgeleri

tercih ediyor. Yağmur, ırmak, dağlar, orman... Aslında modern duyarlıkların çerçeveleyerek duvara astığı, böylece hayatın dışına ittiği şeyler. Ama ben doğanın ve onun bizde uyandırdığı hislerin uzun vadede terk edilebilecek nimetler olduğunu sanmıyorum.

Öykü diliyle ilgili sorunuza gelince, sanırım meseleye şuradan başlamam gerekiyor. Kurguyu kafamda bitirip yazıya oturduğum nadiren oluyor. O bahtiyarlardan değilim. Kelimelerle temas etmeden adım atamıyorum. Ama en baştan, kesinlik içinde bildiğim bir şey var. Yazmak için can attığım duygu! Bundan emin olmadan yola çıkmıyorum. Söz gelimi, insanın insana sahip olamayacağına dair his. Bu his tarafından köşeye sıkıştırılmadıkça öyküye başlamam imkânsız. Başlayınca his kelimeleri, kelimeler cümleleri, cümleler kurguyu inşa ediyor. Az önce söylediğim gibi, yazdıklarım öncelikle kendi işime yarıyor. Sonrasında okur giriyor devreye. Her şey olup bittikten sonra. Bunun okura bir haksızlık olduğunu düşünmüyorum. Aksine insanın kendine iyi gelecek malzemeleri, iyi gelecek biçimi seçmesi ve titizlikle inşa etmesi, okura bir saygı, bir nezaket göstergesi. Söylediğim duygu, kendi dilini beraberinde getiriyor. Aslında onu ben bile her şey olup bittikten sonra görmüş oluyorum. Öykülerimdeki sonlar gibi.

“O resim şimdi incecik bir çerçevenin içinden şaşırtıcı bir serinkanlılıkla bana bakıyor. Yıllar, ondaki acımasız sükûnetten bir şey eksiltmedi. Sadece kirazların çiçek açtığı günlerde üzerine ayartıcı bir tül iniyor. Bazen, acaba diyorum, acaba zamanı tutup tersinden mühürleyen ben miyim?” diyen “Kiraz Çiçekleri”nin diliyle sorayım. Zamanı mühürlemek için mi yazarız? Ya da siz ne/ler için yazıyorsunuz?

Biraz öyle. Zamanın ne olduğunu anlamak için elimizi her uzattığımızda bir yanma hissiyle kendi kovuğumuza çekiliyoruz. Onun yaratılmışlığı, göreceliği karşısında aklımız her seferinde mağlup olmakla yazgılı. Beri yandan fanilikle kuşatılmış bir varoluşa gözlerimizi açtık. Buna bir varoluş demek için bin şahit gerek. Ne kadar saklamaya yeltensek de, yazmak bu anlamda “bin şahit tutma” teşebbüsünden başka nedir ki? İnanmak istiyoruz. Şairin dediği

gibi, yaşadıklarımıza inanmak istiyoruz. Nereye kadar? İçgüdülerimiz bunun bir önemi olmadığını söylüyor bize. Ölene kadar, kıyamete kadar veya sonsuza kadar. Ne fark eder? Bir hava kabarcığının içinden bütün bir varlığı ve yokluğu anlamaya çalışanlar için bunun bir önemi olduğunu sanmıyorum. Bazı anları mühürleyerek, bazı anları unutarak yürüyoruz. Sıradan olanı yazıyla eşeliyoruz, onu bir skandala dönüştürüyoruz. Mühürleyerek, sırlayarak ondan anlam devşirmeye çalışıyoruz. Şimdilik bunun güzel bir fikir olduğunu söyleyebilirim.

“Ölümü yaptıklarıyla gölgeleyen şiir gitti, renksiz, tatsız, kurşundan heykel gibi bir evlat acısı kaldı. Ölüm işte, böyle yayılmış gelir. Gelir ve kendinden önceki sonraki bütün kaleleri birer birer yıkar.” demişsiniz “Kahverengi Zarf”ta... Ölüm, hayatımızdaki belki de en büyük gerçeklik iken, öykülerinizde de oldukça büyük bir yer kaplıyor. “Hayat-yazı-ölüm” ilişkisi sizin için ne ifade ediyor?

Hayatla ölümün iç içeliği bana her zaman göz kamaştırıcı gelmiştir. Kimi düşünürler, ölümsüzlük hâlinde insanın tutkuyla sevmeyeceğini bile söyler. Haklılık payları büyük. Ölüm, fizikötesi ve soğuk bir gerçeklik olarak yüzümüzü avuçlayıp kendine çevirirken bile, fiziki alana tutunmamıza yol açıyor. Yani ölüm fikri, hayatı kışkırtıyor. Adem’in ölümsüzlükle ayartıldığını hatırlayacak olursak, ölüm düşüncesinin neleri dölediğini de anlamış oluruz. Bu anlamda, hayatın kaynağı ölümdür, dersek abartmış olmayız. Ama ölümle hayat arasındaki en çarpıcı kavrayışı, modern hayatın ve modanın ölümden beslendiğini söyleyen Baudelaire’de görürüz. “Moda, ölümün kadın aracılığıyla kışkırtılmasıdır. Ölüm her tehdit ettiğinde o değişmiştir; tazedir, yenidir.” der Baudelaire. Ölüm ve hayat, omuz omuza vererek günahı, sevabı, iyiliği ve kötülüğü birlikte uyandırıyor. Aralarında bir fark kalmıyor son tahlilde. Belki de şöyle bir uyarılma yapmanın tam zamanıdır: Sanatın hammaddesi hayat olduğu kadar ölümdür de. Yazmak, burada nasıl bir anlama tekabül ediyor? Bence o da diğer bütün eylemlerimiz gibi bu iç içeliğe tabi. Tozuma bu iki kapıdan türüyor. Belki iki ayna demeliyim. Yaşam ve ölüm adlı birbirine bakan bu iki aynanın ortasında, sonsuz yansımalar sağanağında, kalemin payına düşenlerin sandığımızdan fazla olduğuna inanıyorum.

“Bu, bir yol hikâyesi...” dersek “Atları Uçuruma Sürmek”le nasıl bir yola çıktığınızı düşünüyorsunuz? Burada “yol” nedir ve kimdir “yolcu” aslında?

Kayda değer tek yolculuğun, insanın içine doğru yapılan yolculuk olduğundan şüphem yok. Diğer bütün yollar orada anlam buluyor çünkü. Evreni, insanın varlığı anlamlı hâle getiriyor. Mesela, kör bir adam için karşıdaki dağ vardır diyebilir miyiz? Bir insanda aksetmediği zaman dağ ne kadar dağdır? Açıkçası karanlığın ve aydınlığın, iyiliğin ve kötülüğün insanın içindeki aynalarla gerçeklik kazandığına dair fikrisabitim var. İnsanın içindeki kuyulara eşdeğer kuyular yeryüzünde var mıdır, bilmiyorum. Tabii böylesi bir yolculuk kimseye çiçek bahçeleri vaat etmez. Bu yolda yıkılan tabular, tutuşan hatıralar var. Dikenli telleri çıplak ellerle kenara çekmek var. Özgürlük bir miktar kana-

ma istiyor. İnsanın kendi biricikliğini ortaya çıkarması bedelsiz olmuyor. Kitap bu yolculukta bir nefeslenme, bir muhasebe imkânı.

Yazma pratiğiniz nasıldır? Nasıl çalışırsınız/yazarsınız? Ünlü heykeltıraş Rodin'in dediği gibi 'mermerdeki fazlalıkları attığınızda geriye heykel mi kalıyor'?

Heykel betimlemesi tam olarak benim yazı mesaimi anlatıyor. Gündüz işim icabı, akademik yazılarla haşır neşirim. Akşamları ve özellikle gece bana ait. Bir iş disiplini içinde değil, zamanla artan bir tutkuyla her gece birkaç saat yazıyla oyalanıyorum. Doğumlarım, savruluşlarım, fetihlerim hep o saatlerde tecelli ediyor. Bundan mahrum kaldığım günlerde bir eksiklik duygusu içinde başımı yastığa koyuyorum. Yarım kalan bir öyküye her seferinde baştan başlıyorum. Çünkü araya giren saatlerin ne getirip ne götüreceği belli olmuyor. Metindeki ritmin, ahengin başka türlü korunması zor.

"Bir fikre yaslanan öyküler" yazarken üsluptan taviz vermemek için neler yapıyorsunuz?

Bunu bir iltifat olarak almak istiyorum. Okuduğum öykülerde zamanla gizli bir tasnife gittiğimi fark ettim. Galiba öyküleri, bir fikre yaslanan ve yaslanmayan diye ikiye ayırıyorum. Burada fikirden kastım elbette siyasi, kültürel angajmanlar değil. Zaten siyasi meseleler, öyküyü ifsat etmek için can atar. Ben fikir derken daha kökten, daha derinlikli bir kodlamadan bahsediyorum. Biçim değişir, muhteva değişir. Zaman ve mekân değişir. Ama insanın hakikatle temas anında kalbinde beliren ağrı hep (on binlerce yıl) aynı kalmıştır. Öykücü, bu büyük ve evrensel duyumsamalarla kendi medeniyet havzasında yanıp sönen duyumsamaları harmanlayabildiği ölçüde bir ses kazanacaktır. Aksi hâlde bize tercüme eser okuyormuşuz hissi uyandıran metinlerden kurtulamayacağız. Bununla birlikte öyküye konu edilmeyecek bir mesele olduğunu sanmıyorum. Sınırlar, üşengeç insanlar içindir. Eğer yeterince ince işçiliği göze alırsanız en mahrem olanı bile öyküleştirebilirsiniz. Hem edebiyat üsluptan başka nedir ki? Üslupta verilecek tavizin, özü de berhava edeceğini düşünüyorum. Ama onu muhafaza ederseniz, önünüzde açılmadık tek kapı kalmayacaktır.

***Kayda değer
tek yolculuğun,
insanın içine
doğru yapılan
yolculuk
olduğundan
şüphem yok.***

Yazmak- yaşamak dengesi diye bir şey var mı sizin için? Yazı ile yaşam arasındaki sarkaç nasıl salınıyor yazarken siz?

Kulağa hoş gelebilir ama yazıyı hayatla, hayatı yazıyla telafi etmek son tahlilde acınası bir durum. Öykü söz konusu olunca, metinle arama mesafe koyamaktan mustaribim. Deşenin ve deşilenin aynılaştığı anlarda doğal olarak ortaya biraz kanamalı metinler çıkabiliyor. Sarkacın, yazının ve hayatın lehine ama benim aleyhime salındığına dair bir tedirginlik içindeyim. En azından bugün böyle. Yarının yüzünü ise zaman ve yol yontacak. Hiçbir şey nihayete ermiş değil.

ÖYKÜ

ZEYNEP SATI YALÇIN

KÖPÜKLÜ GECE VE ÇOCUK

Köpüklü bir gecenin içindeydik. Karanlığa inat dopdolu bir ışıkla aydınlatılmaya çalışılan bir engin su vardı duvarlarla aramızda. Suyu batıp çıkan bir koca yılan ve yılanın boynunda bir adam, adamın kucagında güzel mi güzel bir kız çocuğu vardı. Adam bir eliyle yılanın kafasından çıkan boynuzlardan birini tutmuştu. Diğer eliyle çocuğu tutuyordu. Çocuk, kafasını yılanın boynundaki adamın uzun saçlarına, uzun sakallarının arasına gömmüş düşünüyordu.

Yılan koca gövdesiyle kıvrıla kıvrıla yükseliyor, hızla aşağıya iniyor, suyun yüzeyinde beyaz köpüklerin arasında dansını sürdürüp sonra yine aniden yükseliyordu. Kıvrılmaları azalınca adamın saçını sakalını yastık yapan çocuk kafasını kaldırıp parmaklarının arasından korkuyla etrafına bakıyordu. Etrafta alkışlar, ısıklar, müzik, danslar, sigara dumanları...

Suyun etrafında yükselen binalardan birinin balkonundan yukarıya bakıyordum, kara bir gökyüzü uzanıyordu. Suyun üstü köpük köpük kabarmış, sahile taşmış, dans eden insanların ayaklarının altında sönüyordu. Yılanın alçalıp yükselmesiyle artan köpükler sönenlerin yerini alıyordu.

Ellerdeki bardaklar geceye çarpıp kırılıyor, bir mum gibi usulca sönüyordu. Ötede bir çığlık, diğer yandan gelen coşku dolu çığlığa karışıyor, kimin ne dediği ne yaptığı tam olarak anlaşılmıyordu. Kimse kimseyi duymuyor, anlamıyor, herkes sadece yılanla eşlik etmiş kıvranıyordu.

İncecik bir ses duydum. Bir haykırma, bir kedi yavrusu miyavı, uçmaya çalışırken düşen bir yavru kuş ciklemesi, ne bileyim boğulan bir çocuk çığlığı demeye dilim varmıyor ama öyle işte, boğulan bir çocuk çığlığıydı gelen incecik ses.

Yılanın homurtusu, insan kahkahası, kıvrılan bedenlerin sesi, bardak şakır-

tısı, ayakların yerle çatlak patlak yusuvarlak oynar gibi çıkardığı ses arasında o incecik sesi aradım. Bir şey vardı, bir tehlike, bir incinme, ne bileyim bir yardım çağrısı işte... Yok, tekrarını duyamadım. Suyun üstündeki köpük tepeciği büyü-yordu gittikçe. Altında bir kımıldı vardı.

Uzarlara döndü bakışım, uzun binalardan upuzun karanlığa. Aynı binalarda, aynı ışıklar altında, aynı duygular mı bilmem ama benzer hayatlar yaşayan insanlara baktım. Köpükler suyun üstünde beyaz bir dağa dönüşüyordu.

Her şey aniden sustu. Yılanın homurtusu, bardak şakırtısı, ayak oyunları, insan sesleri sustu. İşte duyduğumu herkes duydu, dedim. Herkes, sessizlikte bu sesin tekrarını aradı. Daha zayıf daha ince bir ses geldi. Ne kedi ne kuş yavrusu; bu ses, insan yavrusu sesiydi.

Yılan son bir kıvrılışla suyun üstüne iniş yaptı. Üstündeki adam, kucağındaki kızı kıyıya bıraktı. Kızın terlikleri köpükleri ezerek köpüklerde kayarak yürüdü. Kız, başını yeşil pembe çiçekli bir eteğe gömdü. Yılanın boynundaki adam, inip kıyıya çıktı uzun saçlarını sakalını uzun parmaklarıyla düzeltti.

İnsan yavrusunun sesi çoğaldı, köpükten dağın altında kalmış sesini duyuramamıştı çocuk. Bir insan el uzattı, çekip aldı kıyıya, nefesini kontrol etti, yuttuğu suyu geri boşaltmak için ayaklarından havaya kaldırdı. Sus pus izledik hepimiz insan yavrusunu. Yılanın boynundaki adamın kucağındaki kız, fazla izleyemedi. Kafasını bu sefer kıllarla kaplı iki sütuna gömdü.

Uzun saçlı adam, havasını indirince kalın ağır bir kayışa dönüşen yılanını topladı, tekerlekli el arabasına koyup kalabalıktan uzaklaştı. Dansçılar, terli insanlar uzaklaştı. Sessiz bir araba yaklaşıp insan yavrusunu ve ona el uzatanı alıp gitti.

Ben tarumar olmuş, ıssız kalmış suyun çevresini izledim. Yenilgiden sonra terkedilmiş bir şehre benziyordu. Bir adam tek başına, suyun çevresini sönmemiş köpükleri ve kırık camları süpürüyordu. Gökyüzü hâlâ kapkaraydı. Yatağıma uzandım, kafamı yastığıma gömdüm, ıslaktı. Yastık kılıfının altından fırlayan tüyler yüzümü tırmalıyordu. Kafasını gömen kız çocuğu hâlâ kafasını gömmek için bir yer arıyor muydu? Acaba sudan çıkan insan yavrusu hâlâ hayatta mıydı? Ortalık ağarana dek uyuyamadım.

DÜRDANE ÇINAR

KALMAM İÇİN BİR ŞEYLER YAP

*“Anahtar deliğinde huzur bulacağını
sanar örümcek, ölümü bulmuş.”*

-Leonardo da Vinci

Gittikçe başka bir şeye dönüşüyordum. Sokakta yanımdan gelip geçenler, ofisteki çalışanlar, yatağımdaki kadın hiç kimse, hiç biri fark etmiyordu bunu. Kimse içimde olup bitenleri bilmiyordu. Bir sabah uyandım ve saçlarımdaki beyazları eskisi kadar dert etmemeye başladım. Hatta mayalı hamuru andıran derimi ve arzın cazibesi karşısında direncini yitiren erkekliğimi bile... Çocukluğumdan beri iştahla yediğim tek tatlının şimdi midemi bulandırıyor olması da dert değildi artık. Gazetelerdeki haberlerin hiçbirisi, özellikle eli kulağında bir üçüncü dünya savaşı, türlü kıyamet senaryoları zerre kadar umurumda değildi.

Karım o akşam benden süt ve ekme almam için markete gitmemi istediğinde, gözlüklerimin üzerinden bakıp ona sütün ve ekmeğin umurumda olmadığını söyledim. Yıllardır ödediğimiz ev kredisinin son taksitini geciktireli üç aydan fazla olmuştu. Yalnızca son taksitten koca eve haciz geldiğinde, tuhaftır, karım da benimle birlikte bunu pek dert etmiş görünmedi.

Kutulanmış eşyalarla tıka basa dolu küçük salonumuzda oturduğum yerden yağmurun şiddetini giderek arttırdığını duyuyordum. Hem koridoru hem de pencereyi gören tekli koltukta, tasasız ve yaşamasıydım. Bir anda gözlerimi koridorda uzayan o gölgeye çevirdim. Gölge, sessizliği ortadan ikiye bölerek yaklaştı. Karımdı. Elinde tekerlekli bir valizle salonun tam ortasında durdu. Ağzından çıkan ve daha kulağıma ulaşmadan solan kelimelerin içinden çok azını seçebiliyordum. Artık dayanamadığını söylüyor, yanılmıyorsam, evet, ağlıyor-

du. Emin olmak için uzağı gösteren gözlüklerimi alıp yüzüne dikkatle bakabilirdim. Ama uzak denilen o yer kesinlikle umurumda değildi.

“Kalmam için bir şeyler yaparsan, kalırım” dedi karım. Gerçekten de henüz giymediği yağmurluğu ve oldukça özensiz hazırlanmış valiziyle kalmak istiyor gibiydi. İyice seçemediğim yüzüne bakarak, kalıp kalmaman umurumda değil, dedim. Der demez sesim ağzımdan çok uzak bir yerde, çok derinlerde korkunç bir hırıltıya dönüştü. Yeniden pencereye çevirdim başımı. Yağmur aynı kararlılıkla yağmaya devam ediyor, zihnim karanlık bir orman gibi uğulduyordu. Çok geçmeden bir taksi yanaştı evin önüne. Taksinin güçlü ışıkları perdeleri açık cama yansıyor. Camdaki yağmur damlaları bu güçlü ışıklarla renkleniyor, yanıp sönen minik kırmızı led lambaları andırıyordu. Karımı üzerinde kırmızı yağmurluğuyla taksiye doğru yürürken seyrettim. O yağmurluğu ne zaman aldığımızı hatırlamaya çalıştım. Bir an arkasını dönmesini, camdaki yüzümü açık seçik görmesini istedim. İstek yerini çok çabuk isteksizliğe bıraktı. Karım arkasına bakmadan bindi taksiye ve ıslak yolda hızla gözden kayboldu.

Ev hiç olmadığı kadar sessizdi şimdi. Bir şeyler dinlemek istedi canım. Plaklardan rastgele bir tanesini seçip pikaba yerleştirdim. İş üstündeyken uyuya kalan bir yarı-tanrıdan söz ediyordu şarkı. Ritmi bir alçalıp bir yükseliyordu. Ses bir andan sonra artarak salona yayıldı. Karanlık biçim değiştirdi, evin her noktasına sokuldu. Koltuklara, perdelerle, en çok da üzerime sindi. Gök ada kümeleri, yıldız enkazları, sönük yıldızlar hatta kara delikler ve küçük kütlelerinden dolayı hiçbir zaman yıldız olmayı başaramamış zavallı cisimcikler, evrendeki tüm karanlık maddeler dönüştüğüm şeyi o an duyumsadı. Karanlık zihnim aralandı: Bir zamanlar kendimle barışabilmem için inanmaya ihtiyacım olduğunu düşündüm. O ihtimal! Tüm hatalarımın günün birinde bağışlanabileceği ihtimali... Bunu bilmek gerçekten iyi gelirdi.

Şimdi kendimle barışmak hatta bağışlanmak umurumda değildi artık. Duvarlarım göğe yükselmeden katılaştı ve dev sarkıtlar gibi üzerime doğrulan şeylerdi sanki. Kaygı etimi kemiriyor, içimin sınır tanımazlığı beni korkutuyordu. Zaman zaman, genellikle uykudan hemen önce, bir çocuk gibi yakarabilmeyi özlüyordum. Şimdi bunların hiçbirisi umurumda değildi neyse ki.

Başımı dağınık düşüncelerimden hızla kaldırdığımda kolona asılı boy aynasında bulanık yüzümü gördüm. Gözlerim, bendeki bir şeydi. Tutmayan kavramayan bir şey. Aynaya doğru hızla yürüdüm. Salona bir anda sıcak süt ve ekmek kokusu yayıldı. Nefesimi tuttum. Birkaç kararsız adımdan sonra, tek seferde aynanın ardına geçtim.

...

Yarı yolda taksiciye geri dönmek istediğimi söyledim. Şişman taksici homurdanarak geri döndü ilk sapaktan. Eve vardığımızda yağmur yavaşlamış, yerini çoktan kara bırakmıştı. Valizimi almadan taksiden indim. Beyaz yağ-

murluğum taksinin ışıklarıyla sanki biraz kırmızıya çalıyordu. Koşarak çıktım merdivenleri. Kapıyı anahtarla açarken tahminimden fazla heyecanlandım. Hiç olmadığı kadar sessizdi ev. Taksinin güçlü ışıkları perdesiz cama yansıyor. Oradan da yerdeki irili ufaklı cam kırıklarına... Bir elimle duvarı yoklayıp ışığı açtım. Boğazına saplanmış iri bir ayna parçasıyla salonun tam ortasında öylece yatarken buldum onu. Usulca yaklaştım. O ayna parçasında kendi yüzümü seyrettim bir süre. Telaşlandım neden sonra. Tutup karanlık kollarından kaldırmak istedim onu. Uzanıp iki karanlığı birden kavradım. İçimin ürperdiğini, nefesimin kesildiğini, kalbimin tam boğazımda kanlı, cılız bir yumru gibi attığını duydum. Bulanık yüzü çoktan solmuştu. Ardına kadar açık kalan gözleri bendeki bir şeydi artık. Tutan, kavrayan bir şey. Dudakları içine çekilmiş diriliğini bütün bütün yitirmişti. Güçlkle çekip çıkardım gırtlığında saplı duran ayna parçasını. Ruhunun kalan kısmı da çıkıp gitti oradan. Yüzüme sıçrayan kanı yağmurluğumun koluna sildim. Yağmurluk kanın aydınlığında biraz daha kırmızıya çaldı. Usulca kulağına eğildim ve fısıldadım: “Kalmam için bir şeyler yaparsan, kalırım.”

YUNUS NADİR ERASLAN

YALNIZLIK KORKUYA BENZER

Uzunca bir koridordan geçilirdi arka bahçeye. Bahçeye açılan kapının orda bir sürü karanlık şey üşüşürdü gözüme. O kapıya her yaklaştığımda ürperirdim. Çocuğun biriydim o yıllarda. Bir çocuğun nesi varsa benim de vardı onlardan. Kelimelerim yoktu mesela. Dedemin taş plağı da olmadı hiç, radyosu da. “Neden yok?” diye sorduğumda “Almancılar getirmiyorlar!” diye hayıflanırdı. Ben de Almancılara kızardım. Şükür iki göz oda bir de küçük bahçemiz vardı.

Ne diyordum?

İşte o karanlık geçitten geçtin mi, küçücük bir bahçe karşıladı beni. Dedem evin arka tarafını çevreleyen devasa kayayı balyoz maharetiyle kırıp, -tıpkı Ferhat’inki gibi- genişleterek otuz yaşında gördüğüm amfi tiyatroya benzer bir mekân elde etmişti. Ben işte bu bahçeye her çıkışımda bir çılgılık savurur, o karanlık geçitten geçerken yaşadığım tüm korkularımı dışarı fırlatırdım. Ben yankıyı o bahçede keşfettim. Sesim koşup bana dönüyordu. Oysa ben sesimin bana dönmesini istemiyordum.

Bir oyunmuş bu. Yalnız bahçede oynanan... Sonra bunun bir monolog olduğunu öğrendim. Tek kişilik gösteri de denebilirmiş. Oysa bu oyunda seyirci yoktu. Ben oyun demiyordum. Oyun nedir onu da bilmiyordum.

Bahçe içim gibi kuytu bir yerdi. Yukarısı dağdı, daha yukarısı gökyüzü. Her şeye, herkese kapalı yalnız içime açık bir yerdi. İçimden bahçeye keşke bir geçit yapabilseydim de o karanlık yerden hiç geçmeseydim.

Nun harfîni öğrendiğimde “İşte bu benim bahçem!” demiştim. Çok sevinmiştim adımdaki ‘nun’u görünce.

Bir kuru ağaç dikmiştim bu bahçeye. Bir kuş gelir de konuşuruz diye.

SERCAN CEYLAN

BİR ADAMIN ÜRPERTİSİ

*“Ne yapmışsa korkusuna rağmen yapmıştı
hayatı boyunca. Yoksa çoktan kaybolup gitmişti.”*

Oğuz Atay, Korkuyu Beklerken.

İttirdiği kâğıtlara salya sıçratır gibi baktığını eminim benden başka fark eden bir yığın insan var. Hem de her biri hemşire, sekreter, vardiya şefi, kurum müdürü veya ne istersen bulabileceğin bir çeşitlilikte. Anarşist, sadist ya da daha türlü kitap yaşayanlara da rastlanır. Arasan bulursun fakat hep üşenme gelir, atıl kalıp oturursun oturduğun yere ve kült, nostalgik bir iç çekişe mecbur kalırsın, muhatapların kayboluverir. Elimde tuttuğum kâğıtlara hâlâ bakıyorken arkasında bir tekerlekli sandalyenin gıcırdadığını duydu, ben de duydum. Akşamleyin 9.45 civarıydı. Günlerden Perşembe. Danışmaya baktık aynı anda, sakindi ortalık, hayat memet endişesi hissedilmiyordu, sonra kaldığımız yerden devam.

Tufan Altındemir Hastanesi’ndeki morgun o arsız, sinsi soğuşunda kaç yıl kaldım demişti? On beş yıl mı, on yedi, yirmi beş yıl, otuz muydu yoksa? Bir ara soluk almasını, lakırtıyı kesmesini her şeyden çok istedim. Rakamları yutuyordu ve dolaylı olarak sanki -hem kendinin hem de kim bilir kimlere ait olan biricik- yılları, saatleri de yutmuştu. Pek gelen giden olmayınca o bakımlı saçlarını yolduğunu, yolunan saçların kısmen yerdeki mermerleri kapladığını da sözlerine ekledi. Hemen kanmadım ama kanmış göründüm. Eh, bir adam daha yeni tanıdığı biri tarafından kolaylıkla inandırılabilir, kandırılabilir ve eğer ciddi bir önlem almazsa bu adam, gelecekte onu bekleyen kritik durumlarda kararlarını kontrol bile edebilirdi. İşimi sağlama alıp topladım kendimi. Tam olarak inanmadığımı hissettirecek miktarda şüpheyi, tedirginliğe biraz makas

payı da bıraktım

Geçen ay, Şubat'ın son Pazartesi günü gizemli tavırlarla tanışmaya ikna etmişti beni, bütünüyle kendimde bile değildim. Buğulu ve tekinsiz bakışlarına rağmen, “ne olacak” demiştim, “derdim başımdan aşkın zaten”, nihayet “bu fukaradan ne çıkar” deyip girmiştim lafa. Birilerine güvenmeyi becerebildiğim zamanlar küçüklerle, teyzelerle, akranlarımla katışıksız, inatsız bir sohbeti ertelenebilir fakat vazgeçilmez bulurdum. Asabiyete ve nefes darlığıma birebirdi bunlar. Hem de boğuk ve çoğul organizasyon içerisinde domine edilen kahrımı hafifletici etkileri vardı. İlk cümlelerimizi kurmamızı da bu sağladı ama pes dedim, ne tanıdım böyle birini ne de işittim o ana kadar. Birkaç gün sonra hissettiğim duyguların garipliği arttı. Zihnimde çöreklenip kaldı ve çaresini sorup soruşturmakta buldum. Zaten hastane küçük bir ilçede bulunuyordu. Çalışanlar birbirini tanır, hastalar da az çok aşına sayılırdı. Kısacık bir yoklama. Anlatanlar, bunlardan birinin yeşil birinin mavi gözü pırlanta gibi ışıldıyordu, kan kırmızı meyveler yüklenmişti biriye, “siz” diyorlar, “siz bir şey görmediniz ki daha”,

“Tutuklanmadan önce Emniyet Müdürlüğünde görevliymiş bu, sabıkası ilk orada başlamış, her şeyden önce rüşvet, usulsüzlük, yolsuzluk.” Karısına yaptıkları da konuşulurken duyanın gözleri fal taşı gibi açılıyor. Alışacağımlı söylüyorlar ha bugün ha yarın. Neye? Bin bir türlü huyuna alıştırmışım. Alışsan da yanaşma diye de tembihliyor anlatanlar oysa yanaşmanın mümkün olmadığı hastanenin en ürkütücü yerinde, tek başına çalışmasından belli olmuyor muydu, yine sadece ben mi görüyordum bunu, sanmam.

Yaptırmaya mecbur olduğum konsültasyonlar sırasında kırmızı koltukların birine çökmüş temizlik kovalarını kurcalıyordu. Bir bez parçasını alıp fırlatmıştı yere. Üstüne basa basa karartmıştı sonra. Kimsecikler yok. MR odasının ürkütücü tıktırılarda kulaklarım. Tufan Altındemir'e lanetler savurarak gelişi... Yürürken burnunu çekip elleriyle ağzındaki yağı silişi... Soluk duvar kâğıtlarını zevkle koparışı... Hepsi bir bir canlanıyor gözümde. Şu kâğıtları verip kurtulmaya odaklanacağım. Gece yarısına kalmaya hiç niyetim ve mecalim yok. Son kez. Geri verip gideceğim. Yavaş adımlarla yaklaşırken salya sıçratır gibi bakmıştı o tıktırılarda orada. Söz vermiştim, evet. Sözümü tuttum. Karaladıklarını okudum fakat katrana bulanmış hissi veren bu sayfalarda ne denir, duygu yok veya cüzi miktarda insan yoktu, yani hepsi kara olarak kalmıştı beyazın üzerinde. Hakkında daha bir tek şey duymadan, o ilk sahneyi anımsıyordum sık sık.

“Allah belasını versin, düzeltemediler. Her yer pislik, dedim de ama cidiye alan yok.” Bodoslama giriyor lafa, hep böyleydi. Anında karşılık vermek üzere o ilk tanışmalardan önceki ürpertinin geçmesini beklemeden geçiştirdim.

“Sanki iyi gibi yerler. Kapılar, tavan falan.”

“Berbat, berbat.” O zaman bir bildiği vardır diyerek korkunç merak etmiştim.

“Görevli misiniz burada, daha önce pek gelmediğimden, bilemedim.”

“E tabii çok normal siz bilmezsiniz, buralar genelde benden sorulur, adım Ali.” Sesinin buyurganlığında belirsiz bir hâkimiyet seziliyordu. Kırıışmış yüzüne birkaç tel düşmüştü kır saçlarından. Başka yöne bakmamdan korkuyor gibiydi. Bir şeyler bekliyordu benden.

Kovaları almak için cılız bir kadın geldi o sıra, büyük ihtimal temizlikçiydi bu. Ters ters bakmıştı. Ali hafifçe omuz silkerek burnunu çekip devam etti.

“Şu yerlere, tavana, kapılara bir bak. Uyardım da hemen temizlettim. Pırıl pırıl oldu. Bal dök yala. Lüks apartman dairesine benzedi, e bilirim işimi ben.”

En başında kirli olan yerler ne ara temizlendi de pırıl pırıl oldu anlayamadım. Gayet emin konuşmasına bakılırsa muhakkak bildiği var diye düşünüyordum, muhakkak.

“Siz ne olarak çalışıyorsunuz burada, Tufan Altındemir Hastanesi epey büyük. Diğer ilçelerdekine nazaran demek istiyorum.”

“Morg bölümündeyim ben, orada bölüm başkanayım.” Tek başına çalıştığı bölümün bir de başkanı olduğunu bilmiyordum. Morgun bir başkana ihtiyaç duyduğunu da fakat o böyle söylemişti. Anlamsızca gülümsedim o an.

“Ne güzel, ne güzel.”

Artık ilgim monotonlaştı. Çevre. Yaşam. Duyargalarım körelmiş bir bıçak ağzı kadar işlevsiz, etkisiz ve oyalayıcıydı. İlaçlarımı almak üzere son gelişimde elimdekileri verip çıkmaktan başka bir şey düşünemiyordum. Ali’nin bende bıraktığı izlenim yaşayan bir insandan ziyade çamura saplanan gövdeye benziyordu. Zar zor bitirdiğim roman taslaklarıyla da artık zehirlenmeyecektim. Gram hüneri olsa elimden geleni yapacaktım ama kalem, bu adamın elinde enjektöre dönüşüyordu, yazılanlar da lağım, timsah bağırsağı ve ağdaya. O kadar ısrar etti. Tarihi roman yazacakmış. İçinde Oğuzlar, Hunlar vb. geçecekmiş. Çok da bir şey söylemeden kenarlara düştüğüm kısa notları göstermekle yetindim. “Bunlara dikkat et, umarım olur. Bol bol çalış.” diye de istemeden tembih ettim ama o korku, birinin ondan başka yöne bakacağı korkusu ifadesinden eksilmiyordu ve sözcükleri tonlayışına kadar yapıışmıştı. Birkaç şey daha söyleyip artık yüzüne bakmadım. Alışkanlık olmuştu.

Mayıs’ın ortalarında, ilçeden ayrılmak üzereydim. Dayımları görmek için Bandırma’ya gitmem gerekiyordu. İlçeyi, burada yaşananları belleğimde canlı tutarak ve ne yaparsam yapayım onları öldüremeyerek hazırladım. Giderayak, acilin kapısında gezinirken gördüğümde, hakkında çoğu şeyi biliyordum artık. Hastaneyi yaptıran Tufan Altındemir’in reddettiği oğlu Ali Altındemir’i, babasının halka çektiirdiklerini, malını mülkünü. Hatta aslen Balıkesirli olduklarını bile öğrenmişim. Anlatanlar söyledi hepsini. Ağzından baklayı çıkarmazdı yoksa o, katiyen. İşte o son gördüğümde, kapıda bir garipti, garipti ama hâlâ salya sıçratır gibi bakmaya devam ediyordu.

ABDULBAKİ İŞCAN

MEZARLIK ZAMBAĞI

Eteğine kurulduğun şu dağların heybetine bakıp da öyle zannedersin. Öyle gibi görünür ama öyle değildir. Zirvesinde soluklanmak isteyen yanın olabilir ama göğe doğru yükseldikçe senden uzaklaştığını fark edersin. Âşıklar hiç de yabancı olmamıştır bu dağların; anaların, bacıların çokça ahını almışlığı, keder büyütmüşlüğü vardır. Yüceliği ile durur diye bilirsın ama yoktur, derdine ortak diye düşünürsün ama geçit vermez öyle her gördüğüne. Oysa herkes alnında bir dağ taşır durur. Ne ki dağ dediğin yüksek olur, gururu sever, geniş olur, yalnızlığı sever; gölgesi korkutucu bir ayazdır, pusuyu sever, sır saklamayı bilir, gizli kalmayı sever. Gölgesine sığınarak hayatta kalamazsın, mağaralarında nemli kokularla kendini onaramazsın, yatamazsın, uyuyamazsın. Kuru soğuğu insanın içini kurutur, elinin ayağının uyuştüğünü görürsün de bir şey edemezsin. Dağa güvenme yıkılır derler, dağ yıkılmaz ama seni yıkabilir. Her bir yamacına özlem ekersin ama karınca bile yürüse dikkat kesilmelisin, hâkim bir yerde olmalısın, uykudaki kelebeklerin kanadı oynasa haberin olmalı; pusuya düşebilirsin, çapraz ateşe alılabilirsin. Yanabilirsin, yanarsan yakabilirsin. En kötüsü de ayrılığın verdiği kalp yangınıdır bilirsın, başlarsa söndüremez kimse, sevenlerini üzebilirsin.

Göçmen kuşlarının kanatlarının tozunu atmadığı bir zamandı. Cemre henüz hiçbir yere düşmemişti. Bahar yaygısını sermemiş, çiçekler ince boyunlarını göstermemiş, kardelenler yürekleri ısıtmamıştı. Sakalar bulutlardan henüz yağmur getirmemişti. Gündüzler sancılı gecelere dönmemiş, geceler gündüzlerle birlikte bir taze gelinin feryatlarıyla kanamamıştı. Karın eksik olmadığı Karacadağ'ın biçimsiz kayalıklarında bu feryatlar yankı bile bulmamıştı. On beş yirmi haneli köyün tam da ortasına ateş olanca acısıyla düşmemişti. Umutlar siyah elbiselerini kuşanmamış, yas giysilerine bürünmemişti. Var ile yokun dört

duvar arasına sıkışıp kaldığı bu yerde uzun zamandır sesi duyulmayan keder daha depreşmemişti.

Acı haber, kış rüzgârıyla birlikte verimsiz topraklardan besinini alarak ve yıkılmamakta inat eden terk edilmiş kerpiç evlerin yamacından dolanarak köye ulaştı. Ne olduysa işte o zaman oldu. Gecenin bir vaktiydi, yavaş adımlarla, isteksizce geldiler. Gelişleriyle birlikte oldukça sakin bir kar yağdı ama kimse farkına varmadı. Geceydi, üstelik ateş her yandaydı, Hasan şehit oldu dediler.

Dağ taş koymayıp sınır boylarını karış karış ezberleyen, ezberlemekle kalmayıp kendini o dağın taşın bir parçası hâline getiren, bununla da kalmayıp ayaklarının yere değen en zayıf noktalarını kurumaya fırsat bulamayan yaralara teslim eden toprağı sevdaya dönüştüren Hasan Onbaşı ile aynı yerinden vuruldu Kezban Gelin. En can alıcı yerinden, kalbinden... Yani en zayıf ve en güçlü yerinden... Topuklarını örten saçlarının beyazla aniden buluşması da, dilini damağına rabtedip dudaklarını öfkesizce mühürlemesi de o anda oldu. O anda başka bir şey daha oldu. Geceye aydınlık bir çarşaf gerildi. Yükünü almış bulutlar telaşa düştü, yerle gök arasında ne kadar kanatlı varsa gökyüzünde yer aradı. Sonra sisler ardında ay belli belirsiz kendini gösterirken rüzgâr fırtınaya doğru yol aldı. Dağ dağ yükselen feryatların yağmurla karışık çağlıtı, kuytuları garipsemeden kendine yer buldu.

Zamanın kısa aralıklarından kocaman bir acı sızdı yüreğine ve karanlığın elinden bir mil çekildi Kezban Gelin'in gözlerine. Neyi kaybettiğini anlayamadı Kezban Gelin, boşlukta bir an yalpaladı, ardından eşi duyulmamış bir feryat kopardı. İşte o günden sonra gözlerine yerleşik sürmenin ıslaklığını kurutmayı, köyünün şefkatli toprağına emanet etti. Ve ömrünü bir mezarlık taşının altına serili bıraktı. Yağı kesilmiş kırık camlı bir kandil gibi kaldı öylece.

Dağ hep kar olsun istedi, karın gelişiyse nesi var ise kaybetti. Artık çöle bahar gelir de bu dağlara gelmez, çiçeklerin gözleri açılır ama dağın haberi olmaz. Mehabetine de kimse bakmaz, sahraya kendini vurur da onun karşısında dahi kimse durmaz. Bin dereden su gelir de her bir köye, bir derenin suyu eteğinden akmaz. Yamacına kurulmuş o kadar çorak köyün, o kadar çorak köyün o kadar insanının hayalleri umutları kurur da artık bu dağa yaslanmaz. Yalnızca yaslanan, mümkündür ki yaslanır gibi görünen bir iğde ağacı bir de onun dallarını muhafızı bellemiş matem hücresi kalmıştı; taşlarında mayalanan sancının elbisesini kuşanan, yuva olmaya yeterli zamanı bulamamış Kezban Gelin'in evi.

Evin ön duvarına büyükçe bir bayrak astılar, cümle kapısına Hasan'ın ayakkabılarını koydular ve bir yoksul alıp götürene kadar ona dokunmadılar. Yedi gün kapısı hiç kapanmadı evin, yedi gün ışığı hiç sönmedi. Yedi gün boyunca komşu köylerden başsağılığına gelenler, yanlarında yiyeceği içeceği de eksik etmediler.

Bir müddet, sertleşmiş pamuk yatağına sessizce kıvrılıp, soğuk duvarlardan

medet bekledi Kezban Gelin. Her seferinde merhametsiz nefeslerin darbelerine karşı koymayı beceremeden inledi ve dilini alıştırdığı duaları kalbinin en sessiz köşelerinde tekrarlayıp durdu.

Bir zaman sonra tabiplerin deva bulamadığı çıban gibi bir yara peydahlandı boynunda. Hiç de önemsemedi. Toprağın bilindiği kadar bilinirdi oysa onun derdi. Çeyiz sandıklarındaki kurumuş gül tomurcukları gibiydi, hangi yanına dokunsalar, kül ufak dağılır giderdi. Bez bebeklerin cansız bedenlerine ısırap olmasın diye saklı tuttuğu birkaç hayalden başka bir şeyi kalmamıştı. Renksiz umutlarını kendince beyaza boyanmış yarınlara hapsettiğinde kocaman bir sessizlik de sızmıştı içine. Susmayı seçti, hem de ölümüne olanını. Her şeyden uzaklaşmayı ve kavuşmayı, sığınmayı, hem de en itaatkâr hâliyle sığınmayı. İçine yar olan sessizlikle çaresizliğin sağlam ağlarında buldu kendini ve ona ısırgan şifasıyla sarıldı.

Köyün üzerini mütemediyen kederli bir örtü gibi kaplayan ve dolup dolup bir türlü içini boşaltamayan bulutların, her mevsim ölen ve sonra yeniden hayat bulan zambakların, hele de mezarlık zambağının, gökkuşağının, göçmen kuşlarının, bu toprakların, hatta Karacadağ'ın... Canlı cansız ne varsa her bir şeyin acıklı bir hikâyesi olduğunu Hasan'dan defalarca dinlemişti Kezban Gelin. Sevdigine sevgisini ispat için ölmenin mümkün olabileceğini, hatta dirilip tekrar can vermenin şiddetle istenebileceğini... Tüm bunları dinlemişti de kulağında devamlı çınlayan ölümü bir yere koyamamıştı. Acının başlı başına bir sığınak olan yüreğe ne ölçüde ağır geldiğini, göğsünde beliren seçilmiş bir sızı ile ancak o zaman anlayabilmişti. Daha birçok şeyi anlamıştı; ölümün kuytularından bakınca, içindeki donmuş sazlığa nasıl dalınacağını ve yüreğindeki kırıklarla nasıl dışarı çıkacağını, bir kederin bilenmiş yüzündeysen başka kederlere ihtiyacın olup olmayacağını, vakitsizce sunulan bir göç hikâyesinin aşkın hangi soluğundan neşet edebileceğini ve kalbine üflenmiş bu solukla yalnızlığı kuşandığında ne yana başını yaslayabileceğini... Ve Hasan ile ilgili ne varsa her bir şeyi dar vakitte okunan selanın ardından anlamıştı...

Bir ağtın içli tınısına bulanmış bu yanık ses neye dokunduysa içine aldı, ateş oldu yaktı. Sonra son cümleye ulaşmadan duyulan hıçkırıklarla sesin eriştiği ne varsa döküldü, yanık ses kesildi, ağladı, köy ağladı. Kasvetin şiddetini solurken bir ara nefeslendi hoca sonra tekrar ağladı. O an dünyada hiçbir ana benzemedi; göğüs kafesleri hiç bu kadar sıkışmadı, kar hiç bu kadar gönül üzgünlüğü ile yağmadı, rüzgâr hiç bu kadar kederli dolaşmadı evlerin etrafında. Ve acının, insan gönlüne yamanmış her bir parçasına ilmek ilmek işlenmesi de hiçbir zaman bu kadar uzun sürmedi.

...

Matem yurdu olmayı kabullenmiş Kezban Gelin'in iki odalı evinin kapısından içeri başınızı uzatacak olsanız sizi bir döşek bir yastık ve bir de yorganın ha-

ricinde gerekli gereksiz tüm eşyalardan arındırılmış dört duvar karşılar. Kirişler üzerine serilen hasırların bir nebze de olsa havalandırmayı sağladığı ahşap tavan çökecek gibi görünür gözünüze. Aynalı gaz lambasının ve hemen bitişiğinde asılı Kur'an'ın, evin demirbaşı olarak yıllardır yerlerini muhafaza ettiğine ikna olmuş bir şekilde ister istemez şahitlik ederdiniz.

Mevsimlerin değişken yüzü evlerin duvarlarında alışılmadık bir değişime uğrayıp da kalın naylonla sıvanmış pencerelerden birinden içeri sızsa dahi odanın kâfur kokusuyla mücehhez yerleri kendinden bir şey kaybetmez, taşıdığı yükü üzerine kızgın demirle vurulan bir damga gibi yapıştırır sonra o kokuyla sizi yaşamaya mecbur kılar.

Pencereden dışarı bakmış olsanız, kapılarının önündeki karı kürüyen yaşlı birkaç kadını, kalın kendir ipinden örme küçük sandalyesi ile tezeklerin arasında zayıf bedenine yer bulmuş mor poşulu ihtiyarı, ortalık yerde devamlı gezinen tavukları, köpekleri... Her şeyi görebilirdiniz. Hasan'ı da görebilirdiniz buradan. Karacadağ'ın göğsünde bir çiçek gibi duran Şehit Hasan Camii'nin yanı başında küçük bir yer işgal eden köy mezarlığını ve oradaki al bayrağı ve hemen altındaki dağın bağrından yontulmuş Hasan Onbaşı'nın mezar taşını.

O mezar taşı oraya dikildiğinden beri Kezban Gelin, Hasan hariç hiç kimseyle bir kelam dahi etmedi. Gündüzleri kayalıklarda gezindi, geceleri köy mezarlığının duvar diplerine sığındı. Kendi kuyusunu içinde taşıyarak Hasan'ın yanını ev edindi. Soğuğa soğuk, sıcağa sıcak demedi. Her günün her vaktinde toprağın üzerine onu kucaklar gibi yatar, saatlerce öylece dururdu. Her seferinde "Ben geldim." derdi ve her seferinde yüreğinde büyüttüğü ayrı bir ağıt yakardı. Yerden göğe doğru hızlıca tırmanan oradan da tekrar yere aynı süratle inen ağıtları hiçbir engel tanımaz, toprağın nabızıyla insaninkini birleştirir, acı olup Kezban Gelin'in yüzünden akardı.

Bir bayram gününün sabaha ulaşan kısmında Hasan Onbaşı'nın mezarının başında, feryadını köyün evlerinden içeri ışıksız odaların duvarlarına son kez asılı bıraktı Kezban Gelin. Sonra karlı toprağı çocuğunu kucaklar gibi kucakladı. Kınası solmuş ellerini kurumuş çiçeklerin üzerinde onlara dokunmadan bir müddet gezdirdi. Karını temizlediği toprağı bir yandan okşarken bir yandan da mühürlü dudaklarını araladı. "Ben geldim." dedi. "İçimdeki fırtınaları sana ulaştırmaya geldim. Beraberimde her biri bir dileğimizi hatırlatsın diye üç de zambak getirdim, senin dokunup da koparmaya kıyamadığın mezarlık zambaklarından. Yaşayamadığımız mutlu günlerin olsun istedim biri, biri olmayan çocuklarımız adına dursun toprağında, bir diğeri ise ben olayım istedim. Sana olabildiğince yakın olayım istedim. Beraber olalım istedim. Sana uzakken uzandığım her şeyde bir ıstırap, yutkundüğüm her kelimede bir acı ve içimde bir savaş var şimdi, teslim olmuş insanlar var ve onları teslim alanlar. İşte ben de sana teslim olmaya geldim. Şimdi başucuna diktığım şu kuru çiçekler gibiyim,

susuzum ama sudan uzak değilim, senin kadarım, senin olmadığın kadar varım. Küçük bir umut gönder bana. Tereddüdüm yok inan, geldiğim gün hiçbir eksikim kalmayacak, girdiğin kapıdan beni de al içeri, zira tanır toprak beni.”

“Yaprak ağaçtan düşünce rüzgârın oynacağı olurmuş.” Kezban Gelin de rüzgâra sığınarak ayakta kalamam dedi de kurdun kuşun yoluna vurdu kendini. Dağlara inat Dicle’nin suyuna kapılarak gitti. Ak güvercin kanatlarında kıızıla boyanarak gitti. Geride bir acı tebessümden başka da bir şey bırakmadı. Gittiğinde kızıl kıyamet kıştı. Havada alışılmadık bir sis vardı. Kar evlerin boylarını misliyle aşmıştı; köy çeşmesi kemik gibi buz tutmuş, ığde ağacı dalındaki birkaç ığde ile donup kalmıştı.

İBRAHİM HALİL ÇELİK

İKİNCİ EV

Tezgâhtaki kanı temizledik. Cesedi çelik tezgâhın üzerine koyduk. Vücudu solgundu. Cildi sarımtırak bir renk almış bu soğuk beden kimine anne, kimine eş, kimine abla, kimisine de dosttu, arkadaştı. Belki de kimsesizdir, bilmiyorum. Uzaklarda bir yerlerde, dağların arkasında, ovaların bittiği yerde, akarsuların akıp durduğu vadilerde, meşe ormanların örttüğü koruda, çayır çimenlerin fişkırıldığı meralarda; belki bir bozkırda, mavisi eprimiş göğün altında onu özlemle bekleyenler vardır belki.

Koyu renkli elbisesinde soluk desenlerin üzerinde çamur lekeleri vardı. Köy kokusu sinmişti. Gençti henüz. Yaşına 45 dediler. Belki henüz doyamamıştı hayata. Cildi buruşuk gazete parçaları gibi kırış kırıştı. Belki hayat erken yormuştu onu. Belki canı yandı hayattan kopmamaya çalışırken. Hayat gitgide eksilmekte, belki bunu bilmiyordu. Hayat etti, kandı, kemikti... Belki o, böyle biliyordu. Hâlbuki hayat, ne et, ne kan, ne de kemikti. Hayat, toprağın nöbetiydi. Bunu söyleyen biri vardı. Belki o da yanılmıştı. Belki de hayat, sadece bir yanılıydı. Şimdi dışarıda yanılığın yanılığın büyüyen bir dünya vardı. İnsanlar birbirini seviyor, birbirine güveniyor, yaşamını paylaşıyor; sonra hayat, “yanıldın” deyip atıyordu sillesini.

İşte böyle, içim geçiyor bazen; aklım göçüyor. Dalıp gidiyorum. Biri dürttü beni.

“Devam et.”dedi. “Daldın gene.”

“Tamam.”dedim. “Az bekle, başlayacağım.”

“Hadi.”dedi.

“Tamam, tamam.”

Birazdan bu cesedin kafatasını çekiçle kıracak, karnını neşter ile yaraca-

ğım. Önüme bağladığım naylon önlük kanla ıslanacak. Kan, naylon önlükten akıp fayansların arasında akacak. Fayansların aralıklarından akan kan bir nehrin kollarını toplayan havza gibi giderde birikecek. Tam o bölgede donacak. Katılaşacak. Hortum tutup temizleyeceğiz. Sonra sıradaki diyeceğiz. Sıradaki cesedi getirin. Cesedin çürüyen ten kokusu ile kanın buğulu kokusunun sindiği bu odada çay molası vereceğiz bazen. Kapı önünde sigara molası. Çay kırmızı, kan kırmızısı. Sigara dumanı, buğulanan kan gibi bazen. Kokusu ağır, yarıda atıyorum. Elbiselerime cesedin kokusu siniyor. Şehrin sanayi isı, kalabalığın silik yüzleri siniyor. Gökyüzünün eprimiş maviliği. Odanın boğukluğu siniyor. Yoruluyorum. Bu yorulmuşluğumu bize edilen beddualara, sövgülere bağlıyorum bazen. Her gün yüzlerce insan beddua ediyor, sövüp sayıyor. Neymiş de ölümlere işkence ediyormuşuz. Haklılar mı acaba? Belki. Hayır, hayır. Değiller. Çünkü her ölüm kendi şüphesini bırakır geride. Her şüphe de kendi yanılığını. Hayır, haklı değiller.

Cesedin işlemlerine başlamadan önce sigara molası vermek için kapıya yöneldim. Dışarıda mahşerî bir uğultu vardı. Sundurmaya çıkıp sigaramı yaktığımda, uzun boylu, kirli sakallı, siyah kemik gözlüklü biri uğultuyu yara yara bana doğru gelmeye başladı. Adımları uçuruma giden isteksiz bir intihar gibiydi, ağırdı. Gözlerinde damla damla biriken nem vardı. Sağ yanağında beni vardı. Haritada bir nokta diye düşündüm. Yaklaştı.

“Ne zaman bitecek, daha çok var mı?”

Sesi bir fısıltı gibiydi. Soruyu sorduktan sonra derin derin nefes almaya başladı. Zorlukla. Yaşamdan her an kopacakmışçasına. Gücünü toplamaya çalışarak tekrar sordu. Bu sefer sesi biraz daha güçlüydü.

“Ne zaman biter, daha çok var mı?”

Sorduğu soruda ne umut, ne de bir umut tınısı vardı. Darmadağın hayallerin, erken kayıpların, ıssız yalnızlıkların bir yankısıydı bu soru. İnsanı üşüten bir soruydu. Soğuktu. Elem doluydu. “Kinim bitti, işkence de bitsin artık.” anlamını çıkardım ben sorudan. Hâlbuki bizim yaptığımız bu iş işkence değildi. Zulüm değildi. Ama uğultulu kalabalıktan dalga dalga yükselen öfkeli sesler, acı çığlıklar ile iç parçalayan ağıtların hepsi aynı sözleri haykırıya duruyorlardı.

“Ölümüzü yardım, işkence edip durdular.”

Kalabalıktan yükselen bu sesleri duydukça içimde bir burukluk hissedirim. Ama geçicidir bu. Böyle durumlarda içeri geçer, cesedin işlemlerine başlarım hemen. Bunun benim işim olduğunun bilincinde olmak bir nebze de olsa rahatlatıyor beni. Çünkü ben isteyerek geldim bu kuruma.

İşe başladığım ilk zamanlarda sapsarı cesetler; yarılmış kafatasları, yarılmış karınları, kanlı vücutlarıyla rüyama gelip bana hesap sorarlardı.

“Neden canımı acıttın?”

“Nasıl dayanabiliyorsun bu vahşete?”

“Doğradığın bütün bu cesetler bir gün toplanıp seni lime lime edeceğiz!”

Üzerime gelirlerdi. Kıkırdak bıçak, neşter ve ince testere ile üzerime çullanırlardı. Kan damları üzerime. Koyu kırmızı kanın değdiği yer çürüyüverirdi. Ellerim ve ayaklarım bu çürümeyle ufanırdı. Kapı eşiğinden, pencere aralıklarından içeriye doluşan böcekler, karıncalar, sinekler ufalanan tenimi bitmek bilmeyen bir enerji ile yuvalarına taşırlardı. Ürperirdim. Uyandığımda kan ter içinde olurdum. Uzun bir maraton koşmuş sporcu gibi nefes nefese kalırdım. Göğsüm hızlı hızlı inip kalkardı. Sakinleşmek için ışığı açar, bir süre amaçsız otururdum yatakta. Odamda, sedef boyanın zeytin yaprağı desenlerine da-lardım. Gece uzayıp giderdi. Sabah, uzak bir hayal oluverirdi. Sedef boyanın zeytin yaprağı desenlerinden ‘zeytin dalına’ giderdi düşüncelerim. Ölümlere zeytin dalı uzatabilir miydim? Saçmalamaya başlıyordum. Kaç gece sürerdi böyle böyle. Bir gece yine bir rüya görmüştüm. Gördüğüm bütün rüyalardan farklıydı.

Cenaze taşıma aracı Adli Tıp Kurumu morguna yaklaşıyordu. Görevliler morgun kapısını açıp tabutu içeri aldılar. Ben de yardım ettim. Fermuarlı siyah tulumu açtığımda kendi soğuk, sapsarı yüzümü gördüm. Benim cesedim! Görevli Savcı cesedi tezgâha koyun dediğinde, bana ceset denilmesine kızarak, ceset değil “ölü” demiştim Savcı’ya. Kendi ölümü tezgâha koydum. Testere ile kulaklarımın üst kısımlarının hizasındaki deriye oksipital kemik üzerinden kesi yapıldı. Ben de doktora yardım ediyordum. Kendi Ö-LÜ-MÜN otopsisine yardım ediyordum! Başımın deri ve deri altı dokularını sıyrarak kafatasımın kemiğini ortaya çıkardım. Messetleri kestim. Sonra kafatasımın üst kısmını çekiçle kırıp kıkırdak bıçağıyla kapakçık açtım. Beyin zarlarım görünüyordu. Dehşet içinde vücudumu parçalıyordum. Naylon önlüğümde akan kan beyaz fayansların ince aralıklarından gidere doğru akıyordu. Aman Allahım!

Ken-di vü-cu-du-mu par-ça-lı-yor-dum!

Beyin ve beyinciğimden parçalar kesip elime verdiler. Kavanoza koy, dediler. Bayıldım. Bayılır bayılmaz da uyandım rüyadan. Elimi başıma götürdüm, ıslaktı! Kan mı, diye ürperdim. Terdi. Bütün vücudum sıırıslıkladı terden. Çok korkmuştum. Yataktan fırlayıp camı açmışım. Gökte çiçek açmıştı yıldızlar. Huzur kokuyorlardı. Çocukluğumda annemin damda beni yatırıp ninni söyleyerek uyuttuğu günlerdeki gibiydiler. SU. Annem, korktuğunda su iç, derdi. Hemen mutfığa geçip su içmişim. Yüzümü mutfağın lavabosunda yıkayıp pencerenin önüne gelmişim. Gökyüzü çiçek kokuyordu. Vücuduma bakıp sağlam olduğuma seviniyordum çocukça. Zamanla bu rüyalarım seyrekleştirdi. Bir zaman sonra ekmek-su gibi bir şey oldu benim için cesetler. CESETLER. Bu kelimeyi ölü yakınlarına söyleyemiyordum. Ceset değil, ölü diyeceksin, diye aldığım nice ikazdan sonra buna dikkat etmeye başlamışım.

“Kardeş daha çok sürer mi bizim cenazenin işlemleri?”

Gözlüklü esmer çocuğa bu kez cevap verebildim daldığım düşüncelerin

ağırlığından kurtularak. Sesi biraz öfkeliydi bu sefer. Öfkeli sestten korkup hemen cevapladım.

“Şimdi sizin cenazenin işlemlerine başlıyoruz. Yarım saate biter.”

Tamam, deyip gitti. Uğultulu kalabalıktaki öfkeli yüzlere bir şeyler anlatıp bir banka oturdu. Ağlamaklı gözlerini sildi.

Mavisine katarakt inmiş bu gökyüzü altında betonarme avlulardan, asfalt yollardan, parke taşlı kaldırımlardan buğu yükseliyordu. Bu yükselen buğu göğün mavisini eritiyor gibiydi. Avluda bekleyen kalabalıkta erkekler ağaç diplelerinde gölgelerde oturuyor. Kadınlarsa doğaçlama ağıtlarla feryat ediyor, yazmalarıyla gözyaşlarını silerlerken durup durup bana bakıyorlardı. Doğumda da ölümden de acıyı en çok onlar yaşıyor. Annem bir keresinde kadın dediğin heybedir oğlum, demişti. Her şeyi atar içine. Doğum sancısını, yitirme korkusunu, ölüm acısını... Ondandır ömrümüzün kıt olması. Ondandır yorgunluğumuz. Sen bilmezsin oğlum, toprak da yorgundur. En yorgunumuz.

Kalabalığın birbirine karışan karmaşık sesleri arasında kulağım tek tük birkaç kelimeyi seçiyor, o kelimelerin anlık hissiyatında içim burkuluyor; sonra hayatın mütemadi akışı içinde her şey kayboluyordu.

İçeriye geçip cesedin işlemlerine başlayacağım sırada gözlüklü çocuk bana yaklaşıp sordu:

“İnsanın ikinci evi mezarı mıdır?”

Cevap vermeyip içeri geçtim.

Nerden bileyim ben!

GÜLAY ÜNSAL BULDUK

YİTİK

Perdenin aralığından sızan güneş ışığı gözlerine vuruyordu. Duyduğu rahatsızlık hissiyle uyandı. Saatine baktı. On bire geliyordu. Gözlerini ovuşturarak yatağın kenarına oturdu. Hâlâ gördüğü düşün etkisindeydi. Unutmamak için rüyasını zihninden tekrar tekrar geçirdi. Derin bir keder dalgası titretti yüreğini. Kalktı. Elini yüzünü yıkayıp kahvaltı yapmadan yola düştü.

Elindekileri tüketmişti. Yenilerini almak gerekiyordu. O meşhur cadde üzerinde bulunan malum pasajlardan birine girdi. Sağlı sollu sahaf dükkânları ile boydan boya sıralı, çini taş döşeli uzun koridorda yürürken bir yandan karoların çizgilerine basmamak için aniden yavaşlattığı adımları yüzünden topal karga gibi seğirtirken, diğer yandan pasajı kuşatmış olan sigara dumanını eliyle sağa sola yelpazeliyordu. Dükkânlardaki tüm sahaflar fotokopi makinasıyla çoğaltılmış gibi geldi ona. Her birinin önünden geçerken sadece omuzlarından yurkasını hareket ettiren baykuş bakışlarına muhatap oluyordu. Nihayet bir dükkanın önünde durdu. İçeriye bir bakış fırlattı. Baykuş ağzında sigara, bir şey söylemeksizin onu izliyordu. İçeri girdi. Raflardan rastgele bir kitap çekti. Sarı yapraklarını iki elinin başparmaklarıyla ayırdı. Burnunu kitabın tam ortasına gömüp gözlerini kapadı ve kokuyu ciğerlerine çekti. Bu kokuyu, eprimiş kitapların vanilyamsı kokusunu seviyordu. Birkaç saniye öylece kalarak kokunun ruhunun tüm kıvrımlarına nüfuz etmesini bekledi ve kitabı aldığı yere geri koydu. Asıl hedefi, sigara dumanını keyifle burnundan dışarı üfleyen baykuşun, dükkânın dışına kurduğu tezgâhtı. Tezgâhta tanesi beş liradan satılan eski pembe romanlar vardı. Aradığı hazine ise tezgâhın altındaydı. Küçük karton kutuların içinde. Değeri, arkalarına atılan tarih ile ters nispette yüzlerce siyah beyaz fotoğraf. Titreyen elini kutunun içine rastgele daldırdı. İçlerinden en dokunaklı bakanlar

ile arkasına not düşülmüş olanları ayırdı. Nasıl bir yazgı onları bir sahafın tezgâhına emanet etti acaba? Paylaşılamayan mirasların hıncı mı? Ansızın çöküveren bir ahşap konağın kilitli sandığı mı? Muhtemelen birçoğu öte dünyaya göçmüş. Yitik hikâyeler. O, bir yetimi evlatlık edinmiş gibi heyecanla seçtiklerinin bedelini öderken, baykuş son nefesini çektiği izmaritini cam küllükte eziyordu. Pasajın koridorunu gerisin geri adımlarken artık ne dumandan rahatsız oluyor, ne de topal karga gibi seğirtiyordu.

Eve döndüğünde yetimlerini dizine oturttu. Tek tek öpüp kokladı onları. Hikâyelerini öğrenmeye çalıştı. İçlerinden en sevdiğini ayırarak, ayaklarının dibine yerleştirmiş olduğu bakır kâseye koyup, cebinden çıkardığı çakmakla fotoğrafı ucundan tutuşturdu. Fotoğrafın tamamen küle dönmesini izlerken içi titredi. Gözünden süzülen iki damla yaşı bakır kâsedeki külün üzerine akıttı. Gözyaşı ile fotoğrafın külü iyice özleşene dek işaret parmağını kâsenin içinde çevirdi. Siyah bir bulamaç elde etti sonunda. Karışıma bir kibrit çöpünü itinayla batırdı. Sürme gibi çekti sonra gözlerine. Aynadaki suretine baktı. Fotoğraftaki bıçkın delikanlıyı gördü aynada. Başında kasketi, ağzının kenarındaki sigarayı dişlerinin arasında sıkıştırmış, hafif çarpık bir tebessümle yüzüne bakıyordu. Sabırsızca yatağına geçti ve o büyülu uykusuna daldı. Bu ritüeli elindeki fotoğraflar tükenene ve yenilerini temin edene dek yineledi. Her gece gözünü sürmeledi. Her gece yitik bir hikâyenin peşine düştü düşünde.

“YAŞADIĞIM GİBİ”

MEHMET AYCI

BURDAN BİR ATLI GEÇTİ

Bir gün önce tekrar yoğun bakıma alındı, kaybettiğimize dair bir haber dolaşmış sosyal medyada, kendi sayfasından tekzip etmiş Cantürk, hemen her gün Cantürk’ü veya Ceyhan’ı aradığımda sesleri buğulu, o bugünün içinde emsalsiz bir babanın günden güne eriyişi de var, o gün, haber gelmeden yarım saat önce Cantürk’le görüştüm, bilinci kapanmış, Ahmet Özcan haber verdi ilkin, Etem Abi’yi kaybettik, Cantürk’ü aradım tekrar, doğru, içimde Emrah’ın “Bana bir haber var inceden ince” dizesi sızıdan bir hançer gibi dolanıyor, Numune Hastanesinin bahçesinde eşi, oğulları, kardeşi, sahaf dostları, kitap kurdu dostları, Aşiyen müdavimleri, ey insanlar, dünya ölümlü dünya, az önce Ankara Sahaflarının şeyhi Etem Coşkun dünyadan göçtü diye yedi milyar insana sarılıp ağlamak geçiyor içimden...

Bir gün önce oğlumla konuşmuştum, durumu iyi değil dediğimde, “Etem Amca gibi birisi dünyada bulunmaz” demişti dalgınlaşarak, Osmanlı Türkçesi hocasıydı oğullarımın, haberi ilk ona verdiğimde daha on sekiz yaşını doldurmamış çocuk telefonda dondu kaldı, durgunlaştı, o durgunluğa, o yakıcı sessizliğe kodlanan bir şey vardı, biraz sonra arz edeceğim, bir ay ders vermesine rağmen Etem Bey, çocuklarımın en sevdiği öğretmeniydi, formasyon almamıştı, psikoloji okumamıştı, 10 ve 12 yaşındaki iki çocuğun dünyasında, ömürleri boyunca bakacakları farklı bir insani ilişkiler penceresi açmıştı, bir gün sonra mezarına toprak atarken çocukların içlerinde kaynayan pınarın dile de hâl diline de tercümesi mümkün değildi ve insanı çocukken bile bir milyon yıl büyüten o içlilikte Etem Bey’in açtığı pencerenin de camları buğulanıyordu.

Muhatap olduğu her insanın dünyasında farklı bir pencere açmıştı Etem Bey, o gün, haberi alan dostlarının gözlerinde, koyu açık, farklı yoğunluk dere-

celerinde bir aşınayı kaybetmekten daha derin çağrışımlar bırakan buğulu bakışlar vardı, en yakıcısı da teyzede... Hastanede yapılacak bir şey yok, sabah işlemler tamamlanacak, cenaze alınacak Karşıyaka'ya götürülecek, Allah'ım Etem Bey artık karşı yakada, o zaten bu yakasındayken bile bir başka, bir özge yakasındaydı hayatın, kolay erişilmeyen yakasındaydı, teyze eve gitmek istemiyor, ben o eve nasıl girerim oğlum diyor, gözlerinden üzüm tanesi gibi döküyor, teyzem, canım teyzem, kurban olduğum teyzem, ölenle ölünmez, bak iki tane fidan gibi oğlun var, dünya ölümlü dünya, ben de öleceğim, sen de öleceksin, oğulların da ölecek, Etem Abi öldüyse, şaniyla şerefıyla öldü, bak dostları olarak biz de buradayız, biz de senin gibi yanıyoruz, ölümün de hayırlısı, o senin kocansa, burada onun için gelenlerin de babası gibiydi, hadi teyzem, Allah'ım teselliye muhtaç olan birisinin bir başkasını teselli etmesi de Etem Bey'in açtığı pencerenin camlarında buğuya dönüşüyor.

Hastanede yapacak bir şey kalmadı, yarın öğle namazını müteakip toprağa vereceğiz, teyzeyi, çocukları eve gönderdik, bu arada Gökhan Tuğ, Ahmet Özcan ve Musa Çağlar hastalık süresince bir oğul kadar ilgilendiler, kaygı çektiler, uzatmayalım, eş dost hastaneden ayrıldı, ayaklarım beni Adil Han'a çekiyor, Aşıyan'ı görmesem ölürüm, Numune'den Adil Han'a yürürken gözlerimin önünde onlarca kare bir birine giriyor, birbirine karışıyor, bir birini tamamlıyor, Etem Bey de yanımda yürüyor hissine kapılıyorum, omuzlarımda uçsuz bucaksız bir boşluk, sol yanımda etimi oyar gibi yanan köze inat gözbebeklerim üşüyor, sanki onu Ankara'ya geldikten sonra, sahafları keşfettikten sonra değil de bir milyon yıldır tanıyorum, aramızda 18 yaş fark olmasına karşın beraber büyümüşüz gibi tanıyorum, bakışı, duruşu, mimikleri, yürüyüşü, bütün bunların tamamladığı eşkâliyle ve bunlardan ayrı olmayan ruhunun eşkâliyle kara/yağız bir cennet atı üstünde gülümsüyor, adımlarıma eşlik ediyor.

Birkaç adım: Sende H'si yok ama ETHEM bir cins at demek Etem Abi, sonra atlardan konuşuyoruz, Hazreti Ali Cenklerinden Döldül'ün, Battalname-lerden Aşkar'ın, Köroğlu Destanından Kırat'ın geçtiği uçtuğu yerleri, sanki o anda kitaptan okuyormuş gibi, tonlayarak, vakanın ve kelimelerin hakkını vererek, dahası gerçek hayattan çıkıp hikâyenin içine girerek, post modern romancıları bile kıskançlıktan çatlatacak bir sahicilikle anlatıyor. Bilenler bilir, bizim halk klasiklerimizin cümlesini hatmetmiş hatta bir kısmını hıfz etmiş bir özge insandı Etem Bey...

Birkaç adım daha: Sen atlarla ilgileniyorsun, bak Şinasi Tekin'in kitabında üzenliğe dair müthiş bir makale var, binicilikle ilgili şöyle bir kitap, nal, nal-lama teknikleri ayak ortopedisi hakkında böyle bir kitap, semerciliğe dair şu evsafıta bir kitap, yok at hastalıklarına dair böyle bir kitap, filan tarih kitabının filan sayfasında filanın atı, filan yerde at mezarı, yok Nefi'nin at kasidesindeki atların vasıfları, baytarnameler, sanki atlarla ilgilenen ben değilmişim de oymuş

gibi, eksik bilgilerimi tamamlıyor.

Birkaç adım daha: Omzunda, çoğu zaman elinde taşıdığı bez çantasında, Bulak baskı, Kazan baskı, ne bileyim filan vilayette tabedilmiş bir taş baskı kitabı, arasında ayracı, Allah bilir otobüste gidip gelirken okuyor, yanında bir yazma yahut cilde gönderilecek veya ciltten gelmiş yılların eprimişliğini, köhneliğini üzerinde taşıyan başka kitaplar, birkaç eski harfli evrak da kadrini bilerin elinde olmanın güveniyle bize eşlik ediyor.

Birkaç adım daha: Cilt demişken, tezhibinden cildine, dikişinden damgasına, mühründen sayfa çerçevesine, ketebesinden dibacesine eksik sayfasından kaç nüsha basıldığına, hurufatından hakkında oluşan hurafeye kitaba dair her şey, her bilgi kırıntısı, ilk yazma metinlerden günümüze yazmalar, Müteferrika'dan bu yana baskı kitaplar, bunların nadirleri, Gutenberg'den bu yana Batının nadir kitapları, ciltte hangi derilerin nitelikli dayanıklı olduğu, insan derisinden ciltlenen kitaplardan deve derisine, ceylan derisine cildin hikâyesi de bize eşlik ediyor. Öyle ya, Etem Bey, nice kadının çantasına, nice erkeğin deri ceketine bundan iyi kitap cildi olur diye bakmış âdemlerden biridir.

Birkaç adım daha: Aşîyan'a girdiğinizde, efendim kimler gelmiş deyişi, yer göstermesi, çay kahve ısmarlaması, sanat müziğinin veya çokça Erzurum yöresi halk türkülerinin kitapları okşayan ince kederli havası, o kederi ustalıkla saklayan Etem Bey'in aydınlık ve ilgili bakışı, arada bir sosyal medyadan kendisine yardım etmesi için gönderilen eski yazı metinleri çözmesi, çoğu lisans üstü eğitim alan, yüz yüze görmediği bir kabilenin bilgisi, şefi gibi, hatta bir Kızılderili Reisi gibi, bu kabilenin bilgi ihtiyaçlarını kaşla göz arasında karşılaması, aynı anda dükkândaki sanat edebiyat kitap sohbetine kulak misafirliği, algıda seçicilik gereği mevzunun gereken yerine müdahalesi, bilgisiyle konuya genişlik ve derinlik kazandırması, aynı zamanda dükkâna gelen, kitap soran sıradan müşteriye, o anda sanki müşterinin ruhunu süzüyormuş gibi bakışı, “bizde yok efendim” derken bile her birine mizacına göre hitap edişi, müşteri ile müdavim arasındaki ince çizgiye riayetinin müşteriye gram rahatsız etmeyişi, hatta genç mi, çocuk mu, orta yaşlı mı, yaşlı mı, kız mı erkek mi, talebe mi, talebenin ebeveyni mi buna göre cevap veriş, bu ve buna benzer sahaf hâlleri de adımlarımıza eşlik ediyor

Birkaç adım daha: Müdavimlerin ilgisini besleyen, onlara yeni kapılar açan, sahafa yeni ‘çıkan’ bir kitabın hangi müdavimin işine yarayacağını ilk bakışta belirleyip o kitabı onun için saklayan, kitap kurdu geldiğinde, sanki sattığı kitabı kendisi alıyormuş gibi bir sevinçle takdim eden, fiyatı söylerken yüzü kızaran, esasında kitap bahsinde paradan puldan bahsetmekten gram hazzetmeyen, viran olası hanede evlad ü ryal olmasa fisebilillah bu işi yapacakmış tavrıyla hareket eden, kitabı meraklısıyla buluşturmanın hazzıyla nadir kitap bulmanın hazzını denk tutan, bugünkü nesillerin anlamakta zorlanacağı esnaf bakışı da adımlarımıza eşlik ediyor.

Bir adım daha: Eşraftan, akademiden kimlerin seçme kütüphaneleri vardı, kitabı nasıl alırlardı, nasıl severlerdi, nasıl okurlardı, nasıl ciltletirlerdi, onlar göçtükten sonra kütüphanelerini kim aldı, nereye bağışlandı, bunca yıllık sahaf- lığında hangi kütüphanelerden kitaplar geldi, bunlar nasıl satış dışı tutuldu, sat- tığı bir kitap sahibi ölünce boynu bükük kaç defa tekrar eski yerine geldi, başka bir sahaftaki veya eski kitapçıdaki bir kitabı almak için istenilen fiyatı nasıl ver- di, sonra o kitabı ‘artık alıp eksik satsam yine kâr’ hesabıyla kime aldığı fiyatın altına sattı, hangi kitabın içinden altın çıktı, para çıktı, şahsi evrak çıktı, hangi kitabın sahip kaydında altı yedi isim vardı, Ali Emiri Efendi’den Ali Birinci’ye kitap kurtlarının ilgileri, bilgileri, algıları, cinslikleri gibi malumat kırıntıları da adımlarımıza eşlik ediyor.

Birkaç adım daha: Eskicilerden aldığı kitaplar, hurdacıardan aldığı kitap- lar, çöpten topladığı kitaplar, antika pazarlarındaki mesaisi, mezatlar, müzaye- deler, buralarda hangi nadir kitabı kim aldı, çoğu maddesini kendisinin yazdığı Sanat Kitabevi’nin müzayede katalogları, kitap hakkındaki bilgi kırıntısına ne- rede rastlandı, kendisi hangi mezatlarda, müzayedelerde münadilik yaptı, mün- adilik yaparken, satılan her kitabı kendi yazmış basmış ne demek kendi doğurup büyütmüş gibi bir sevgiyle anlatması, pey sürenlerin kitabı almak için birbiriyle yarışmalarında münadimizin kitap sevgisinin rolü, müşteri çıkmayan bir kitabı Aycı bunu al pişman olmazsın diyerek satışı, sahiden pişman olmayışımız, bun- ca mezat müzayede görmüş fakirin Etem Bey’i özel ve farklı tutması, esasında özel ve farklı olanın Etem Bey oluşu gibi yaşanmışlıklar da adımlarımıza eşlik ediyor.

Birkaç adım daha: Mezat bittikten sonra, sahaf kapandıktan sonra, bir lo- kantada, bir çay evinde buluşmamız, kitaba dair sohbetin orada devam etmesi, Etem Bey’in kahve içişi, lokantadaysak şikemperverliği, eski tabahat kitapları, mutfak ilmi, sahaflar dünyasında kimlerin şikemperver oluşu, yemek tarifleri, âdeta kendi yapıyormuş gibi bir şevkle yemeği tarif etmesi, diyelim farklı bir gün, Etem Abi ciğerciye yahut Rumeli’ye gelir misin dediğimde İtrî Efendi- mizin “Salavat”ıyla mukabelede bulunuşu, gelirken elinde bir kitapla gelmesi, yemeğin yemek olmaktan çıkıp bir zevk, bir kültür şölenine dönüşmesi, ahababın müfit ve müstefit olarak çok sevilen bir ordinaryüsün dersinden çıkmış gibi do- nanması gibi şenlikli zamanlar da adımlarımıza eşlik ediyor.

Birkaç adım daha: Sahafa ilk gelen bir tarih doktora öğrencisine, aradı- ğı kitapları temin ederken başka hangi kitapları görmesi gerektiği, hangi ki- tapta konuyla ilgili malumat olduğu, bunları nasıl temin edeceği, tezde hangi yöntemi izlerse görülmeyeni görmüş bulunmayı bulmuş olacağı, kuşatıcı ve inanılmaz tarih bilgisi, çoğu tarih profesörünü cebinden çıkaracak müktesebatı, Naima’dan, Tarih-i Cevdet’ten ezbere okuduğu sayfalar, tahrir defterleri, şeri- ye sicilleri, kıyıda köşede kalmış makaleler, kronikleri okumuş olması, çeviri

tarih kitaplarının hangisinde mevzunun nasıl işlendiği gibi tarihe dair bahisler ve akisler de adımlarımıza eşlik ediyor.

Birkaç adım daha: O akşam İlber Ortaylı'nın, Murat Bardakçı'nın, Erhan Afyoncu'nun tarihin arka odasında neleri ıskaladıkları, neleri aşıkâr kıldıkları, neleri sulandırdıkları, İlber Bey'in artistliği, Bardakçı'nın dozunda fırlatmalığı, Afyoncu'nun çocuksuluğu, Halil İnalçık Hoca'ya göndermeler, Köprülü'den Barkan'a, Sümer'den Ocak'a başka tarih mevzuları, popüler tarih konusunda Ahmet Özcan'la sohbetleri gibi detaylar da adımlarımıza eşlik ediyor.

Birkaç adım daha: Yaşadığı 60 yıllık döneme dikkati, siyah beyaz sinemanın onun dünyasındaki yeri, arada bir taklitlerle, repliklerle renklenmiş sohbetler, taşranın sinemaya sinemanın taşraya bakışı, Türk Pop müziğinin, film müziklerinin dünyası, Türkan Şoray'ın güzelliği, evet, Aşçıyan'da da bir fotoğrafı tebesüm eden Türkan Şoray da adımlarımıza eşlik ediyor.

Birkaç adım daha: Çolak Nuri'nin Osmanlıca bilemediği hâlde ileride öğre-nirim diye eski yazı kitap toplaması, Külüstür Sahaf Turgut Koraltan'la Özcan Dayı'nın ağız kavgaları, Turhan Kitabevi'ndeki renkli çıraklık günleri, Ankara'nın sinemaları, lokantaları, meyhaneleri, en çok kitapçıları, kitapçı Bağdatlı Muhammet'in cimrilik ve cingözlükleri, Hacı Bayram çevresinin o kendine özgü insan haritası, ruh peyzajı, oralardan süzdüğü yaşanmışlıklar da adımlarımıza eşlik ediyor.

Birkaç adım daha: Bu nedir Etem Amca diye elinde Mızraklı İlmihal'le gelen komşu çocuğunun beklentisinden bulduğu 15. yüzyıl yazmasının kimse ait olduğunu soran tarih doçentinin heyecanına, kütüphane alan başka bir eski kitapçının kitaplarının fiyatlandırılmasına, kıymet izafe edilen her evrakın, her kitabın fiyatının ne olması gerektiğine kadar, Antika Pazarı'ndan alınan fermanların gerçek mi sahte mi olduğundan tutun da, Batı dillerinde çıkan antik kitapların mevzuuna kadar onun bilirkişiliği, gavurcasıyla eksperliği de adımlarımıza eşlik ediyor.

Birkaç adım daha: Şenlik'ten koçaklamalar, Emrah'tan koşmalar, Nedim'den gazeller yanında, bir zamanlar severek okuduğu Attila İlhan şiirleri, en beğendiği şiiri, "kim kaldı eski selanik'ten/laternalar sustu/sürâhiler tenha/tek kibrit çakılmıyor/kim kaldı ittihat ve terakki'den/o jöntürkler ki -'hariçten/evrak-ı muzır-ra celbederlerdi'- /o fedailer ki barut öksürürler/sakal tıraşları mavi/kırmızı bıyıkları biber/kim kaldı/müdafaa-i hukuk cemiyeti'nden/avcı ceket-i körüklü çizme/astragan kalpak/bazen'ittihatçı'/hafif 'iştirakiyun'/öfkeli kaşları salkım saçak/kumral bıyıkları mahzun/hani felaket tütün içerler/ceplerinde idam fermanları/bellerinde Söğüt yaprağı bıçak/ya millet meclisi'nde meb'us/ya kuva-yi seyyarede asker/kadehlerde rakı/nazlı beyaz/vaniköy korusunun 'teşrinler'deki sisi/gramofonda incesaz/meyhane musikisi/o şenliklerden heyhat kim kaldı/ezeli dalgınlığımızın ıslığıdır ney/keman yanlış anlaşılmasından tedirgin/

utlar vahim sorular soruyor/öldü nazım samilof sarı mustafa/yıkılmış strasnoy ploscat’ın saat kulesi/eski bolşeviklerden kim kaldı” Kim Kaldı’da, kalanlar da adımlarımıza eşlik ediyor.

Yeni bir şey öğrendiğinde, sohbette kendinin vâkıf olmadığı bir anekdot, bir bilgi, bir olay duyduğunda, Özege Kataloğunda olmayan, kendisinin ilk defa duyduğu gördüğü bir kitapla karşılaştığında, birden dalgınlaşması, o andaki olayı, bilgiyi, kitabı zihninin çekmecelerine yerleştirmek için bırakın dikkat kesilmeyi, pür dikkat kesilmesi gibi ayrıntılar da adımlarımıza eşlik ediyor.

Renkli gömlekleri, renkli montları, düz papatya göbeği sarısından, sıkla-men moruna, söğüt yaprağı yeşilinden narçiçeği kırmızısına rengârenk giyinişi, o giyinişin üzerinde mütebbessim çehresini çevreleyen bembeyaz, Palandöken beyazı saçları da, o saçların kitapçı ıraklığından Ankara Sahaflarının şeyliğine ağarma hikâyesi de, koltuğundaki koyun postunun beyazıyla birlikte, cümle renkler omuz omuza, aynı hizada, gözleri nemli, Fatihalar okuyarak, adımlarımıza eşlik ediyor.

Etem Bey kendi kendini yetiştiren kuşağın son temsilcilerindendi. İbnülemin neslinin, Ali Emiri neslinin, Raif Yelkenci neslinin, Cumhuriyetin ikinci yarında o izden giderek yetişen nadir numunelerinden biriydi. Alanıyla ilgili mektep medrese görmemişti de medrese okumuş, tarih başta olmak üzere sosyal bilimlerin pek çok fakültesinden aynı anda mezun olmuş, üzerine medresenin ve akademinin öğretmediği, öğretmeyeceği, öğretemeyeceği kendi kişisel tedrisatını eklemiş, hiçbir zaman öğrenmekten, okumaktan imtina etmemiş, ben oldum dememiş, olmaya devam etmiş bir portre çizecek kadar donanımlıydı. Medrese ders kitaplarından Cumhuriyetin alfabe kitaplarına kadar bir dizi kıraat kitabı da adımlarımıza eşlik ediyor.

Ayaklarıma söz geçiremedim. Bana eşlik eden Etem Coşkun’lu karelerle, çağrışımlarla, fragmanlarla Adil Han’a geldim, kapıdan girdim, bir kat aşağı indim, kapalı dükkânın kapısına, telefonla komşusu Gülden Sahaf’a, Gül den Hanıma yazdırılan “İnna lillah ve inna ileyhi raciun. Babamız Etem Coşkun 06.10.2017(Cuma) Saat 05.05’te Hakkın rahmetine kavuşmuştur. Cenazesi 07.10.2017(Cumaertesi) Öğle namazını müteakip Karşıyaka Mezarlığından defnedilecektir.” duyurusu karşısında durdum, Etem Bey hâlâ koltuğundaymış gibi, aradan camı kaldırıp söyleştim, söyleştim, söyleştim...

Evet, burdan bir atlı geçti...

YENİ KİTAPLAR

TARLA KUŞUNUN SESİ

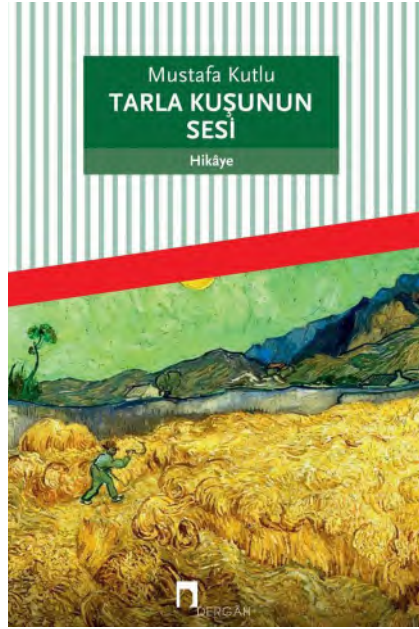
Mustafa Kutlu

Dergâh Yayınları

MODERN İNSANIN BİLEMEDİĞİ: TARLA KUŞUNUN SESİ

Mustafa Kutlu'nun *Tarla Kuşunun Sesi* kitabı, kendisi ile özdeşleşmiş olan Dergâh Yayınları'ndan Ekim 2017 tarihinde çıktı. Kitabı okur okumaz kendisini yıllardır görmediğini ve gerçekten özlediğini hissettim. Geçirdiği ameliyat sonrası ilk kez *Dergâh*'a geldiğinde buluşmuş olduk. Onun hikâyesi için çok önemli bir yere sahip olan gelenekten yararlanma meselesi ve bu son kitabında da aynı tutumu sürdürmesi üzerine kısaca sohbet ettik.

Evet. Mustafa Kutlu, geleneğin muhte-va ve biçimsel özelliklerinden faydalanarak onu, modern dünya ve dolayısıyla modern edebiyat ile buluşturmaya devam ediyor. *Yoksulluk İçimizdeler*, *Ya Tahammül Ya Sefer*, *Bu Böyledir* ve *Sır* kitaplarında benimse-diği bu tarza, *Tarla Kuşunun Sesi* de eklen-miş oldu. Kutlu, yeni kitabında “bu meseleyi nasıl zenginleştirebiliriz?” sorusunun peşine düşüyor. Modern anlatımın tasavvufi unsur-larla buluşup oldukça geniş bir tarihsel süreç

içerisinde ele alındığı bir hikâyeyi, iki bölüm hâlinde okuyucuyla buluşturuyor.

Bugünün şartlarında, bugünün diliyle, bugünün modern edebiyatıyla, o günün şart-larını, o günün dilini ve o günün halk ede-biyatını mezcediyor. Bunun oldukça riskli bir iş ve bu yolun yürünmesi oldukça zor bir yol olduğunu çok iyi biliyor üstelik. Ve bu riski göze alarak hikâyesini, daha önceki hikâyeler gibi cesurca kaleme aldığını gör-mek okur açısından kaçınılmaz oluyor. Kutlu öyküsünü sevdiren ve okunur kılan en bariz

gerçeklerden birinin bu olduğunu söylemek mümkün.

Mustafa Kutlu, *Tarla Kuşunun Sesi* ile uzun hikâye anlatmayı sürdürüyor. Burada bir parantez açıp “uzun hikâye mi yoksa roman mı?” sorusuna cevap arayan okura, yazdıklarının uzun da olsa hikâye olduğunu, roman yazmak adına herhangi bir çabasının olmadığını gösteriyor. Zira roman türünün çoğunlukla batıdan intikal eden, kapitalizmin oluş yıllarında vücut bulmuş daha modern bir tür olması, Sayın Kutlu’nun ona neden sıcak bakmadığını açıklayabilir.

Mustafa Kutlu, kitabında hikâye anlatıcısı olarak halkı esas alır. Bilhassa kahvehane ortamında karşılıklı atışmalar şeklinde devam eden anlatım, okuyucunun aklına ister istemez meddah ve orta oyunu kavramlarını getirir. Ancak burada tek başınlığıyla bir meddah ya da karşılıklı atışmalarıyla orta oyununu çağrışırsa da yazar ince bir işçilikle her ikisinden farklı bir yerde tutar hikâyesini. Burada da esas anlatıcı tek kişidir ve aralarda, halk hikâyesinde olduğu gibi sazi eline alan bir ikinci kahraman devreye girer. Hikâyeyi yarısında böler ve çoğunlukla anlatıcısı kızdıracak bir çıkışta bulunur.

Yazarın, halk hikâyesinde mevcut olan anlatı dilini, yazı diline aktarışındaki ustalığı, okurun artık alıştığı bir durumdur. Bu zor işin üstesinden gelen yazar, okurda hikâyeyi okumuyormuş da sanki kulağını verip dinliyormuşçasına bir his bırakır. Kutlu hikâyesini okunur kılan ve sevdiren gerçeklerden bir diğeri de elbette budur. Bu samimi anlatımı pekiştirmek istercesine, hikâyenin devamında yazar da kendi ismi ile aralara girerek okura hoş bir sürpriz yapıyor. Yazarla okurun cebelleştiği bu sahneler hikâye anlatıcısıyla birlikte okura da nefes aldırıcı keyifli

sahneler oluyor. Bunu yaparak, bir bakıma kahvehane ortamında geçen ağlamalı, gülmeli sohbeti benimsediğini de göstermiş oluyor.

Kitabın birinci bölümünde Osmanlı’nın son dönemi ele alınıyor. Burada anlatı, halk hikâyesinden destana uzanan bir yolda ilerliyor. Yazar, diğer hikâyelerinden farklı olarak bu hikâyesine uzunca bir tarihî yorum katıyor. Peki, bu yorumları tamamen yazara bağlamak doğru mu? Bu yorumlar yazara mı yoksa kahramanı Molla Murat’a mı ait? Elbette kahraman yazarından ayrı, müstakil olmalıdır. Bu yönüyle ele alındığında eğer yazar kahramanın yakasına yapışır ve söylemek istediklerini ona söyletirse, o zaman kahramanın inandırıcılığı nerede kalır? Bu nedenle yorumların sahibi, doğrudan kahramandır demek mümkün. Burada bir molla var. Tarihe bakışı ve siyasetten anlıyor oluşu, onun sıradan bir Yörük ağası, başka bir deyişle köylü olmadığını gösteriyor. Ticari zekâsı ve iş bitiriciliği ile nam salmış olan Molla Murat anlatımında, aynı zamanda geleneklerine düşkün ve adaletli bir şahsiyet de ön plana çıkartılıyor. “Yörükleri küçümsemeyin. Bizim ceddimiz Osmanlı da bir yörüküttü!” diyen kahramanın bu manidar çıkışı akla Namık Kemal’in “Cihangirâne bir devlet çıkardık bir aşiretten” dizesini getiriyor. Molla Murat da bir aşiretten geliyor ve bir köy kuruyor. Bu hâliyle Türk insanının cevvalliğini ve gözünü budaktan sakınmayışını, toprağına olan aşkını, bağlılığını anlatıyor. Yazar, kahramanı üzerinden, bizim insanımızın bir örneğini ortaya koyuyor. Yarı molla bir Yörük delikanlısının neler yapabileceğini, siyasi tarihe nasıl ve hangi noktadan baktığını gözler önüne seriyor.

İkinci bölümde Cumhuriyet dönemine yer veriliyor. Birinci bölümden çok başka bir anlatı okuru karşılıyor. Bu bölümde, Molla'nın torunları, onların birbirinden ayrı yaşamları ve aralarındaki kuşak çatışmasına yer veriliyor. Baba ile oğul, düşman baba, babasına düşman çocuklar ve aralarında bitmek tükenmek bilmeyen bir “toprak” meselesi okura, Dostoyevski'nin *Karamazov Kardeşler*'ini anımsatsa da yazarın halktan yani bizden olan tavrı hikâyeyi, benzer anlatılardan çok daha samimi kılıyor. Bununla birlikte, bir sorunun ardına düşürüyor okuru: Toprağa kim sahip olsun? Toprağa, tarla kuşunun sesini kim duyar, unutmaz ve başkaca seslerden ayırt edebilirse o sahip olacaktır. Molla'nın torununu toprağa yatırarak verdiği bu mesaj, modern dünya insanının çoğunlukla bilemediği bir samimi gerçeğe kapı açıyor: Toprak kokusuna!

Toprağın kokusunu; ona yatmayan, dokunmayan bilemez, diyen yazar aynı zamanda toprağın; vatan, yurt, sıra, gurbet gibi birbirine bağlı anlamları birleştiren maharetini dile getiriyor. Toprağın, tüm bu anlamlarla birlikte var olduğuna, bu bütünlük çerçevesinde anlaşılması gerektiğine vurgu yapıyor.

Yazarın, ikinci bölümü tercihen muğlak bıraktığını söyleyebiliriz. Hikâyenin sonunda kendisine sorulacak muhtemel sorulara cevap niteliğinde bir şey yazıyor ama onu da muğlak bırakıyor. Bu bilinçli tavrıyla, hikâyenin sonunu okurun yorumlamasını istiyor oluşu, gelecek cevapları beklediğini de gösteriyor.

ESRA DEMİRCİ

MUTLULUK ONAY BELGESİ

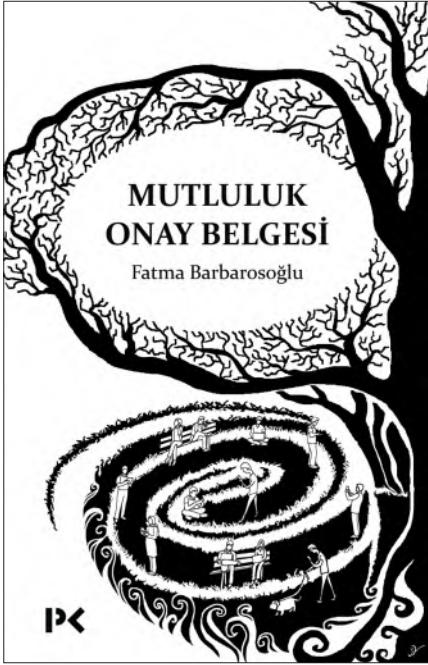
Fatma Barbarosoğlu

Profil Yayıncılık

Fatma Barbarosoğlu, *Mutluluk Onay Belgesi* ile sosyolog-akademisyen ve köşe yazarı olmanın yanında bir kez daha başarılı bir hikâyeci olduğunu fark ettiriyor okurlarına. Daha önce de *Ahir Zaman Gültüşleri*, *İki Kişilik Rüyalar*, *Rüzgâr Avı* vb. gibi kitaplarıyla hikâyeci kimliğini sergileyen Barbarosoğlu, bu kez yeni bir kurguyla okuruyla buluştu.

Mutluluk Onay Belgesi'nin ilk kısmındaki hikâyelerin birinci bölümleri, yazarın Yeni Şafak gazetesinde zaman zaman köşe yazısı olarak yayımlamış olduğu öykü parçalarından oluşuyor. Yazar bu köşe yazılarına “son”unu sizden bekliyorum diye not düşmüş ve okur da bu davete icabet ederek kendi hayat görüşleri ve edebî birikimleri çerçevesinde birçok “son” yazmış. Kurgu ve teknik açısından öykü türüne en yakın olanlar bu kitaba dâhil edilmiş. İkinci bölümde ise yazarın öykü parçalarına, okurların teklif ettiği farklı “son”lar dâhil edilmiş. Tabii ki burada tahlil edilmek istenen nokta toplumun edebî seviyesi değil, kendilerinin de her an yapmış oldukları birtakım toplumsal alışkanlıklara bakış açılarını görmektir. Farklı yaş gruplarından, farklı sosyo-kültürel katmanlardan, farklı mesleklerden insanların teklif ettiği alternatif “son”lar eserin zengin ve çeşitli bir atmosfer sunması bakımından önem taşımaktadır.

Jean Baudrillard *simülakr* diye bir tabir kullanır. Birçok eserinde bu tabiri temellendiren, tartışan, tahlil eden Baudrillard'a

göre: “*Simülakr, doğadaki cansız madde-lerin kendiliğinden, bir anda veya zamanla bir canlıya benzer biçim almasına ve bu tür oluşumlara verilen addır*”^{*} Bugün bizim zihnimizi, manevi dünyamızı işgal eden her şey bu tanımın içine sığdırılabilir. Dünyamız simülakrlar dünyası yani met’aya kendi *ontik* yapısının dışında itibar yüklemenin dünyası. *Mutluluk Onay Belgesi*’nde madde sağanağı altında kalmış insanın trajikomik hâlleri anlatılıyor. Altı çizilmesi gereken en önemli nokta ise bu hâller yine bu sağnağa maruz kalanlar tarafından yazılıyor, yani “biz”-ler tarafından. Torunlarıyla konuşmak için emoji kullanmayı öğrenen nineler, tüketim kültürüne tamamen hükmetmeye çalışan kırmızı ojeli kadın, adına plaket töreni düzenlenen mağdur kahraman İhsan... Hepsi bizim

tutmuş olduğumuz aynanın bir tarafından biz’i gösteriyor. Bu yabancılaşmayı isteyen de buna maruz kalan da biziz. Hayatın tabii akışı içinde “*doğal karşılaşma alanları*” (s.93)’ni kaybeden insanlık suni bir cemiyet kurma isteğiyle yola çıkıyor, bu yolun nihayeti ötekileşmeye, berikileşmeye hülasa yabancılaşmaya gidiyor. Hayırda yarışması emredilen insanoğlu aslında kaybettiği yüzünü, yarattığı bu yapay sosyal mecrada sergilemeye çalışarak tekrar mı kazanmaya çalışıyor, yoksa kendi felaketine kör vaziyette alkış mı tutuyor, hangisi daha keşmekeş? Bu konuda birçok yorum yapılabilir ama kesin bir şey var ki kadim olanla, hakiki olanın irtifa kaybettiği gerçeğidir. Bunların yerini kendi kimliğini sürekli kendinden olmayana eklemlemeye çalışan insanoğlu almıştır. Bu eserde bütün bunlar yazarın ve yazara gelen hikâye parçalarının kurgusu içinde belirli bir hikâye üslubuyla verilmiştir. Yer yer ironik yer yer trajik pasajlar içeren eser, topluma ayna tutmayı değil toplumla yekvücut olmayı öncelemiştir.

MEHMET DORUK KANDEMİR

TEKME TOKATLI ŞEHİR REHBERİ

Mevsim Yenice

Everest Yayınları

Mevsim Yenice, ilk öykü kitabı *Tekme Tokatlı Şehir Rehberi*’yle okurlarına on bir öyküyle sıcak bir merhaba diyor. Öyküleri; Varlık, Sözcükler, Psikeart, Post Öykü, Karahindiba, Öykülem, Edebiyatist, Peyniraltı Edebiyatı, altZine gibi dergilerde ve

* Baudrillard, J. (2014). *Simülakrlar ve Simülasyon*. İstanbul: Doğu Batı.

çeşitli fanzinlerde yayımlanan Yenice, 2015 ve 2016 yıllarında iki farklı öykü dosyasıyla Yaşar Nabi Nayır Gençlik Ödülleri'nde dikkate değer bulunmuş. Ayrıca kitabın ilk öyküsü de olan "Açık Artırma" ile 2015 alt-Kitap Öykü Yarışması'nda birincilik ödülü almış.

Yenice *Tekme Tokatlı Şehir Rehberi*'ne; "Ablamın eltisinin dayısının küçük oğluna" ithaf cümlesiyle esprili bir bakışın ipuçlarını vererek başlıyor.

Üzerinde çok iyi çalışıldığı belli olan öykülerdeki karakterler oldukça sağlam çizilmiş. Kendimizden bir parça bulabileceğimiz birbirinden farklı ve özgün, güçlü bir hayal gücü ve kurgunun eseri olduğu her hâlden anlaşılan kahramanlara bakarak kitabı tanıyabiliriz:

Kendini Freud'a benzeten emekli felsefe öğretmenini Ahmet Bey'le sanata merakımız perçinlenirken torunu Ahmetcan'la dede-torun ilişkisinin en sıcak hâlini yaşıyoruz. Metin ve babası için bambaşka bir tablo seriliyor önümüze. Babasının kirlenmiş dünyasından kendine kaçış yolu arayan, yan yanayken bile farklı iklimleri soluyan bir çocukla bir babanın keşmekeş dünyasına misafir oluyoruz. Peki ya İsmail... Gerçekten filmlere konu olabilecek bir kahraman belki de. Doğallığı, vurdumduymazlığı, hayvan sevgisi, tuhaf yaşamıyla başkalarının hayatına dokunuşu yok mu? Hayatı olması gibi değil de olduğu gibi yaşayan, tuhafılıklarının içinde tutarlı da olan, çok keyifli bir karakter hayat buluyor sayfaların arasında.

Histerik yalnızlığın pençesinde bir kadındır... Bazen hayatınızı bir şeylere ya da birilerine adarsınız. Sonra o şey ya da birileri ortadan kaybolur ya da gider ve bir yalnızlıkla kalıverirsiniz. "Evet ben iyi bir evlattım. Ve

onu mezara koyduğum gün bu hayattaki görevim tamamlanmıştı. Bu evde, bu dünyada artık yapacağım bir şey kalmamıştı. Zamanın akmak bilmediği, hiç gelmeyecek olanı beklediğim, en sonunda benim de mezarım olacak bu evde yaptığım tek şey beklemektir." (s. 44)

Demir... Kitaba ismini veren öykümün kahramanı. Geçmişin kanatan taraflarını unutmak için çizilen bir hattın karşı tarafında bambaşka birine dönüşen, tekme tokatlı bir yaşamda huzur bulmaya çalışan bir yalnız adam. "Dönsem ne değişirdi? Hiçbir şey. Gevreğin ve midye tavanın tadını damağım unutmuştu artık. Arkadaşlarımın yüzü, Didem'in sesi bıraktığım yolun o kadar başında kalmıştı ki, hatırladığımda yanıma gele-meyecek kadar uzaktaydı." (s. 53)

Sevdiği adamın aslında hiçbir zaman o adam olmadığını ancak o öldükten sonra öğrenen bir kadının yaşadığı hayal kırıklığı

ve kendine yabancılaşması. “İnsan, zaten kalmamış bir şeyi nasıl tarif etsin, değil mi? Böyle işte. Nasıl diyeyim... tam anlamıyla: Böyle.” (s. 59)

Ve daha pek çok farklı karakteri görebileceğimiz öykülerde şehir insanının yalnızlıkları, hesaplaşmaları, korkuları, yalanları, tutunma arayışları, kendilerini ve hayatı sorgulayışları farklı örüntülerle kurgulanmış.

Ben dilinin hâkim olduğu öykülerde yazar; doğal, samimi, akıcı bir dil kullanmış. Metinler oluşturulurken, ne fazla söze hacet bırakılmış ne de söylenmesi gerekenden geri kalınmış.

Zaman zaman ironik, esprili bir anlatım olsa da bam telimize dokunacak, hüzün defterini aralatacak, düşünce dünyamızı yoklatacak, ilk öykü kitabı olmasına rağmen adından çok söz ettirecek olgun bir eser *Tekme Tokatlı Şehir Rehberi*. Keyifli okumalar dilerim.

ZEYNEP TUĞBA ÖTER

SERAZAT

Safiye Gölbaşı

Hece Yayınları

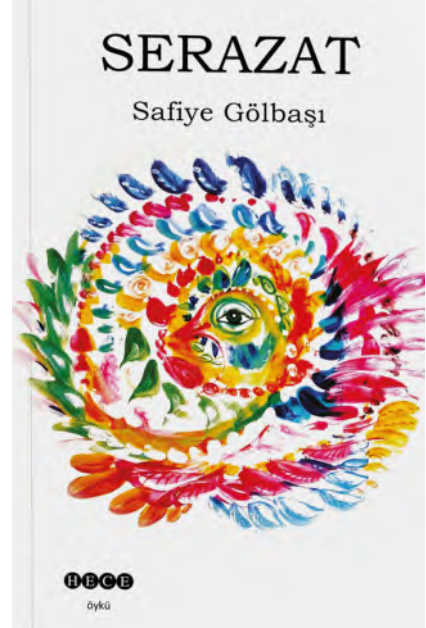
SERAZAT İÇİN BİR

SERAZAT OKUMA DENEMESİ

Öykülerini Hece, Heceöykü ve Mahalle Mektebi dergilerinden takip ettiğim Safiye Gölbaşı'nın ilk öykü kitabı *Serazat* Hece Yayınları öykü dizisinden çıktı.

Serazat için daha çok mecazın izini süren öyküler toplamı diyebilirim. Mecaz bizim irfan dünyamızda özellikle hakikatin anlaşılmasında bir anlama biçimi olarak da çok kullanılmıştır. Öyle ki doğulu bilge Muhyiddin ibn Arâbî bu bağlamda bir üst

dil geliştirmiş; hakikatin ifade ettiği anlam derinliklerine nüfuz etmede sembolik bir dil kurmuştur. Hayal âleminin içinden konuşan bir dil kendini sembollere ve mecaza yaslamak zorundadır. Doğallıkla bu durum tahkiye geleneğimizde de kendini yoğun bir biçimde hissettirmiştir.

Safiye Gölbaşı *Serazat* adlı eserini oluşturan on dokuz öykünün çoğunu tematik olarak “hayal” ve hayal yurdunun en saf varlığı “çocuk” üzerinden anlattığı öykülerden seçmiş. Esere adını veren “Serazat” öyküsü bahsettiğim öykülerden farklı bir yerde duruyor. Bir öykü kitabını elime aldığımda okumaya önce yazarın kitaba adını verdiği öyküden başlarım. Bu eserde de öyle oldu. Yazar bu öyküde anlamdaş iki sözcüğü karakterize ediyor. Kendini pek ele vermeyen bir metinle karşılaştım da yazarın *Serazat*’ı eril Hürendiş’i dişil bir karakterde sunarak bu iki anlamdaş yakınlıktan aşka ve oradan

da çoğalmaya, üremeye yol bulmaya çalıştığını düşünüyorum. Serazat'ın evinin bir böcek deliği kadar küçük tasvir edilmesini, sözcüklerin dışlanmışlığının sembolik bir dille ifadesi olarak değerlendiriyorum. Bu sözcüklerin günlük hayatta -belki de yazı dilinde- kullanımının giderek azalmasına hatta hiç kullanılmamasına alınan bir tavır olarak okudum bu metni. Bu açıdan diğer öykülerin yanında “Serazat” öyküsünün deneysel bir özelliğe sahip olduğu da düşünülebilir.

Bir kadın dokunuşuyla, ince ve zarif bir algıyla işlenmiş öyküler de okudum. İçimizi acıtan, gördüğümüzde tüylerimizi diken diken eden, savaşın masum çocuklarını anlatırken âdeta dünyanın kulağını bir anne hassasiyetiyle çeken öyküsünü de... Birbirimize karşı sağırlaştığımız, kardeşlik hukukunu bireysel çıkarlarımızın altına koyduğumuz; hemen her gün trajik bir olayın karşısında ağlamayı, utanmayı, zalime karşı kin duymayı unuttuğumuz şu günlerde “Hicri” adlı öyküyle sarsıldığımı söylemeliyim. Her yazar aynı zamanda yaşadığı dönemin tanığıdır. Safiye Gölbaşı savaşın kirli yüzünü âdeta bir anne titizliğiyle saklayarak, savaşın yol açtığı göçmen sorununu -muhacir demeliyim-

anne ve çocuk sembolü üzerinden işlemiş.

Eseri serpilmiş on dokuz küçürek öyküden kitabın ilk öyküsü “Nevski Bulvarı”ndan Notlar” adlı öykü hariç, çoğunda olay akışı ya da karakterin içinde bulunduğu atmosfer anlatımları ön plana çıkarken “Nevski Bulvarı”ndan Notlar” adlı öyküde kurgu çok daha belirgin duruyor.

Eser yazarın ilk öykü kitabı olmasına karşın anlatım ve üslup bakımından okuruna usta işi metinler sunuyor. Âdeta düşündüğü her şeyi öyküleştirmeyi başarmış bir yazarla karşı karşıyayız. Küçürek öyküler zengin bir malzeme sunmaz; doğası gereği küçürek öyküden zengin bir malzeme de beklememeliyiz. Elbette malzemesiz de olmaz. Belli ki yazar bu ilk eserini çok iyi bildiği ve iyi tanıdığı malzemeleri seçerek oluşturmuş. Peki, ne mi bu malzemeler? Çocukluk, ilk gençlik, anılar, anlar, sembolik anlamı yoğun sözcükler, titiz bir gözlem ve okumaya dayalı durumlar, geniş hayal gücü ve acı bir dil.

Bu güzel eserle bizi buluşturan Hece Yayınları'na ve yazarı Safiye Gölbaşı'na tebriklerimi sunuyorum.

YUNUS NADİR ERASLAN